Kazimierz Ostrowski

Awans zawodowy

nauczyciela wychowania fizycznego

Rozwój pedagogiczny od A do Z

IMPULS

© Copyright by Oficyna Wydawnicza „Impuls", Kraków 2007

Recenzent:
prof. dr hab. Jan Ślężyński

Redakcja wydawnicza:
Urszula Lisowska

Korekta:
Beata Bednarz

Projekt okładki:
Ewa Beniak-Haremska

ISBN: 978-83-7587-750-2

Oficyna Wydawnicza „Impuls"
30-619 Kraków, ul. Turniejowa 59/5
tel. (012) 422-41-80, fax: (012) 422-59-47
www.impulsoficyna.com.pl, e-mail: impuls@impulsoficyna.com.pl
Wydanie II poprawione, Kraków 2009

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Spis treści

Wstęp 7

Rozdział pierwszy
Dawne i współczesne przemiany dotyczące tożsamości zawodowej i rozwoju pedagogicznego nauczyciela wychowawcy 9

1. Poglądy na kształtowanie się społeczności nauczającej na przykładzie niektórych zagadnień historii myśli pedagogicznej i dziejów kultury fizycznej 9
2. Współczesna tożsamość zawodowa i rozwój pedagogiczny nauczyciela wychowawcy 15
3. Ogólna terminologia i ustalenia definicyjne związane z rolą zawodową nauczyciela wychowania fizycznego 35

Rozdział drugi
Pierwszy etap awansu zawodowego nauczyciela wychowania fizycznego – od stażysty do nauczyciela kontraktowego 43

1. Zadania pedagogiczne w okresie stażu oraz procedury formalne umożliwiające uzyskanie stopnia nauczyciela kontraktowego 43
2. Wybrane rozwiązania dydaktyczno-wychowawcze w świetle rozwoju zawodowego nauczyciela stażysty 48

Rozdział trzeci
Drugi etap awansu zawodowego nauczyciela wychowania fizycznego – od kontraktu do mianowania 89

1. Zadania pedagogiczne w okresie stażu oraz procedury formalne umożliwiające uzyskanie stopnia nauczyciela mianowanego 89
2. Wybrane rozwiązania dydaktyczno-wychowawcze w świetle rozwoju zawodowego nauczyciela kontraktowego 93

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Rozdział czwarty
Trzeci etap awansu zawodowego nauczyciela wychowania fizycznego – nauczyciel dyplomowany 143

1. Zadania pedagogiczne w okresie stażu oraz procedury formalne umożliwiające uzyskanie stopnia nauczyciela dyplomowanego 143
2. Wybrane rozwiązania dydaktyczno-wychowawcze w świetle rozwoju zawodowego nauczyciela mianowanego 149

Rozdział piąty
Awans zawodowy w opinii nauczycieli szkół bydgoskich – uwarunkowania pedeutologiczne 207

Uwagi końcowe 231

Bibliografia 235

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Wstęp

Niniejsze opracowanie jest poświęcone rozwojowi zawodowemu nauczycieli wychowania fizycznego. Autor ukazuje perspektywy doskonalenia osobistej skuteczności, zarówno w teorii, jak i praktyce edukacji fizycznej. Książka ma pomóc szkolnym twórcom kultury fizycznej w przygotowaniu, planowaniu i wdrażaniu oddziaływań pedagogicznych, a także w wykorzystaniu wiedzy przedmiotowej w praktyce szkolnej. Awans zawodowy wyznacza pewne oczekiwania względem nauczycieli, którzy przechodzą fazy nabywania umiejętności od n o w i c j u s z a do pedagoga m i s t r z a. W tym świetle zawartość treściowa książki ukazuje procedury formalne oraz rozwiązania dydaktyczno-wychowawcze, które umożliwiają spełnienie wymogów stawianych na poszczególnych stopniach awansu zawodowego nauczyciela wychowania fizycznego.

Rozdział pierwszy omawia dawne i współczesne przemiany związane z tożsamością zawodową i rozwojem pedagogicznym nauczyciela wychowawcy. Rozdziały od drugiego do czwartego przedstawiają proponowane zadania pedagogiczne, wybrane rozwiązania dydaktyczne, formy oddziaływań wychowawczych oraz przykładowe plany rozwoju zawodowego i sprawozdania z ich realizacji. Ostatni rozdział to badawcze studium na temat awansu i rozwoju zawodowego nauczycieli szkół różnego szczebla.

Założeniem opracowania jest ukazanie projektowania edukacyjnego, związanego z procedurami awansu w oświacie. Nauczyciel wychowania fizycznego powinien wykazać się indywidualnością zawodową, która pozwoli mu na planowanie warsztatu pracy w sposób interdyscyplinarny, wielofunkcyjny, a przede wszystkim z korzyścią dla rozwoju psychomotorycznego dzieci i młodzieży.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Rozdział pierwszy

Dawne i współczesne przemiany dotyczące tożsamości zawodowej i rozwoju pedagogicznego nauczyciela wychowawcy

1. Poglądy na kształtowanie się społeczności nauczającej na przykładzie niektórych zagadnień historii myśli pedagogicznej i dziejów kultury fizycznej

Wychowanie i nauczanie oraz ich rozwój związane są nierozerwalnie z dziejami cywilizacji. Już od najdawniejszych czasów zarysowywała się funkcja opiekuńcza jednego człowieka nad drugim, stanowiąca niejako zaczątek współcześnie rozumianej nauki o wychowaniu i kształceniu, czyli pedagogiki. Forma tej opieki ewoluowała powoli z właściwą sobie specyfiką w następujących kolejno okresach historycznych.

W czasie tzw. h o r d y p i e r w o t n e j ludzie żyli w małych grupach i korzystali z dóbr naturalnych, traktując je jako wspólną własność całej gromady. Wychowanie stało się konieczne, gdy do zdobywania żywności zaczęli używać prymitywnych narzędzi. Samo przygotowanie i stosowanie nawet najprostszych przyrządów wymaga bowiem zawsze jakiegoś pouczania i odpowiedniego wychowywania dzieci, ograniczonego chociażby do wskazywania odpowiednich ruchów i sposobów ich wykonywania. Postępowanie pedagogiczne rodzi się więc i doskonali wraz z rozwojem społeczeństwa ludzkiego. Aby móc posługiwać się udoskonalanymi wciąż narzędziami pracy i dawać sobie radę w zmieniającym się ustawicznie świecie, młodzież musi posiadać odpowiednią wiedzę i doświadczenie. Zdobywa je od starszych w czasie wspólnych prac, które dają dorosłym okazję oddziaływania wychowawczego na młodzież (Kurdybacha, 1965, s. 250).

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

W społeczeństwach pierwotnych sprawność fizyczna była warunkiem przetrwania, zdobycia pożywienia, stąd też dzieci już od najmłodszych lat zaprawiano do dorosłego życia, a tym samym do aktywności fizycznej. Chłopcy najpierw ćwiczyli się w rzucaniu kamieniami i kijem, następnie oszczepem i w posługiwaniu się łukiem. Chodzili z dorosłymi na polowania, uczyli się łowić ryby, zakładać pułapki, budować doły na zwierzynę, sporządzać sidła i wnyki. Dziewczęta natomiast towarzyszyły matkom, ucząc się prac kobiecych. Sposoby wychowywania przez ludy pierwotne można na zasadzie analogii porównawczych odczytywać z życia i zachowania cywilizacji nam współczesnych (Ordyłowski, 1997, s. 9). Zatem już w tak odległych czasach zarysowywał się psychologiczny układ odniesienia w życiu małych grup społecznych, będący relacją opiekującego się – s t a r s z e g o i jego stosunku do poddanego opiece – m ł o d s z e g o.

W późniejszym okresie grecko-rzymska myśl pedagogiczna wniosła ogromne i trwałe wartości do kultury pedagogicznej nowożytnej Europy. Poglądy starożytnych myślicieli na wychowanie rozwijały się nie tylko na tle osiągnięć cywilizacji i funkcjonującej praktyki pedagogicznej, ale również bardzo często daleko je wyprzedzały. Niektóre z tych koncepcji są aktualne do dziś, jak np. sokratyczna zasada samodzielnego zdobywania wiedzy, platońska koncepcja wychowania przedszkolnego, arystotelesowskie oparcie pedagogiki na założeniach psychologii czy wreszcie poglądy Kwintyliana na osobowość nauczyciela (Krasuski, 1989, s. 23–24). Jeśli natomiast ujmiemy relację starszy – młodszy jako wyodrębnianie się wyższej pozycji pedagogicznej jednego nauczyciela względem innych, to ważnym okresem będzie tu z pewnością czas powstania kultury hellenistycznej.

Bardzo ważną rolę w życiu szkoły hellenistycznej odgrywał g i m n a z j a r c h a, pełniący obowiązki dyrektora szkoły, a zarazem jej mecenasa i ideowego przywódcy. Gimnazjarchów wybierały na jeden rok zgromadzenia ludowe spośród najwybitniejszych, a zarazem najbogatszych obywateli miasta. Otaczano ich powszechnym szacunkiem, a zasługi ich uwieczniano na pamiątkowych tablicach. Czuwali oni zarówno nad wdrażaniem programu nauczania i pracą nauczycieli, jak i nad wychowaniem młodzieży, szczególnie obywatelskim i patriotycznym. Uczestniczyli we wszystkich ważniejszych ćwiczeniach szkolnych, brali udział w szkoleniu wojskowym i we wszystkich uroczystościach szkoły. Fundowali i wręczali nagrody najlepszym uczniom, pokrywali większość wydatków szkolnych, budowali

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

własnym kosztem budynki, zakładali biblioteki, które w czasach hellenistycznych działały w każdej szkole (Kurdybacha, 1965, s. 103–104).

W dobie średniowiecza również funkcjonował hierarchiczny układ społeczny. Młodzież szlachecka uczyła się rycerskiego rzemiosła. Nauczycielem oraz przewodnikiem w zdobywaniu doświadczenia przez młodych adeptów był wówczas rycerz. Tradycyjne stopnie awansu tamtej epoki to pełnienie kolejno roli pazia, pachołka, następnie giermka i rycerza.

Od 7. do 14. roku życia młody szlachcic ćwiczył się w roli pazia i pachołka, od 15. do 21. roku życia pełnił funkcję giermka na dworze pana feudalnego. Pasowanie na rycerza było uroczystym obrzędem, połączonym z odpowiednią oprawą sakralną. W każdym z wymienionych okresów obowiązywał obfity program ćwiczeń fizycznych. Paziowie i pachołkowie zaprawiali się w ćwiczeniach rozwijających tężyznę fizyczną, a więc w mocowaniu się, w biegach i skokach. Popularne były gry w kije oraz rzuty oszczepem. Starsi chłopcy, powyżej 14. roku życia, wykonywali coraz trudniejsze ćwiczenia, aż do pełnego opanowania tych wymagających dużej siły i sprawności rycerskich. Ćwiczyli się więc w dźwiganiu dużych ciężarów, w biegach na znacznych odległościach, wreszcie w jeździe konnej w pełnym uzbrojeniu. Musieli umieć wykonywać przerzuty na koniu w pełnym uzbrojeniu, nie gubiąc strzemienia, pływać z lekką bronią, rzucać dzidą (Wroczyński, 1985, s. 63).

Jeszcze wyraźniejszy podział funkcji pomiędzy mistrza wychowawcę oraz ucznia obowiązywał podczas ćwiczeń indywidualnej samoobrony (kempo, kung-fu itp.) w dawnej cywilizacji na wyspie Okinawie.

Już od starożytnych czasów Okinawa utrzymywała kontakt zarówno z Chinami, jak i Japonią. Prawdopodobnie państwa te przejęły zasady różnych sztuk walki razem z innymi elementami okinawskiej kultury (Nishiyama, Brown 1998, s. 16). Władca starożytnej Okinawy, a później władca Kagoshimy, miasta na wysuniętym najdalej na południe cyplu wyspy Kiusiu w Japonii, zakazał używania wszelkiej broni, co spowodowało rozwój technik walki wykorzystujących tzw. pustą rękę. Sztukę tę, ze względu na jej chińskie pochodzenie, nazwano karate i zapisywano ideogramami znaczącymi dosłownie „chińska ręka" (Nakayama, 1999, s. 11). We wszystkich szkołach karate obowiązywał jeden system zdobywania wiedzy, zwany potocznie stopniami wtajemniczenia. Wytworzył się więc cały pedagogiczny proces oddziaływania mistrzów nauczycieli na uczniów adeptów.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Motywacją do uprawiania sztuki walki było nadawanie w określonym czasie i za konkretne umiejętności kolorowych pasów (w kolorach od białego, przez barwy ciemniejsze, aż po czarny) lub naszywek. Posiadacz czarnego pasa, zwanego d a n e m, pretendował do otrzymania miana mistrza. Sztuki walki były i są głęboko połączone z kulturą ducha. Często dawny mistrz aż do śmierci nie zmieniał uzyskanego pasa. Czarny kolor powoli płowiał lub ścierał się, odsłaniając z powrotem ukrytą pod nim biel. Symbolizowało to powolne przemijanie człowieka, który na początku jest dzieckiem, później młodzieńcem, a na końcu starcem o władzy ciała i umysłu nieporadnego dziecka.

Postęp pedagogiczny w różnych kulturach zawsze wiązał się z planowaniem zmian rozwojowych, uwzględniających awans jednostki jako pożądane ogniwo twórczych działań. Zawód nauczyciela wymaga przygotowania przedmiotowego, pedagogicznego oraz właściwej postawy deontologicznej, co dostrzegało już wielu myślicieli renesansu. Między innymi wypowiadał się na ten temat doktor praw uniwersytetu w Ferrarze Szymon Marycjusz.

Wśród kryteriów doboru profesorów na pierwszym miejscu Marycjusz stawiał wiedzę. Uważał, że najpierw trzeba zbadać umysł kandydata. Jego „wnętrze"– jak to określił – powinno być:

> zaopatrzone i wypełnione zapasem poważnych, przyjemnych i wielostronnych wiadomości (Wroczyński, 1983, s. 80).

Drugim wskazanym przez cytowanego myśliciela kryterium były uzdolnienia pedagogiczne. Pisał:

> Niechaj więc profesor nie tylko posiada nadzwyczajną uczoność, lecz postara się także o zdolności uczenia (tamże, s. 81).

Profesora powinny ponadto cechować sumienność i pilność, które są niezbędnym czynnikiem wpływu na młodzież, podstawą pedagogicznego oddziaływania. Dlatego, dodawał Marycjusz,

> gdyby mi poruczono wybór, wolałbym profesora o średniej uczoności połączonej ze znaczną pilnością i skrzętnością, niż ową nadzwyczajną uczoność, której towarzyszkami są lenistwo, zwlekanie i gnuśność (tamże).

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Zdaniem myśliciela, od profesora trzeba wreszcie wymagać „uczciwego życia i czystości obyczajów", aby „skinieniem i słowem pociągał młodzież pod swój wpływ" (tamże, s. 80–81).

W bliższym nam okresie, w dwudziestoleciu międzywojennym daje się zauważyć związek awansu zawodowego nauczycieli z typem ukończonej szkoły. Działały wówczas seminaria, preparandy oraz wyższe i państwowe kursy nauczycielskie. Awans zawodowy wiązał się ze zdobyciem kwalifikacji do pracy w szkołach średnich lub wyższych. Ważne było również zdobycie tytułu profesora szkoły średniej, uzyskanie funkcji pracownika pedagogiczno-administracyjnego, kierownika szkoły, nauczyciela szkoły ćwiczeń, nauczyciela seminarium nauczycielskiego, inspektora szkolnego itp. (Wojtyński, 2001, s. 56). Trzeba podkreślić, że nauczyciele seminariów swoimi doświadczeniami zawodowymi chętnie dzielili się z kolegami pracującymi w innych szkołach. Byli więc wykładowcami na wszelkiego rodzaju kursach wakacyjnych i śródrocznych, brali udział w konferencjach i spotkaniach organizowanych przez instruktorów metodycznych w ramach szeroko pojętego doradztwa pedagogicznego. Oprócz tego dużo i chętnie pisali. Zamieszczali swoje opracowania i artykuły w wydawnictwach ogólnopedagogicznych oraz we wszystkich czasopismach przedmiotowych. W efekcie ich dokonania były znane w całym kraju. Na dużą uwagę zasługiwała działalność społeczna nauczycieli zatrudnionych w seminariach. Dzięki nim funkcjonowała większość ogniw terenowych wszystkich organizacji społecznych, gospodarczych i oświatowych. Położyli wielkie zasługi w tworzeniu stowarzyszeń i organizacji lokalnych (Doroszewski, 2002, s. 27–28).

W związku z powyższym w okresie międzywojennym dokonał się znaczny przełom w dziedzinie kształcenia i autoedukacji nauczycieli. Przede wszystkim opiekę nad edukacją i utrzymaniem nauczycieli przejęło państwo. Wprawdzie po zniszczeniach spowodowanych wojnami i długą niewolą nie było ono jeszcze dość zasobne, aby nauczycieli odpowiednio uposażyć, ale okazało się wystarczająco zaradne, aby dostarczyć ogółowi szkół wykwalifikowanych nauczycieli, a nawet wykształcić ich zbyt wielu. Innym wyrazem tego przełomu było stworzenie zaczątków systemu edukacji nauczycielskiej. Nadal był to system dualistyczny, kształcił jednak wysoko kwalifikowanych nauczycieli szkół średnich – po studiach uniwersyteckich i rocznym studium pedagogicznym, a także nauczycieli szkół powszechnych – początkowo po dobrze prowadzonych seminariach nauczycielskich,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

a następnie po liceach pedagogicznych i ewentualnych wyższych kursach nauczycielskich oraz pedagogiach (Okoń, 1988a, s. 13). Przejawem aktywności zawodowej nauczycieli zamierzających zdobyć dodatkowe kwalifikacje do nauczania drugiego przedmiotu było między innymi uczestnictwo w wyższych kursach nauczycielskich.

Wyższe kursy nauczycielskie dawały wykwalifikowanym nauczycielom dodatkowe uprawnienia do nauczania jednej z następujących grup przedmiotów: humanistycznej, geograficzno-przyrodniczej, fizyko-matematycznej, robót ręcznych, rysunku, śpiewu i wychowania fizycznego (Kulpa, 1988, s. 46). Nauczyciel uczący dwóch przedmiotów zyskiwał szersze perspektywy awansu poziomego (dodatkowe godziny, przewodniczenie zespołom samokształceniowym), co wiązało się również z dodatkowym prestiżem zawodowym i wzrostem wynagrodzenia.

Dziejowe udoskonalanie funkcjonowania szkolnictwa i jakości podejmowanych przez nie zadań edukacyjnych stanowiło ważny element ewolucji społecznej. Jednocześnie następował teoretyczno-praktyczny rozwój zawodowy twórców nauczania i wychowania w takich paradygmatach, jak:
- działalność pedagogiczna jako sztuka,
- działalność pedagogiczna jako usprawnienie procesu dydaktyczno-wychowawczego,
- działalność pedagogiczna jako eksploracja i racjonalizatorstwo,
- działalność pedagogiczna jako aktywność innowacyjna,
- działalność pedagogiczna jako samorozwój i autoedukacja.

W dziedzinie szeroko pojętej kultury fizycznej projektowaniem zmian edukacyjnych, których celem było umożliwienie nauczycielom rozwoju zawodowego, zajmowali się między innymi:
- Archange Tuccaro – popularyzator ćwiczeń gimnastycznych w dobie odrodzenia oraz analityk studiów źródłowych nad starożytną gimnastyką;
- Johann Christoph Friedrich Guts Muths – autor programu ćwiczeń ruchowych dla młodzieży zalecającego systematyczną gimnastykę dopełnianą grami i zabawami ruchowymi;
- Nicolaus Wynman – systematyk ćwiczeń pływackich;
- Johann Heinrich Pestalozzi – autor rozprawy *O kształceniu ciała*, twórca nurtu pedagogicznego wyrażającego zasadę jedności wychowania fizycznego z wychowaniem społeczno-moralnym i umysłowym;

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

– Pehr Henrik Ling – twórca szwedzkiego systemu wychowania fizycznego i tzw. gimnastyki wychowawczej;
– Henryk Jordan – twórca ośrodków wychowania pozaszkolnego i rekreacji fizycznej młodzieży;
– Herbert Spencer – propagator wychowania fizyczno-zdrowotnego, innowator celów utylitarnych tężyzny fizycznej;
– Pierre de Coubertin – pedagog kultury fizycznej, działacz sportowy reaktywujący nowożytne igrzyska olimpijskie.

Stan wiedzy pedagogicznej kształtujący się na przestrzeni dziejów zawsze uwzględniał pedeutologiczne aspekty pracy oświatowej, związane z doskonaleniem profesji społeczeństwa nauczającego, mając na uwadze szeroko pojęty rozwój kompetencji zawodowych.

Uwzględniając historiozofię przemian pedeutologicznych jako teraźniejszy skutek czynności przeszłej, należy stwierdzić, że

> współcześnie niezbędny jest nauczyciel kierujący się na co dzień wartościami uniwersalnymi, kompetentny profesjonalista, otwarty na potrzeby, oczekiwania i problemy młodzieży, krytyczny i odpowiedzialny za swoje postępowanie, ustawicznie doskonalący swoje kwalifikacje. Wskazanym jest, by był równocześnie refleksyjnym praktykiem i badaczem działalności edukacyjnej, umiejącym myśleć kategoriami przyszłości. Potrzebny jest więc nauczyciel nastawiony na innowacje, traktujący ucznia współpodmiotowo, stymulujący rozwój jego sprawności intelektualnych i fizycznych (Szempruch, 2001, s. 64–65).

Dotyczy to również nauczycieli wychowania fizycznego, którzy w skomplikowanej, współczesnej rzeczywistości szkolnej powinni ponadto być przygotowani do współpracy wychowawczej ze środowiskiem lokalnym i rodzicami uczniów. Powinni także dbać o harmonijny rozwój ucznia, przygotowywać go do samokształcenia i samokontroli, a samemu sobie zapewniać ciągły wzrost kwalifikacji zawodowych.

2. Współczesna tożsamość zawodowa i rozwój pedagogiczny nauczyciela wychowawcy

Przemiany we współczesnym świecie stawiają pojedynczych ludzi i całe społeczeństwa przed koniecznością nabywania nowych umiejętności i nowego wartościowania, wymuszają zmiany mentalne i świadomościowe

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

(Kwiatkowska, 1999, s. 486). Potrzeba pogłębiania przez nauczyciela wiedzy teoretyczno-praktycznej jest ważnym czynnikiem psychologicznym wyzwalającym motywację do rzetelnej i odpowiedzialnej pracy z dziećmi i młodzieżą. Pedagog, może nawet bardziej niż przedstawiciele innych grup zawodowych, potrzebuje osobistej identyfikacji z wykonywaną profesją. Ta identyfikacja stanowi podstawę tożsamości, czyli odnajdywania osobistej drogi w przebiegu, prawidłowości i skuteczności procesu dydaktyczno-wychowawczego. Do czasu wprowadzenia reformy oświaty nauczyciel miał nikłe szanse awansu zawodowego, to znaczy mógł zostać co najwyżej zastępcą dyrektora lub dyrektorem szkoły. Jednak kryteria formalne, które brano pod uwagę, mianując na takie stanowiska, były niejasne, często decyzje zależały od sympatii politycznych lokalnych władz oświatowych. Było to zjawisko niezbyt korzystne, tym bardziej że w przypadku innych grup zawodowych procedura awansu przedstawiała się jasno (np. policja, wojsko, sądownictwo, urzędy celne itp.).

Według koncepcji psychologii indywidualnej A. Adlera, stosunek jednostki (pozbawionej możliwości samorealizacji w formie dowartościowania) do otoczenia społecznego podlega wahaniom tożsamości i pewności dobrze wykonywanych zadań zawodowych. Przybliżając nieco szczegółowiej ten problem, należy stwierdzić,

> że ludzie mają wrodzony instynkt mocy, który wyraża się w tym, że przejawiają naturalną tendencję do szukania przewagi nad innymi i bronienia się przed ich przewagą. Instynkt ten sprawia, że znajdując się w sytuacji gorszej, człowiek ma intensywne poczucie niższości pod jakimś względem, które może utrwalić się w postaci kompleksu niższości. Kompleks ten może być nieświadomy. Niezaspokojony czy też naruszony instynkt mocy prowadzi do rozwijania, często również nieświadomie, różnych form kompensacji, wyrównujących zaistniałą nierówność w sposób mniej lub bardziej realistyczny lub tylko symboliczny. Najbardziej realistyczne jest podejmowanie wysiłków dla przezwyciężenia własnej słabości, a także kompensowanie własnych braków w jednej dziedzinie osiągnięciami w innej (Tomaszewski, 1986, s. 95).

Dowodem słuszności powyższej koncepcji jest ucieczka pozbawionych możliwości uzyskania awansu nauczycieli do innych, lepiej opłacanych zawodów. Niedowartościowanie zawodowe powodowało również wiele niepotrzebnych konfliktów interpersonalnych. Jednakże na polu kultury fizycznej stopniowanie umiejętności merytorycznych zostało dostrzeżone i wprowadzone do praktycznej użyteczności znacznie przed obecnymi

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

zastosowaniami pedeutologicznymi w wyniku przeprowadzanej reformy oświaty. Chodziło między innymi o wprowadzenie tytułów zawodowych w określonych dyscyplinach sportu, takich jak:
– instruktor;
– trener klasy II;
– trener klasy I;
– trener klasy mistrzowskiej.

Także sporty utylitarne wdrożyły swój system doskonalenia kompetencji kadrowych, na przykład w ratownictwie wodnym możemy wyróżnić następujące stopnie w hierarchii zawodowej:
– młodszy ratownik wodny;
– ratownik wodny;
– starszy ratownik wodny;
– instruktor ratownictwa wodnego;
– instruktor – wykładowca ratownictwa wodnego.

Powracając do profesji nauczyciela wychowania fizycznego – w drugiej połowie lat osiemdziesiątych ministerstwo podjęło pierwszą próbę usankcjonowania rozwoju pedagogicznego poprzez wprowadzenie stopni specjalizacji zawodowej. Był to słuszny kierunek polityki oświatowej, mający na celu doskonalenie kompetencji zawodowych nauczycieli, między innymi w drodze autoedukacji, oraz dynamizowanie szeroko pojętych oddziaływań pedagogicznych dla dobra wychowanka. Uzyskiwanie kolejnych stopni specjalizacji zawodowej wiązało się również z określoną gratyfikacją finansową w formie stałego dodatku do pensji.

Warto przypomnieć w tym miejscu zagadnienia egzaminacyjne, których znajomością musiał się wykazać nauczyciel wychowania fizycznego w tamtym okresie („Wychowanie Fizyczne i Higiena Szkolna" 1987, nr 1; 1987, nr 5). Obejmowały one zagadnienia z teorii wychowania fizycznego oraz bloku psychopedagogicznego. Analiza tych wymagań egzaminacyjnych może się okazać pomocna również dla współczesnego nauczyciela przygotowującego się do zdobywania kolejnych szczebli awansu zawodowego.

W tamtym okresie o stopnie specjalizacji zawodowej mógł się ubiegać nauczyciel mianowany posiadający kwalifikacje do nauczania wychowania fizycznego, jeżeli:
– osiągał bardzo dobre wyniki w pracy dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej;

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

– systematycznie podnosił swoje kwalifikacje zawodowe.

O pierwszy stopień specjalizacji zawodowej mógł ubiegać się nauczyciel wychowania fizycznego, który:
– wzorowo realizował zadania dydaktyczne i wychowawcze;
– dysponował dobrze zorganizowanym warsztatem pracy;
– dzięki posiadanej wiedzy przedmiotowej, pedagogicznej, psychologicznej i umiejętnościom metodycznym miał wyróżniające osiągnięcia w pracy dydaktyczno-wychowawczej.

Przystępując do egzaminu na pierwszy stopień specjalizacji zawodowej, nauczyciel powinien:
1) posiadać gruntowną znajomość biomedycznych podstaw rozwoju i wychowania;
2) właściwie rozumieć rolę wychowania fizycznego w ogólnym wychowaniu człowieka, znać cele i funkcje wychowania fizycznego na tle celów ogólnowychowawczych;
3) umieć gromadzić informacje o uczniach za pomocą testów i różnych technik obserwacyjnych oraz umiejętnie analizować i wykorzystywać zebrane tą drogą informacje do stawiania diagnozy w procesie wychowania fizycznego;
4) orientować się we współczesnych tendencjach i kierunkach w pedagogice kultury fizycznej;
5) znać program kultury fizycznej, jego założenia, strukturę i treści oraz sposoby realizacji;
6) znać zasady doboru treści i organizacji kształcenia w wychowaniu fizycznym, umieć stosować je w praktyce;
7) umieć planować pracę pedagogiczną, biorąc pod uwagę program nauczania, warunki i diagnozę potrzeb uczniów;
8) bardzo dobrze orientować się w zagadnieniach metodyki wychowania fizycznego, dysponować dostatecznym zasobem środków dydaktycznych i metod oraz form organizacyjnych ćwiczeń, umiejętnie się nimi posługiwać, umieć przygotowywać jednostki lekcyjne dla różnych grup wiekowych i umiejętnie je prowadzić;
9) znać teorię i metodykę oraz zasady organizacji pracy w zakresie działalności pozalekcyjnej lub pozaszkolnej, którą prowadzi zdający egzamin nauczyciel, np. działalności sportowej, rekreacyjnej, korekcyjno-kompensacyjnej, turystycznej lub innej;

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

10) wiedzieć, od czego zależy efektywność kultury fizycznej i umieć ją ocenić;
11) posiadać wiedzę teoretyczną i praktyczne umiejętności w zakresie organizowania i modyfikowania warsztatu pracy nauczyciela wychowania fizycznego;
12) wiedzieć, jakimi cechami powinien charakteryzować się dobry nauczyciel wychowania fizycznego i jak można kształtować jego osobowość.

Zakres wymagań bloku psychopedagogicznego obejmował następujące zagadnienia:

1) stymulowanie rozwoju procesów poznawczych (postrzegania, uwagi, pamięci, myślenia) dzieci i młodzieży w toku lekcji;
2) oddziaływanie nauczyciela motywujące uczniów do nauki, ocena ich skuteczności;
3) kształtowanie postaw uczniów na terenie szkoły;
4) współdziałanie szkoły z rodziną w zaspokajaniu potrzeb psychicznych uczniów;
5) kontrolowanie i ocenianie przez nauczyciela wyników nauczania;
6) współdziałanie nauczyciela z uczniami w procesie nauczania – uczenia się;
7) poznawanie zjawisk i procesów grupowych w klasie;
8) rozpoznawanie trudności uczniów w nauce;
9) stosowanie kar i nagród w wychowaniu;
10) zapobieganie stresom szkolnym i łagodzenie ich skutków;
11) formułowanie przez nauczyciela zadań mających pomóc w realizacji wybranych celów nauczania i wychowania;
12) sposoby przezwyciężania trudności wychowawczych;
13) poznawanie właściwości psychicznych uczniów, charakterystyka psychologiczna uczniów na wybranym poziomie nauczania.

Przystępując do egzaminu na drugi stopień specjalizacji zawodowej, nauczyciel powinien:

1) posiadać wiedzę na temat rozwoju fizycznego i psychoruchowego uczniów w różnym wieku;
2) właściwie rozumieć rolę wychowania fizycznego w ogólnym wychowaniu, poprawnie posługiwać się terminologią przyjętą w tej dziedzinie oraz racjonalnie, sprawnie i skutecznie organizować proces wychowania fizycznego;

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

3) posiadać wiedzę teoretyczną i umiejętności dydaktyczne pozwalające na realizację programu kultury fizycznej w szkole podstawowej i średniej w następujących trzech kręgach formalnych:
   – podstawowym – lekcyjnym,
   – pośrednim – dotyczącym zabiegów zdrowotno-higienicznych w szkole,
   – najszerszym – odnoszącym się do pozalekcyjnych i pozaszkolnych zajęć o charakterze sportowym, rekreacyjnym, korekcyjno-kompensacyjnym, turystycznym lub innym; dysponować bogatym zasobem środków dydaktycznych i metod, umiejętnie się nimi posługiwać, umieć planować jednostki lekcyjne w różnych warunkach i jednostki zajęć pozalekcyjnych;
4) znać teoretyczne założenia i praktyczne rozwiązania wielostronnej aktywizacji ruchowej ucznia w procesie wychowania fizycznego;
5) orientować się we współczesnych tendencjach i kierunkach w pedagogice kultury fizycznej, znać możliwości metodyczne w tym zakresie;
6) orientować się w głównych kierunkach modernizacji infrastruktury do wychowania fizycznego i sportu szkolnego;
7) posiadać wiedzę na temat nowych tendencji w metodyce wychowania fizycznego, dotyczących planowania pracy dydaktycznej, rozwiązań metodycznych i organizacyjnych, oceny ucznia z wychowania fizycznego itp.;
8) posiadać umiejętności krytycznej analizy i samooceny pracy pedagogicznej i jej efektów, właściwego oceniania przyczyn sukcesów i niepowodzeń, a także umiejętności korygowania własnego działania dydaktyczno-wychowawczego, przez podejmowanie nowatorskich i teoretycznie uzasadnionych rozwiązań metodycznych i organizacyjnych;
9) umieć twórczo wykorzystywać posiadaną wiedzę teoretyczną (pedagogiczną i kierunkową) w praktycznym działaniu, a także uzasadnić teoretycznie własne postępowanie dydaktyczno-wychowawcze.

Zakres wymagań bloku psychopedagogicznego obejmował następujące zagadnienia:

1) rozpoznawanie możliwości intelektualnych uczniów przez nauczyciela – praca z uczniem zdolnym, przeciętnym, słabym;
2) uczenie wychowanków rozwiązywania problemów;
3) rozpoznawanie indywidualnego stylu pracy szkolnej uczniów;
4) rozwijanie u uczniów umiejętności samooceny i samokontroli;

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

5) kształtowanie odporności emocjonalnej uczniów na sytuacje trudne;
6) komunikowanie się nauczyciela z uczniami w klasie;
7) rozpoznawanie i rozwiązywanie konfliktów w klasie;
8) przezwyciężanie niechęci uczniów do nauki szkolnej;
9) kształcenie u uczniów umiejętności samodzielnego uczenia się;
10) rozpoznawanie zaburzeń w zachowaniu się uczniów, oddziaływanie psychokorekcyjne nauczyciela;
11) oddziaływania nauczyciela sprzyjające kształtowaniu się indywidualności ucznia.

Przystępując do egzaminu na trzeci stopień specjalizacji zawodowej, nauczyciel powinien:

1) znać poglądy na temat wychowania fizycznego i kierunków poszukiwań w dziedzinie metodyki od XIX wieku do czasów współczesnych oraz nowoczesne systemy wychowania fizycznego w różnych krajach;
2) właściwie rozumieć model szkolnej kultury fizycznej i wynikające z niego implikacje dla metodyki;
3) orientować się we współczesnych tendencjach i kierunkach w pedagogice kultury fizycznej, posiadać praktyczne umiejętności i doświadczenie w tym zakresie;
4) posiadać wiedzę i praktyczne umiejętności w zakresie podnoszenia jakości lekcji wychowania fizycznego w różnych aspektach (pedagogicznym i fizjologicznym), znać metody oceniania efektywności swoich działań oraz posiadać doświadczenia w intensyfikowaniu procesu dydaktycznego;
5) znać metody wychowania fizycznego, umieć uzasadnić celowość ich zastosowania w zależności od zadań, warunków, umieć skutecznie się nimi posługiwać oraz posiadać doświadczenia w stosowaniu w praktyce metod twórczych;
6) znać metody kształtowania osobowości uczniów w procesie wychowania fizycznego i umieć je stosować w praktyce w zależności od zaistniałej sytuacji wychowawczej;
7) znać podstawy teoretyczne i dysponować bogatym zestawem środków wspomagających rozwój psychoruchowy dzieci i młodzieży;
8) wiedzieć, jakie czynności pedagogiczne podjąć, by skłonić uczniów do wykonywania ćwiczeń ruchowych;

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

9) umieć organizować zajęcia pozalekcyjne, np. o charakterze sportowym, rekreacyjnym, korekcyjno-kompensacyjnym lub innym, w zależności od potrzeb, warunków i możliwości;
10) orientować się w podstawowych problemach badawczych podejmowanych w ramach nauki o wychowaniu fizycznym oraz znać metodologię badań w tej dziedzinie wiedzy, np.:
   – badań nad efektywnością procesu dydaktyczno-wychowawczego i jej uwarunkowaniami,
   – badań dotyczących rozwoju fizycznego i psychomotorycznego uczniów,
   – badań nad zawodem nauczyciela wychowania fizycznego,
   – badań dotyczących innych problemów w dziedzinie kultury fizycznej.

Zakres wymagań bloku psychopedagogicznego obejmował następujące zagadnienia:

1) porównanie etapów procesu badawczego z czynnościami podejmowanymi przez nauczyciela;
2) źródła wiedzy nauczyciela o sobie, użyteczność jego samowiedzy w nauczaniu i wychowaniu;
3) odniesienie psychologicznych koncepcji człowieka do własnych działań pedagogicznych;
4) ocena możliwości twórczego działania nauczyciela w pracy dydaktyczno-wychowawczej, analiza uwarunkowań własnych osiągnięć;
5) przejawy i mechanizmy niedostosowania społecznego dzieci i młodzieży, analiza skuteczności podejmowanych działań profilaktycznych i korekcyjnych;
6) postrzeganie uczniów przez nauczyciela – wpływ obrazu ucznia na działania pedagogiczne nauczyciela;
7) wszechstronny rozwój ucznia jako cel wychowania, formułowanie przez nauczyciela zadań wychowawczych pozwalających na realizację tego celu;
8) przyczyny niepowodzeń i sukcesów uczniów w nauce, analiza psychologiczna i pedagogiczna;
9) psychologiczne konsekwencje podmiotowego i przedmiotowego traktowania uczniów przez nauczyciela;

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

10) skutki psychologiczne – zamierzone i niezamierzone, doraźne i odroczone – interwencji wychowawczych nauczyciela, analiza wybranych przykładów;
11) ocena różnych form doradztwa pedagogicznego w rozwoju zawodowym nauczycieli na podstawie własnych doświadczeń i literatury przedmiotu.

Zasady awansu zawodowego nauczycieli określono również w innych krajach europejskich. Przykładowo w systemach oświatowych Unii Europejskiej konsekwencją takiego awansu są zazwyczaj wyższa pensja i mniejsza liczba godzin obowiązkowego pensum.

Warunki awansu, np. na kierownika szkoły czy jego zastępcę, mogą zależeć od ogólnych zasad usankcjonowanych prawnie, w wyniku umów między stowarzyszeniami zawodowymi nauczycieli a administracją szkolną, czy też porozumień na poziomie lokalnym między administracją a władzami oświatowymi. W ten sposób najczęściej tworzona jest hierarchia zawodowa nauczycieli. W kilku krajach ta hierarchia jest płaska, np. w Luksemburgu na poziomie szkoły podstawowej grono nauczycielskie dzieli się na dwie grupy nauczycieli: zwyczajnych oraz starszych. Awans zależy od stażu pracy i następuje automatycznie po przepracowaniu 28 lat w zawodzie. Przestrzega się jednak zasady, by liczba tych o wyższym statusie nie przekroczyła 40% wszystkich nauczycieli zatrudnionych w szkolnictwie podstawowym. Inaczej wygląda sytuacja w szkołach irlandzkich. Istnieje tam aż 5 stopni w hierarchii nauczycieli: asystent, nauczyciel kierownik grupy nauczycieli danego przedmiotu, zastępca kierownika szkoły i kierownik szkoły. Im większy zakres odpowiedzialności, tym niższe pensum, dzięki czemu nauczyciel ma więcej czasu na sprawy organizacyjne lub administracyjne. Awansowany nauczyciel otrzymuje również dodatek do pensji i jest kwalifikowany do innej (wyższej) siatki płac (Pachociński, 1994, s. 45–46).

Awans zawodowy zależy zwykle od kilku czynników: opinii ekspertów oświaty z zewnątrz, opinii nauczycieli pracujących w tej samej placówce, ocen inspektorów i wizytatorów miejscowych i ministerialnych, wyniku egzaminów konkursowych oraz stażu pracy. Znaczenie tych czynników jest różne w poszczególnych krajach europejskich. Na przykład by zostać kierownikiem grupy nauczycieli przedmiotowych w belgijskiej szkole średniej, trzeba spełniać trzy warunki: mieć dziesięcioletni staż pracy w zawodzie nauczycielskim, uzyskać pozytywną ocenę swojej pracy oraz zdać egzamin

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

pozwalający na uzyskanie wyższych kwalifikacji (*brevet*). We Francji uzyskanie tego samego stanowiska, gdy nauczyciel ma kwalifikacje na poziomie *professeur d'enseignement general des colleges*, też nie jest łatwe. Kandydat musi mieć co najmniej 30 lat, 5 lat praktyki zawodowej i znaleźć się na liście krajowej kandydatów na to stanowisko. Natomiast w Holandii taki kandydat złożyłby jedynie podanie z uzasadnieniem do kierownika szkoły, gdyż nie stosuje się tam kryteriów formalnych ustalanych centralnie (Pachociński, 1995, s. 101). Rozwój zawodowy nauczycieli w krajach Unii Europejskiej często zależy od statusu prawnego nauczyciela, jego kwalifikacji zawodowych oraz zatrudnienia na określonych warunkach. Status prawny nauczycieli w krajach europejskich ustalany jest przez państwo. Przywileje urzędnika państwowego zapewniają ciągłość zatrudnienia, wysokie zarobki oraz godziwą emeryturę.

Osiem krajów Unii Europejskiej przyznaje nauczycielom prawa urzędnika państwowego, są to: Dania, Francja, Grecja, Hiszpania, Luksemburg, Niemcy, Portugalia i Włochy. Między wymienionymi krajami występują dość znaczne różnice w sprawach dotyczących uprawnień nauczycieli wynikających ze statusu. Na przykład choć większość nauczycieli duńskich ma status urzędnika państwowego, to jednak państwo nie gwarantuje im zatrudnienia do emerytury. To raczej władze gminne, a nie powiatowe i państwowe, są odpowiedzialne za ich zatrudnienie i sprawowanie nad nimi kontroli. Podobnie wygląda sytuacja nauczycieli w Holandii. Mimo że nie mają zagwarantowanej ciągłości zatrudnienia, to jednak w sprawach uprawnień emerytalnych przysługują im również inne przywileje urzędników państwowych. Przywilej zatrudnienia do emerytury przysługujący wielu urzędnikom państwowym w większym stopniu zależy od kwalifikacji zawodowych niż od rodzaju placówki (publiczna, prywatna). Status zawodowy nauczycieli w krajach Unii Europejskiej zależy przede wszystkim od uzyskania tytułu kwalifikowanego nauczyciela. Różne kwalifikacje dają szanse zatrudnienia w różnych typach i szczeblach szkół. Od nich często zależy wysokość obowiązkowego pensum, płace, droga awansu zawodowego (tamże, s. 104).

Awans zawodowy nauczycieli można również utożsamiać z „kroczącą" karierą zawodową adeptów specjalności pedagogicznych. Polega to na tworzeniu centralnych banków danych, gromadzących informacje o ogólnokrajowych wakatach, które są udostępniane nauczycielom poszukującym

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

pracy. Przykładowo we Francji oferuje się zatrudnienie w małych miejscowościach odległych od metropolii. Po przepracowaniu określonej liczby lat i uzyskaniu pozytywnej rekomendacji nadzoru pedagogicznego, nauczyciel może uzyskać przeniesienie służbowe do szkoły znajdującej się w większej gminie. Tam zdobywa kolejne doświadczenia i osiąga wymagany dorobek pedagogiczny, dzięki czemu po pewnym czasie może się ubiegać o zatrudnienie w dużym mieście w określonym typie szkoły.

Obecnie w Polsce w ścieżce awansu zawodowego nauczyciela możemy wyróżnić cztery fazy. Pierwsza z nich to faza kształcenia przyszłego nauczyciela na uczelni lub w kolegium nauczycielskim. Na tym etapie przyszły nauczyciel odbywa między innymi praktyki szkolne, w czasie których styka się po raz pierwszy z uczniami oraz nauczycielem będącym opiekunem praktyk. Faza adaptacji zawodowej to pierwszy okres pracy zawodowej w szkole. Nauczyciel rozpoczyna pracę jako stażysta, a następnie uzyskuje stopień nauczyciela kontraktowego. Przez ten okres towarzyszy mu starszy, doświadczony kolega, pełniący rolę opiekuna stażu. W poprzednim systemie, kiedy nie było funkcji mentora, nauczyciel był w trudniejszej sytuacji. Zwykle samodzielnie poznawał szkołę, uczniów i nauczycieli. Zdobywając stopień nauczyciela mianowanego, pedagog osiąga fazę dojrzałości zawodowej. Wówczas jego sytuacja stabilizuje się pod względem prawnym, finansowym oraz merytoryczno-metodycznym. Awans na stopień nauczyciela dyplomowanego to faza mistrzostwa zawodowego (Pomianowska, Sielatycki, Tołwińska-Królikowska, 2000, s. 6).

W ujęciu R. Kwaśnicy (2003, s. 307–308) ścieżka awansu zawodowego nauczyciela przebiega w trzech stadiach, tj.: stadium przedkonwencjonalnym, konwencjonalnym oraz postkonwencjonalnym. Według wspomnianego autora:

– Stadium przedkonwencjonalne – to faza, w której nauczyciel nowicjusz wchodzi dopiero w rolę zawodową. W tej fazie zarówno problemy praktyczno-moralne, jak i techniczne są rozwiązywane przede wszystkim poprzez kopiowanie (naśladowanie) tych wzorów zachowania, które uchodzą za typowe w otoczeniu nauczyciela. O ich typowości i o tym, że są pożądane, nauczyciel przekonuje się, oceniając, czy za ich pomocą można osiągnąć jakieś gratyfikacje. Wybiera takie wzory zachowania, które nie narażą go na negatywną ocenę przełożonych i kolegów,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

które spotykają się bądź z ich akceptacją, bądź z milczącym przyzwoleniem. W tej fazie nauczyciel odtwarza pewną konwencję, nie będąc jej do końca świadom. Myślowo jest więc niejako przed konwencją (stąd nazwa tej fazy rozwoju).

– Stadium konwencjonalne – to pełna adaptacja nauczyciela w roli zawodowej. Jest to faza sprawnego posługiwania się wiedzą i umiejętnościami w sposób odtwórczy i przedkrytyczny. Oznacza to, że głównym motywem postępowania nauczyciela jest dążenie do sprostania uświadomionej sobie konwencji, którą jest przepis roli zawodowej utrwalony w tradycji i w wiedzy pedagogicznej, funkcjonujący w postaci zinstytucjonalizowanych wzorców postępowania nauczycielskiego. W tym stadium, w odróżnieniu od poprzedniego – w którym takie wzorce były wprawdzie naśladowane, ale bez pełnego ich rozumienia – nauczyciel może przejawiać swoisty nonkonformizm. Może mianowicie odrzucać te rozwiązania i wymagania, które uzna za sprzeczne z instytucjonalnie zdefiniowaną rolą zawodową. Może też stać się innowatorem, doskonaląc te rozwiązania techniczne (cele, metody i środki działania), które mieszczą się w obowiązującej konwencji.
– Stadium postkonwencjonalne – to faza twórczego przekraczania roli zawodowej. Przejawia się w dwojaki sposób. Po pierwsze postkonwencjonalne formy rozumienia i działania wiążą się z krytycznym posługiwaniem się wiedzą, co uwidacznia się w rewidowaniu instytucjonalnie zdefiniowanej roli zawodowej, w badaniu jej uzasadnień i źródeł, w poszukiwaniu własnych uzasadnień, w modyfikowaniu standardów praktyczno-moralnych (np. sposobów rozumienia sytuacji edukacyjnej) i technicznych (np. metod, zasad i środków działania). Po drugie, dążeniu do wyzwolenia się od zastanych konwencji towarzyszy twórcze wykorzystywanie wiedzy, czego wyrazem jest formułowanie własnej koncepcji rozumienia rzeczywistości edukacyjnej i własnych sposobów działania w tej rzeczywistości.

Jak pokazuje praktyka edukacyjna, nauczyciele wychowania fizycznego w fazie adaptacji zawodowej często poddają się bezwiednie logice oddziaływań dydaktyczno-wychowawczych obowiązującej w danej placówce oświatowej. Styl kształcenia i wychowania niekoniecznie musi być dobry, lecz w sytuacji zagrożenia bezrobociem i braku stabilizacji zawodowej młody nauczyciel wychowania fizycznego często zachowuje się konformistycznie

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

i przyjmuje za własne, wypracowane w danej szkole standardy postępowania. Nauczyciel w początkowym okresie jest niepewny swoich kroków zawodowych – zarówno jeśli chodzi o sprawy podstawowe, jak i o zagadnienia wyższej użyteczności pedagogicznej. Do kwestii podstawowych można zaliczyć: konstruowanie planów metodycznych, wynikowych, stosowanie w procesie lekcyjnym kontroli i oceny, kształtowanie zdolności kondycyjnych i koordynacyjnych w toku zajęć lekcyjnych w sposób bezpieczny i korzystny dla zdrowia ucznia, poprawne rozumienie i stosowanie w praktyce prawa oświatowego, czynne uczestniczenie w pracach organów szkoły itp. Natomiast zagadnienia wyższej użyteczności pedagogicznej to: praca badawcza nauczyciela, konstruowanie autorskich programów nauczania, publikacje w czasopismach merytorycznych i ogólnopedagogicznych, pedagogizacja środowiska lokalnego szkoły, organizowanie imprez sportowych oraz kulturalno-oświatowych, przeprowadzanie szkoleń dla wszystkich nauczycieli placówki, ukończenie dodatkowej specjalności nauczania itp. Autonomia i niezależność zawodowa, które powinny służyć przede wszystkim wychowankom, zaczynają się krystalizować w fazie dojrzałości zawodowej. Dlatego cała procedura awansu zawodowego nauczyciela jest tak zaplanowana, aby przede wszystkim premiować jakość pracy, szczególnie w przypadku młodego pracownika oświaty. Z kolei konieczność podnoszenia kwalifikacji i wzbogacania warsztatu zawodowego powinna każdemu nauczycielowi uzmysłowić wymierne korzyści płynące z ustawicznego doskonalenia swych umiejętności pedagogicznych.

Jednym z celów kształcenia nauczycieli jest przygotowanie ich do samodzielnego rozwoju zawodowego. Rozwój zawodowy nauczyciela ma swoistą dynamikę; polega na nieustannym doskonaleniu kompetencji teoretycznych (interpretacyjnych) i praktycznych. Doskonalenie kompetencji teoretycznych prowadzi do wzrostu krytycyzmu jako postawy intelektualnej o szczególnym rodzaju czujności poznawczej. Prowadzi ponadto do wzrostu funkcji generatywnych posiadanego zasobu struktur poznawczych, do wzrostu inferencyjności wiedzy, w wyniku czego nauczyciel z posiadanych zasobów tworzy nową jakościowo wiedzę. Doskonalenie kompetencji teoretycznych to rozwój tego rodzaju doświadczenia (wartości, wiedza, umiejętności), które tworzy orientacyjną podstawę działania, jako warunku rozumienia rzeczywistości. Proces doskonalenia kompetencji praktycznych rozpoczyna się od bezrefleksyjnego stosowania wyuczonych zasad i norm,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

czyli od powielania cudzych wzorów postępowania, następnie nauczyciel podejmuje krytyczną analizę tych wzorów, przechodząc do samodzielnego tworzenia zasad i norm działania, gdy się okaże, że te przyswojone są niewystarczające lub nieprzydatne do rozwiązania danej sytuacji pedagogicznej (Kwiatkowska, 1999, s. 501–502).

Awans zawodowy zmusza nauczyciela wychowania fizycznego do ciągłego doskonalenia swoich umiejętności pedagogicznych dla dobra wychowanków.

Przed nauczycielem wf. stoją specyficzne zadania, ma on do spełnienia inną rolę niż nauczyciele pozostałych przedmiotów. Nauczyciel wychowania fizycznego to specjalista, który uczy ćwiczeń fizycznych, różnych technik ruchowych, wtajemnicza w arkana taktyki sportowej, ale dostarcza też uczniom wiedzy na temat funkcjonowania ludzkiego ciała: pokazuje, jak nad nim władać, doskonalić jego sprawność; przekazuje wiedzę o prawidłowościach rozwoju psychofizycznego; mówi o sposobach przeciwdziałania deformacjom ciała i uczy oceniać ciało w kategoriach wartości; uczy współdziałania z innymi, wzajemnej pomocy w doskonaleniu własnego rozwoju, szacunku dla przeciwnika w zabawie, grze czy walce sportowej; uczy rywalizacji *fair play*, uczy radości z wygranej i umiejętności pogodzenia się z przegraną itd. (Żukowska, Żukowski, 1996, s. 5).

Jak twierdzi R. Trześniowski,

> wychowanie fizyczne, będąc specyficznym i wyspecjalizowanym działem wychowania ogólnego jest – obok wychowania umysłowego – najbardziej dojrzałym działem tego wychowania (Trześniowski, 2002, s. 38).

Zatem przed nauczycielem wychowania fizycznego w procesie kształcenia i wychowania uczniów stoi szereg zadań pedagogicznych, których realizacja sprzyja także osobistemu rozwojowi zawodowemu. Są to następujące zadania:

- wspomaganie zdrowia fizycznego i psychicznego oraz doskonalenie kompetencji społecznych wychowanków;
- wzbogacanie umiejętności i nawyków ruchowych;
- rozwijanie, podnoszenie oraz utrzymanie wszechstronnej sprawności fizycznej;
- zwiększenie wydolności poszczególnych narządów ciała, przekazywanie wiedzy o istotnej roli aktywności ruchowej w życiu człowieka;

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

– współdziałanie z wychowaniem zdrowotnym w kształtowaniu postaw i zachowań oraz zdrowego stylu życia, wyrażającego się w dbałości o własne zdrowie, wygląd swego ciała oraz dobrą kondycję fizyczną i psychiczną;
– stwarzanie okazji do czynnego wypoczynku i rekreacji;
– kształtowanie cech woli i charakteru wychowanków;
– dbanie o to, by wychowanie fizyczne, wraz z wychowaniem umysłowym, moralno-społecznym, estetycznym oraz politechnicznym, wpływało na wszechstronny i harmonijny rozwój człowieka, tak by był on w stanie sprostać trudom życia (Trześniowski, 2000, s. 39–40).

Warto także zwrócić uwagę na to, iż współczesny nauczyciel wychowania fizycznego musi stawić czoła różnorodnym niedogodnościom wynikającym z procesu reformowania systemu edukacji. Według W. Osińskiego (1999, s. 66), główne tezy krytyki współczesnej szkoły można ująć następująco:
– Szkoła jest oderwana od życia społecznego, skoncentrowana na realizacji szkolnych programów nauczania, a nie na uczniu, nie cieszy się społeczną estymą i nie przyczynia się do wszechstronnego rozwoju dzieci i młodzieży. Szkoła na ogół też słabo przygotowuje do pracy i aktywnego uczestnictwa w kulturze, w życiu rodziny.
– Obserwuje się kryzys roli wychowawczej szkoły, dominują w niej bierność, nuda, lęk, zanik więzi emocjonalnych, autorytaryzm; często występują przejawy wzajemnej agresji.
– Nauczanie jest nastawione na zapamiętywanie, prowadzone w pośpiechu i w zbyt licznych klasach, co nie sprzyja twórczości, samodzielności i rozwojowi osobowości uczniów.
– System klasowo-lekcyjny jest obecnie niemal jedynym sposobem organizowania aktywności szkolnej, a taka forma słabo przygotowuje do pełnego uczestnictwa w życiu społecznym. Powszechny jest prymat kształcenia zbiorowego nad indywidualnym.

W tym świetle przygotowanie zawodowe nauczyciela wychowania fizycznego i jego późniejszy rozwój pedagogiczny powinny prowadzić do nabycia umiejętności i gotowości do wykonywania zadań w zakresie:
– dydaktycznym i metodycznym (doskonalenie sfery psychomotorycznej ucznia za pomocą metod realizacji zadań, metod nauczania ruchu oraz elementów metod treningu sportowego);

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

– wychowawczym i społecznym, związanym z umiejętnością diagnozy osobniczej i pozaosobniczej ucznia, zdolnością do współpracy w małych grupach społecznych;
– warsztatowym (zaspokajanie potrzeb edukacyjnych ucznia, umiejętność opracowywania programów, dobór strategii i technik oddziaływań dydaktyczno-wychowawczych, organizowanie środowiska uczenia się, kontrola i ocena procesów edukacyjnych);
– kreatywnym, wyrażającym się zdolnością do samokształcenia, innowacyjnością i niestandardowością działań w powiązaniu ze zdolnościami adaptacyjnymi, mobilnością i elastycznością;
– informacyjno-medialnym, przejawiającym się umiejętnością korzystania z technologii informacyjnych i komunikacyjnych oraz zastosowania ich w procesie dydaktyczno-wychowawczym.

Według H. Grabowskiego, praca nauczyciela polega na intencjonalnym motywowaniu ucznia do zmiany. Niezależnie od tego, w jakim stopniu obecny stan wiedzy psychologicznej i pedagogicznej na to pozwala, trzeba stwierdzić, że współczesny system kształcenia nauczycieli takich kwalifikacji nie zapewnia. Nikt oczywiście nie wątpi, że znajomość przedmiotu nauczania jest nieodzownym składnikiem kwalifikacji nauczyciela. Sama jednak wiedza przedmiotowa ma raczej niewiele wspólnego z umiejętnością wywierania wpływu na aktywność ucznia w jej przyswajaniu (Grabowski, 2001, s. 7). Dlatego w okresie zmian w systemie edukacji potrzebny jest nauczyciel wychowania fizycznego, który będzie zdolny do pełnienia roli: intelektualnego przewodnika i mądrego tłumacza społecznej biopraktyki, doradcy po świecie wartości ciała. Wykształcony na uczelni, na której nie tylko bioantropologiczna racjonalność, lecz także aksjologiczno-pedagogiczna mądrość – w aspekcie etyki i pedagogiki ciała – byłaby źródłem jego nauczycielskiej samowiedzy, na której jednocześnie filozoficzna rozumność – jako pochodna teoretycznej racjonalności nauk społecznych i przyrodniczych – uprawomocni poczynania nauczyciela kultury fizycznej (Drabik, Pawłucki, 1999, s. 58).

Zgodnie z założeniami reformy oświaty dotyczącymi zagadnienia awansu zawodowego nauczyciela uwieńczeniem rozwoju pedagogicznego jest uzyskanie stopnia nauczyciela dyplomowanego, a w późniejszym okresie tytułu profesora oświaty. Cały ten proces powinien się łączyć z dążeniem do uzyskania mistrzostwa pedagogicznego, tzn. odpowiedzial-

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

ności etycznej, inferencyjności zdobywanej wiedzy oraz takiego nauczania i wychowywania, które służyłyby przede wszystkim dobru wychowanka.

Należy sobie także uświadomić, że mistrzostwo pedagogiczne rozumiane jako optymalne działanie, umożliwiające osiąganie sukcesów, wyzwalające twórcze możliwości nauczycieli i uczniów, jest nie tylko źródłem moralnej satysfakcji, lecz także czynnikiem sprzyjającym zdobyciu autorytetu, szacunku i zaufania młodzieży. Ministerstwo pedagogiczne przyczynia się także do pogłębiania tożsamości zawodowej nauczyciela i jego stabilizacji w tym trudnym zawodzie, mającym olbrzymi wpływ na losy jednostek ludzkich (Kamiński, 1999, s. 520). Na tym tle praca zawodowa nauczyciela wychowania fizycznego, zbliżającego się do mistrzostwa w uprawianej profesji, powinna odbiegać od szablonowych rozwiązań oraz rutyny. Nauczyciel wychowania fizycznego, realizując proces dydaktyczno-wychowawczy zgodnie z sumieniem, wiedzą i talentem oraz przygotowaniem kierunkowym i pedagogicznym, może podnieść na wyższy poziom osiągnięcia kulturalne i sportowe swoich podopiecznych.

Potrzeba działania na poziomie mistrzostwa pedagogicznego wiąże się ściśle z pragnieniem odkrywania społecznego sensu i moralnego piękna pracy wychowawczej, ze zrozumieniem doniosłości historycznego procesu wprowadzania młodego pokolenia w świat kultury i życia społecznego. Mistrzostwo pedagogiczne zwiększa też atrakcyjność nauczyciela. Staje się on dla młodzieży kimś interesującym, specjalistą działającym niezawodnie, potrafiącym racjonalnie i skutecznie rozwiązywać problemy naukowe i dydaktyczno-wychowawcze. Atrakcyjność ta wiąże się z niekonwencjonalnym stylem pracy nauczyciela, umożliwiającym mu spożytkowanie potencjalnych możliwości dzieci i młodzieży i ukierunkowanie jej działalności na wartościowe społeczne i autoedukacyjne cele (Kamiński, 1999, s. 520).

Należy zasygnalizować, że wspieranie kariery nauczyciela – zarówno od strony finansowej, jak i merytorycznej – przyczynia się w znacznym stopniu do podnoszenia szeroko rozumianej jakości działania szkoły (Reforma systemu edukacji, 1998, s. 65). Reforma systemu edukacji jest przede wszystkim reformą stylu pracy ucznia i nauczyciela, a także stylu pracy szkoły jako sprawnie działającej instytucji. Wiele z zadań stawianych przed szkołą będzie ona mogła efektywnie zrealizować dopiero wtedy, gdy zacznie funkcjonować jako spójny organizm, gdy nauczyciele zaczną współpracować i wzajemnie się wspierać. Może w tym pomóc odpowiednia struktura

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

szkoły, która pozwoli na podział zadań pomiędzy tych nauczycieli, którzy chcą i potrafią wziąć je na siebie (Reforma systemu edukacji, 1998, s. 64). W rezultacie transformacja polskiej rzeczywistości oświatowej wykształciła dwutorową możliwość awansu zawodowego nauczycieli, umownie nazwaną awansem pionowym oraz poziomym. Awans pionowy polega na odpowiednim formowaniu zawodowym pracownika oświaty w celu ulepszania teorii i praktyki pedagogicznej, w wyniku czego nauczyciel może uzyskać określony stopień awansu zawodowego zgodnie z Ustawą Karta Nauczyciela. Można tu wyróżnić:

- nauczyciela stażystę – udzielają mu pomocy merytorycznej i konsultacji ogólnej: opiekun stażu, dyrektor szkoły, doradca metodyczny, nauczyciel konsultant, edukator;
- nauczyciela kontraktowego – udzielają mu pomocy merytorycznej i konsultacji ogólnej: opiekun stażu, dyrektor szkoły, doradca metodyczny, nauczyciel konsultant, edukator;
- nauczyciela mianowanego – udzielają mu pomocy merytorycznej i konsultacji ogólnej: dyrektor szkoły, doradca metodyczny, nauczyciel konsultant, edukator; ponadto w przypadku prowadzenia pracy badawczej, konstruowania programów autorskich oraz przeprowadzania określonych innowacji pedagogicznych nauczyciela powinni wspierać przedstawiciele naukowi uczelni pedagogicznych oraz pracownicy MENiS;
- nauczyciela dyplomowanego – staje się on inspiratorem nowych i jakościowo lepszych rozwiązań dydaktyczno-wychowawczych; rozpowszechnia wśród przedstawicieli społeczności szkolnej pożądane wartości i wzory pracy pedagogicznej;
- profesora oświaty – wytycza on perspektywy nowych doświadczeń edukacyjnych zgodnych z koncepcją szkoły kulturowych wyzwań.

Awans poziomy natomiast połączony jest z uzyskaniem przez nauczyciela stanowiska związanego z nadzorem pedagogicznym w drodze konkursu, decyzji administracyjnej bądź bezpośrednich przełożonych. Można tu wyróżnić stanowisko wizytatora szkolnego, dyrektora szkoły, zastępcy dyrektora szkoły. Według kryterium podziału zadań i odpowiedzialności oświatowej, w awansie poziomym funkcjonuje także:

- opiekun nauczyciela stażysty lub kontraktowego (mentor) – pomaga on między innymi w przygotowaniu planu rozwoju zawodowego

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

i jego realizacji, opracowuje projekt oceny dorobku zawodowego, bierze udział w pracach komisji kwalifikacyjnej;
- przewodniczący zespołu przedmiotowego (blokowego) – jego głównym zadaniem jest organizowanie i inspirowanie pracy zespołu oraz pomoc metodyczna;
- przewodniczący zespołu wychowawców – koordynuje programowanie i kierowanie procesem wychowawczym placówki; poddaje analizie i usprawnia cele, metody i formy wychowania;
- koordynator wewnątrzszkolnego doskonalenia nauczycieli (WDN) – wdraża praktykę wspierania i rozwijania aktywności, samokształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli; organizuje i przeprowadza formy doskonalenia zgodnie z priorytetami szkoły;
- przewodniczący przedmiotowego systemu oceniania (PSO) – koordynuje i opracowuje wraz z zespołem nauczycieli system kontroli wymagań programowych stawianych uczniom w obrębie danego przedmiotu nauczania;
- przewodniczący wewnętrznego systemu oceniania (WSO) – koordynuje i opracowuje wraz z zespołem nauczycieli ogólnoszkolne zasady oceniania; wytycza wraz z zespołem kierunki pomocy uczniowi w samodzielnym planowaniu jego rozwoju;
- koordynator prac związanych z wewnętrznym mierzeniem jakości pracy szkoły – działa w zespole wraz z dyrektorem szkoły. Opracowuje z zespołem plan mierzenia jakości pracy szkoły w danym roku szkolnym. W szczególności dba o opracowanie wskaźników i standardów mierzenia pracy placówki, przygotowanie narzędzi badawczych oraz przeprowadzenie badań zgodnie z planem, opracowanie raportu z przeprowadzonych badań, przedstawienie ich wyników organom szkoły i wyłonienie przyszłych priorytetów w procesie rozwoju szkoły.

W zależności od misji i wizji szkoły oraz ujęcia określonych zadań edukacyjnych w statucie placówki oświatowej powyższe funkcje nauczycielskie mogą ulec rozszerzeniu lub modyfikacji. Należy w tym miejscu wyjaśnić, że ramowe statuty szkół publicznych wprowadzają do struktury nauczycielskiej szkoły tzw. zespoły statutowe (w odróżnieniu od ustawowych organów kolegialnych, jak na przykład rada pedagogiczna).

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Są to z pewnością zespoły, których kompetencje mieszczą się w kategorii współkierowania szkołą, chociaż powołuje się je głównie do realizacji celów wykonawczych, opiniodawczych, projektowych. Dlatego dyrektor może tworzyć zespoły: wychowawcze, przedmiotowe lub inne zespoły problemowo-zadaniowe. Pracą zespołu kieruje przewodniczący powoływany przez dyrektora na wniosek zespołu (Pielachowski, 2002, s. 111). W opinii autora do awansu poziomego można zaliczyć również zdobywanie tytułów zawodowych oraz stopni naukowych. Coraz więcej nauczycieli pracujących w szkolnictwie podstawowym i ponadpodstawowym podwyższa swoje kwalifikacje, uzyskując tytuł doktora w określonej dziedzinie nauk. Niewątpliwie jest to bardzo pożądane i korzystne zjawisko, które przyczynia się do podwyższania jakości pracy szkoły. Może powodować ono wzrost autonomii pedagoga, pozwalającej mu dystansować się od wszelkich wzorców błędnego myślenia i postępowania ujawniających się niejednokrotnie w pracy oświatowej. W tym rozumieniu uzyskiwanie stopni zawodowych oraz naukowych jest aktywnością równoległą (niewiążącą się z gratyfikacją finansową lub uzyskaniem określonego stanowiska) do hierarchii nauczycielskich stopni awansu. Oczywiście dla pracujących na uczelni tytuł doktora, doktora habilitowanego czy profesora tworzy system awansu pionowego.

Biorąc pod uwagę zarówno awans pionowy, jak i poziomy, nauczyciel kultury fizycznej w drodze rozwoju zawodowego powinien przede wszystkim zwrócić uwagę na to, iż

> Współczesna koncepcja wychowania fizycznego, nie negując potrzeby i możliwości współudziału tego przedmiotu edukacji w realizacji celów ogólnowychowawczych, stawia przed nim bardziej konkretne, a zarazem realne zadanie, w postaci kształtowania osobowości zdolnej i gotowej do całożyciowej dbałości o ciało (Grabowski, 2000, s. 10).

W związku z tym specjaliści w zakresie kultury fizycznej, planując rozwój zawodowy, powinni uwzględnić w nim, oprócz odgórnie ustalonych wymagań kwalifikacyjnych, także wszelkie możliwości pedagogicznych oddziaływań, które kształtowałyby wśród wychowanków wzorce zapotrzebowania na aktywność ruchową przez całe życie.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

3. Ogólna terminologia i ustalenia definicyjne związane z rolą zawodową nauczyciela wychowania fizycznego

Nauczyciel wychowania fizycznego doskonali się, działa, naucza i wychowuje młode pokolenie, wykorzystując elementy wiedzy ogólnopedagogicznej oraz specjalistycznej z zakresu kultury fizycznej. Z tego względu autor uznał za zasadne wyjaśnienie niektórych terminów związanych z rolą zawodową nauczyciela wychowania fizycznego. Poniższe terminy, wraz z ich ustaleniami definicyjnymi, stanowią podstawowy zestaw pojęć wykorzystywany w dalszej części opracowania.

K u l t u r a f i z y c z n a. Kultura fizyczna to całokształt materialnego środowiska, kształtowanego przez człowieka zgodnie z jego możliwościami, potrzebami i wartościami. Kultura fizyczna to system wartości, działań oraz ich efektów w dziedzinie cielesnej aktywności człowieka, zależnych od zewnętrznych warunków i stymulowanych przez potrzeby społeczne. Tak pojmowana kultura fizyczna to zarówno praca fizyczna, jak i wszelkie inne zachowania mające na celu doskonalenie zdrowia, sprawności i ekspresji ciała. K u l t u r a f i z y c z n a to zespół form aktywności ruchowej człowieka, podejmowanych świadomie i celowo dla poprawy stanu zdrowia, rozwoju sprawności fizycznej i ze względu na dbałość o urodę człowieka, podporządkowanych wzorowi osobowości wszechstronnej, harmonijnej i dynamicznej. Kreacja i rekreacja ciała mają w tym rozumieniu charakter dopełniający w stosunku do innych socjalizacyjnych i wychowawczych oddziaływań na jednostkę (Krawczyk, 1997, s. 12). W innym ujęciu kultura fizyczna stanowi ogół uznawanych wartości, utrwalonych zachowań i ich rezultatów, dotyczących przymiotów ludzkiego ciała (Grabowski, 2001, s. 8).

W y c h o w a n i e f i z y c z n e. Wieloznaczność pojęcia w y c h o w a n i e była i jest jedną z przyczyn płynności i różnego rozumienia terminu w y c h o w a n i e f i z y c z n e. Analogicznie jak w przypadku wychowania ogólnego, mówiąc o wychowaniu fizycznym, można mieć na myśli zarówno kształtowanie ciała, jak i postaw (w sensie psychicznym) wobec ciała lub też jedno i drugie. W pierwszym przypadku możemy mówić o kształceniu fizycznym (w rozumieniu usprawniania ciała i nauczania czynności ruchowych), w drugim – o fizycznym wychowaniu w ścisłym znaczeniu (czyli kształtowaniu osobowości pod kątem dbałości o ciało). Jedno i drugie łącznie składa się na proces wychowania fizycznego w szerokim znaczeniu

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

lub inaczej – na edukację fizyczną. W zależności od rozłożenia akcentów na rozwój kompetencji technologicznych (sprawności i umiejętności) lub aksjologicznych (postaw i motywacji) w procesie kształcenia i wychowania fizycznego ukształtowały się historycznie i koegzystują do dzisiaj w różnych krajach dwie główne koncepcje dotyczące celów tej dziedziny edukacji: biotechniczna i humanistyczna (Grabowski, 1997, s. 52). W innym ujęciu wychowanie fizyczne jest podstawowym ogniwem kultury fizycznej oraz jednym z najważniejszych składników wychowania ogólnego, które stosując fizyczne środki oddziaływania, dba przede wszystkim o kształtowanie fizyczności człowieka, a postawione przed sobą cele realizuje w zorganizowanym procesie fizyczno-wychowawczym (Trześniowski, 2002, s. 4).

Pedagogika. Według S. Palki (2003, s. 40), pedagogikę można określić jako naukę o wychowaniu, kształceniu i samokształtowaniu człowieka w ciągu całego życia. Dają się tu wyróżnić co najmniej trzy podejścia metodologiczne wyznaczające lub ograniczające autonomię pedagogiki i warunkujące relacje między pedagogiką i praktyką edukacyjną:

a) Pedagogika jest traktowana jako nauka aplikująca do praktyki konstrukty teoretyczne stworzone w innych naukach (np. psychologia, socjologia, nauki o kulturze fizycznej itp.).
b) Pedagogika jest traktowana jako nauka tworząca konstrukty teoretyczne: na podstawie analizy i uogólnienia doświadczeń praktycznych, doświadczeń twórczych nauczycieli i wychowawców. W tym zakresie dotyczy to również opracowywania w formie modelowej koncepcji praktycznych (wychowawczych, dydaktycznych, opiekuńczych) i koncepcji realizowanych przez wybitnych pedagogów praktyków tworzących szkoły alternatywne, eksperymentalne, systemy wychowania niekonwencjonalnego itp.
c) Pedagogika jest traktowana jako ogólna teoria wychowania i nauczania.

Pedeutologia. Pedeutologia stanowi coraz wyraźniej usamodzielniający się dział pedagogiki, którego przedmiotem są zagadnienia dotyczące nauczycieli, takie jak osobowość nauczyciela, dobór kandydatów do zawodu nauczycielskiego, kształcenie i doskonalenie nauczycieli, ich praca zawodowa (Okoń, 1984, s. 225). Porównując pedeutologię i pedagogikę, można stwierdzić, że podstawowymi elementami poznania pedeutologii, mającymi odniesienia do dziedziny poznania pedagogiki, są: kształcenie na-

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

uczycieli i ich samokształtowanie. W badaniach pedeutologicznych intencje teoretyczne mogą się wiązać z praktycznymi; niezbędna jest teoretyczna wiedza dotycząca formowania się zawodowego i społecznego nauczycieli, efektywnego ich kształcenia i doskonalenia zawodowego. Służy ona jednak nie tylko rozwojowi ogólnej wiedzy pedagogicznej, lecz przede wszystkim praktyce edukacji i samokształtowaniu nauczycieli (Palka, 2003, s. 75–76).

W y c h o w a n i e. Wychowanie można rozumieć szeroko, jako wszelkie oddziaływania środowiska społecznego i przyrodniczego na człowieka, a więc zarówno spontaniczne i okazjonalne wpływy innych ludzi lub grup ludzkich, jak i wpływy przyrody, klimatu itp. Oprócz tego można je także traktować jako działalność zinstytucjonalizowaną, której celem jest ukształtowanie kierunkowych cech osobowości, a więc określonych wartości, przekonań, postaw i zasad postępowania. W pojęciu węższym wychowanie jest procesem kształtującym w pożądany sposób zachowanie wychowanka i obejmującym określone sfery jego osobowości, a więc intelektualną, moralną, wolicjonalną, estetyczną i fizyczną (Okoń, 1988, s. 22). Według K. Konarzewskiego (1995, s. 232), wychowanie to rodzaj a k t u w y c h o w a w c z e g o. W tym rozumieniu a k t w y c h o w a w c z y jest to czynność człowieka zmierzająca do zmiany postępowania innego człowieka i przebiegająca w częściowo wspólnej sytuacji symbolicznej. Natomiast przez wychowanie do kultury fizycznej będziemy rozumieć wszelkie zamierzone działania w formie interakcji społecznych mające na celu wzbudzenie u człowieka potrzeb dotyczących wychowania fizycznego, sportu, rekreacji ruchowej i rehabilitacji ruchowej (Siwiński, 2000, s. 13).

D y d a k t y k a (n a u c z a n i e, k s z t a ł c e n i e). Dydaktyka analizuje i opisuje cele, treści, proces, zasady, metody, formy organizacyjne oraz środki nauczania – uczenia się bez względu na przedmiot i szczeble pracy szkolnej. Dlatego nazywamy ją dydaktyką ogólną lub ogólną teorią nauczania – uczenia się, czy też ogólną teorią kształcenia (Knap, 1999, s. 113). Próbując określić związki ogólnej teorii nauczania z jej podkategoriami, można stwierdzić, iż

> Dydaktyka ogólna zajmuje się wszystkimi sferami kształcenia, dydaktyka wychowania fizycznego tylko sferą psychomotoryczną, a metodyka wychowania fizycznego wybranym jednym przedmiotem (np. gimnastyką, pływaniem itp.) (Czabański, 2000, s. 12).

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

> Związki między dydaktyką ogólną, dydaktyką wychowania fizycznego i metodykami wychowania fizycznego można w skrócie przedstawić następująco: dydaktyka ogólna jest tą dziedziną spośród nauk pedagogicznych, która zajmuje się ogólnym kształceniem ludzi. Kształcenie takie obejmuje zarówno sferę poznawczą (myślenie, rozumowanie, wiedza), jak i sferę emocjonalną (postawy, przekonania, wartości) oraz sferę psychomotoryczną (czynności ruchowe, umiejętności, sprawności). Natomiast domeną dydaktyki wychowania fizycznego jest intencjonalne i świadome doskonalenie przede wszystkim sfery psychomotorycznej, jak również poznawczej i emocyjnej. Ma to szczególne znaczenie zarówno w korzystaniu z celów ogólnych, jak i w procesie realizacji celów operacyjnych (Czabański, 2000, s. 14).

W ramach dydaktyki można także mówić o nauczaniu kultury fizycznej. Nauczanie kultury fizycznej jest związane z takim organizowaniem interakcji między nauczycielem a uczniem, w których wystąpi uczenie się, i takie kierowanie tym procesem, aby prowadziło ono do pożądanych wyników w postaci wiedzy, umiejętności, uzdolnień i nawyków sprawnościowych w zakresie kultury fizycznej. Nauczanie kultury fizycznej rozwija u wychowanków charakterystyczne dyspozycje instrumentalne, przez wyzwalanie czynności o charakterze poznawczo-prakseologicznym. Wspólnie z nauczaniem kultury fizycznej sytuacje wychowawcze ukierunkowane na wychowanie do kultury fizycznej prowadzą do przyswojenia uczniom zarówno dyspozycji instrumentalnych, jak i kierunkowych (Siwiński, 2000, s. 14).

Nauczyciel wychowania fizycznego i jego kwalifikacje. Nauczyciel wychowania fizycznego to specjalista w dziedzinie ludzkiego zachowania, którego praca polega na intencjonalnym motywowaniu do jego zmiany (Grabowski, 2001, nr 8/9, s. 7). Zmiany w zachowaniu uczniów powinny się przejawiać w ich dążeniu do czynnego uczestnictwa we wszelkich formach wychowania fizycznego oraz rozwijania sprawności fizycznej w powiązaniu z motywacją i subiektywnym zaangażowaniem się w działania niosące korzyść zdrowotną. Nauczyciel wychowania fizycznego jest również projektantem procesu dydaktyczno-wychowawczego oraz pedagogiem społecznym krzewiącym wartości kultury fizycznej wśród członków społeczności placówki oświatowej, w której jest zatrudniony.

Współcześnie warunki i kwalifikacje uprawniające do wykonywania zawodu nauczyciela wychowania fizycznego określają Ustawa – Karta Nauczyciela oraz szczegółowe rozporządzenie MENiS z 10.09.2002 w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli oraz określenia szkół i wypadków, w których można zatrudnić nauczycieli bez wyższego

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

wykształcenia. Na tej podstawie stanowisko nauczyciela może zajmować osoba, która:

1) posiada wyższe wykształcenie i odpowiednie przygotowanie pedagogiczne lub ukończyła zakład kształcenia nauczycieli i podejmuje pracę na stanowisku, na którym są to wystarczające kwalifikacje,
2) przestrzega podstawowych zasad moralnych,
3) spełnia warunki zdrowotne niezbędne do wykonywania zawodu.

Ponadto kwalifikacje do pełnienia funkcji nauczyciela w szkołach podstawowych i gimnazjach posiada osoba, która legitymuje się dyplomem ukończenia:

1) studiów magisterskich lub wyższych zawodowych na kierunku zgodnym lub zbliżonym z nauczanym przedmiotem lub rodzajem prowadzonych zajęć i posiada przygotowanie pedagogiczne lub
2) studiów magisterskich lub wyższych zawodowych na kierunku innym niż nauczany przedmiot lub rodzaj prowadzonych zajęć, która ponadto posiada przygotowanie pedagogiczne i ukończyła kurs kwalifikacyjny z zakresu nauczanego przedmiotu lub rodzaju prowadzonych zajęć.

Kwalifikacje do wykonywania zawodu nauczyciela w szkołach średnich (zawodowych, ogólnokształcących) i policealnych posiada osoba, która legitymuje się dyplomem ukończenia:

1) studiów magisterskich na kierunku zgodnym lub zbliżonym z nauczanym przedmiotem lub rodzajem prowadzonych zajęć i posiada przygotowanie pedagogiczne albo
2) studiów magisterskich na kierunku innym niż nauczany przedmiot lub rodzaj prowadzonych zajęć, która ponadto posiada przygotowanie pedagogiczne i ukończyła studia podyplomowe z zakresu nauczanego przedmiotu lub rodzaju prowadzonych zajęć.

Przez przygotowanie pedagogiczne należy rozumieć nabycie wiedzy i umiejętności z zakresu psychologii, pedagogiki i dydaktyki szczegółowej – nauczanych w powiązaniu z kierunkiem (specjalnością) kształcenia i praktyką pedagogiczną – w wymiarze nie mniejszym niż 270 godzin, oraz odbycie pozytywnie ocenionych praktyk pedagogicznych w wymiarze nie mniejszym niż 150 godzin. O posiadaniu przygotowania pedagogicznego świadczy dyplom lub inny dokument wydany przez szkołę wyższą, dyplom ukończenia zakładu kształcenia nauczycieli i świadectwo ukończenia pedagogicznego kursu kwalifikacyjnego.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Obecnie nauczycieli wychowania fizycznego kształcą akademie wychowania fizycznego, akademie pedagogiczne lub wyższe szkoły pedagogiczne. Powstał model kształcenia, który można nazwać nauczycielskim lub pedagogicznym. W tym ujęciu nauczyciel wychowania fizycznego to magister, licencjat wychowania fizycznego lub magister określonej pedagogiki (np. zdrowia, opiekuńczo-wychowawczej) ze specjalnością dodatkową wychowania fizycznego w ramach studiów pedagogicznych lub podyplomowych.

Praca badawcza nauczyciela wychowania fizycznego. Są to wszelkie zamierzone czynności nauczyciela związane z analizowaniem rzeczywistości szkolnej oraz wykrywaniem i wyjaśnianiem określonych zależności dydaktyczno-wychowawczych lub innych. Niezmiernie ważnym elementem pracy badawczej nauczyciela wychowania fizycznego jest wydawanie diagnozy w wyniku przeprowadzenia określonej procedury badawczej i przewidywanie skutków (pożądanych lub nie) podejmowanych działań. Nauczyciele wychowania fizycznego najczęściej zajmują się badaniem sprawności fizycznej i motorycznej uczniów za pomocą różnego rodzaju testów (np. Eurofit, Międzynarodowy Test Sprawności Fizycznej, Indeks sprawności fizycznej K. Zuchory itp.) oraz prób (próba tętna, ortostatyczna, z zatrzymaniem oddechu itp.). Do ważnych metod badawczych, lecz bardziej związanych z uwarunkowaniami pedagogicznymi, należy zaliczyć: obserwację, analizę dokumentów, metodę sondażu diagnostycznego, metodę socjometryczną, procedury eksperymentalne i korelacyjne itp. Praca badawcza nauczyciela wychowania fizycznego może prowadzić do nowatorstwa pedagogicznego.

Zespół zjawisk, który nazywamy nowatorstwem pedagogicznym, powinien być ujmowany w kategoriach zmiany, rozwoju, uczenia się nowych wzorów zachowania; w kategoriach przystosowania się podmiotu do złożonych warunków swego środowiska; w kategoriach rozwijania przez nauczyciela nowych sposobów pracy, lepiej odpowiadających współczesnym potrzebom (Schulz, 1989, s. 46). W wyniku pracy badawczej nauczyciela, szczególnie prowadzonej w ramach dążenia do awansu zawodowego, powstają rożnego rodzaju innowacje, projekty, zestawienia korelacyjne, które powinny służyć przede wszystkim podniesieniu jakości pracy danej placówki oświatowej z korzyścią dla wszystkich podmiotów pracy szkoły.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

W badaniach pedagogicznych prowadzonych w dziedzinie kultury fizycznej zastosowana metoda naukowa (tu: pedagogiczna) określa zakres poznawania danego zjawiska (tu: pedagogicznego), sposób formułowania i weryfikacji hipotez roboczych, rodzaj technik i narzędzi niezbędnych do przeprowadzenia określonych czynności badawczych, sposoby gromadzenia, porządkowania i przechowywania materiałów naukowych, wreszcie czynności związane z opracowywaniem zgromadzonych materiałów oraz anulowaniem twierdzeń i wniosków (Siwiński, 2000, s. 93).

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Rozdział drugi

Pierwszy etap awansu zawodowego nauczyciela wychowania fizycznego – od stażysty do nauczyciela kontraktowego

1. Zadania pedagogiczne w okresie stażu oraz procedury formalne umożliwiające uzyskanie stopnia nauczyciela kontraktowego

Nauczyciel wychowania fizycznego, rozpoczynając pracę w określonej placówce oświatowej, uzyskuje miano nauczyciela stażysty. Dotyczy to tylko osób nieposiadających stopnia awansu zawodowego oraz niebędących nauczycielami akademickimi. Z dniem nawiązania stosunku pracy w szkole nauczyciel posiadający odpowiednie kwalifikacje do nauczania wychowania fizycznego uzyskuje z urzędu stopień stażysty. Zanim początkujący pedagog stanie przed komisją decydującą o przyznaniu kolejnego stopnia awansu zawodowego powinien opracować plan rozwoju zawodowego z uwzględnieniem wymagań zawartych w Rozporządzeniu MEN z dnia 3 sierpnia 2000 r. w sprawie awansu zawodowego nauczycieli ze zmianami zawartymi w późniejszym Rozporządzeniu MEN z dnia 14 listopada 2007 r. Nowo zatrudniony nauczyciel stażysta rozpoczyna staż automatycznie z początkiem roku szkolnego, bez powinności złożenia odpowiedniego wniosku do dyrektora szkoły.

Należy w tym miejscu nadmienić, że nauczyciel rozpoczyna swój staż z początkiem roku szkolnego, nie później jednak niż w ciągu 14 dni od dnia rozpoczęcia zajęć. Jeżeli nawiązanie stosunku pracy nastąpi po upływie tego terminu, młody pracownik oświaty nie rozpoczyna stażu do końca tego

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

roku szkolnego (art. 9d ust. 2 Ustawy – Karta Nauczyciela). Nauczycielowi stażyście na czas odbywania stażu dyrektor obligatoryjnie przydziela opiekuna, który pomaga mu przygotować plan rozwoju zawodowego, a także udokumentować jego realizację. Może nim zostać wyłącznie nauczyciel mianowany lub dyplomowany, najlepiej gdy jest on zatrudniony w macierzystej placówce stażysty.

Zadaniem opiekuna stażu jest udzielanie młodszemu koledze/koleżance pomocy, zwłaszcza w przygotowaniu i realizacji planu rozwoju zawodowego, oraz opracowanie projektu oceny dorobku zawodowego nauczyciela w okresie stażu (art. 9c ust. 5 Ustawy – Karta Nauczyciela). Staż nauczyciela stażysty trwa 9 miesięcy. W tym czasie początkujący pracownik oświaty powinien w szczególności (Rozporządzenie MEN z dnia 14 listopada 2007 r. w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego przez nauczycieli):

1) poznawać organizację, zadania i zasady funkcjonowania szkoły, w tym:
   a) przepisy związane z funkcjonowaniem szkoły,
   b) sposób prowadzenia dokumentacji obowiązującej w szkole,
   c) przepisy dotyczące zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków nauki i pracy,
2) uczestniczyć jako obserwator w zajęciach prowadzonych przez opiekuna stażu lub innych nauczycieli w wymiarze co najmniej jednej godziny zajęć w miesiącu oraz omawiać z prowadzącym obserwowane zajęcia,
3) prowadzić zajęcia z uczniami w obecności opiekuna stażu lub dyrektora szkoły w wymiarze co najmniej jednej godziny zajęć w miesiącu oraz omawiać je z osobą, w obecności której zajęcia zostały przeprowadzone,
4) uczestniczyć w wewnątrzszkolnych formach doskonalenia zawodowego nauczycieli.

Natomiast wymagania niezbędne do uzyskania awansu na stopień nauczyciela kontraktowego są następujące:

1) znajomość organizacji, zadań i zasad funkcjonowania szkoły, w której nauczyciel odbywał staż,
2) umiejętności prowadzenia zajęć w sposób zapewniający właściwą realizację statutowych zadań szkoły, w której nauczyciel odbywał staż,
3) znajomość środowiska uczniów, ich problemów oraz umiejętność współpracy z tym środowiskiem,
4) umiejętność omawiania prowadzonych i obserwowanych zajęć.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Zgodnie z przepisami prawa oświatowego (Ustawa z dnia 26 stycznia 1982 r. – Karta Nauczyciela; Ustawa z dnia 23 sierpnia 2007 r o zmianie Ustawy – Karta Nauczyciela oraz o zmianie niektórych innych ustaw; Rozporządzenie ministra edukacji narodowej z dnia 3 sierpnia 2000 r. w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego przez nauczycieli ze zmianami z 2004 r.) podstawowe zasady postępowania kwalifikacyjnego dla nauczycieli ubiegających się o awans na stopień nauczyciela kontraktowego są następujące:

- komisję kwalifikacyjną dla nauczycieli stażystów ubiegających się o awans na stopień nauczyciela kontraktowego powołuje dyrektor szkoły; w skład komisji wchodzą:
  - dyrektor (wicedyrektor), jako jej przewodniczący;
  - przewodniczący zespołu przedmiotowego (wychowawczego), a jeżeli zespół taki nie został w szkole powołany – nauczyciel mianowany lub dyplomowany zatrudniony w szkole jako opiekun stażu;
- na wniosek nauczyciela w skład komisji wchodzi przedstawiciel wskazanego we wniosku związku zawodowego;
- w pracach komisji kwalifikacyjnej w charakterze obserwatora może również brać udział przedstawiciel organu prowadzącego szkołę i organu sprawującego nadzór pedagogiczny;
- postępowanie kwalifikacyjne rozpoczyna się od analizy formalnej dokumentacji, o której mowa w § 9 ust. 1 pkt 1–4 Rozporządzenia;
- gdy wniosek oraz dokumentacja, o której mowa w § 9 ust. 1 pkt 1–4 Rozporządzenia nie spełniają wymagań formalnych, dyrektor szkoły wskazuje szczegółowo stwierdzone braki i wyznacza termin ich uzupełnienia (§ 11 ust. 2 Rozporządzenia);
- przewodniczący komisji kwalifikacyjnej (dyrektor szkoły) powiadamia nauczyciela stażystę, który złożył wniosek o podjęcie postępowania kwalifikacyjnego, o terminie i miejscu przeprowadzenia rozmowy kwalifikacyjnej co najmniej na 14 dni przed datą posiedzenia komisji (§ 11 ust. 3 Rozporządzenia);

Początkujący nauczyciel wychowania fizycznego powinien także wiedzieć, iż:

- ocenę dorobku zawodowego nauczyciela za okres stażu ustala dyrektor szkoły w terminie nie dłuższym niż 21 dni od dnia złożenia sprawozdania, z uwzględnieniem stopnia realizacji planu rozwoju zawodowego

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

nauczyciela, po zapoznaniu się z projektem oceny opracowanym przez opiekuna stażu i po zasięgnięciu opinii rady rodziców;
- ocena dorobku zawodowego nauczyciela może być pozytywna lub negatywna – ocena jest sporządzana na piśmie i zawiera uzasadnienie oraz pouczenie o możliwości wniesienia odwołania;
- od oceny dorobku zawodowego nauczycielowi służy odwołanie do organu sprawującego nadzór pedagogiczny w terminie 14 dni od dnia jej otrzymania; organ sprawujący nadzór pedagogiczny rozpatruje odwołanie w terminie 21 dni. Ocena dorobku zawodowego nauczyciela ustalona przez organ sprawujący nadzór pedagogiczny jest ostateczna;
- szkolna komisja kwalifikacyjna podejmuje rozstrzygnięcia w obecności co najmniej 2/3 składu swoich członków (§ 13 ust. 1 Rozporządzenia);
- komisja kwalifikacyjna przeprowadza rozmowę kwalifikacyjną, podczas której nauczyciel stażysta ubiegający się o kolejny stopień awansu zawodowego:
  - przedstawia sprawozdanie z realizacji planu rozwoju zawodowego,
  - odpowiada na pytania członków komisji dotyczące wymagań określonych w § 6 ust. 2 Rozporządzenia;
- każdy z członków komisji, łącznie z przedstawicielem danego związku zawodowego, ocenia, czy nauczyciel spełnia wymagania niezbędne do uzyskania stopnia awansu zawodowego, według punktowej skali od 0 do 10 (§ 13 ust. 2 Rozporządzenia);
- nauczyciel otrzymuje akceptację szkolnej komisji kwalifikacyjnej w przypadku uzyskania średniej arytmetycznej punktów równej 7 (skład trzyosobowy). Jeżeli liczba członków komisji jest większa niż 3, odrzuca się jedną najwyższą i jedną najniższą ocenę punktową, a średnia arytmetyczna pozostałych not powinna wynosić 7 punktów (§ 13 ust. 3 i 4 Rozporządzenia);
- z przebiegu prac komisji sporządza się protokół zawierający między innymi uzasadnienie rozstrzygnięcia komisji oraz uzyskane przez nauczyciela oceny punktowe (§ 14 ust. 1 Rozporządzenia);
- stopień nauczyciela kontraktowego nadaje dyrektor szkoły; w uzasadnieniu aktu nadania stopnia nauczyciela kontraktowego należy się powołać na dokumenty;
  - potwierdzające kwalifikacje zawodowe,
  - potwierdzające odbycie stażu w określonym wymiarze i uzyskanie pozytywnej oceny dorobku zawodowego.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Zgodnie z powyższymi procedurami formalnoprawnymi młody nauczyciel wychowania fizycznego odbywa dziewięciomiesięczny okres adaptacyjny, który stanowi jednocześnie pewien sprawdzian pedagogiczny przydatności do dalszej pracy z dziećmi i młodzieżą. Początkujący pedagog może liczyć na wsparcie. Pomocy merytorycznej udzielają mu opiekun stażu, dyrektor szkoły, a także inni zainteresowani nauczyciele. Opiekun stażu, oprócz pomocy w przygotowaniu planu rozwoju zawodowego, powinien wspierać młodszego kolegę/koleżankę w zakresie:

- podwyższenia jakości pracy poprzez obopólne hospitacje oraz analizę zajęć lekcyjnych i pozalekcyjnych;
- zapoznania stażysty z dokumentacją szkolną i podstawowymi przepisami prawa oświatowego;
- pomocy w doskonaleniu warsztatu dydaktyczno-wychowawczego;
- rozwoju następujących kompetencji:
  - rzeczowych,
  - psychologiczno-pedagogicznych,
  - dydaktyczno-metodycznych,
  - medialnych i informatycznych,
  - dotyczących planowania i projektowania procesu wychowania fizycznego,
  - autoedukacyjnych związanych z rozwojem zawodowym.

Natomiast do podstawowych powinności dyrektora szkoły wobec nauczycieli stażystów należy:

- bezwłoczne przyjęcie wniosku o rozpoczęciu stażu,
- przydzielenie opiekuna stażu,
- formalne zatwierdzenie planu rozwoju zawodowego,
- wspieranie nauczyciela odbywającego staż (np. obserwacja i omawianie zajęć, umożliwienie doskonalenia zawodowego itp.),
- zbieranie informacji o realizacji przez nauczyciela stażystę zadań wynikających z jego planu rozwoju zawodowego oraz efektach prowadzonych przez niego zajęć,
- wystawienie na piśmie oceny dorobku zawodowego nauczyciela po zapoznaniu się z projektem oceny oraz innymi opiniami,
- powołanie szkolnej komisji kwalifikacyjnej,
- nadanie lub odmowa nadania stopnia nauczyciela kontraktowego.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Dokumentacja załączona do wniosku o podjęcie postępowania w celu uzyskania stopnia nauczyciela kontraktowego powinna obejmować:

1) dokumenty potwierdzające posiadanie kwalifikacji zawodowych lub poświadczone kopie tych dokumentów;
2) zaświadczenie dyrektora szkoły o wymiarze zatrudnienia nauczyciela oraz zajmowanym przez niego stanowisku w okresie odbywania stażu; w przypadku nauczyciela, który w okresie odbywania stażu zmienił miejsce zatrudnienia, oraz nauczyciela zatrudnionego w kilku szkołach – w każdej w wymiarze mniejszym niż połowa obowiązującego wymiaru zajęć, łącznie w wymiarze co najmniej połowy obowiązującego wymiaru zajęć – należy załączyć zaświadczenia ze wszystkich szkół, w których nauczyciel był zatrudniony w okresie stażu;
3) datę zatwierdzonego planu rozwoju zawodowego nauczyciela;
4) datę złożenia przez nauczyciela sprawozdania z realizacji planu rozwoju zawodowego;
5) ocenę dorobku zawodowego za okres stażu oraz datę jej dokonania.

Najlepiej jest dokumentować spełnianie osiągnięć zawodowych w formie skoroszytu, metodą portfolio. Dyrektor szkoły monitoruje realizację zadań podwładnych, dlatego dobrze jest mieć uporządkowane materiały celem przedłożenia w każdej chwili podczas spotkań kontrolnych lub pilotażowych.

2. Wybrane rozwiązania dydaktyczno-wychowawcze w świetle rozwoju zawodowego nauczyciela stażysty

Pierwszą czynnością merytoryczną nauczyciela wychowania fizycznego w drodze do awansu jest stworzenie planu rozwoju zawodowego. Z tego względu wprowadzenie obowiązku opracowywania osobistego planu rozwoju zawodowego ma zapewnić właściwą organizację tego procesu, dyscyplinę wszystkich poczynań stażysty i osób pomagających mu i nadzorujących zawodowy przebieg jego rozwoju (Pielachowski, 2000, s. 26). Planowanie pracy pedagogicznej w szerokim rozumieniu polega na uświadomionym i przemyślanym przebiegu procesu dydaktyczno-wychowawczego zgodnie z przygotowanym zarysem czynności, projektem założonych czynności. Planowanie jest więc opisem zamierzonych działań, obejmującym wyszczególnienie zadań,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

jakie mają być wykonane w ustalonych terminach, osób odpowiedzialnych za ich wykonanie, metod i środków koniecznych do ich realizacji oraz sposobów kontroli i oceny rezultatów działania (por. Bereźnicki, 2001, s. 393).

Jak twierdzi J. Półturzycki, planowanie pracy w oświacie jest skuteczniejsze, gdy uwzględnia ogólne prakseologiczne prawidłowości planu. Zgodnie z tymi wskazaniami plan powinien być przede wszystkim celowy. Drugą właściwością jest jego konkretność, wyrażająca się w jasnych zadaniach do wykonania. Każdy plan powinien być także wykonalny – wprowadzenie do planu zadań, których nie można wykonać, nie tylko mija się z celem, ale jest pedagogicznie szkodliwe i demobilizujące. Istotną cechą dobrego planu jest jego spójność wyrażająca się w tym, że poszczególne zadania, środki realizacji i terminy nie kolidują ze sobą. Każdy plan powinien być operatywny, czyli poszczególne zadania powinny być łatwe do wykonania i zrozumiałe dla wykonawcy (por. Półturzycki, 1997, s. 196). Plan nie powinien być tylko formalnym opracowaniem czy jedynie drogą do osiągnięcia celu. Przede wszystkim ma on służyć poprawie jakości pracy nauczyciela wychowania fizycznego, jak również zaspokajać bieżące potrzeby i oczekiwania wszystkich podmiotów uczestniczących w procesie pedagogicznym danej placówki oświatowej. Zabiegi planistyczne mogą być także zbieżne z tzw. koncepcją TQM (*Total Quality Management*). Dosłownie można to przetłumaczyć na polski jako „zarządzanie jakością totalną". Ta filozofia działania na grunt pedagogiki oraz innych nauk społecznych została przeniesiona z humanistycznego odłamu teorii naukowej organizacji pracy, której prekursorem był W. E. Deming. Myśliciel ten uznał, że autorytarne metody zarządzania początku XX wieku są degradujące dla ludzkiego ducha i nie służą ani interesom pracowniczym, ani firmom i ich zarządom.

Deming stworzył czteroetapowy cykl służący podnoszeniu jakości działania. Schemat ten nazywany jest potocznie PDSA (Plan – Do – Study – Act; Plan – Wykonanie – Badanie – Działanie). Najpierw tworzy się plan produkcji. Następnie wdraża się go na niewielką skalę. Na trzecim etapie bada się przebieg produkcji, sprawdzając, czy jest zgodny z planem. Wreszcie wiedzę uzyskaną na etapie badania wykorzystuje się do modyfikacji trwającego procesu produkcji; także do tworzenia i wdrażania nowego planu na większą skalę może posłużyć nowy zestaw danych. Cykl Deminga jest prostym, skutecznym, opartym na informacji instrumentem ciągłego

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

uczenia się i doskonalenia (Bostingl, 1995, s. 22). Obecnie filozofia TQM pomaga zainteresowanym pedagogom ujrzeć samych siebie w roli:
– arbitra wyboru najlepszego rozwiązania,
– bardziej pomocnika i partnera niż autokraty szkolnego kierującego się sądami normatywnymi,
– bardziej animatora i doradcy młodego człowieka i pozostałej społeczności szkolnej niż stanowczego wykładowcy oraz niewzruszonego trenera,
– pełnomocnika preferującego spajanie dla dobra ogółu przekazów wielokulturowych społeczności szkolnej.

Realizując plan rozwoju zawodowego zgodnie ze strategią TQM, nie należy się obawiać porażek. Szkoły Jakości, podobnie jak inne instytucje realizujące ideę jakości totalnej, to miejsca, w których wolno podejmować ryzyko i ponosić porażki na drodze do sukcesu. Porażki postrzega się tu jako naturalną część życiowych poszukiwań, jako immanentną cechę podróży, którą jest ciągłe doskonalenie. Warto zachęcać do realizacji nowatorskich pomysłów wszystkich – od klasy do gabinetu dyrektora i sali posiedzeń rady szkoły, i dalej, w całej otaczającej społeczności (tamże, s. 82). Trzeba również pamiętać o tym, iż w TQM, na etapie badania (cykl Deminga) bardzo ważne są wnioskowanie i dokonywanie różnorodnych analiz z zastosowaniem podstawowych technik statystycznych.

Obecnie nauczycieli nie obowiązuje jednolita forma konstruowania planu rozwoju zawodowego. Może on przybrać kształt tabeli z wyszczególnieniem w niej zadań pedagogicznych w zakresie dydaktyki, wychowania, opieki oraz autoedukacji lub tabeli bez wyszczególnienia wymienionych zadań pedagogicznych. Może to być również tekst jednolity, zatem forma prezentacji planu jest dowolna. Podobnie wygląda opracowanie sprawozdania za okres stażu. Dla upoglądowienia omawianych kwestii (w poszczególnych rozdziałach) autor przedstawi kolejno wspomniane rozwiązania dotyczące konstrukcji planów rozwoju oraz sprawozdań za okres stażu. Istotną sprawą jest także ujęcie w tych dokumentach poszczególnych wymagań kwalifikacyjnych i egzaminacyjnych wyszczególnionych w Rozporządzeniu w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego przez nauczycieli.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Przykładowy plan rozwoju zawodowego nauczyciela (nauczycielki) wychowania fizycznego, który ubiega się o awans na stopień nauczyciela kontraktowego

1. Nauczyciel stażysta (szkoła podstawowa), ubiega się o awans na stopień nauczyciela kontraktowego.
2. Staż – dziewięć miesięcy.
3. Data rozpoczęcia stażu: 1 września ..... roku. Planowany termin zakończenia stażu maj ..... roku.
4. Cele operacyjne rozwoju zawodowego w okresie stażu:
   Poznanie organizacji i zasad funkcjonowania placówki oświatowej. Zaznajomienie się z ogólnym systemem kierowania szkołą przez poznanie zadań dyrektora szkoły, wicedyrektora szkoły i innych stanowisk kierowniczych, rady pedagogicznej, rady rodziców oraz samorządu uczniowskiego. Bieżąca analiza prawa oświatowego ze szczególnym uwzględnieniem przepisów dotyczących bezpieczeństwa i higieny pracy. Projektowanie i przeprowadzanie zajęć wychowania fizycznego w świetle jakościowych wskaźników mierzenia pracy szkoły. Opracowywanie podstawowych dokumentów związanych z warsztatem pracy nauczyciela wychowania fizycznego, takich jak: plany wynikowe, plany metodyczne, scenariusze zajęć pozalekcyjnych. Czynny udział w pracach przedmiotowego zespołu nauczycieli wychowania fizycznego. Poznawanie prawidłowości przebiegu procesu dydaktyczno-wychowawczego w praktyce szkolnej. Systematyzowanie wiedzy pedagogicznej nauczyciela wychowania fizycznego na użytek własny i dobra ogółu.
5. Praktyczna koncepcja przebiegu stażu.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Tabela 1. Przykładowa koncepcja przebiegu stażu nauczyciela stażysty wychowania fizycznego

Zadania pedagogiczne	Realizacja	Harmonogram	Uwagi
1. Zapoznam się ze sposobem prowadzenia w szkole obowiązującej dokumentacji (obszar autodeukacji i doskonalenia zawodowego).	– spotkanie organizacyjne nowo zatrudnionych nauczycieli z dyrektorem szkoły, – spotkanie z opiekunem stażu celem synergii pedagogicznej w zakresie: monitorowania planu rozwoju zawodowego, ustalenia terminów hospitacji, poznania zasad prowadzenia dokumentacji nauczyciela wychowania fizycznego,	wrzesień	
2. Dokonam analizy przepisów dotyczących zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków nauki i pracy w szkole. Poznam inne rozporządzenia prawa oświatowego (obszar autodeukacji i doskonalenia zawodowego).	– zapoznam się z tekstem Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu w sprawie ogólnych przepisów bezpieczeństwa i higieny pracy w szkołach i placówkach publicznych, – zapoznam się z tekstem Rozporządzenia MENiS w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego przez nauczycieli, – zapoznam się z tekstem Rozporządzenia MENiS w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania egzaminów i sprawdzianów w szkołach publicznych,	wrzesień, październik	

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 69923B3A38353663

3. Przestudiuję statut szkoły. Zapoznam się z programem wychowawczym szkoły i wniosę ewentualne przedsięwzięcia z zakresu kultury fizycznej wzbogacające ofertę programu (obszar opiekuńczo-wychowawczy).	– poproszę o pomoc opiekuna stażu i wicedyrektora szkoły w uzyskaniu potrzebnych dokumentów prawa wewnętrznego szkoły, – na zespole przedmiotowym nauczycieli wychowania fizycznego dokonam ustaleń odnoszących się do imprez kulturalno-oświatowych i sportowych, które zostaną zamieszczone w programie wychowawczym szkoły,	wrzesień, październik	
4. Będę obserwował zajęcia prowadzone przez opiekuna stażu i innych nauczycieli (2 zajęcia w miesiącu) (obszar dydaktyczno-wychowawczy).	– opracuję arkusz obserwacji zajęć dla dokumentowania hospitowanych jednostek lekcyjnych i pozalekcyjnych, – opracuję z pomocą opiekuna stażu harmonogram uczestnictwa w zajęciach prowadzonych przez poszczególnych nauczycieli, – zapoznam się z literaturą fachową, aby móc wykorzystać przyswojone wiadomości w analizach pohospitacyjnych,	październik cały rok szkolny	
5. Przeprowadzę wybrane zajęcia w obecności opiekuna stażu lub dyrektora szkoły. Po zajęciach dokonam refleksji pedagogicznej w ujęciu mocnych oraz słabych stron pracy nauczyciela wychowania fizycznego (obszar	– zapoznam się z obowiązującymi programami nauczania wychowania fizycznego, – dokonam wyboru programu nauczania, – na podstawie danego programu nauczania opracuję planowanie wynikowe, – będę przygotowywał się do hospitowanych zajęć, sporządzając wcześniej plany metodyczne,	wrzesień wrzesień cały rok szkolny	

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 69923B3A38353663

Tabela 1. Przykładowa koncepcja przebiegu stażu nauczyciela stażysty wychowania fizycznego – cd.

Zadania pedagogiczne	Realizacja	Harmonogram	Uwagi
dydaktyczno-wychowawczy).	– podczas przeprowadzanych jednostek lekcyjnych w obecności dyrektora szkoły lub opiekuna stażu zwrócę szczególnie uwagę na: • systematykę metod wychowania fizycznego, • efektywność zajęć z edukacji fizycznej, • systematykę ćwiczeń dostosowaną do wieku rozwojowego uczniów, • bezpieczeństwo dzieci na zajęciach ruchowych,	cały rok szkolny	
6. Będę uczestniczył w wewnątrzszkolnych formach doskonalenia zawodowego nauczycieli (obszar autodeukacji i doskonalenia zawodowego).	– zapoznam się ze szkolnym WDN, – zapiszę się na warsztat komunikacji interpersonalnej w pracy z dziećmi i młodzieżą, – zapiszę się na zajęcia warsztatowe „Unihokej – gra dla każdego”, – przygotuję referat na temat „Wypadkowość podczas zajęć wychowania fizycznego jako niepokojące zjawisko społeczne”, – opracuję wraz z zespołem przedmiotowym nauczycieli wychowania fizycznego (lub dokonam bieżącej korekty) przedmiotowy system oceniania z wychowania fizycznego dla klas IV–VI szkoły podstawowej, – będę aktywnie uczestniczył w pracach zespołu statutowego do spraw wewnątrzszkolnego mierzenia jakości pracy szkoły,	listopad luty marzec kwiecień październik cały rok szkolny	

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 69923833A38353663

7. Zajęcia będę prowadził w sposób zapewniający właściwą realizację podstawowych zadań szkoły (obszar dydaktyczno-wychowawczy).	– wdrożę do własnego warsztatu pracy i będę realizował podstawowe zadania szkoły, takie jak: • rozwój osobowości w zgodzie z ogólnospołecznym systemem wartości, • opiekę, zapewnienie przyjaznych, bezpiecznych i korzystnych dla zdrowia ucznia warunków edukacji, • zapewnienie warunków prawidłowego rozwoju psychofizycznego, • ujawnianie oraz rozwijanie zainteresowań i uzdolnień, • rozumienie siebie, innych ludzi i ich poglądów, • rozwój aktywności poznawczej i twórczej, • wspomaganie harmonijnego rozwoju fizycznego i psychofizycznego uczniów, • rozwijanie poczucia odpowiedzialności za własne zdrowie,	cały rok szkolny	
8. Podczas wykonywania obowiązków zawodowych będę dostrzegał aspekty pedagogiki społecznej, tj. znajomość środowiska uczniów, ich problemów oraz umiejętność współpracy ze środowiskiem uczniów (obszar opiekuńczo-wychowawczy).	– dokonam diagnozy roli i jakości więzi środowiskowych w grupach, w których uczę wychowania fizycznego, – postaram się wykorzystywać pozytywne wpływy środowiskowe na rzecz wychowania fizycznego, – w miarę potrzeby przeprowadzę wspólnie z pedagogiem szkolnym wywiad środowiskowy, – zorganizuję określone imprezy kulturalno-sportowe na rzecz integracji środowiska uczniów,	cały rok szkolny	

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 69923B3A38353663

Tabela 1. Przykładowa koncepcja przebiegu stażu nauczyciela stażysty wychowania fizycznego – cd.

Zadania pedagogiczne	Realizacja	Harmonogram	Uwagi
9. Poznam organizację i podstawowe zasady funkcjonowania szkoły, w której odbywam staż (obszar autoedukacji i doskonalenia zawodowego).	– będę właściwie prowadził dokumentację wymaganą przez szkołę, – zapoznam się z ogólnym cyklem organizacyjnym szkoły, – zapoznam się z cyklem organizacyjnym szkoły w ramach tygodniowego rozkładu zajęć lekcyjnych i pozalekcyjnych, – zapoznam się z zasadami współdziałania organów szkoły, – opracuję plan dyżurów nauczycieli wychowania fizycznego,	cały rok szkolny wrzesień, wrzesień listopad wrzesień	
10. Wdrożę do własnego warsztatu pracy nabycie umiejętności omawiania własnych lub obserwowanych zajęć (obszar autoedukacji i doskonalenia zawodowego).	– omówienie zajęć pod kątem: a) stosowanych metod, b) stosowanych typów lekcji, c) nauczania wychowującego, d) bezpieczeństwa i profilaktyki zdrowia itp.	cały rok szkolny	

Źródło: opracowanie własne.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 69923834A38353663

Po zakończeniu stażu nauczyciel wychowania fizycznego powinien sporządzić sprawozdanie z realizacji planu zawodowego. Rozporządzenie z dnia 14 listopada 2007 r. w sprawie awansu zawodowego nauczycieli zostawia dowolność formy sprawozdania. Jednak najczęściej przybiera ono kształt sprawozdania informacyjnego z elementami analizy, komentarza, krytycznej oceny oraz odpowiednich wniosków pedagogicznych.

Przypomnijmy – sprawozdaniem nazywamy tekst relacjonujący o charakterze informacyjnym, pisany z perspektywy uczestnika ukazywanych wydarzeń, syntetyczny w takim sensie, że przedstawia dane wydarzenie w sposób porządkujący, zachowuje następstwo czasowe jego części składowych czy porządek realizacji powziętych zamierzeń. Sprawozdanie może także mieć charakter problemowy (ukazuje stan rzeczy, główne aspekty swojego przedmiotu, a także rzeczywisty przebieg wydarzeń i towarzyszące im okoliczności) (Kuziak, Rzepczyński, 2004, s. 118).

Należy także pamiętać, że oprócz tekstu głównego sprawozdanie informacyjne bądź analityczne może posiadać załączniki w postaci bibliografii, dodatków, wykresów, dokumentów pedagogicznych opracowywanych w trakcie stażu itp. Sprawozdanie omawiające dokonania zawodowe nauczyciela stażysty powinno świadczyć o opanowaniu umiejętności wyodrębniania kluczowych elementów teorii wychowania fizycznego dla potrzeb praktyki edukacyjnej. Gromadzenie i selekcjonowanie informacji powinno ilustrować modyfikację sposobów działania odbywającego staż nauczyciela wychowania fizycznego.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Tabela 2. Sprawozdanie z realizacji planu rozwoju zawodowego (okres stażu – dziewięć miesięcy)

Zadania pedagogiczne zrealizowane w okresie stażu	Harmonogram	Uwagi
1. Sposób prowadzenia w szkole obowiązującej dokumentacji (obszar autoedukacji i doskonalenia zawodowego): – 15 września uczestniczyłem w spotkaniu instruktażowym, zorganizowanym przez dyrektora szkoły dla nowo zatrudnionych nauczycieli. Zapoznałem się z ustaleniami merytorycznymi dotyczącymi prowadzenia dziennika lekcyjnego, to jest: • poprawność wpisów tematów lekcyjnych (piszemy temat w trybie oznajmującym, podajemy dział programowy, następnie zagadnienie główne lekcji, np. „Koszykówka – poruszanie się w obronie ze zmianą pozycji obronnej”), • zapisanie danych osobowych uczniów uzupełnionych o: pesel ucznia, grupę dyspanseryjną, ewentualne orzeczenie poradni psychologiczno-pedagogicznej oraz inne informacje mające istotne znaczenie dla całokształtu procesu dydaktyczno-wychowawczego, • prowadzenie danych statystycznych odnośnie do kontaktów nauczycieli z rodzicami, mierzenia jakości pracy, zestawień frekwencji semestralnych, • konstruowanie programu wychowawczego klasy z uwzględnieniem celów, zadań oraz form realizacji, • realizacja treści ścieżek edukacyjnych w wychowaniu fizycznym (zapisujemy w odpowiedniej rubryce nazwę ścieżki, jej temat oraz formę realizacji uwzględnioną w określonym ogniwie toku lekcyjnego), • zapisywanie podstawowych informacji dotyczących zachowania i funkcjonowania wychowanka w środowisku szkolnym, respektowania zasad współżycia społecznego i ogólnie przyjętych norm społecznych; wyodrębnienie składowych zachowania poprzez pryzmat: kultury osobistej, relacji koleżeńskich, zaangażowania i inicjatywy, obowiązkowości oraz wypełniania poleceń, poszanowania własności,	15 września 29 września	spotkanie z dyrektorem spotkanie z wicedyrektorem szkoły

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 69923B3A38353663

• prowadzenie notatek dotyczących osiągnięć szkolnych i deficytów wychowawczych podopiecznych, • prowadzenie dziennika zajęć pozalekcyjnych dla dzieci uczestniczących w szkolnym kółku sportowym; określenie programu zajęć sportowych z uwzględnieniem tematyki, celów etapowych i operacyjnych oraz zadań szkoleniowych, – uczestniczyłem w szkoleniowych spotkaniach zespołu nauczycieli do spraw wychowawczych, na których zostałem zapoznany z prowadzeniem dodatkowej dokumentacji wychowawcy klasowego; przyswoiłem niezbędne wiadomości na temat: • wypełniania arkuszy ocen oraz poprawności wypisywania świadectw szkolnych, • prowadzenia teczki wychowawcy klasy, zawierającej: badania, ankiety, analizy, socjografy, arkusze samooceny ucznia, opinie uczniów, scenariusze ciekawych zajęć dotyczących godzin wychowawczych, klasowy terminarz kontaktów z rodzicami, notatki ze spotkań indywidualnych, • wewnątrzszkolnego systemu oceniania oraz wyciągu z rozporządzenia na temat oceniania wraz z odpowiednimi fragmentami statutu szkoły, dotyczącymi kwestii kontroli, • programu wychowawczego szkoły ze szczególnym uwzględnieniem zawartych w nim treści, dotyczących kultury fizycznej, • planu pracy wychowawcy dopasowanego do specyfiki danej klasy, • tematyki konkretnych godzin wychowawczych powiązanej z programem wychowawczym szkoły, • dokumentacji wyjazdów (zawody międzyszkolne, wycieczki klasowe) wraz ze sprawozdaniem i rozliczeniem finansowym przedstawionym rodzicom oraz dyrektorowi, • notatek służbowych na temat niepokojących wydarzeń w klasie, w szkole, na wycieczce itp. – na spotkaniach z opiekunem stażu poznałem i wdrożyłem do praktyki zawodowej zasady prowadzenia dokumentacji nauczyciela wychowania fizycznego. Między innymi:	18 października 28 października cały rok szkolny	spotkanie monitorował wicedyrektor szkoły

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 69923B3A38353663

Tabela 2. Sprawozdanie z realizacji planu rozwoju zawodowego (okres stażu – dziewięć miesięcy) – cd.

Zadania pedagogiczne zrealizowane w okresie stażu	Harmonogram	Uwagi
• zapoznałem się z podstawą programową kształcenia ogólnego w zakresie wychowania fizycznego; zwróciłem szczególną uwagę na kwestie kształtowania u uczniów odpowiedzialności za zdrowie i bezpieczeństwo własne i innych oraz gotowości współdziałania pod tym względem, • opracowałem plan wynikowy (trójstopniowy) wychowania fizycznego dla chłopców z klas szóstych; model trójstopniowy uwzględnia: poziom podstawowy osiągnięć ucznia, tj. spełnienie wymagań na ocenę dopuszczającą i dostateczną, poziom rozszerzony, tj. spełnienie wymagań na ocenę dobrą i bardzo dobrą, poziom dopełniający, tj. spełnienie wymagań na ocenę celującą, • opracowywałem na bieżąco plany metodyczne hospitowanych lekcji wychowania fizycznego. W obecności opiekuna stażu przeprowadziłem takie jednostki lekcyjne, jak: lekkoatletyka, skok w dal sposobem naturalnym (październik); lekkoatletyka, rzut piłeczką palantową z rozbiegu (listopad); koszykówka, podania i chwyty oburącz (grudzień); koszykówka, uwalnianie się od obrońcy przez wyminięcie lub zwód (styczeń); gimnastyka podstawowa, przewrót w tył z postawy stojąc w rozkroku do dowolnej pozycji (luty); piłka ręczna, rzut piłki do bramki z przeskokiem (marzec); piłka nożna, prowadzenie piłki w dwójkach po linii prostej i łamanej (kwiecień); lekkoatletyka, marszobieg z wykorzystaniem terenu pagórkowatego (maj). Uczestniczyłem jako obserwator w lekcjach prowadzonych przez opiekuna stażu (8 jednostek lekcyjnych wychowania fizycznego). Hospitowałem także godziny wychowawcze prowadzone przez nauczyciela historii (2 jednostki lekcyjne. Tematy: „Prawa i obowiązki przyjaciół"; „Problemy w życiu dzieci i młodzieży w różnych krajach świata").	cały rok szkolny 25, 27, 28 października, 22, 24, 25 listopada, 6, 8 grudnia, 8, 15 marca	spotkania z opiekunem stażu odbywały się w drugi wtorek każdego miesiąca

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 69923B3A38353663

2. Analiza przepisów dotyczących zapewnienia bezpiecznych i higienicznych warunków nauki i pracy w szkole oraz innych rozporządzeń (obszar autoedukacji i doskonalenia zawodowego): – szczególną uwagę zwróciłem na Rozporządzenie MENiS (31.12.2002 r.) w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach. Dokonałem modyfikacji regulaminów dotyczących dziedziny sportu szkolnego. Uaktualniłem regulamin korzystania z siłowni szkolnej oraz wykonałem przenośną tablicę informacyjną dotyczącą bezpiecznego korzystania z gimnastycznych drążków przyściennych. Jako czynny ratownik WOPR opracowałem dodatkowe zalecenia określające warunki bezpieczeństwa dzieci przebywających na biwakach szkolnych w pobliżu wód otwartych. Analiza tekstu Rozporządzenia MENiS (01.12.2004 r.) w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego nauczycieli pozwoliła mi wdrożyć do praktyki określone procedury postępowania, dotyczące tzw. f a z y a d a p t a c j i z a w o d o w e j. Przestudiowałem także Rozporządzenie MENiS (07.09.2004 r.) w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych. Szczególną uwagę zwróciłem na zapis mówiący o motywowaniu ucznia do dalszych postępów w nauce i zachowaniu. W tym zakresie pogłębiłem swoją wiedzę, adaptując do praktyki szkolnej zagadnienia literatury fachowej (M. Łobocki, *Teoria wychowania w zarysie*).	wrzesień – październik	monitorowanie rozporządzeń za pośrednictwem Internetu (www.men.pl)
3. Zapoznanie się z przepisami związanymi z funkcjonowaniem szkoły. Analiza statutu i programu wychowawczego szkoły (obszar opiekuńczo-wychowawczy). – przyswoiłem niezbędne treści Ustawy o systemie oświaty oraz Ustawy – Karta Nauczyciela. Na posiedzeniu zespołu przedmiotowego nauczycieli wychowania fizycznego zgłosiłem pomysł umieszczenia w programie szkoły cyklicznej imprezy „Rozgrywki czterech ogni”.		

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 69923B3A38353663

Tabela 2. Sprawozdanie z realizacji planu rozwoju zawodowego (okres stażu – dziewięć miesięcy) – cd.

Zadania pedagogiczne zrealizowane w okresie stażu	Harmonogram	Uwagi
Pomysł został przyjęty i umieszczony w programie wychowawczym szkoły. Turnieje „Czterech ogni" stanowią zabezpieczenie czasu wolnego dzieci szkoły podstawowej, wychodząc naprzeciw hasłu: „Mały sport, wielka frajda". Turnieje odbywały się w każdą pierwszą sobotę miesiąca (listopad, grudzień, luty, kwiecień, maj).	4 października	
4. Obserwacja zajęć prowadzonych przez opiekuna stażu i innych nauczycieli (obszar dydaktyczno-wychowawczy): • opracowałem arkusz obserwacji zajęć dla dokumentowania hospitowanych jednostek lekcyjnych i pozalekcyjnych, • arkusz obserwacji w przypadku mojego uczestnictwa w zajęciach innych nauczycieli zawierał spostrzeżenia dotyczące: – doboru metod dydaktycznych do realizowanego tematu lekcji, – realizacji strategii lekcji w stosunku do założonych celów, – doboru metod wychowawczych stosowanych podczas zajęć, – określenia replikacyjnego bądź innowacyjnego klimatu lekcji, • w trakcie realizacji stażu zapoznałem się z następującą literaturą fachową: H. Grabowski, *Teoria fizycznej edukacji*, Warszawa 1997; H. Grabowski, *Co koniecznie trzeba wiedzieć o wychowaniu fizycznym*, Kraków 2000; B. Czabański, *Kształcenie psychomotoryczne*, Wrocław 2000; T. Maszczak (red.), *Metodyka wychowania fizycznego*, Warszawa 1992; B. Niemierko, *Ocenianie szkolne bez tajemnic*, Warszawa 2002; M. Łobocki, *Teoria wychowania w zarysie*, Kraków 2004; lektura powyższych książek pozwoliła mi dokonać szerszej refleksji pohospitacyjnej w obrębie obszaru dydaktyczno-wychowawczego.	20 października cały rok szkolny	

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 69923833A38353663

5. Prowadzenie zajęć z uczniami w obecności opiekuna stażu lub dyrektora szkoły (obszar dydaktyczno-wychowawczy): – dokonałem wyboru programu wychowania fizycznego dla szkoły podstawowej (P. Wróblewski, *Program nauczania wychowania fizycznego w klasach 4–6 w zreformowanej szkole podstawowej*, o numerze dopuszczenia: DKW-4014-145/00), – na podstawie wybranego programu opracowałem plan wynikowy dla klas szóstych, w których prowadzę zajęcia wychowania fizycznego, – w obecności opiekuna stażu przeprowadziłem osiem jednostek lekcyjnych z działów programowych – lekkoatletyka, koszykówka, piłka nożna, piłka ręczna, gimnastyka podstawowa. Plany metodyczne jako pisemne opracowania lekcji zawierały: zadania główne (tematy), zadania dodatkowe (doskonalące), cele lekcji (poznawcze, kształcące, wychowawcze), stosowane metody realizacji zadań lekcji, czynności prowadzącego oraz wyszczególnione czynności uczniów. Podczas rozmów pohospitacyjnych analizowano: dostosowanie metod do zadań lekcji, efektywność zajęć wychowania fizycznego prowadzonych w różnych warunkach, uwzględnienie zasady racjonalnego dozowania wysiłku psychofizycznego z korzyścią dla grona podopiecznych.	20 września cały rok szkolny	dokonałem wpisu numeru wybranego programu nauczania do dzienników lekcyjnych dwie lekcje hospitował dyrektor szkoły
6. Uczestnictwo w wewnątrzszkolnych formach doskonalenia zawodowego (obszar autoedukacji i doskonalenia zawodowego): – brałem udział w warsztacie pedagogicznym poświęconym zagadnieniom komunikacji interpersonalnej w pracy z dziećmi i młodzieżą; zapoznałem się ze sposobami radzenia sobie w sytuacjach tzw. zakłóceń środowiskowych; nauczyłem się w sytuacji obecności skonfliktowanych obserwatorów (grupa ćwiczących) umożliwienia im włączenia się do stronnictwa prowadzącego celem utworzenia koalicji wsparcia; zapoznałem się również z elementami analizy konwersacyjnej, do których można zaliczyć:	7 marca	szkolenie miało miejsce w Centrum Edukacji Nauczycieli

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 69923B3A38353663

Tabela 2. Sprawozdanie z realizacji planu rozwoju zawodowego (okres stażu – dziewięć miesięcy) – cd.

Zadania pedagogiczne zrealizowane w okresie stażu	Harmonogram	Uwagi
• poziom zgodności ideologicznej, • wspólnotę obrazu świata, • uzgadnianie kierunku działania, • tematyczną spójność wypowiedzi różnych rozmówców, • elementy nieuświadomionego poniżania oraz świadomego uznania rozmówców; relacja wzajemna, • wypowiedzi wzajemnie sprzeczne, • kontekst emocjonalny i zadaniowy rozmowy. – nauczyłem się przeciwstawiać łamaniu norm komunikacyjnych, ponieważ ono często prowadzi do sytuacji kryzysowej podczas zajęć wychowania fizycznego i zakłóca założony przez nauczyciela przebieg określonej gry zespołowej, – uczestniczyłem w zajęciach warsztatowych „Unihokej grą dla każdego", zaznajomiłem się z systematyką ćwiczeń kształtujących indywidualne zagrania zawodnika, np.: żonglerka piłki kijem na łopatce kija, żonglerka piłki kijem ze zmianą strony podbijającej łopatki, ćwiczenia prowadzenia piłki w truchcie i szybkim biegu, ćwiczenia prowadzenia piłki kijem ze zmianą tempa w kierunku uwolnienia się na dogodną pozycję oddania strzału, różne warianty strzałów z przyłożenia oraz zamachem; warsztat uświadomił mi, iż w dużej mierze od stopnia wszechstronności, technicznego przygotowania zawodników zależy realizacja przydzielonych zespołowi zadań taktycznych, – na posiedzenie zespołu przedmiotowego nauczycieli wychowania fizycznego przygotowałem referat na temat: „Wypadkowość podczas zajęć wychowania fizycznego jako niepokojące zjawisko społeczne", omówiłem szczegółowo następujące przyczyny zagrożenia bezpieczeństwa ćwiczących na zajęciach ruchowych: przyczyny powstałe z winy	21 marca 14 kwietnia	szkolenie miało miejsce w Centrum Edukacji Nauczycieli po przedstawieniu referatu odbyła się

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 69923834383536663

nauczyciela, przyczyny wypadków z winy ćwiczącego, zagrożenia bezpieczeństwa ćwiczących z przyczyn technicznych. Wspólnie ustalono, że ćwiczącego należy zdiagnozować nie tylko w zakresie jego poziomu rozwoju somatycznego, ale także pod kątem różnorodnych sposobów reakcji na zadane ćwiczenie, np. gimnastyczne, gdzie występuje określony próg lęku oraz podejmowanie indywidualnych decyzji względem wykonywanego ćwiczenia; szczególne zagrożenie wypadkowością szkolną nauczyciele upatrują również w tzw. grupach łączonych, – brałem aktywny udział w pracach statutowego zespołu do spraw wewnątrzszkolnego mierzenia jakości pracy szkoły. Wraz z zespołem zainteresowanych nauczycieli systematyzowałem przebieg prac związanych z mierzeniem jakości pracy szkoły; ustalona procedura budowania planu mierzenia jakości pracy szkoły obejmowała następujące etapy: • formułowanie standardów pracy szkoły podstawowej, • określenie wskaźników, które będą informować o osiąganiu przez placówkę danego standardu, • ustalenie działań implikujących rolę wskaźników, • przeprowadzenie monitoringu podejmowanych przedsięwzięć, • konstruowanie planu mierzenia jakości pracy szkoły podstawowej. Z ramienia zespołu nauczycieli zostałem upoważniony do prowadzenia monitoringu kształcenia. Obszar kształcenia obejmuje cztery standardy i odnosi się w równym stopniu do nauczycieli oraz uczniów. Badanie kształcenia w sposób szczególny uwidacznia, jak bardzo powiązane są ze sobą zaangażowanie oraz efekty pracy głównych podmiotów placówki (nauczyciele, uczniowie, dyrekcja).	cały rok szkolny	dyskusja panelowa
7. Przeprowadzałem zajęcia w sposób zapewniający właściwą realizację podstawowych zadań szkoły (obszar dydaktyczno-wychowawczy):	cały rok szkolny	

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 69923B3A38353663

Tabela 2. Sprawozdanie z realizacji planu rozwoju zawodowego (okres stażu – dziewięć miesięcy) – cd.

Zadania pedagogiczne zrealizowane w okresie stażu	Harmonogram	Uwagi
– cele wychowawcze prowadzonych lekcji uwzględniały wdrażanie uczniów do zachowań zgodnych z ogólnospołecznym systemem wartości; kształtowałem wśród wychowanków: świadomą dyscyplinę przy uprawianiu ćwiczeń ruchowych, poszanowanie godności oraz wolności drugiej osoby, poczucie odpowiedzialności za własne postępowanie. Podczas zajęć wychowania fizycznego szczególną wagę przywiązywałem do uświadomienia wychowankom potrzeby permanentnego stawania się uczniem odpowiedzialnym (zarówno za czyny, jak i słowa); dzieci zrozumiały, że zwłaszcza w grach zespołowych powodzenie całej drużyny zależy od prawidłowego współdziałania zawodników; wartości olimpizmu oraz zachowań *fair play* były treścią wielu pogadanek poprzedzających zajęcia wychowania fizycznego, – w pracy z dziećmi stosowałem rozmaite formy zabaw ruchowych jako istotne uzupełnienie ogólnego rozwoju i sprawności fizycznej; zabawy były dobierane na podstawie kryterium: rozwojowego, potrzeb dydaktyczno-wychowawczych oraz bieżących tematów lekcji; ponadto przy projektowaniu i realizacji zadań lekcji zawsze uwzględniałem podstawowe zasady pedagogiczne, warunkujące realizację pożądanych celów dydaktyczno-wychowawczych oraz zdrowotnych; stosując zasadę wszechstronności, dobierałem zadania ruchowe w taki sposób, by zapewnić ich szerokie oddziaływania na psychofizyczną strukturę organizmu; stosując zasadę racjonalnego dozowania wysiłku psychofizycznego, zapewniałem w toku lekcji odpowiedni układ zadań o różnym stopniu trudności (częstotliwość, objętość, intensywność i złożoność ćwiczeń) oraz racjonalne stosowanie form współzawodnictwa indywidualnego i zespołowego, zasada zmienności pracy stanowiła ważne ogniwo zapewniające właściwe angażowanie (naprzemiennie) poszczególnych grup mięśniowych oraz odpowiednie dozowanie pracy statycznej i dynamicznej,		

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 69923B3A38353663

– ważną stronę prowadzonych przeze mnie zajęć stanowiła edukacja prozdrowotna; podczas swoich lekcji zapoznawałem dzieci: • z zasadami utrzymywania higieny ciała, odzieży i obuwia sportowego oraz miejsca ćwiczeń i odpoczynku, • z zasadami dbałości o prawidłową postawę ciała w czasie wolnym od zajęć wychowania fizycznego, • z umiejętnościami właściwego zachowania się na akwenach otwartych w czasie wakacji, • z umiejętnościami właściwego zachowania się w przypadku kontaktu z przedmiotami niebezpiecznymi, toksycznymi, łatwopalnymi itp.		
8. Znajomość środowiska uczniów, ich problemów oraz umiejętność współpracy z nimi (obszar opiekuńczo-wychowawczy): – w trakcie realizacji lekcji wychowania fizycznego oraz zajęć pozalekcyjnych (szkolne koło piłki ręcznej) budowałem uczniowski system sportowego wsparcia; polegał on na: • dzieleniu się informacjami, pomysłami oraz wrażeniami dotyczącymi wspólnych spraw wszystkich ćwiczących, • wdrażaniu uczniów do współodpowiedzialności za podjęte decyzje, • wspólnym śledzeniu i ocenianiu jakości podjętych decyzji oraz realizacji wcześniejszych ustaleń, • dzieleniu się przez wszystkich ćwiczących wiadomościami dotyczącymi określonych zdarzeń, utrudnień i radości, – zorganizowałem następujące imprezy kulturalne i sportowe na rzecz integracji środowiska uczniów: • rozgrywki „Czterech ogni” (chłopcy i dziewczynki z klas VI), • szkolny turniej trójek koszykarskich (chłopcy z klas V),	cały rok szkolny	

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 69923B3A38353663

Tabela 2. Sprawozdanie z realizacji planu rozwoju zawodowego (okres stażu – dziewięć miesięcy) – cd.

Zadania pedagogiczne zrealizowane w okresie stażu	Harmonogram	Uwagi
• turniej wiedzy o ruchu drogowym, • wycieczkę rowerową po najbliższych okolicach Osowej Góry.		
9. Organizacja i podstawowe zasady funkcjonowania szkoły (obszar autoedukacji i doskonalenia zawodowego): – przez cały rok szkolny prowadziłem podstawową dokumentację nauczyciela wychowania fizycznego, tj.: • wpisy w dzienniku lekcyjnym dotyczące realizacji tematów, ścieżek edukacyjnych, zachowań uczniów, frekwencji itp., • adnotacje w zeszycie nauczyciela wychowania fizycznego dotyczące określenia poziomu i postępów w zakresie umiejętności ruchowych oraz zdolności motorycznych uczniów, • sporządzenie planu wynikowego (rocznego) w zakresie wychowania fizycznego na podstawie wybranego programu nauczania, sporządzanie planów metodycznych, będących pisemnymi wzorcami przeprowadzanych lekcji wychowania fizycznego, • wypełnianie innej dokumentacji, np.: karty wycieczek, zapisy punktowe przeprowadzonych testów sprawności ogólnej, karty zgłoszeń na zawody międzyszkolne itp., – zapoznałem się z kalendarzem na ten rok szkolny: zimowa przerwa świąteczna, ferie zimowe, rady pedagogiczne (szkoleniowe, analityczne, klasyfikacyjne), sprawdzian kompetencji uczniów kończących szkołę podstawową, dodatkowe dni wolne od zajęć w szkołach podstawowych, zakończenie rocznych zajęć dydaktyczno-wychowawczych, ferie letnie, – zapoznałem się z cyklem organizacyjnym szkoły w ramach tygodniowego rozkładu zajęć lekcyjnych i pozalekcyjnych; rzetelnie realizowałem czterdziestogodzinny tydzień pracy;	cały rok szkolny	

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 69923B3A38353663

oprócz jednostek dydaktycznych wykonywałem inne czynności i działania wynikające z zadań statutowych szkoły ze szczególnym uwzględnieniem zajęć kulturalno-sportowych (szkolna sekcja piłki ręcznej, turnieje międzyklasowe wiedzy o ruchu drogowym); ważny element wykonywanej pracy nauczyciela wychowania fizycznego stanowiły przedsięwzięcia i czynności związane z przygotowaniem się do zajęć, samokształceniem i doskonaleniem zawodowym; zabezpieczenie czasu wolnego poprzez sport szkolny niejednokrotnie odbywało się w soboty; było zgodne z Rozporządzeniem MENiS w sprawie organizacji roku szkolnego (18.04.2002 r.); w paragrafie 5. Rozporządzenia można odnaleźć odpowiednie sformułowanie – W szkołach, w których zajęcia dydaktyczno-wychowawcze są realizowane przez pięć dni w tygodniu, w dni wolne od zajęć, szkoły mogą organizować zajęcia wychowawczo-opiekuńcze, imprezy służące upowszechnianiu kultury, sportu, turystyki i inne zajęcia pozalekcyjne, – zapoznałem się z funkcjonowaniem organów szkoły; dokonałem analizy pedagogicznej podstawowych zadań związanych z pracą: dyrektora szkoły, rady pedagogicznej, rady szkoły i rady rodziców; zapoznałem się z działalnością samorządu uczniowskiego; pomagałem w przeprowadzeniu szkolnych wyborów do samorządu szkolnego, – opracowałem plan dyżurów nauczycieli wychowania fizycznego; każdemu nauczycielowi przydzielono rejon do pilnowania (korytarz przy świetlicy, korytarz przy sali gimnastycznej) o łącznym czasie 65 minut tygodniowo.	1 października	plan dyżurów umieszczono na szkolnej tablicy informacyjnej
10. Nabycie umiejętności omawiania własnych lub obserwowanych zajęć (obszar autoedukacji i doskonalenia zawodowego): – podczas rozmów pohospitacyjnych analizowano: dostosowanie metod dydaktyczno-wychowawczych do zadań lekcji, efektywność zajęć wychowania fizycznego prowadzonych w różnych warunkach, uwzględnianie zasady racjonalnego dozowania wysiłku psychofizycznego z korzyścią dla grona podopiecznych. Ponadto, dzięki uwagom	cały rok szkolny	

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 69923B3A38353663

Tabela 2. Sprawozdanie z realizacji planu rozwoju zawodowego (okres stażu – dziewięć miesięcy) – cd.

Zadania pedagogiczne zrealizowane w okresie stażu	Harmonogram	Uwagi
pohospitacyjnym opiekuna stażu przygotowywałem się bardziej wszechstronnie do lekcji, uwzględniając takie czynności prowadzącego, jak: motywujące, informujące, naprowadzające, kontrolne, korekcyjne, kompensacyjne, zabezpieczające. W planowaniu metodycznym zacząłem przywiązywać większą wagę do rozróżniania typów lekcji ze względu na stosowalność materiału ćwiczebnego i założonych celów operacyjnych. Zgodnie z teorią wychowania fizycznego analizowałem wspólnie z opiekunem następujące typy lekcji wychowania fizycznego: • lekcje podające, tj. wprowadzające określone treści kształcenia i wychowania w kontekście zaznajomienia z nowym materiałem, • lekcje doskonalące, tj. utrwalające umiejętności i zdolności motoryczne oraz nawyki i wiadomości, • lekcje kontrolne, tj. określające osiągnięcia uczniów w procesie kształcenia na zasadzie informacji zwrotnej dla nauczyciela o ich wartości w hierarchii uzyskiwanych rezultatów, • lekcje mieszane, tj. uwzględniające różne ogniwa procesu nauczania i uczenia się.	cały rok szkolny	

Źródło: opracowanie własne.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 69923B3A38353663

Przykładowe sprawozdanie odnoszące się do przytoczonego wcześniej planu rozwoju zawodowego nauczyciela wychowania fizycznego może mieć następującą formę:

Oddzielnego omówienia wymagają niektóre rozwiązania zamieszczone w powyższym planie oraz sprawozdaniu z realizacji planu rozwoju zawodowego. Nauczyciel stażysta powinien posiadać wiedzę na temat podziału lekcji na różne rodzaje i typy.

Przez rodzaj lekcji należy rozumieć taką jej odmianę, której układ odpowiada ogólnym zasadom przyjętym w danym systemie dydaktycznym (Półturzycki, 1997, s. 145). W polskiej dydaktyce W. Okoń, przedstawiając propozycję wielostronnego nauczania i uczenia się, wyróżnił następujące rodzaje lekcji:
– lekcje podające,
– lekcje problemowe,
– lekcje ćwiczeniowe,
– lekcje eksponujące,
– lekcje mieszane.

Biorąc pod uwagę określenie rodzaju lekcji dla wyróżnienia takiej ich odmienności, która jest związana z systemem dydaktycznym lub strategią, trzeba także zaproponować wyróżniające określenie dla odmian lekcji połączonych z wypełnianiem odrębnych funkcji dydaktycznych. Najczęściej w tym znaczeniu używane jest określenie „typ lekcji" (tamże). Na tej podstawie w wychowaniu fizycznym rozróżniamy następujące typy lekcyjne:
– typ lekcji podającej, tj. wprowadzenie określonych treści kształcenia i wychowania, zaznajomienie z nowym materiałem;
– typ lekcji doskonalącej, tj. utrwalanie umiejętności i zdolności motorycznych oraz nawyków i wiadomości;
– typ lekcji kontrolnej (oceniającej), tj. określanie osiągnięć uczniów w procesie edukacji fizycznej na zasadzie informacji zwrotnej dla nauczyciela o ich wartości w hierarchii uzyskiwanych rezultatów; oprócz sprawdzianów nauczycielskich wykorzystuje się tu testy mierzące sprawność fizyczną ogólną, np.: Test sprawności ogólnej INKF, Indeks sprawności fizycznej K. Zuchory, Test sprawności fizycznej dla dzieci i młodzieży Z. Chromińskiego itp.;
– typ lekcji mieszanej, tj. uwzględnianie na jednej jednostce dydaktycznej różnych ogniw procesu nauczania – uczenia się.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Lekcja jako podstawowa jednostka pracy powinna składać się z jednostek działania pedagogicznego. Jednostka działania pedagogicznego to zadanie realizowane w określonych warunkach (zewnętrznych i wewnętrznych), przy wymianie czynności pomiędzy nauczycielem i uczniem (czynnościom nauczyciela odpowiadają odpowiednie czynności ucznia). Efektami realizacji zadania powinny być: przyrost wiedzy, opanowanie jakiejś umiejętności i ukształtowanie elementu postawy. Stosowanie w odniesieniu do zajęć wychowania fizycznego rozróżnienia typu lekcji na podającą, kontrolną, doskonalącą i mieszaną świadczy raczej o przewadze niż wyłączności danego zadania realizowanego na konkretnych zajęciach z młodzieżą. Możemy to wytłumaczyć w ten sposób, że na przykład na lekcji doskonalącej przede wszystkim, lecz nie wyłącznie, modyfikujemy i utrwalamy jakąś umiejętność ruchową czy kształtujemy pożądane zdolności motoryczne. Podobnie rzecz ma się w pozostałych typach jednostek lekcyjnych.

Niektórzy dydaktycy (Kupisiewicz, Półturzycki, Bereźnicki) dokonują również innej klasyfikacji, wyszczególniając między innymi:

– lekcje wprowadzające i zaznajamiające uczniów z nowym materiałem, na przykład rozpoczynamy realizację działu „Elementy sportów walki w samoobronie i ćwiczeniach formalnych" i zaznajamiamy młodzież z indywidualną formą ćwiczeń przekazywaną z pokolenia na pokolenie, tzw. kata (tj. wyimaginowaną walką, następuje tu również uruchomienie tzw. ideomotorycznych wyobrażeń ruchowych);
– lekcje służące opracowaniu poznanego materiału, na przykład podczas realizacji tematu „Pchnięcie kulą z doskokiem" urzeczywistniamy na poszczególnych jednostkach ćwiczenia metodyczne związane z tym tematem, będące zarazem elementem kształtującym i wspierającym zdolności motoryczne i umiejętności ruchowe z zakresu tej dyscypliny; i tak proponujemy pchnięcie kulą z miejsca z ustawienia bokiem do kierunku pchnięcia, pchnięcie kulą z miejsca z ustawienia tyłem do kierunku pchnięcia, ćwiczenia rzutne w formie wielobojowej, pchnięcie kulą z miejsca z zaakcentowaniem dynamicznej pracy wyprostnej itd. Opracowanie to również stosowanie w wychowaniu fizycznym wybranych metod kształtowania potencjału sprawnościowego (np. metoda ciągła, przerywana);
– lekcje powtórzeniowo-systematyzujące, które pozwalają powtórzyć, uogólnić, usystematyzować poznane wiadomości, umiejęt-

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

ności i nawyki; na przykład lekcja z wykorzystaniem w części głównej gry szkolnej (piłka nożna), podczas której nauczyciel organizuje grę obrońców w kierunku „łapania" przeciwników na pozycji spalonej;
– lekcje utrwalające, których zadaniem jest utrwalenie wiadomości, umiejętności i nawyków wstępnie poznanych na innych lekcjach; inaczej są to lekcje doskonalące;
– lekcje sprawdzające przygotowanie i postępy uczniów, oceniające uzyskane rezultaty; na przykład oceniamy progresję wyników na podstawie Indeksu sprawności fizycznej Zuchory;
– lekcje korektywno-uzupełniające, których celem jest korekta błędów i usterek oraz uzupełnianie braków w przygotowaniu; na przykład przy realizacji działu „Pływanie z elementami ratownictwa wodnego" w części „Nauka pływania kraulem na grzbiecie" eliminujemy najczęściej występujące błędy w pracy nóg; są to najczęściej błędy typu: zbyt duże ugięcie w biodrach, nadmierne uginanie i wynurzanie kolan, zbyt głębokie ruchy stopami i podudziami itd.;
– lekcje samodzielnej pracy uczniów, w realizacji programu wychowania fizycznego mogą to być miniturnieje wewnątrzklasowe zorganizowane samodzielnie przez uczniów, terenowe ścieżki sprawnościowe autorstwa młodzieży lub inne podobne formy inicjowane przez wychowanków;
– lekcje z wykorzystaniem mediów elektronicznych, można tu zastosować rozwiązanie metodyczne – ćwiczymy z medialnym instruktorem, na przykład lekcja aerobiku w pomieszczeniu zastępczym, w którym możemy użyć do szkolenia materiałów wideo;
– lekcje – wycieczki, w przypadku wychowania fizycznego są to przeważnie rowerowe rajdy turystyczne, piesze wycieczki, wyjazdy na zawody sportowe lub imprezy kulturalno-oświatowe.

Niezależnie od stosowanych typów, podziałów i strategii, lekcja, a także planowanie metodyczne, decyduje o rodzaju relacji pedagogicznej pomiędzy nauczycielem a uczniem podczas realizacji danej partii materiału.

Młody nauczyciel powinien wiedzieć, iż plan metodyczny zajęć, zwany też konspektem lub scenariuszem lekcji, pomaga przekształcać treść nauczania w sytuacje zadaniowe, skłaniające uczącego się do wykonania przewidzianych czynności. W tym rozumieniu sztuka planowania metodycznego polega na takim doborze czynności prostszych, pośredniczących,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

by ułatwić wykonanie czynności docelowych i ustrzec się przed niepowodzeniami (Niemierko, 2001, s. 148). Zatem konspekty hospitowanych lekcji nauczyciela stażysty mogłyby przybrać na przykład taką formę, jaką przedstawiam poniżej.

Przykładowy plan metodyczny dla klasy szóstej szkoły podstawowej (chłopcy).

1. Typ jednostki lekcyjnej – podający.
2. Prowadzący – nauczyciel wychowania fizycznego Kazimierz Ostrowski.
3. Miejsce zajęć i liczba ćwiczących – boisko szkolne, 18 uczniów.
4. Zadanie główne (temat): Piłka nożna, uderzenia piłki zewnętrzną częścią stopy. Uderzenia przy podaniach na krótkie odległości oraz strzałach na bramkę.
5. Zadania dodatkowe (doskonalące): zwód pojedynczy przy prowadzeniu piłki. Żonglerka piłkarska głową i stopą.
6. Cele lekcji:
   a) dydaktyczny (poznawczy i kształcący) – poznanie prawidłowego ułożenia stopy podczas uderzania, rozróżnienie uderzenia z rotacją i bez, odpowiednie ułożenie ciała i siła kopnięcia podczas strzału, kształtowanie szybkości oraz dokładności podań i strzałów, wyrabianie koordynacji ruchowej,
   b) wychowawczy – sportowe współdziałanie w grupie, samokontrola wykonywanych ćwiczeń, motywacja do starannego wykonywania zadań i ćwiczeń na świeżym powietrzu.
7. Stosowane metody realizacji zadań lekcji oraz formy organizacji pracy z uczniami – zabawowa klasyczna, naśladowcza ścisła, zadaniowa ścisła, forma frontalna i ćwiczeń w zespołach.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Tabela 3. Przebieg lekcji

Część zajęć	Czynności uczniów docelowe	Czynności uczniów pośredniczące (w toku lekcji)	Czynności prowadzącego	Uwagi
Część pierwsza (wstępna)	– zorganizowanie ćwiczących, – udział w zajęciach na zasadzie twórczego i radosnego podejmowania powierzonych zadań i działań, – wstępne przygotowanie organizmu do wysiłku,	– uczestnictwo uczniów w zbiórce, powitaniu, raporcie, ustawienie we właściwych miejscach przyborów, wysłuchanie zadań do wykonania przedstawionych ogólnie przez prowadzącego, wysłuchanie wskazówek i uwag w kontekście wychowawczym, zadawanie ewentualnych pytań dotyczących zadań do wykonania, – rozruch organizmu poprzez uczestnictwo w zabawie ożywiającej „Dzień i noc”,	– krótka informacja, – wywołanie pozytywnych emocji w sensie podjęcia pracy nad zadaniami lekcji, – instruktaż zabawy,	
Część druga (główna)	– uczeń wykonuje przejście obrońcy, posługując się zwodem pojedynczym, – uczeń potrafi wykonać rzut karny ze zwodem ciała oraz nadać piłce po uderzeniu lekką rotację,	– swobodny bieg – w trakcie biegu krążenia ramion do przodu do tyłu, oburącz, jednorącz itp. przysiad podparty wysunięcie jednej nogi daleko do tyłu; podskokami zmiana ułożenia nóg; „Pajacyk” w różnych wariantach; stanie w rozkroku, piłka w rękach, głębokie skłony tułowia do przodu i do tyłu; w tej samej pozycji skłony tułowia w bok.	– czynności informujące, forma swobodnego pokazu czynności z zastosowaniem metody naśladowczej ścisłej, – czynności informujące i naprowadzające w przypadku	

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 69923833A38353663

Tabela 3. Przebieg lekcji – cd.

Część zajęć	Czynności uczniów docelowe	Czynności uczniów pośredniczące (w toku lekcji)	Czynności prowadzącego	Uwagi
	– uczeń potrafi w sposób dokładny dograć piłkę do zawodnika zewnętrznym i wewnętrznym podbiciem, – uczeń posługuje się indywidualnymi umiejętnościami piłkarskimi w formie żonglerki piłki stopą lewą i prawą oraz głową,	bieg w miejscu z naprzemianstronnym energicznym wyprostem ramion w bok; wykonanie trzech serii brzuszków w szybkim tempie, w serii dziesięć powtórzeń, – w parach jeden uczeń stoi, drugi biegnie i mija go zwodem pojedynczym; ćwiczenie ze zmianą wykonujących czynności, z piłką i bez; podania (wewnętrznym i zewnętrznym podbiciem z rotacją i bez) w dwójkach, trójkach w różnym ustawieniu (np. sztafety wahadłowe); wykonywanie rzutów karnych ze zwodem, np. odchylenie ciała w prawo, strzał zewnętrznym podbiciem w lewy róg bramki, – podział ćwiczących na trzy zespoły; dwa pierwsze grają (gra szkolna) w piłkę na małe bramki; bramka zaliczona wyłącznie po uderzeniu wewnętrznym podbiciem, zespół trzeci wykonuje żonglerki piłkarskie (np. zawodnik podbija piłkę stopą dwa razy nisko, raz wysoko lub podbija piłkę głową dwa razy nad sobą,	zaistnienia trudności (np. rzut karny wykonywany bez przekonującego zwodu), – czynności motywujące z zastosowaniem metody zadaniowej ścisłej (np. krótka pogadanka na temat skuteczności wyszkolenia indywidualnego napastnika), wdrażanie do samokontroli i samooceny poprawności wykonywanych zadań,	

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 69923833A38353663

		raz do partnera itp., w zależności od indywidualnych możliwości i wyszkolenia technicznego); po trzech minutach zmiana zespołów; zespół przegrywający przechodzi do żonglerki,		
Część trzecia (końcowa)	– uczniowie uczestniczą w odpoczynku czynnym, – ogólne uspokojenie organizmu.	– marsz dookoła boiska z podrzucaniem piłki w górę oburącz, z głębokim oddechem; swobodny bieg po obwodzie boiska z prowadzeniem piłki wyimaginowanym dryblingiem, – zbiórka w siadzie na trawie, omówienie zadań lekcji, zwrócenie uwagi na kwestie wychowawcze związane z zachowaniem uczniów; pożegnanie, odniesienie piłek do kantorka.	– pogadanka podsumowująca, – ewentualna krótka dyskusja i odpowiedzi na pytania uczniów dotyczące zadań wykonywanych na lekcji.	

Źródło: opracowanie własne.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 69923B3A38353663

Obecnie, zgodnie z tendencjami dydaktyki ogólnej podczas planowania w wychowaniu fizycznym stosuje się trójstopniowy model układu czynności. Jak twierdzi B. Niemierko (2001, s. 151), proces planowania może być podzielony na trzy etapy:

1) planowanie kierunkowe (obejmuje cele dydaktyczne, wychowawcze oraz materiał nauczania), odpowiadające ogólnemu programowi nauczania;
2) planowanie wynikowe (obejmujące materiał nauczania i wymagania programowe w układzie hierarchicznym, dostosowanym do obowiązującej skali stopni szkolnych); można je utożsamić z dawnym rozkładem materiału uzupełnionym o wymagania edukacyjne;
3) planowanie metodyczne (dotyczy pojedynczych lekcji lub ich cyklu z wyszczególnieniem docelowych i pośredniczących czynności uczniów); jest równoważne pojęciom planu dydaktycznego lub konspektu lekcji.

Nauczyciel stażysta, konstruując plan wynikowy dla danego etapu edukacyjnego, powinien uwzględniać dyferencyjność następujących wymagań dydaktycznych:

– wymagania konieczne (ocena dopuszczająca); obejmują materiał niezbyt trudny, najczęściej stosowany, możliwie praktyczny,
– wymagania podstawowe (ocena dostateczna); obejmują materiał podstawowy, najbardziej uniwersalny, bezpośrednio użyteczny,
– wymagania rozszerzające (ocena dobra); obejmują materiał umiarkowanie przystępny, bardziej złożony i mniej typowy oraz wykonalny, pośrednio użyteczny,
– wymagania dopełniające (ocena bardzo dobra); obejmują elementy materiału trudne do opanowania, złożone, czasami nietypowe, wyspecjalizowane, wykonalne przy dużym wkładzie pracy,
– wymagania wykraczające (ocena celująca); znacznie przewyższające trudnością średnie standardy wymagań.

Aby ułatwić zrozumienie omawianego elementu pracy pedagogicznej nauczyciela wychowania fizycznego, poniżej przedstawiam fragmenty przykładowych rozwiązań metodycznych.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Tabela 4. Fragment planu wynikowego z przedmiotu „wychowanie fizyczne" dla klasy szóstej szkoły podstawowej (chłopcy). Model trójstopniowy

Dział programowy	Osiągnięcia podstawowe ucznia	Osiągnięcia rozszerzone ucznia	Osiągnięcia dopełniające ucznia
Lekkoatletyka, atletyka terenowa – Wiadomości i umiejętności ogólne	– potrafi wymienić i krótko opisać cztery rodzaje konkurencji lekkoatletycznych, – potrafi samodzielnie przeprowadzić rozgrzewkę, wykazując się przy tym znajomością podstawowych ćwiczeń ogólnorozwojowych, – orientuje się pobieżnie w podstawowych przepisach dyscyplin lekkoatletycznych,	– potrafi wymienić i opisać podstawowe konkurencje klasyczne z zakresu lekkoatletyki, – potrafi samodzielnie przeprowadzić rozgrzewkę ze zwróceniem uwagi na różne akcenty motoryczne i wybrane grupy mięśniowe, – orientuje się dobrze i bardzo dobrze w podstawowych przepisach dyscyplin lekkoatletycznych,	– organizuje i sędziuje zawody z zakresu lekkoatletyki lub atletyki, bierze w nich również czynny udział, – wykazuje aktywną postawę w propagowaniu na terenie szkoły i poza jej obrębem zawodów z zakresu biegów, skoków, rzutów, ewentualnie chodów,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 69923833A38353663

Tabela 4. Fragment planu wynikowego z przedmiotu „wychowanie fizyczne" dla klasy szóstej szkoły podstawowej (chłopcy). Model trójstopniowy – cd.

Dział programowy	Osiągnięcia podstawowe ucznia	Osiągnięcia rozszerzone ucznia	Osiągnięcia dopełniające ucznia
Biegi krótkie	– potrafi ustawić samodzielnie bloki startowe oraz przyjmować pozycje na poszczególne komendy nauczyciela (startera), – bierze czynny udział w startach indywidualnych oraz zespołowych w formach współzawodnictwa, – stara się wykonać bieg krótki w miarę poprawnie przy odpowiedniej pracy rąk i nóg oraz z utrzymaniem maksymalnej szybkości i zachowaniem toru, – w przykładowych sprawdzianach uzyskiwany czas pokonywanego dystansu waha się poniżej oceny dobrej (np. bieg na 60 m 11,7–11,1 s; 12,1–11,8).	– bierze czynny udział w startach indywidualnych oraz zespołowych w formie współzawodnictwa i osiąga dobre oraz bardzo dobre wyniki w ustalonych dystansach biegowych (np. w biegu na 60 m w granicach oceny dobrej uzyskuje czas nie gorszy niż 11,0 s, natomiast w granicach oceny bardzo dobrej uzyskuje wynik nie gorszy niż 10,3 s).	– wyniki ucznia w biegach krótkich charakteryzują się wysokim poziomem na tle określonych grup wiekowych, – uczeń jest potencjalnym kandydatem lub reprezentuje szkołę na zawodach lekkoatletycznych organizowanych przez różne stowarzyszenia i instytucje.

Źródło: opracowanie własne.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 69923B3A38353663

Tabela 5. Forma planu wynikowego uwzględniająca cele edukacyjne. Model dwustopniowy

Hasła programowe	Cele edukacyjne	Wymagania podstawowe	Wymagania ponadpodstawowe
Wpisujemy tu treści programowe, które będą podlegać hierarchizacji wymagań.	Wpisujemy tu cele najniższego poziomu (operacyjne). Cele edukacyjne uwzględniają zamierzenia dydaktyczne (poznawcze, kształcące) oraz oddziaływania wychowawcze.	Wymagania podstawowe względem ucznia odpowiadają na pytanie: na jakim poziomie edukacji fizycznej jest uczeń wobec stawianych mu wymagań, których źródłem jest przyjęty program wychowania fizycznego? Przyjęty tu poziom wymagań odpowiada ocenom cyfrowym: dopuszczający, dostateczny, dobry.	Wymagania ponadpodstawowe względem ucznia odpowiadają na pytanie: na jakim poziomie edukacji fizycznej jest uczeń wobec stawianych mu wymagań, których źródłem jest przyjęty program wychowania fizycznego? Przyjęty tu poziom wymagań odpowiada ocenom cyfrowym: bardzo dobry, celujący.

Źródło: opracowanie własne.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 69923B3A38353663

Tabela 6. Forma planu wynikowego wyszczególniająca wiadomości, umiejętności i motoryczność. Model dwustopniowy

Hasła programowe	Wiadomości	Umiejętności i motoryczność	Wymagania podstawowe	Wymagania ponadpodstawowe
Wpisujemy tu treści programowe, które będą podlegać hierarchizacji wymagań.	Określamy podstawowe wiadomości potrzebne do realizacji haseł programowych, np. historia kultury fizycznej, higiena i zdrowie, technika i taktyka danej formy aktywności sportowej itp.	Określamy umiejętności i zdolności motoryczne jako założone osiągnięcia ucznia uczestniczącego w procesie edukacji fizycznej.	Wymagania podstawowe względem ucznia odpowiadają na pytanie: na jakim poziomie edukacji fizycznej jest uczeń wobec stawianych mu wymagań, których źródłem jest przyjęty program wychowania fizycznego? Przyjęty tu poziom wymagań odpowiada ocenom cyfrowym: dopuszczający, dostateczny, dobry.	Wymagania ponadpodstawowe względem ucznia odpowiadają na pytanie: na jakim poziomie edukacji fizycznej jest uczeń wobec stawianych mu wymagań, których źródłem jest przyjęty program wychowania fizycznego? Przyjęty tu poziom wymagań odpowiada ocenom cyfrowym: bardzo dobry, celujący.

Źródło: opracowanie własne.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 69923834A38353663

Nauczyciel, w tym także nauczyciel wychowania fizycznego, jest zobowiązany do pełnienia funkcji opiekuńczej. Jednym z priorytetowych zadań, na które powinien być uwrażliwiony młody nauczyciel wychowania fizycznego, jest przestrzeganie i w razie potrzeby modyfikowanie regulaminów korzystania z pomieszczeń sportowych i sprzętu dydaktycznego. W trakcie przejazdu na zawody sportowe lub inne imprezy szkolne wskazane jest również sporządzenie tzw. instrukcji bezpieczeństwa opiekuna szkolnej wycieczki autokarowej. Jako przykład takich regulaminów i instrukcji mogą posłużyć opracowania Ośrodka BHP–ZCE w Szczecinie (internetowa strona MENiS – bezpieczna szkoła).

Regulamin korzystania z sali gimnastycznej

1. Sala gimnastyczna jest miejscem przeznaczonym wyłącznie do prowadzenia zajęć wychowania fizycznego.
2. Za stan sali, sprzętu i urządzeń odpowiadają: dyrektor szkoły oraz nauczyciele wychowania fizycznego.
3. Za bezpieczeństwo ćwiczących podczas zajęć odpowiada prowadzący zajęcia.
4. Sprzęt gimnastyczny i urządzenia są dobrem społecznym szkoły. Opiekę nad nimi w czasie zajęć sprawuje zespół ćwiczący. Za stan sprzętu używanego do ćwiczeń odpowiada nauczyciel.
5. Każda klasa czy zespół korzystający z sali jest odpowiedzialny za ład i porządek.
6. Sprzęt do ćwiczeń należy rozstawiać tylko w obecności nauczyciela. Wszelkie uszkodzenia sprzętu należy natychmiast zgłosić prowadzącemu zajęcia.
7. Utrzymanie czystości sali, szatni, urządzeń i sprzętu stanowi warunek do dalszego korzystania z nich.
8. Wszystkich ćwiczących obowiązuje strój gimnastyczny.
9. Ćwiczący zachowują porządek w szatni, pozostawiając odzież i obuwie na wyznaczonych miejscach.
10. Na sali gimnastycznej mogą przebywać grupy ćwiczebne tylko w obecności nauczyciela.
11. Każdy wypadek uczniowie zgłaszają nauczycielowi.
12. Wszystkie przedmioty dodatkowe (łańcuszki, zegarki, kolczyki itp.) na czas ćwiczeń oddane są w depozyt do nauczyciela (www.men.waw.pl).

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Instrukcja bezpieczeństwa dla opiekuna szkolnej wycieczki autokarowej

I. Czynności przed rozpoczęciem podróży:
   1. Sprawdzić obecność wyjeżdżających na zawody sportowe lub wycieczkę według listy.
   2. Upewnić się, czy wszyscy uczestnicy wycieczki posiadają odpowiednie dokumenty (legitymacje szkolne lub inne).
   3. Sprawdzić, czy uczestnicy wycieczki nie mają przeciwwskazań do podróżowania środkami lokomocji (choroba lokomocyjna i inne schorzenia) oraz czy posiadają ze sobą zaordynowane przez lekarza leki.
   4. Dopilnować umieszczenia bagażu w schowkach i rozmieszczenia uczestników wycieczki na uzgodnionych wcześniej miejscach w autokarze. Opiekunowie powinni zająć miejsca przy drzwiach.
   5. Ustalić, gdzie znajdują się: podręczna apteczka, gaśnice i wyjście bezpieczeństwa.
   6. Upewnić się, czy w autokarze jest dostępny telefon komórkowy.
   7. W razie wątpliwości co do stanu technicznego autokaru i stanu trzeźwości kierowców wezwać Policję.

II. Czynności w trakcie podróży:
   1. W czasie jazdy zabronić uczestnikom wycieczki:
      – palenia tytoniu, spożywania alkoholu i innych używek,
      – przemieszczania się po autokarze i podróżowania w pozycji stojącej,
      – blokowania zamków, otwierania drzwi i samowolnego otwierania okien w czasie podróży,
      – wyrzucania jakichkolwiek przedmiotów z pojazdu i rzucania przedmiotami,
   2. Podczas dłuższej jazdy zarządzić przerwę (20–30 min.) przeznaczoną na tzw. rozprostowanie kości, spożycie posiłku oraz toaletę i przewietrzenie autokaru.
   3. W czasie postoju zabronić uczestnikom wycieczki:
      – wchodzenia na jezdnię,
      – przechodzenia na drugą stronę jezdni,
      – dopilnować, aby podczas wsiadania i wysiadania młodzieży włączone były światła awaryjne.
   4. Po każdym zakończonym postoju sprawdzić obecność.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

III. Czynności po zakończeniu podróży:
   1. Omówić z uczestnikami wycieczki jej przebieg, ze szczególnym uwzględnieniem ewentualnych niepoprawnych zachowań lub naruszeń zasad bezpieczeństwa.
   2. Dopilnować, czy zostały zabrane bagaże i rzeczy osobiste uczestników, czy pozostawiono porządek oraz czy nie dokonano uszkodzeń.

IV. Postępowanie w sytuacji awarii, pożaru, wypadku lub innych zagrożeń:
   1. W sytuacji awarii pojazdu, kolizji, wypadku, powstania pożaru ewakuować uczestników wycieczki w bezpieczne miejsce, z wykorzystaniem wyjść bezpieczeństwa, jeżeli zajdzie taka potrzeba.
   2. W razie potrzeby udzielić pierwszej pomocy przedlekarskiej.

Poznawanie przepisów dotyczących bezpiecznych i higienicznych warunków pracy jako jedno z wymagań awansu zawodowego jest związane z wychowaniem zdrowotnym. Jak twierdzi M. Śliwa, wychowanie zdrowotne jest w dużej mierze podporządkowane oddziaływaniu środowiska fizycznego i społecznego. Istotą wychowania zdrowotnego jest doprowadzenie do tego, aby uczniowie przejawiali pożądane postawy i zachowania nie tylko wtedy, kiedy poddawani są zabiegom wychowawczym, lecz także z własnej nieprzymuszonej woli w sytuacjach i okolicznościach, kiedy nie podlegają kontroli nauczycieli (Śliwa, 2001, s. 14–15). Wychowanie zdrowotne stanowi ważne ogniwo treściowe teorii wychowania fizycznego, dlatego warto, żeby nauczyciel stażysta opracował określony referat związany z tą tematyką. Referat wymieniony jako przykład w tabeli 2 („Wypadkowość podczas zajęć wychowania fizycznego jako niepokojące zjawisko społeczne") mógłby obejmować:
– klasyfikację przyczyn powodujących nieszczęśliwe wypadki i urazy w wychowaniu fizycznym i sporcie szkolnym,
– analizę ilościowo-jakościową w wąskim zakresie (macierzysta placówka oświatowa),
– analizę ilościowo-jakościową w szerszym zakresie, np. województwa,
– dyrektywy pedagogiczne związane z prewencją i profilaktyką szkolnej wypadkowości.

O tym, jak ważna jest okresowa analiza wypadkowości podczas posiedzenia zespołów przedmiotowych nauczycieli wychowania fizycznego

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

świadczą przykładowe dane z wypadków uczniów województwa kujawsko-pomorskiego zamieszczone w poniższej tabeli.

Tabela 7. Sprawozdanie z wypadków uczniów w roku szkolnym 2003/2004 (województwo kujawsko-pomorskie)

Wyszczególnienie ze względu na typ placówki	Liczba uczniów poszkodowanych w wypadkach			
	śmiertelnych	ciężkich	innych urazów	ogółem
przedszkola	0	0	162	162
przedszkola specjalne	0	0	0	0
szkoły podstawowe	1	17	3232	3250
szkoły podstawowe specjalne	0	0	27	27
gimnazja	4	14	2827	2845
gimnazja specjalne	0	0	27	27
licea ogólnokształcące	2	3	691	696
licea profilowane	0	0	64	64
szkoły średnie techniczne i zawodowe	2	1	845	848
internaty i bursy	0	0	7	7
placówki wychowania pozaszkolnego	1	0	93	94
Wyszczególnienie ze względu na miejsce wypadku	śmiertelnych	ciężkich	innych urazów	ogółem
klasa, sala zajęć	0	2	346	348
korytarz, schody	0	2	1416	1418
sala gimnastyczna	0	10	2429	2439
boisko, plac gier i zabaw	1	3	1611	1615
warsztat, laboratorium, pracowania zajęć praktycznych	0	2	46	48

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

ulica, droga	8	8	818	834
inne	1	8	1309	1318
Wyszczególnienie ze względu na rodzaj zajęć	śmiertelnych	ciężkich	innych urazów	ogółem
wychowanie fizyczne	0	11	3077	3088
zajęcia praktyczno-techniczne	0	1	50	51
przerwy międzylekcyjne	1	6	1890	1897
warsztaty	0	0	50	50
wycieczki i inne formy wypoczynku	0	0	412	412
inne zajęcia	9	17	2496	2522

Źródło: www. men.waw.pl – bezpieczna szkoła.

Jak wynika z przedstawionych danych, wypadki szkolne dominują na zajęciach wychowania fizycznego w szkołach podstawowych. Podobnie przedstawiają się zbiorcze zestawienia ogólnopolskie (www.men.waw.pl – bezpieczna szkoła). Skala wypadków świadczy bowiem o ciągle istniejącym problemie pedagogicznym. Nie powinien to być jednak tematu tabu oznaczający słabość warsztatową nauczyciela wychowania fizycznego. Uważam, że należy się zgodzić ze stwierdzeniami teoretyków wychowania fizycznego (Strzyżewski, Łobożewicz, Olszowski i inni), że powodem wypadków jest najczęściej powiązany splot niekorzystnych zdarzeń. Co pewien czas trzeba dokonać ich analizy i opracować szkolne środki prewencji, a przy nasileniu zjawiska – przeprowadzać właściwą jego kategoryzację.

Przedstawione w tym rozdziale rozwiązania pedagogiczne związane z organizacją, zasadami funkcjonowania placówki oraz praktyką dydaktyczno-wychowawczą stanowią pewien sugerowany model, który może być pomocny w osobistej koncepcji rozwoju zawodowego nauczyciela stażysty wychowania fizycznego.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Rozdział trzeci

Drugi etap awansu zawodowego nauczyciela wychowania fizycznego – od kontraktu do mianowania

1. Zadania pedagogiczne w okresie stażu oraz procedury formalne umożliwiające uzyskanie stopnia nauczyciela mianowanego

Zgodnie z Kartą Nauczyciela (art. 9d ust. 4) nauczyciel kontraktowy może rozpocząć staż na stopień nauczyciela mianowanego po przepracowaniu w szkole co najmniej dwóch lat. Okres ten należy traktować jako tzw. czas przejściowy do rozpoczęcia stażu (dwa lata i dziewięć miesięcy, wyjątek to posiadanie stopnia doktora – staż trwający rok i dziewięć miesięcy) na stopień awansu zawodowego nauczyciela mianowanego. Nauczyciel wychowania fizycznego rozpoczyna staż z początkiem roku szkolnego, nie później jednak niż w ciągu 14 dni od dnia rozpoczęcia zajęć, na swój wniosek skierowany do dyrektora szkoły (art. 9d ust. 1 Ustawy – Karta Nauczyciela). Nauczycielowi kontraktowemu na czas odbywania stażu dyrektor obligatoryjnie przydziela opiekuna, który pomaga mu przygotować plan rozwoju zawodowego, a także udokumentować jego realizację. Zadaniem opiekuna stażu jest także udzielanie młodszemu koledze/koleżance pomocy, zwłaszcza w przygotowaniu i realizacji planu rozwoju zawodowego oraz opracowaniu projektu oceny dorobku zawodowego nauczyciela za okres stażu (art. 9c ust. 5).

Zgodnie z przepisami prawa oświatowego (Rozporządzenie MEN z dnia 14 listopada 2007 r. w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego przez nauczycieli) nauczyciel kontraktowy ubiegający się o awans na stopień

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

nauczyciela mianowanego w okresie odbywania stażu powinien w szczególności:

1) uczestniczyć w pracach organów szkoły związanych z realizacją zadań dydaktycznych, wychowawczych, opiekuńczych lub innych wynikających ze statutu szkoły oraz potrzeb szkoły i środowiska lokalnego,
2) pogłębiać wiedzę i umiejętności zawodowe, samodzielnie lub przez udział w różnych formach kształcenia ustawicznego,
3) poznawać przepisy dotyczące systemu oświaty z uwzględnieniem specyfiki typu szkoły, w której nauczyciel odbywa staż.

Wymagania niezbędne do uzyskania stopnia nauczyciela mianowanego są następujące:

1) umiejętność organizacji i doskonalenia warsztatu pracy, dokonywania ewaluacji własnych działań, a także oceniania ich skuteczności i dokonywania zmian w tych działaniach;
2) umiejętność uwzględnienia w pracy potrzeb rozwojowych uczniów, problematyki środowiska lokalnego oraz współczesnych problemów społecznych i cywilizacyjnych;
3) umiejętność wykorzystywania w pracy technologii informacyjnej i komunikacyjnej;
4) umiejętność zastosowania wiedzy z zakresu psychologii, pedagogiki i dydaktyki oraz ogólnych zagadnień z zakresu oświaty, pomocy społecznej lub postępowania w sprawach nieletnich w rozwiązywaniu problemów związanych z zakresem realizowanych przez nauczyciela zadań;
5) umiejętność posługiwania się przepisami dotyczącymi systemu oświaty, pomocy społecznej lub postępowania w sprawach nieletnich w zakresie funkcjonowania szkoły, w której nauczyciel odbywa staż.

Podstawowe zasady postępowania egzaminacyjnego dla nauczycieli ubiegających się o awans na stopień nauczyciela mianowanego są następujące:

– komisję egzaminacyjną dla nauczycieli ubiegających się o awans na stopień nauczyciela mianowanego powołuje organ prowadzący szkołę. W skład komisji wchodzą:
  - przedstawiciel organu prowadzącego szkołę, jako jej przewodniczący,
  - przedstawiciel organu sprawującego nadzór pedagogiczny,
  - dyrektor szkoły,
  - dwaj eksperci z listy ekspertów ustalonej przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania (art. 9g ust 2 Ustawy – Karta Nauczyciela),

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

– na wniosek nauczyciela w skład komisji wchodzi przedstawiciel wskazanego we wniosku związku zawodowego (art. 9g ust 5 Ustawy – Karta Nauczyciela);
– w pracach komisji kwalifikacyjnej może również brać udział w charakterze obserwatora przedstawiciel organu prowadzącego szkołę i organu sprawującego nadzór pedagogiczny (art. 9g ust 4 Ustawy– Karta Nauczyciela);
– postępowanie kwalifikacyjne rozpoczyna się od analizy formalnej dokumentacji, o której mowa w § 9 ust.1 pkt 1–4 Rozporządzenia;
– gdy wniosek oraz dokumentacja, o której mowa w § 9 ust. 1 pkt 1–4 Rozporządzenia, nie spełniają wymagań formalnych, organ prowadzący szkołę wskazuje szczegółowo stwierdzone braki i wyznacza termin ich uzupełnienia (§ 11 ust. 2 Rozporządzenia);
– organ prowadzący szkołę powiadamia nauczyciela kontraktowego, który złożył wniosek o podjęcie postępowania egzaminacyjnego, o terminie i miejscu przeprowadzenia egzaminu co najmniej na 14 dni przed datą posiedzenia komisji (§ 11 ust. 3 Rozporządzenia).

Nauczyciel kontraktowy wychowania fizycznego powinien także wiedzieć, iż:
– ocenę dorobku zawodowego nauczyciela za okres stażu ustala dyrektor szkoły w terminie nie dłuższym niż 21 dni od dnia złożenia sprawozdania z uwzględnieniem stopnia realizacji planu rozwoju zawodowego nauczyciela; w przypadku nauczyciela kontraktowego – po zapoznaniu się z projektem oceny opracowanym przez opiekuna stażu i po zasięgnięciu opinii rady rodziców;
– ocena dorobku zawodowego nauczyciela może być pozytywna lub negatywna; ocena sporządzana jest na piśmie i zawiera uzasadnienie oraz pouczenie o możliwości wniesienia odwołania;
– od oceny dorobku zawodowego nauczycielowi służy odwołanie do organu sprawującego nadzór pedagogiczny w terminie 14 dni od dnia jej otrzymania; organ sprawujący nadzór pedagogiczny rozpatruje odwołanie w terminie 21 dni; ocena dorobku zawodowego nauczyciela ustalona przez organ sprawujący nadzór pedagogiczny jest ostateczna;
– komisja egzaminacyjna podejmuje rozstrzygnięcia w obecności co najmniej 2/3 składu swoich członków (§ 13 ust. 1 Rozporządzenia);

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

– komisja egzaminacyjna przeprowadza egzamin, w czasie którego nauczyciel kontraktowy ubiegający się o awans na stopień nauczyciela mianowanego:
  • dokonuje prezentacji dorobku zawodowego,
  • odpowiada na pytania członków komisji dotyczące wymagań określonych w § 7 ust. 2 Rozporządzenia;
– każdy z członków komisji łącznie, z przedstawicielem danego związku zawodowego, ocenia, czy dany nauczyciel spełnia wymagania niezbędne do uzyskania stopnia awansu zawodowego, według punktowej skali od 0 do 10 (§ 13 ust. 2 Rozporządzenia);
– nauczyciel otrzymuje akceptację komisji egzaminacyjnej w przypadku uzyskania średniej arytmetycznej punktów – 7 (skład trzyosobowy); jeżeli liczba członków komisji jest większa niż 3, odrzuca się jedną najwyższą i jedną najniższą ocenę punktową, a średnia arytmetyczna pozostałych not powinna wynosić 7 punktów (§ 13 ust. 3 i 4 Rozporządzenia);
– z przebiegu prac komisji sporządza się protokół zawierający między innymi uzasadnienie rozstrzygnięcia komisji oraz uzyskane przez nauczyciela oceny punktowe (§ 14 ust. 1 Rozporządzenia);
– stopień nauczyciela mianowanego nadaje organ prowadzący szkołę; w uzasadnieniu aktu nadania stopnia nauczyciela mianowanego należy powołać się na dokumenty:
  • potwierdzające kwalifikacje zawodowe,
  • potwierdzające odbycie stażu w określonym wymiarze i uzyskanie pozytywnej oceny dorobku zawodowego,
  • zaświadczenie o zdaniu egzaminu przed komisją egzaminacyjną.

Dokumentacja załączona do wniosku o podjęcie postępowania w celu uzyskania stopnia nauczyciela mianowanego powinna obejmować:

1) dokumenty potwierdzające posiadanie kwalifikacji zawodowych lub poświadczone kopie tych dokumentów (w tym akt nadania stopnia nauczyciela kontraktowego);
2) zaświadczenie dyrektora szkoły o wymiarze zatrudnienia nauczyciela oraz zajmowanym przez niego stanowisku w okresie odbywania stażu; w przypadku nauczyciela, który w okresie odbywania stażu zmienił miejsce zatrudnienia, oraz nauczyciela zatrudnionego w kilku szkołach – w każdej w wymiarze mniejszym niż połowa obowiązującego wymiaru zajęć, łącznie w wymiarze co najmniej połowy obowiązującego wymiaru

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

zajęć – należy załączyć zaświadczenia ze wszystkich szkół, w których nauczyciel był zatrudniony w okresie stażu;
3) datę zatwierdzonego planu rozwoju zawodowego nauczyciela;
4) datę złożenia przez nauczyciela sprawozdania z realizacji planu rozwoju zawodowego;
5) ocenę dorobku zawodowego za okres stażu oraz datę jej dokonania.

Na tym etapie rozwoju zawodowego nauczyciel wychowania fizycznego może liczyć na wsparcie. W realizacji zadań polegających na wspieraniu rozwoju fizycznego, uspołecznianiu oraz zapewnianiu prawidłowych relacji emocjonalno-wolicjonalnych wśród dzieci i młodzieży wydatną pomoc powinni mu okazać opiekun stażu, dyrektor oraz wicedyrektor szkoły. Bezpośredni nadzór pedagogiczny powinien także pomagać nauczycielowi kontraktowemu w racjonalnym kierowaniu własnym rozwojem zawodowym i wspierać jego kreatywność w prowadzeniu działalności pedagogicznej. Przedstawiając kierunki możliwych przekształceń oddziaływań dydaktyczno-wychowawczych, opiekun stażu wytycza pożądane perspektywy dążeń zawodowych swojego podopiecznego. Dlatego współpraca podmiotów organizujących pracę szkolną powinna się charakteryzować wymianą doświadczeń zawodowych w celu poprawy jakości funkcjonowania danej placówki oświatowej.

2. Wybrane rozwiązania dydaktyczno-wychowawcze w świetle rozwoju zawodowego nauczyciela kontraktowego

W przygotowaniu do fazy dojrzałości zawodowej planowanie rozwoju zawodowego mogłoby przybrać poniższy kształt.

P r z y k ł a d o w y p l a n r o z w o j u z a w o d o w e g o n a u c z y c i e l a (n a u c z y c i e l k i) w y c h o w a n i a f i z y c z n e g o u b i e g a j ą c e g o s i ę o a w a n s n a s t o p i e ń n a u c z y c i e l a k o n t r a k t o w e g o

1. Nauczyciel kontraktowy (gimnazjum) ubiega się o awans na stopień nauczyciela kontraktowego.
2. Staż – dwa lata i dziewięć miesięcy.
3. Data rozpoczęcia stażu: 1 września ..... roku. Planowany termin zakończenia stażu maj ..... roku.
4. Cele operacyjne rozwoju zawodowego w okresie stażu:

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Doskonalenie planowania w obszarze dydaktycznym i wychowawczym jako warunku koniecznego do zapewnienia uporządkowanych działań w procesie wychowania fizycznego. Ujednolicenie przedmiotowego systemu oceniania z zakresu wychowania fizycznego z uwzględnieniem współczesnych nurtów pedagogicznych. Projektowanie i przeprowadzanie zajęć wychowania fizycznego zgodnie z jakościowymi wskaźnikami mierzenia pracy szkoły. Upowszechnianie różnych form uczestnictwa w kulturze fizycznej jako alternatywy aktywnego spędzania czasu wolnego przez wychowanków i społeczność lokalną szkoły. Organizowanie zadań użytecznych społecznie dla środowiska gimnazjum. Pogłębianie wiedzy psychologicznej i pedagogicznej pod kątem jej „użytkowania i korzyści" dla dobra wychowanków. Wykorzystywanie w pracy nauczyciela wychowania fizycznego nie tylko standardowych środków dydaktycznych, lecz także technologii informacyjnej i komunikacyjnej.

5. Praktyczna koncepcja przebiegu stażu.

Tabela 8. Przykładowa koncepcja przebiegu stażu nauczyciela kontraktowego wychowania fizycznego (staż dwa lata i dziewięć miesięcy)

Zadania pedagogiczne	Realizacja	Harmonogram	Uwagi
1. Nawiązanie kontaktu z opiekunem stażu. Określenie przyszłych działań pedagogicznych w trakcie stażu.	– opracowanie planu rozwoju zawodowego po konsultacji merytorycznej z wyznaczonym opiekunem stażu,	pierwszy rok trwania stażu, wrzesień,	
2. Samodzielne studiowanie literatury pedagogicznej, wymiana doświadczeń, samokształcenie.	– gromadzenie i analiza materiałów z zakresu: prawa oświatowego, teorii wychowania fizycznego, metodyk szczegółowych wybranych dyscyplin sportowych, psychologii sportu itp.	cały okres stażu,	dyskusje tematyczne z opiekunem stażu,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

3. Pogłębianie swojej wiedzy i umiejętności zawodowych przez udział w kształceniu permanentnym.	– podjęcie studiów podyplomowych celem uzyskania tytułu zawodowego trenera w dyscyplinie sportu – pływanie, – udział w wybranych warsztatach i szkoleniach organizowanych przez Centrum Edukacji Nauczycieli, – udział w warsztatach i szkoleniach organizowanych przez dyrekcję szkoły,	drugi i trzeci rok trwania stażu, pierwszy i drugi rok trwania stażu, cały okres stażu,	AWFiS – Gdańsk, współpraca z doradcą metodycznym wychowania fizycznego,
4. Prowadzenie wewnątrzszkolnych imprez sportowych i kulturalno-oświatowych.	– przeprowadzenie szkolnych zawodów sportowych dla pierwszych klas gimnazjum (wielobój lekkoatletyczny dziewcząt), – przeprowadzenie zawodów sportowych dla pierwszych klas gimnazjum (wielobój lekkoatletyczny, chłopców), – przeprowadzenie zawodów sportowych dla trzecich klas gimnazjum (trójki koszykarskie, chłopcy), – przeprowadzenie zawodów sportowych dla trzecich klas gimnazjum (trójki koszykarskie, dziewczęta),	pierwszy rok stażu, październik, pierwszy rok stażu, listopad, drugi rok stażu, kwiecień, drugi rok stażu, maj,	włączenie do pomocy wszystkich chętnych nauczycieli szkoły,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Tabela 8. Przykładowa koncepcja przebiegu stażu nauczyciela kontraktowego wychowania fizycznego (staż dwa lata i dziewięć miesięcy) – cd.

Zadania pedagogiczne	Realizacja	Harmonogram	Uwagi
	– zorganizowanie i przeprowadzenie turnieju „Wiedzy o olimpizmie (chłopcy i dziewczęta klas pierwszych), – zorganizowanie i przeprowadzenie Szkolnego Balu Sportowca (wszystkie klasy), – przygotowywanie młodzieży klas trzecich gimnazjum (układ choreograficzny poloneza) do Balu Gimnazjalisty,	trzeci rok stażu, listopad, trzeci rok stażu, styczeń, trzeci rok stażu, maj, czerwiec	
5. Uczestniczenie w pracach organów szkoły związanych z realizacją jej podstawowych funkcji i wynikających z nich zadań.	– systematyczne uczestniczenie w radach pedagogicznych: analitycznych, szkoleniowych i klasyfikacyjnych, – współpraca z samorządem uczniowskim w celu ustalenia terminów i przebiegu szkolnych imprez sportowych oraz kulturalno-oświatowych, – uczestniczenie w posiedzeniach rady szkoły; przedstawienie sprawozdań ze sportu szkolnego oraz pozyskiwanie środków finansowych na niezbędne cele działalności sportowej,	cały okres stażu	

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

6. Umiejętność organizacji i doskonalenia warsztatu pracy, dokonywania ewaluacji własnych działań, a także oceniania ich skuteczności i dokonywania zmian w tych działaniach.	– opracowanie kart programowanego nauczania zasad zdrowego i bezpiecznego stylu życia, – organizacja i przeprowadzanie lekcji otwartych dla hospitującego opiekuna stażu, dyrekcji lub innych zainteresowanych nauczycieli; obserwacja i czynna analiza merytoryczna zajęć prowadzonych przez opiekuna stażu, – statystyczne opracowanie poziomu wyników wybranych zdolności motorycznych młodzieży gimnazjum (tabele norm), – uczestniczenie w pracach zespołu przedmiotowego nauczycieli wychowania fizycznego (modyfikacja przedmiotowego systemu oceniania), – podejmowanie prac społeczno-użytecznych na sportowych obiektach przyszkolnych (wychowanie przez pracę), – prowadzenie szkolnej drużyny unihokeja; analiza szkolenia oraz udział drużyny w Mistrzostwach Miasta,	drugi i trzeci rok stażu, cały okres stażu, drugi i trzeci rok stażu, luty, czerwiec (po zakończeniu semestrów), pierwszy rok stażu, cały okres stażu, cały okres stażu,	

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Tabela 8. Przykładowa koncepcja przebiegu stażu nauczyciela kontraktowego wychowania fizycznego (staż dwa lata i dziewięć miesięcy) – cd.

Zadania pedagogiczne	Realizacja	Harmonogram	Uwagi
7. Umiejętność uwzględniania w pracy potrzeb rozwojowych uczniów, problematyki środowiska lokalnego oraz współczesnych problemów społecznych i cywilizacyjnych.	– zaprojektowanie narzędzi i przeprowadzenie badań sondażowych poświęconych poglądom, oczekiwaniom i opiniom rodziców na temat zajęć wychowania fizycznego i sportu szkolnego, – przeprowadzenie badań socjometrycznych wśród zawodników szkolnej drużyny unihokeja celem zbadania stosunków społecznych zawodników w aspekcie faworyzowania, obojętności bądź odrzucania w określonej sytuacji wyboru współpracy podczas gry, – organizowanie rajdów i wypadów rowerowych w ramach działalności klubu rowerowego „Ciekawska szprycha" (w szczególności dla uczniów zagrożonych niedostosowaniem społecznym), – opracowanie scenariuszy lekcji na godziny wychowawcze z uwzględnieniem problemów społecznych i cywilizacyjnych,	pierwszy rok stażu, grudzień, cały okres prowadzenia drużyny, drugi i trzeci rok trwania stażu, czerwiec, październik, pierwszy rok trwania stażu,	

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

8. Umiejętność wykorzystywania w pracy technologii informacyjnej i komunikacyjnej.	– współpraca ze świetlicą szkolną celem zorganizowania wirtualnych rozgrywek FIFA 2003, – opracowanie kart programowanego nauczania – uczenia się z wykorzystaniem edytora tekstu, – używanie programów komputerowych do obliczeń statystycznych poziomu zdolności motorycznych uczniów gimnazjum, – przygotowywanie dyplomów, listów pochwalnych dla rodziców itp., – korzystanie z Internetu w celu pozyskiwania informacji na temat awansu zawodowego nauczycieli, określonych rozporządzeń MENiS, opracowań związanych z kulturą fizyczną itp., – nagrywanie na szkolnej kamerze cyfrowej przebiegu zawodów międzyszkolnych w unihokeju celem późniejszej analizy szkoleniowej otrzymanego materiału,	drugi rok stażu, luty, drugi i trzeci rok stażu, drugi i trzeci rok stażu, cały okres stażu, cały okres stażu, okres startów drużyny,	

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Tabela 8. Przykładowa koncepcja przebiegu stażu nauczyciela kontraktowego wychowania fizycznego (staż dwa lata i dziewięć miesięcy) – cd.

Zadania pedagogiczne	Realizacja	Harmonogram	Uwagi
9. Umiejętność zastosowania wiedzy z zakresu psychologii, pedagogiki i dydaktyki oraz ogólnych zagadnień z zakresu oświaty, pomocy społecznej lub postępowania w sprawach nieletnich w rozwiązywaniu problemów związanych z zakresem realizowanych przez nauczyciela zadań.	– proces wychowawczy prowadzony z wykorzystaniem elementów pedagogiki niedyrektywnej, – uwzględnienie założeń pedagogiki racjonalnego humanizmu przy konstruowaniu przedmiotowego systemu oceniania, – demokratyczny styl prowadzenia grup ćwiczebnych z wykorzystaniem technik T. Gordona, – stosowanie podczas lekcji kontrolno-oceniających psychologicznych praw Yerkesa–Dodsona; kształtowanie odpowiedniej motywacji względem sprawności działania przy określonych sprawdzianach z wychowania fizycznego, – w relacjach interpersonalnych wykorzystywanie technik integracyjnych (K. Vopel); stosowanie zabaw tematycznych o podłożu kreatywnego rozwiązywania konfliktów,	cały okres stażu,	

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

	– systematyczne diagnozowanie poziomu i postępu zdolności motorycznych z wykorzystaniem pomiaru różnicującego, – stymulowanie rozwoju procesów poznawczych uczniów poprzez organizowanie turniejów wiedzy z zakresu kultury fizycznej,		
10. Umiejętność posługiwania się przepisami dotyczącymi systemu oświaty, pomocy społecznej lub postępowania w sprawach nieletnich w zakresie funkcjonowania szkoły, w której nauczyciel odbywał staż.	– gruntowna analiza następujących dokumentów prawa szkolnego i oświatowego: • Ustawy o Systemie Oświaty, • Ustawy – Karta Nauczyciela, • Ustawy o kulturze fizycznej, • Regulaminu pracy Gimnazjum nr .... w Bydgoszczy, • Zakresu obowiązków nauczycieli Gimnazjum nr ... w Bydgoszczy, • Statutu Gimnazjum nr ... w Bydgoszczy. • Wewnątrzszkolnego systemu oceniania, • Programu wychowawczego Gimnazjum nr ... w Bydgoszczy,	cały okres stażu,	

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Tabela 8. Przykładowa koncepcja przebiegu stażu nauczyciela kontraktowego wychowania fizycznego (staż dwa lata i dziewięć miesięcy) – cd.

Zadania pedagogiczne	Realizacja	Harmonogram	Uwagi
	• Rozporządzenia MENiS w sprawie warunków i trybu dopuszczania do użytku szkolnego programów nauczania, • Rozporządzenia MENiS w sprawie szczegółowych zasad sprawowania nadzoru pedagogicznego, • Rozporządzenia MENiS w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy, • Rozporządzenia MENiS w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach, • Rozporządzenia MENiS w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego przez nauczycieli.		

Źródło: opracowanie własne.

Sprawozdanie z realizacji opracowanego planu rozwoju zawodowego przedstawia cykl dokonań pedagogicznych nauczyciela wychowania fizycznego. W nawiązaniu do zaprezentowanej koncepcji planu rozwoju zawodowego nauczyciela kontraktowego sprawozdanie może mieć następującą formę:

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Sprawozdanie z realizacji planu rozwoju zawodowego za okres stażu

Zadanie pedagogiczne obejmujące: określenie przyszłych działań pedagogicznych w czasie trwania stażu, studiowanie literatury pedagogicznej, wymianę doświadczeń, samokształcenie, pogłębianie swojej wiedzy i umiejętności zawodowych przez udział w kształceniu permanentnym.

We wrześniu ... roku po konsultacji merytorycznej z panem A. Skowrońskim (przydzielony opiekun stażu) opracowałem plan rozwoju zawodowego. Wspólne ustalenia obejmowały również wyznaczenie orientacyjnych terminów hospitacji, spotkań instruktażowych oraz wyboru priorytetowych dla mnie zadań w poszczególnych latach trwania stażu.

W ciągu trzech lat zapoznałem się z następującymi pozycjami z literatury ogólnopedagogicznej i kierunkowej:

1. T. Komorowski, J. Pielachowski, M. Pietraszewski, *Nowe polskie gimnazjum*, Poznań 1999.

Książka stanowi kompendium wiedzy na temat funkcjonowania gimnazjum w okresie wdrażania reformy oświaty. Dla potrzeb nauczyciela szczególnie wartościowy wydaje się rozdział poświęcony problematyce opracowywania szkolnych zestawów programowych. Odnajdujemy tu wskazówki i instrukcje formalne dotyczące materiału nauczania, wymagań programowych, metod i procedur osiągania celów programowych, planowania i organizacji działań oraz metod ewaluacji osiągnięć uczniów.

2. D. Sołtys, K. Szmigel, *Doskonalenie kompetencji nauczycieli w zakresie diagnozy edukacyjnej*, Kraków 2000.

Książka traktuje o jakości kształcenia, umiejętności trafnego rozpoznawania poziomu osiągnięć uczniów oraz dokonywania rzetelnej i sprawiedliwej oceny. W niniejszej pozycji możemy odnaleźć informacje na temat psychologicznych i pedagogicznych aspektów oceniania, oceny w wymiarze społeczno-wychowawczym oraz podstawowych modeli treści nauczania. Ważnym elementem trafnej diagnozy dydaktycznej jest – zdaniem autorów – statystyka opisowa oraz jej parametry. Autorzy w sposób przystępny omawiają zagadnienia porządkowania i grupowania zaobserwowanych wyników nauczania oraz graficznej prezentacji rozkładu wyników testowania.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

3. R. Fisher, *Uczymy się jak myśleć*, Warszawa 1999.

Jest to książka z pogranicza psychologii i pedagogiki, poruszająca zagadnienia nauczania, myślenia, rozumowania oraz rozwiązywania problemów. Fisher prezentuje przegląd współczesnych koncepcji i metod nauczania dzieci i młodzieży w powiązaniu z kreacją samodzielnego myślenia w domu lub szkole. Nauczanie umiejętności myślenia to jedna z najbardziej obiecujących dziś dziedzin badań edukacyjnych. Autor opracowania zachęca do podejmowania prób zastosowania rozmaitych metod podnoszenia inteligencji dziecka, przyspieszania jego rozwoju poznawczego oraz doskonalenia zdolności myślenia i uczenia się.

4. M. Chomczyńska-Miliszkiewicz, D. Pankowska, *Polubić szkołę*, Warszawa 1995.

Ta książka to uporządkowany zbiór ćwiczeń, gier i zabaw inspirujących pracę z grupą. Ćwiczenia są oparte na metodzie uczenia się przez doświadczenie, wywołują intensywne przeżycia uczestników i dotyczą ich problemów. Część ćwiczeń to sprawdzone procedury treningu interpersonalnego i treningu twórczości stanowiące już własność publiczną. Wszystkie ćwiczenia są dostosowane do potrzeb klasy, chociaż można je stosować z powodzeniem poza szkołą – w internatach, domach kultury czy na obozach wakacyjnych.

5. C. Sieniek, *Planowanie pracy nauczyciela wychowania fizycznego w klasach I–III gimnazjum*, Starachowice 1999.

Jest to pozycja o charakterze poradnikowym dla nauczycieli oraz dyrektorów szkół. Książka zawiera interpretację podstaw programowych z wychowania fizycznego, propozycje programowe, szczegółowe rozkłady materiału nauczania z uwzględnieniem innowacji pedagogicznych, standardy wymagań i osiągnięć (kompetencje ucznia), kryteria nauczania (testy), praktyczną ilustrację wybranych treści programowych, aktualne problemy realizacji wychowania fizycznego w szkole.

6. M. Mileńczuk, T. Staniszewski, *Stare i nowe gry drużynowe*, Warszawa 1999.

Autorzy omawiają specyfikę i znaczenie gier drużynowych jako formy wywodzącej się bezpośrednio z zabaw i gier ruchowych. Jak twierdzą, gry drużynowe są jedną z wielu form aktywności ruchowej przewidzianych w programach kultury fizycznej. Celem tych gier jest usprawnianie takich cech motorycznych dzieci i młodzieży, jak: szybkość, wytrzymałość, zwin-

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

ność i zręczność oraz wyrobienie dyspozycji psychomotorycznych ukształtowanych szybkością orientacji i działania w różnych sytuacjach. Mają one również za zadanie przygotowanie uczniów do zespołowych gier sportowych. Autorzy wyodrębnili cztery kategorie gier drużynowych:
– gry drużynowe związane z rzutem i chwytem piłki,
– gry drużynowe związane z kopaniem piłki,
– gry drużynowe z podbijaniem,
– gry drużynowe z nietypowymi przyborami.

W każdej z tych kategorii gry zostały uszeregowane w pewnej kolejności, zdaniem autorów, od najłatwiejszych do najtrudniejszych. Skierowane pod adresem prowadzącego dyrektywy organizacyjno-metodyczne świadczą o tym, że zajęcia tego rodzaju wymagają od pedagoga bardzo dokładnego i solidnego przygotowywania się do zajęć.

7. T. Maszczak (red.), *Metodyka wychowania fizycznego*, Warszawa 2000.

Współautorzy książki, pracownicy Zakładu Metodyki AWF w Warszawie, zakładają, że o wartości pracy w zawodzie nauczycielskim rozstrzygają głównie wiedza i umiejętności, a nie wyuczone mechanicznie algorytmy postępowania. Dużą część opracowania wypełniają zagadnienia dotyczące warsztatu pracy nauczyciela wychowania fizycznego, z uwzględnieniem podmiotowych i przedmiotowych uwarunkowań pracy. Wiele uwagi poświęcono także kwestiom planowania i organizacji procesu wychowania fizycznego. W książce omówiono ewolucję i główne tendencje w rozwoju programów nauczania, mające istotny wpływ na efektywność wychowania fizycznego.

8. H. Grabowski, *Teoria fizycznej edukacji*, Warszawa 1997.

Autor omawia zagadnienia z pogranicza nauk przyrodniczych i społecznych. Według niego, w miarę odchodzenia od pojmowania wychowania fizycznego jako ćwiczenia ciała na rzecz koncepcji dbałości o ciało pojawiły się też sugestie podziału teorii tego procesu na biologiczną i humanistyczną, a także próby ujęć jednostronnych (czysto humanistycznych). Ponadto wśród ważnych problemów opracowania należy wymienić: ontologiczne i aksjologiczne podstawy wychowania fizycznego, teleologiczne i prakseologiczne oraz pedeutologiczne zagadnienia edukacji fizycznej.

Przyswojona literatura przedmiotu stała się punktem wyjścia do dyskusji merytorycznych prowadzonych z opiekunem stażu. Wspólnie zwrócono

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

uwagę na możliwości wdrożenia określonych rozwiązań do procesu edukacji fizycznej. Dzięki lekturom i rozmowom z opiekunem stażu poprawiłem następujące elementy swojego warsztatu pedagogicznego:
- skuteczność oddziaływań pobudzających aktywność ucznia (motywacje, indywidualizacja pracy, ułatwienia retroaktywne przyswajanego materiału),
- umiejętności elastycznego reagowania na nieprzewidziane sytuacje,
- sposoby sprawowania kontroli i oceniania ucznia (trafność kryteriów, formy oceniania, stosowanie samooceny),
- umiejętności wykorzystania naturalnej aktywności fizycznej w świetle stosowania metody samorzutnej działalności ucznia jako czynnika wzbogacającego psychoruchowe doświadczenia dzieci i młodzieży.

W ostatnim roku trwania stażu ukończyłem studia podyplomowe, uzyskując tytuł trenera II klasy w zakresie pływania. Celem podjęcia doskonalenia zawodowego było zdobycie wiedzy i umiejętności niezbędnych do programowania, planowania, koordynowania i prowadzenia pracy szkoleniowej w zakresie sportu kwalifikowanego. W przyszłości zamierzam utworzyć szkolną sekcję pływania oraz korzystać z kompleksu basenowego, który ma powstać na osiedlu Osowa Góra. Studia podyplomowe pozwoliły mi zgłębić następujące zagadnienia związane ze sportem pływackim: podstawowe funkcje i znaczenie pływania sportowego; pływanie jako dyscyplina sportu; rys historyczny i organizacja sportu pływackiego; teoretyczne podstawy pływania; wybrane zagadnienia z ogólnej metodyki pływania; technika i metoda pływania stylem grzbietowym, kraulem, klasykiem, motylkiem oraz zmiennym; organizacja szkolenia sportowego w pływaniu; struktura i treści treningu pływackiego, formy, środki i metody stosowane w szkoleniu pływackim; rozwój wytrenowania w pływaniu i jego kontrola. Ponadto brałem udział w warsztatach i szkoleniach organizowanych przez dyrekcję szkoły oraz Centrum Edukacji Nauczycieli. Były to formy kształcenia permanentnego o następującej tematyce: 1) Prawo oświatowe – aktualne regulacje. 2) Budowanie planu dydaktyczno-wychowawczego przez nauczycieli wychowania fizycznego. 3) Konstruowanie przewodnika interdyscyplinarnego dla edukacji ekologicznej i regionalnej. 4) Ocenianie osiągnięć uczniów z wychowania fizycznego według zasad pomiaru dydaktycznego. 5) Profilaktyka integralna w kontekście oddziaływań wychowawczych.

Zadanie pedagogiczne obejmujące: prowadzenie wewnątrzszkolnych imprez sportowych i kulturalno-oświatowych; uczestniczenie

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

w pracach organów szkoły odpowiedzialnych za realizację jej podstawowych funkcji i wynikających z nich zadań.

W pierwszym roku stażu, wspólnie z innymi nauczycielami wychowania fizycznego, zorganizowałem wewnątrzszkolne zawody lekkoatletyczne (klasy I gimnazjum). Lekkoatletyka jako dyscyplina sportu zajmuje istotne miejsce w systemie wychowania młodzieży. Ze względu na prostotę i naturalność niektórych jej form stanowi ona pożądane ogniwo wszechstronnego rozwoju wychowanków. Ponadto uprawianie tej dyscypliny stwarza sprzyjające okoliczności do rozpoczęcia późniejszej specjalizacji w innych dziedzinach sportu. Uprawianie lekkoatletyki wiąże się nierozerwalnie z wychowaniem zdrowotnym, ponieważ obliguje ćwiczących do uczestnictwa w zajęciach na świeżym powietrzu praktycznie przez cały rok. Założeniem wewnątrzszkolnych imprez lekkoatletycznych było zachęcanie młodzieży do uczestnictwa w szkolnym sporcie masowym. Zawody miały formę czwórboju, w którym premiowano bieg na 60 m, bieg na 600 m (dziewczęta) i 1000 m (chłopcy), skok w dal oraz rzut piłeczką palantową. W zawodach uczestniczyły ogółem sześćdziesiąt trzy osoby, w tym: dwudziestu dziewięciu chłopców i trzydzieści cztery dziewczynki. Na uwagę zasługuje fakt, że w biegu na 1000 m prawie jedna czwarta zawodników osiągnęła czas nie gorszy niż cztery minuty. Poniżej przedstawiam najlepsze wyniki:

– Bieg na 60 m – 1) Anna B. (9,4 s); 2) Aldona Z. (9,6 s); 3) Katarzyna C. (9,7 s);
  1) Radosław P. (9,0 s); 2) Andrzej J. (9,2 s); 3) Karol W. (9,3 s);
– Bieg na 600 m – 1) Hanna B. (2:10 min); 2) Ewa Z. (2:16 min); 3) Lucyna C. (2:32 min);
– Bieg na 1000 m – 1) Łukasz P. (3:21min); 2) Dorian J. (3:35 min); 3) Piotr W. (3:37 min);
– Skok w dal – 1) Anna B. (435 cm); 2) Beata Z. (428 cm); 3) Monika C. (415 cm);
  1) Andrzej P. (465 cm); 2) Robert J. (453 cm); 3) Michał W. (451 cm);
– Rzut piłeczką palantową – 1) Anna B. (38 m); 2) Aldona Z. (35 m); 3) Katarzyna C. (34 m);
  1) Radosław P. (53 m); 2) Andrzej J. (47 m); 3) Karol W. (46 m);

W drugim roku trwania stażu zorganizowałem wewnątrzszkolne zawody trójek koszykarskich. Wśród chłopców wyniki zawodów przedstawiały

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

się następująco: 1. miejsce kl. III e, 2. miejsce kl. III d, 3. miejsce kl. III a, 4. miejsce kl. III c, 5. miejsce kl. III b. Klasyfikacja końcowa rozgrywek dziewcząt wyglądała następująco: 1. miejsce kl. III b, 2. miejsce kl. III a, 3. miejsce kl. III d, 4. miejsce kl. III c, 5. miejsce kl. III e. Należy nadmienić, że koszykówka uczy współdziałania, zbliża grających do siebie, wyrabia szacunek dla reguł i przepisów. Dostrzeżone to zostało nie tylko przez grających, lecz również przyniosło szerszą korzyść w wymiarze wychowawczym, dotyczącym uczniów kibicujących zawodom.

W ostatnim roku stażu przygotowywałem młodzież do Balu Gimnazjalisty. Wspólnie z nauczycielką wychowania fizycznego panią Małgorzatą O. uczyłem wychowawców opracowanego wcześniej tanecznego układu choreograficznego. Podczas tego Balu nagrodzono wyróżniających się sportowców oraz przeprowadzono miniquiz wiedzy o sportowcach z Bydgoszczy. Wspólnie z nauczycielami języka polskiego i historii przygotowałem turniej wiedzy o olimpizmie. Młodzież klas pierwszych rywalizowała w następujących kategoriach:

1) Ważne pojęcia dotyczące olimpizmu (Idea olimpijska; Ruch olimpijski; Karta olimpijska).
2) Struktura i funkcjonowanie MKOI.
3) Symbolika olimpijska.
4) Olimpiady w starożytności.
5) Nowożytne igrzyska 1896–1939.
6) Igrzyska w trakcie i po II wojnie światowej.
7) Polscy medaliści olimpijscy.

W trakcie zajęć wychowania fizycznego zwracałem uwagę na wszechstronny rozwój wychowanków – pod względem fizycznym i intelektualnym. Szerszym zakresem tych poczynań był właśnie szkolny turniej wiedzy o olimpizmie.

Do moich obowiązków należało również uczestniczenie w posiedzeniach Rady Szkoły, na których przedstawiałem rodzicom i dyrekcji sprawozdania z zakresu działalności sportu szkolnego. Dzięki przychylności tego gremium uzyskałem określone środki finansowe na pokrycie bieżących potrzeb.

Zadanie pedagogiczne obejmujące: umiejętności organizacji i doskonalenia warsztatu pracy, dokonywania ewaluacji własnych działań, a także oceniania ich skuteczności i dokonywania zmian w tych działaniach.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

W drugim i trzecim roku trwania stażu opracowałem dla młodzieży gimnazjum karty programowanego nauczania z zakresu kultury fizycznej. Wiadomości te nie zawsze mogą być przyswojone w sposób właściwy podczas lekcji, ponieważ często występują niezależne od nauczyciela czynniki utrudniające przekaz (np. obecność innej ćwiczącej klasy, grupy łączone). Stosując wspomnianą koncepcję przekazu wiadomości jako uzupełniające ogniwo nauczania, przy konstruowaniu kart programowanego nauczania uwzględniłem:

– zasadę małych kroków;
– zasadę natychmiastowego potwierdzenia odpowiedzi;
– zasadę indywidualizacji tempa uczenia się;
– zasadę stopniowania trudności;
– zasadę zróżnicowanego utrwalania wiadomości;
– zasadę ujednoliconego toku uczenia się instrumentalnego.

Nauczanie programowane obejmowało następującą tematykę:

1) Każdy uczeń dobrze wie, jak zachować się zimą.
2) Rady nie od parady, które mogą się przydać podczas letniej eskapady.
3) Bezpieczna kąpiel.
4) Pierwsza pomoc w najczęstszych urazach.
5) Przepisy piłki nożnej – gra niedozwolona.
6) Biegi terenowe – przełajowe.
7) Bezpieczne wykonywanie gimnastycznych ćwiczeń zespołowych.
8) Najskuteczniejsze zwody piłkarskie.
9) Kontrola i ocena własnego rozwoju fizycznego.
10) Ćwiczenia domowe kształtujące prawidłową sylwetkę ciała.

Zauważyłem, że grupy ćwiczących reagowały pozytywnie na powyższe rozwiązania dydaktyczne, co znacznie ułatwiło proces przyswajania materiału. Ponadto uczniowie odczuli mechanizm partnerstwa pedagogicznego na skutek pracy, jaką wykonał dla nich nauczyciel. Owocowało to przychylnością i podporządkowaniem prowadzącemu zajęcia.

W trzyletnim okresie stażu przeprowadziłem dwanaście lekcji otwartych, które były hospitowane przez opiekuna stażu. Jednostki lekcyjne obejmowały następujące tematy główne: 1) Piłka siatkowa – odbicia piłek w polu gry w postawach wysokich i niskich. 2) Piłka siatkowa – wystawianie piłki i przebicie atakujące. 3) Piłka siatkowa – postępowanie zespołowe pod kątem skuteczności ataku. 4) Piłka siatkowa – postępowanie zespołowe pod

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

kątem skuteczności obrony. 5) Piłka ręczna – indywidualne umiejętności uwalniania się od przeciwnika. 6) Piłka ręczna – obrona stref odmianą 5:1. 7) Piłka ręczna – obrona stref odmianą 3:2:1. 8) Piłka ręczna – atak pozycyjny w odmianie jednopozycyjnej. 9) Gimnastyka podstawowa – stanie na głowie z dowolnej pozycji wyjściowej. 10) Gimnastyka podstawowa – przerzut bokiem z miejsca i z marszu. 11) Lekkoatletyka – biegi wahadłowe w formie współzawodnictwa. 12) Lekkoatletyka – wieloboje rzutowe przyborami typowymi i nietypowymi.

Podczas rozmów pohospitacyjnych prowadzonych z opiekunem stażu zwrócono uwagę na:
- poprawność formułowania zadań lekcji w stosunku do założonych celów operacyjnych,
- trafność doboru metod dydaktycznych do zadań i strategii lekcji,
- trafność doboru metod wychowawczych w stosunku do zróżnicowanych postaw uczniów z poszczególnych grup ćwiczebnych,
- przestrzeganie zasad BHP, higieny ciała, ubioru i otoczenia,
- rozwiązania organizacyjno-metodyczne lekcji zapobiegające psychomotorycznemu znużeniu uczniów,
- systematykę ćwiczeń z uwzględnieniem metod aktywizujących,
- stopień realizacji założonych celów lekcji w zakresie: nauczanych umiejętności ruchowych, sprawności fizycznej, wiedzy oraz kształtowania postaw wobec kultury fizycznej.

W wyniku przeprowadzonej analizy poszerzyłem zasób ćwiczeń w piłce siatkowej związanych z przyjęciem zagrywki, wystawieniem oraz atakowaniem. Bardzo przydały mi się uwagi hospitującego, dotyczące określenia jasnych celów szkoleniowych, tzn. takich, które przyczynią się do wychowania zawodnika wszechstronnego. Ponadto sugestie opiekuna stażu skłoniły mnie do zastanowienia się nad następującymi kwestiami:
- Czy konieczne są analiza i korekta błędów ze względu na to, że struktura ruchu nie została odpowiednio opanowana?
- Czy należy obniżyć lub napiąć ukośnie siatkę ze względu na różne warunki fizyczne uczniów?
- Czy podczas ćwiczenia zbicia po wystawieniu występuje znacznie więcej błędów i konieczny jest powrót do łatwiejszych form (np. zbicie piłki podrzuconej przez siebie lub partnera albo piłki trzymanej)?

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

– Czy zauważalne są błędy koordynacji działań w czasie i przestrzeni, które sprawiają, że konieczne są dodatkowe ćwiczenia tej umiejętności?

Rozmowy pohospitalizacyjne uświadomiły mi także, że powinienem zwracać większą uwagę na pozycję ucznia względem piłki przy odbiciu dolnym oburącz w przód. Dokonam korekty błędów postawy wyjściowej i koordynacji, które polegały na tym, że:

– odbicie występowało jedynie wskutek ruchu ramion bez odpowiedniej pracy nóg,
– przy odbiciach występowało ugięcie ramion,
– wyprost ciała następował dopiero w momencie odbicia piłki lub chwilę później, powinien natomiast nastąpić krótko przed odbiciem,
– wyprost był zbyt wczesny, co powodowało, że piłka była odbijana na wysokości ramion, a nie bioder.

W ostatnich dwóch latach trwania stażu, po przeprowadzeniu kontroli sprawności fizycznej ogólnej dokonałem oceny poziomu zdolności motorycznych uczniów klas pierwszych i drugich gimnazjum. Ocena wybranych prób stanowiła punkt odniesienia, stymulujący wychowanków do zwiększenia aktywności ruchowej oraz ewentualnych startów w zawodach międzyszkolnych. Poniżej przedstawiam oceny poziomu zdolności motorycznych uczniów klas pierwszych i drugich gimnazjum z dwóch ostatnich lat.

Tabela I. Poziom wyników w biegu na dystansie 60 m (chłopcy), czas w sekundach

Wiek w latach	Osiągnięcia na poziomie słabo zadowalającym	Osiągnięcia na poziomie zadowalającym	Osiągnięcia na poziomie dobrym	Osiągnięcia na poziomie bardzo dobrym	Osiągnięcia na poziomie celującym
13	11,6–11,1	11,0–10,5	10,4–9,7	9,6–9,0	8,9
14	11,3–10,9	10,8–10,2	10,1–9,4	9,3–8,7	8,6

Źródło: opracowanie własne.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Tabela II. Poziom wyników w skoku w dal z rozbiegu (chłopcy), odległość w centymetrach

Wiek w latach	Osiągnięcia na poziomie słabo zadowalającym	Osiągnięcia na poziomie zadowalającym	Osiągnięcia na poziomie dobrym	Osiągnięcia na poziomie bardzo dobrym	Osiągnięcia na poziomie celującym
13	260–319	320–339	340–371	372–420	421
14	290–319	320–354	355–389	390–449	450

Źródło: opracowanie własne.

Tabela III. Poziom wyników w rzucie piłką lekarską tyłem (chłopcy), piłka – 3 kg, odległość w metrach

Wiek w latach	Osiągnięcia na poziomie słabo zadowalającym	Osiągnięcia na poziomie zadowalającym	Osiągnięcia na poziomie dobrym	Osiągnięcia na poziomie bardzo dobrym	Osiągnięcia na poziomie celującym
13	4,4–5,5	5,6–6,3	6,4–7,1	7,2–7,9	8,0
14	5,8–6,6	6,7–7,2	7,3–8,1	8,2–9,0	9,1

Źródło: opracowanie własne.

Tabela IV. Poziom wyników w rzucie piłeczką palantową (chłopcy), palantówka – 150 g, odległość w metrach

Wiek w latach	Osiągnięcia na poziomie słabo zadowalającym	Osiągnięcia na poziomie zadowalającym	Osiągnięcia na poziomie dobrym	Osiągnięcia na poziomie bardzo dobrym	Osiągnięcia na poziomie celującym
13	21–28	29–36	37–44	45–50	51
14	24–33	34–39	40–45	46–54	55

Źródło: opracowanie własne.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Tabela V. Poziom wyników w biegu na dystansie 1000 m (chłopcy), czas w minutach

Wiek w latach	Osiągnięcia na poziomie słabo zadowalającym	Osiągnięcia na poziomie zadowalającym	Osiągnięcia na poziomie dobrym	Osiągnięcia na poziomie bardzo dobrym	Osiągnięcia na poziomie celującym
13	5,10–4,49	4,48–4,20	4,19–3,52	3,51–3,22	3,21
14	5,05–4,41	4,40–4,18	4,17–3,49	3,48–3,17	3,16

Źródło: opracowanie własne.

Tabela VI. Poziom wyników zwinności chłopców (próba z zestawu testów L. Denisiuka), czas w sekundach

Wiek w latach	Osiągnięcia na poziomie słabo zadowalającym	Osiągnięcia na poziomie zadowalającym	Osiągnięcia na poziomie dobrym	Osiągnięcia na poziomie bardzo dobrym	Osiągnięcia na poziomie celującym
13	23,3–19,2	19,1–16,9	16,8–15,4	15,3–13,8	13,7
14	23,1–19,0	18,9–16,7	16,6–15,2	15,1–13,6	13,5

Źródło: opracowanie własne.

W ocenie poziomu osiągnięć wybranych zdolności motorycznych uwzględniłem również wyniki prób z zaprzyjaźnionego Zespołu Szkół nr 16. Uzyskane dane liczbowe stanowiły jedno z kryteriów ogólnej oceny semestralnej i rocznej wychowanków.

Podczas stażu brałem czynny udział w pracach statutowego zespołu nauczycieli wychowania fizycznego. Rezultatem tych spotkań była modyfikacja przedmiotowego systemu oceniania. Wspólnie opracowano: nowe kryteria oceniania semestralnego i rocznego, sposoby korygowania ocen, nowe formy oceniania w celu nakłonienia ćwiczących do większej aktywności, ogólne zasady oceniania zgodnie z założeniami pedagogiki racjonalnego humanizmu.

Ważnym elementem mojej działalności pedagogicznej było wdrażanie uczniów do wychowania przez pracę. Wychowanie przez pracę to celowo zorganizowany rodzaj działalności wychowawczej, polegającej na wyko-

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

rzystaniu pracy w procesach oddziaływania na jednostkę i dokonywania zmian w jej osobowości (Wiatrowski, 1985, s. 85). W maju i czerwcu z grupą chętnych uczniów wykonałem następujące społecznie użyteczne prace:
– czyszczenie materacy gimnastycznych oraz pomalowanie skrzyń gimnastycznych,
– pomalowanie krawężników bieżni szkolnej oraz bieżni do skoku w dal,
– wytyczenie tras biegowych w terenie wraz z oznaczeniem ich długości (paliki drewniane),
– remont szatni chłopców przy współudziale rodziców,
– odchwaszczanie boiska szkolnego oraz usuwanie przedmiotów niebezpiecznych (kamienie, pozostałości drutów itp.),
– porządkowanie najbliższego terenu szkoły pod zasiew wiosennego trawnika.

Włączenie młodzieży w pracę społeczną stanowiło pożądane uzupełnienie oddziaływań wychowawczych rozwijających:
– podstawowe umiejętności pracy, szczególnie praktyczne,
– właściwą motywację do uczestniczenia w czynnościach społecznie użytecznych,
– szacunek do pracy własnej oraz dokonań innych ludzi,
– wytrzymałość na trudy podjętych czynności,
– umiejętności organizacyjne i współdziałania,
– sumienność, zaradność, pomysłowość oraz wiarę we własne siły.

Ponadto podczas rozmów pedagogicznych uświadamiałem uczniom wymiar moralny, ekonomiczny i społeczny wykonywanej przez człowieka pracy.

Zadanie pedagogiczne obejmujące: umiejętność uwzględniania w pracy potrzeb rozwojowych uczniów, problematyki środowiska lokalnego oraz współczesnych problemów społecznych i cywilizacyjnych.

W pierwszym roku stażu przeprowadziłem wśród uczniów klas pierwszych gimnazjum krótkie badanie sondażowe na temat ich opinii i oczekiwań dotyczących zajęć wychowania fizycznego. Ważniejsze kwestie sondażu przedstawiają się następująco:
1. Czym są dla uczniów gimnazjum lekcje wychowania fizycznego?
   a) źródłem, zabawy, zadowolenia i satysfakcji, czasami godziną rzetelnego wysiłku – 65%
   b) możliwością realizacji własnych ambicji sportowych – 35%
   c) złem koniecznym – 1%

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

d) godziną lęku i ośmieszenia przed grupą współćwiczących – 2%
e) zachętą do pozaszkolnego uczestnictwa w sekcji sportowej lub klubie i trenowaniu tam ulubionej dyscypliny sportowej – 40%
f) uczestniczeniem w godzinie szkolnej, na której oceny są wystawiane niesprawiedliwie i tendencyjnie – 3%
g) odreagowaniem stresów doświadczonych podczas innych lekcji – 42%

2. Z jakim nauczycielem uczniowie gimnazjum chcieliby mieć wychowanie fizyczne?
a) z rzetelnie nauczającym, wszechstronnym sportowcem, niepodejmującym tematów i dyskusji związanych ze szkołą oraz problemami dnia codziennego uczniów – 3%
b) z wymagającym i zasadniczym, pragnącym tylko sukcesów sportowych – 5%
c) z prowadzącym lekcje ciekawie i w sposób urozmaicony – 55%
d) z dostosowującym przerabiany materiał do możliwości uczniów – 25%
e) ze stwarzającym przyjemną atmosferę na lekcji i zachęcającym do wszelkiej aktywności ruchowej dla zdrowia i sukcesu osobistego – 42%
f) z organizującym często wycieczki i pozalekcyjne zajęcia sportowe – 39%

3. W jaki sposób uczniowie gimnazjum reagują na niezrealizowaną z przyczyn losowych godzinę wychowania fizycznego?
a) są bardzo zadowoleni z tego powodu – 2%
b) są zadowoleni i chcieliby, żeby taka sytuacja zdarzała się od czasu do czasu – 5%
c) trudno im powiedzieć – 22%
d) są niezadowoleni, woleliby, żeby tego typu sytuacje miały miejsce sporadycznie i połączone były zawsze z zastępstwem – 38%
e) są bardzo niezadowoleni – 33%

4. W jaki sposób uczniowie gimnazjum spędzają najczęściej swój czas wolny?
a) odrabiają lekcje – 19%
b) oglądają telewizję i filmy wideo – 28%
c) pomagają w domu oraz spełniają inne obowiązki względem rodziny – 10%
d) czytają książki i prasę – 6%
e) chodzą do kina lub teatru – 3%
f) zajmują się sportem lub inną aktywnością ruchową – 21%
g) zajmują się grami komputerowymi – 15%

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

5. Czy uczniowie gimnazjum uczestniczyliby w lekcjach wychowania fizycznego, gdyby były one nieobowiązkowe?
   a) tak, najchętniej z możliwością wyboru dyscypliny – 43%
   b) tak, lecz w wymiarze nie większym niż godzina tygodniowo – 13%
   c) tak, lecz w wymiarze nie większym niż trzy godziny tygodniowo – 33%
   d) trudno im powiedzieć – 10%
   e) nie – 5%
   f) zdecydowanie nie – 0%

Według respondentów, wychowanie fizyczne to przede wszystkim źródło zabawy, zadowolenia i satysfakcji, a także rzetelny wysiłek (65%) oraz forma odreagowania stresów szkolnych (42%). Wiąże się to bezpośrednio z zaspokojeniem potrzeb młodego człowieka, kształtujących się na drodze jego uczestnictwa w społecznych interakcjach ze zbiorowością szkolną. Zaspokojenie potrzeby uznania, bezpieczeństwa, życzliwości i aktywności ruchowej okazało się przeciwwagą dla sytuacji trudnych i stresogennych. Szkolne wychowanie fizyczne powinno zatem uczyć szeregu umiejętności, które pozwolą młodzieży na unikanie sytuacji niejednoznacznych i kłopotliwych. Oczywiście do realizacji tego postulatu konieczne są odpowiednia postawa i zaangażowanie pedagogiczne nauczyciela wychowania fizycznego. W opinii respondentów dobry nauczyciel to taki, który ciekawie i w sposób urozmaicony prowadzi zajęcia (55%) oraz potrafi stworzyć przyjemną atmosferę na lekcji, zachęcając przy tym do różnych form aktywności ruchowej dla zdrowia i sukcesu osobistego (42%). Z sondażu wynika, że dobry trener i wszechstronny sportowiec, który jednak nie potrafi nawiązać więzi emocjonalnej z grupą, nie może liczyć na jej przychylność. Zadaniem nauczyciela w procesie dydaktyczno-wychowawczym jest także poznawanie zainteresowań i ambicji sportowych podopiecznych, na zasadzie późniejszych ich realizacji, w sposób możliwie jak najbardziej przystępny i naturalny. Wiąże się to z preferowanym stylem pracy nauczyciela nastawionym na doskonalenie innych w wymiarze oddziaływań – zarówno na stronę motoryczną, jak i psychologiczną. Chęć obcowania z młodzieżą i wrażliwość na jej problemy stanowią warunek konieczny do pracy własnej nad programem wychowania fizycznego.

Potrzeba właściwie zrealizowanej godziny wychowania fizycznego kształtuje odczucia i opinie wychowanków co do jej realizacji. Jeżeli lekcja wychowania fizycznego nie odbędzie się z przyczyn losowych, uczniowie są nieza-

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

dowoleni, woleliby, żeby tego typu sytuacje występowały sporadycznie i były zawsze połączone z zastępstwem (38%). Z kolei, gdyby godziny wychowania fizycznego były nieobowiązkowe, to młodzież i tak deklaruje uczestnictwo w nich, najchętniej z możliwością wyboru dyscypliny (43%).

Niepokojąca wydaje się natomiast niewielka aktywność ruchowa młodzieży w czasie wolnym w porównaniu z jej uczestnictwem w kulturze masowej. Oglądanie telewizji i filmów wideo spotyka się z większym zainteresowaniem młodych ludzi niż uczestnictwo w swobodnej aktywności ruchowej bądź sporcie (28%). Trudno jest jednak nauczycielowi rywalizować z mediami elektronicznymi na rzecz pozalekcyjnego usportowienia młodzieży.

Wyniki ankiet pozwoliły mi zaplanować moją pracę pedagogiczną, szczególnie zorganizować czas wolny młodzieży poprzez zwiększenie jej uczestnictwa w pozalekcyjnych formach wychowania fizycznego.

Prowadząc szkolną drużynę unihokeja, dokonałem pomiaru socjometrycznego, aby unormować stosunki społeczne drużyn. Badanie pozwoliło mi poznać strukturę powiązań pomiędzy poszczególnymi zawodnikami, nieformalną pozycję każdego z nich w drużynie oraz zmiany w relacjach interpersonalnych, mogące wpłynąć na efektywność gry. Posłużyłem się formą socjogramu kołowego, dzięki któremu mogłem poddać analizie pozycję zajmowaną przez zawodnika oraz ogólną rozpiętość wyborów grupy. Przedsięwzięcia pedagogiczne podjęte w wyniku przeprowadzonych badań pozwoliły na:

- dobór zawodników do grających szóstek nie tylko z uwzględnieniem prezentowanych umiejętności ruchowych, lecz także przejawów wzajemnych sympatii,
- bardziej miarodajne ustawienie ataku pozycyjnego w formacji 2–1–2 lub 2–2–1,
- podtrzymanie motywacji bojowej drużyny przez nakłanianie grających do wzajemnego dopingu,
- eliminowanie zjawiska outsiderów drużyny oraz prewencja wobec obwiniania innych za przegrany mecz.

W ciągu trzech lat trwania stażu (maj, czerwiec) zorganizowałem osiem rajdów rowerowych z różnymi grupami młodzieży. Podróże rowerowe odbywały się do najbliższych miejscowości (Mochle, Byszewo), położonych na północ od szkoły. Turystykę rowerową organizowałem w celu zaznajomienia gimnazjalistów z dziedzictwem kulturowym regionu. Ważnym czynnikiem, który brałem pod uwagę, była możliwość czynnego wypoczynku

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

i kontaktu z przyrodą. W trakcie dwudniowych wycieczek wspólnie z innymi nauczycielami zorganizowałem szereg imprez kulturalnych, sportowych oraz pogadanek związanych tematycznie z historią regionu. Istotnym zadaniem pedagogicznym była korelacja wysiłku fizycznego z intelektualnym gimnazjalistów. W jednym z wyznaczonych miejsc postoju (las koło wsi Mochle) znajduje się płyta pamiątkowa z informacją: „Miejsce uświęcone krwią bohaterów, którzy oddali życie z najeźdźcą hitlerowskim. Tutaj zostali rozstrzelani przez niemieckie władze okupacyjne w październiku 1939 r. mieszkańcy wsi Mochle – B. Baran, J. Urbanowski, J. Stranc". Dokonując uzupełnienia żywej lekcji historii, przedstawiłem młodzieży krótki wykład informacyjny pt. „II wojna światowa w liczbach". Przekazałem gimnazjalistom między innymi takie informajce, że biorąc swój początek w Europie, II wojna światowa objęła swoim zasięgiem niemal cały świat. Wzięło w niej udział 61 państw, to jest łącznie 1,7 mld ludzi, co stanowiło 80% mieszkańców globu ziemskiego. Działania wojenne przetoczyły się przez terytoria 40 państw, a pod broń powołano blisko 115 mln żołnierzy. Najliczniejszą armię wystawił ówczesny Związek Radziecki, to znaczy około 12 mln ludzi, z tego bezpośrednio na froncie z Niemcami hitlerowskimi walczyło ponad 7,1 mln żołnierzy. Podobnej wielkości armię zmobilizowały Stany Zjednoczone – na kontynencie europejskim walczyło ponad 3 mln Amerykanów. Wspólnie z uczniami dokonałem sądu historiozoficznego, zauważając istniejący od zarania dziejów problem cywilizacyjny, ujawniający się w ogólnoświatowych konfliktach społecznych.

Problemy społeczne i cywilizacyjne stanowiły tematykę opracowanych przeze mnie scenariuszy lekcji na godziny wychowawcze. Przygotowałem sześć takich scenariuszy z myślą o wykorzystaniu ich także przez innych wychowawców. Poniżej przedstawiam tematy tych scenariuszy:

- Niebezpieczeństwa dnia codziennego związane z agresją.
- Społeczne, ekonomiczne i zdrowotne skutki uzależnień.
- Przejawy i następstwa szczególnie rozpowszechnionych zjawisk patologii społecznej.
- Terroryzm w mikro – i makroskali społecznej.
- Problemy postępu cywilizacyjnego i zagrożenia środowiska naturalnego człowieka.
- Przejawy wyzysku i krzywdy społecznej wynikające z zacofania cywilizacyjnego.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Zadanie pedagogiczne obejmujące: umiejętność wykorzystania w pracy technologii informacyjnej i komunikacyjnej.

W drugim roku stażu zorganizowałem wspólnie z wychowawcą świetlicy szkolnej wirtualny turniej rozgrywek FIFA (komputerowa piłka nożna). Najpierw zapoznałem gimnazjalistów z podstawowymi funkcjami komputera w zakresie przebiegu gry: przyjmowanie podań zawodników znajdujących się na różnych pozycjach, przechwytywanie piłki na różnych wysokościach jej lotu, operowanie piłką za pomocą nóg, klatki piersiowej i głowy. Młodzież, dzieląc się swoimi doświadczeniami, wyjaśniła zainteresowanym dodatkowe funkcje gry, takie jak: operowanie i aktualizacja bazy zawodników, korzystanie z oprawy dźwiękowej (okrzyki i pieśni klubowe) oraz taktyczne ustawienie zespołu. Korzyści pedagogiczne takiego przedsięwzięcia polegały na wypełnieniu czasu wolnego młodzieży gimnazjum oraz rozwijaniu myślenia przestrzennego, które może się przełożyć na przyswojenie odpowiednich zachowań, niezbędnych podczas praktycznej realizacji sportowych gier zespołowych.

Technologia informacyjna była mi także pomocna jako środek dydaktyczny do:

- opracowywania kart programowanego nauczania – uczenia się (korzystałem z edytora tekstu),
- opracowywania nomogramów liczbowych dla poszczególnych zdolności motorycznych uczniów (korzystałem ze statystycznej funkcji Excela do obliczenia odchylenia standardowego),
- opracowywania dyplomów sportowych, listów pochwalnych, krótkich charakterystyk służących ocenie ucznia (korzystałem z edytora tekstu oraz programu graficznego CorellDRAW),
- korzystania z Internetu w celu pozyskiwania informacji na temat aktualizacji zasad awansu zawodowego nauczycieli, określonych rozporządzeń MENiS, wyszukiwania ciekawych informacji dotyczących kultury fizycznej itp.

Technologia komunikacyjna (telewizja, nagrania cyfrowe) umożliwiła mi realizację takich podstawowych funkcji mediów, jak:

- funkcja upowszechniania – dostarczenie uczniom różnorodnych informacji (godziny wychowawcze) związanych z problemami cywilizacyjnymi,
- funkcja ludyczna – wykorzystywanie nagrań muzycznych podczas realizacji działu „Rytm – taniec – muzyka", uwrażliwienie estetyczne przez wprowadzenie rozrywki tanecznej na zajęciach wychowania fizycznego,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

– funkcja interpersonalna – wyjaśnianie problemów drugiego człowieka oraz przyswajanie uczniom umiejętności samookreślenia się w zastanej rzeczywistości, z wykorzystaniem w trakcie godzin wychowawczych wybranych audycji telewizyjnych,
– funkcja wzorcotwórcza – propagowanie pożądanych wzorów zachowań społecznych, zawartych w materiale filmowym przedstawianym na godzinach wychowawczych.

Zadanie pedagogiczne obejmujące: umiejętność zastosowania wiedzy z zakresu psychologii, pedagogiki i dydaktyki oraz ogólnych zagadnień z zakresu oświaty, pomocy społecznej lub postępowania w sprawach nieletnich do rozwiązywania problemów związanych z zakresem realizowanych przez nauczyciela zadań.

W procesie edukacji fizycznej, chcąc redukować stres szkolny oraz wychowywać młodzież w klimacie odpowiedzialności, na zasadzie kierowanego wglądu w osobiste doświadczenia, posługiwałem się często elementami pedagogiki niedyrektywnej. W swojej pracy nauczyciela wychowania fizycznego, stosując psychopedagogiczne wskazania C. Rogersa (Śliwerski, 2001, s. 122), starałem się:
– zapewnić klimat bezpieczeństwa psychologicznego i zaufanie przez gotowość do słuchania drugiej osoby, niewystawiania pochopnych ocen, wchodzenia z nią w bezpośredni kontakt bez ukrytych zamiarów czy chęci manipulacji;
– zapewnić otwarte i adekwatne do własnych doznań i odczuć komunikowanie się;
– wykazać zrozumienie spraw ważnych dla uczniów,
– powstrzymywać od wystawiania ocen pod wpływem doznanych emocji, w tym szczególnie ocen krytycznych,
– przekazywać informacje zwrotne, czyli tego, jak postrzega się drugą osobę i jakie budzi ona w nauczycielu refleksje,
– poszukiwać informacji oraz rozwiązań pobudzających i akceptujących twórczość wychowanka,
– doceniać próby samodzielnego radzenia sobie młodego człowieka z własnymi problemami czy trudnościami, dzięki czemu uzyska on możliwość wyboru sposobu postrzegania swoich zachowań i suwerennego dokonywania w nich zmian.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Konstruując przedmiotowy system oceniania wspólnie z innymi nauczycielami wychowania fizycznego, wdrażałem elementy pedagogiki racjonalnego humanizmu. Oceniając poziom i postęp umiejętności ruchowych oraz sprawności fizycznej, a także wiedzę, aktywność i realizowane przez uczniów zainteresowania kulturalno-sportowe, uwzględniałem następujące wskaźniki wspierające (por. Niemierko, 2002, s. 204–205):

- oceniając, kształtujemy w dużej mierze pożądane wartości związane z kulturą fizyczną i kulturowym światem wychowanka;
- wystawiając stopień, pamiętajmy o uzupełnieniu go komentarzem (informacyjnym, ukierunkowującym lub innym, w zależności od potrzeb danej sytuacji dydaktycznej);
- sprzężenie zwrotne w uczeniu się i uprawianiu ćwiczeń ruchowych wystąpi wtedy, gdy uczeń wykorzysta informację o wynikach, jaką mu przekazujemy;
- ograniczmy do niezbędnego minimum wygłaszanie negatywnych przewidywań na temat osiągnięć uczniów;
- przy ocenianiu uwzględniajmy zróżnicowane możliwości psychomotoryczne uczniów, które w trakcie procesu dydaktyczno-wychowawczego powinny podlegać kształceniu wielopoziomowemu;
- podczas realizacji programu wychowania fizycznego pamiętajmy o czasie niezbędnym dla uczniów do opanowania nowych umiejętności ruchowych lub poprawienia poziomu wyników określonych zdolności motorycznych;
- ocena powinna służyć samopoznaniu ucznia i kształtować wartości rozwoju własnej osobowości wychowanka.

Ponadto w ocenianiu wychowawczym należy pamiętać, że uczeń, będąc podmiotem wychowania fizycznego, ma prawo do:

- proszenia o wsparcie, gdy tego potrzebuje;
- własnych opinii i przekonań;
- błędów w dochodzeniu do prawdy;
- zwrócenia się o pomoc, w szczególności do nauczyciela, w rozwiązywaniu różnych problemów;
- zmiany swojego zdania i sposobu postępowania w granicach reguł ustalonych z nauczycielem prowadzącym zajęcia.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

W kontaktach interpersonalnych podczas zajęć z wychowania fizycznego korzystałem z technik wychowawczych T. Gordona. W sytuacjach niejednoznacznych zacząłem się częściej posługiwać komunikatami „ja", zamiast „ty", „wy". Zgodnie z koncepcją Gordona zwracanie się do podopiecznych w drugiej osobie liczby pojedynczej lub mnogiej wywołuje psychologiczną recepcję gwałtownej samooceny. Taki sposób zwracania się do uczniów jest przez nich odbierany jako krytyka (kryptoponiżanie). Natomiast użycie zaimka „ja" zostaje często rozszyfrowane jako stwierdzenie pewnego faktu dotyczącego nauczyciela. Jak dowodzi T. Gordon (1995, s. 153), rozpoczynanie komunikatów od „ja" uwzględnia trzy ważne kryteria skutecznej konfrontacji:

a) wysokie prawdopodobieństwo wzbudzenia w uczniu pragnienia zmiany;
b) ocena nie zostanie odebrana przez ucznia jako poniżanie;
c) nie wpływa ujemnie na stosunki wychowawcze w relacjach nauczyciel – uczeń.

Po pewnym czasie stosowania tej zasady zacząłem dostrzegać pozytywne rezultaty – uczniowie zachowujący się dotąd bezmyślnie i agresywnie stali się bardziej rozważni. Wdrażając demokratyczny styl pracy z grupami ćwiczebnymi, na podstawie własnych obserwacji dostrzegłem następujące korzyści pedagogiczne:

- lepsze planowanie zajęć wychowania fizycznego,
- większe szanse porozumienia w sytuacjach problematycznych: możliwość bezpośredniego zapoznania wszystkich z poglądami innych,
- współpraca zamiast rywalizacji podczas zajęć edukacji fizycznej,
- lepsze porozumienie między prowadzącym a uczniami,
- silniejsza motywacja ucznia do pracy na lekcji,
- pełniejsza informacja zwrotna dla nauczyciela na podstawie konkretnych zachowań ucznia.

Podczas lekcji kontrolno-oceniających, jeśli zachodziła taka potrzeba, stosowałem psychologiczne prawo dotyczące motywacji do działania (pierwsze prawo Yerkesa–Dodsona). Prawo Yerkesa–Dodsona głosi, że w miarę wzrostu motywacji sprawność działania wzrasta do pewnego poziomu, a następnie zaczyna spadać. Zjawisko takie występuje najczęściej wtedy, gdy jednostka jest bardzo silnie motywowana do osiągnięcia danego celu, a jednocześnie obawia się, że nie potrafi sprostać zadaniu (Przetacznik-Gierowska, Makiełło-Jarża, 1989, s. 249). Przykładem były lekcje,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

na których uczniowie byli oceniani za wykonanie ćwiczenia w zespole (gimnastyczna piramida trójkowa). Każda trójka wykazywała się wysokim poziomem motywacji, co przejawiało się poczuciem odpowiedzialności za współćwiczących oraz potrzebą bezbłędnej prezentacji ćwiczenia (lęk przed uzyskaniem miana outsidera w danym układzie). Czynniki te powodowały, zwłaszcza u uczniów słabszych (pomimo dobrego opanowania układu wcześniej), popełnianie błędów, co z kolei skutkowało niestabilnością układu. Aby zmniejszyć napięcie psychologiczne u tych uczniów, dokonałem oceny ćwiczenia w innym czasie i bez udziału wszystkich ćwiczących. Tego typu oraz inne sytuacje dydaktyczne starałem się rozwiązywać, odwołując się do wiedzy psychopedagogicznej, przede wszystkim dla dobra ucznia.

W procesie dydaktyczno-wychowawczym wykorzystałem niektóre zabawy ruchowe i ćwiczenia tematyczne, opracowane przez K. Vopela (2003). Miały one na celu wyzwolenie większej aktywności psychomotorycznej młodzieży, uatrakcyjnienie zajęć oraz trenowanie wzajemnego zrozumienia podczas realizacji różnych form sportowych gier zespołowych.

Zadanie pedagogiczne obejmujące: umiejętność posługiwania się przepisami dotyczącymi systemu oświaty, pomocy społecznej lub postępowania w sprawach nieletnich w zakresie funkcjonowania szkoły, w której nauczyciel odbywał staż.

W trakcie odbywania stażu zapoznałem się z następującymi aktami prawnymi i dokumentami dotyczącymi systemu oświaty:
- Ustawą o systemie oświaty,
- Ustawą – Karta Nauczyciela,
- Ustawą o kulturze fizycznej,
- Regulaminem pracy gimnazjum nr ... w Bydgoszczy,
- Zakresem obowiązków nauczycieli gimnazjum nr ..... w Bydgoszczy,
- Statutem gimnazjum nr ... w Bydgoszczy,
- Wewnątrzszkolnym systemem oceniania,
- Programem wychowawczym gimnazjum nr ... w Bydgoszczy,
- Rozporządzeniem MENiS w sprawie warunków i trybu dopuszczania do użytku szkolnego programów nauczania,
- Rozporządzeniem MENiS w sprawie szczegółowych zasad sprawowania nadzoru pedagogicznego,
- Rozporządzeniem MENiS w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

– Rozporządzeniem MENiS w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach.

Uważam, że jednym z ważniejszych działań nauczyciela jest dostosowanie realizowanych zadań pedagogicznych do programu wychowawczego gimnazjum. Ze względu na to w okresie stażu:
– wywiązywałem się ze swoich powinności wychowawczych i dydaktycznych określonych w ramach ogólnych działań szkoły;
– dostosowywałem treści wychowawcze do specyfiki zajęć wychowania fizycznego i zdrowotnego (w tym realizacja ścieżek międzyprzedmiotowych);
– realizowałem harmonogram oddziaływań wychowawczych doraźnych i okolicznościowych;
– współpracowałem z rodzicami uczniów gimnazjum z samorządem uczniowskim i środowiskiem lokalnym (np. Osiedlowy Turniej Młodego Siłacza; „Muzyka rozrywkowa też od sportu się nie chowa");
– brałem udział w tematycznych, okresowych programach profilaktycznych (np. „Mały sport – wielka radość"; „Agresja i presja to niezdrowa dygresja");
– pomagałem w pielęgnowaniu tradycji i obyczajów szkolnych (np. Dzień Dziecka i Sportu; Powitanie Wiosny; „Biegowo na sportowo");
– pomagałem w organizacji wycieczek szkolnych (wyjazdy reprezentacji gimnazjum na imprezy o charakterze sportowym, udział uczniów w życiu kulturalno-oświatowym Bydgoszczy itp.).

W myśl przepisów i rozporządzeń oświatowych zapoznałem się z kompetencjami i zasadami funkcjonowania kolegialnych organów w systemie oświaty. Moje samokształcenie dotyczyło szczegółowej analizy zadań Rady Pedagogicznej, Rady Szkoły, Rady Rodziców, Samorządu Uczniowskiego oraz Krajowej Rady Oświatowej. W wyniku podjętych działań osiągnąłem określony stopień tożsamości zawodowej, stałem się częścią społeczności szkolnej i środowiska lokalnego, w których życiu aktywnie uczestniczyłem.

Niektóre rozwiązania zamieszczone w powyższym planie oraz sprawozdaniu z realizacji planu rozwoju zawodowego wymagają uzupełnienia merytorycznego. Ważną rzeczą jest na przykład dokonywanie w ustalonych przez nauczyciela odcinkach czasowych pomiarów zdolności motorycznych uczniów.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Podwyższenie sprawności fizycznej i rozwój umiejętności ruchowych stanowi jeden z celów wychowania fizycznego i sportu szkolnego. Dlatego też, między innymi, powinno się badać postępy uczniów, a uzyskane wskaźniki wykorzystywać do oceny tego, czy stosowane metody realizacji zadań lekcji są uzasadnione i właściwe. Systematyczne obserwacje rozwoju zdolności motorycznych (kondycyjnych, kompleksowych, koordynacyjnych oraz innych) są też dla uczniów doskonałym bodźcem motywującym ich do samokontroli i samooceny (por. Sulisz, 1988, s. 54). Z tego względu i aby wyjaśnić dane zamieszczone w tabelach dotyczące oceny poziomu wyników poszczególnych zdolności motorycznych (tabele I–VI sprawozdania), autor posłuży się diagnozą siły mięśni brzucha chłopców (15 lat). Są to popularne brzuszki wykonywane przez 30 sekund.

– Krok pierwszy – przy ocenie poziomu wyników podstawowych zdolności motorycznych korzystamy z tzw. prawa trzech dyspersji. Prawo to zakłada, że wszystkie uzyskane wyniki powinny się mieścić w granicach +/– 3 odchyleń standardowych od średniej arytmetycznej wyników badanej zbiorowości. Można to przedstawić graficznie:

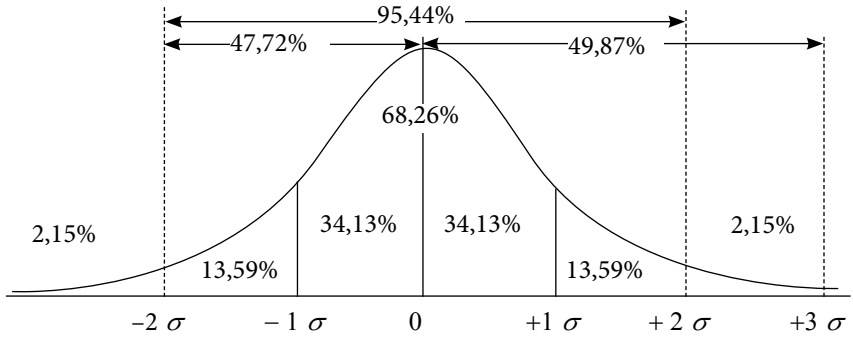

Krzywa normalna przy różnych odchyleniach standardowych oraz procenty powierzchni pod krzywą

– Krok drugi – obliczamy odchylenie standardowe dla uzyskanych wyników z próby brzuszków.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Tabela 9. Obliczanie odchylenia standardowego z danych próby siły mięśni brzucha

Liczba brzuszków (przedziały klasowe)	Liczba uczniów f	Środek przedziału klasowego x	Iloczyn liczebności uczniów i środków przedziałów klasowych $f \cdot x$	Różnice odchyleń poszczególnych środków przedziałów klasowych $x - \bar{x}$	Kwadraty różnic odchyleń poszczególnych środków przedziałów klasowych $(x - \bar{x})^2$	Iloczyn liczebności poszczególnych przedziałów klasowych przez kwadraty różnic $f(x - \bar{x})^2$
13–15	8	14	112	–8	64	512
16–18	10	17	170	–5	25	250
19–21	25	20	500	–2	4	100
22–24	24	23	552	1	1	24
25–27	10	26	260	4	16	160
28–30	4	29	116	7	49	196
31–33	3	32	96	10	100	300
	$\Sigma = 84$		$\Sigma = 1806$			$\Sigma = 1542$

Źródło: opracowanie własne.

Średnia arytmetyczna liczby wykonanych brzuszków wynosi w przybliżeniu $\bar{x} = 22$, ponieważ $\frac{1806}{84} = 21{,}5$

Odchylenie standardowe (Zaczyński, 1997, s. 19) obliczmy ze wzoru:

$$\sigma = \sqrt{\frac{\Sigma f (x - \bar{x})^2}{N}}$$

czyli odchylenie standardowe = $\sqrt{\frac{1542}{84}} = 4$, co daje w przybliżeniu średnie odchylenie od średniej arytmetycznej w liczbie 4 brzuszków. Odchylenie standardowe możemy obliczyć także za pomocą komputera. W tym celu otwieramy nowy plik w programie Excel, następnie wpisujemy w komórkach (np. kolumna A), pionowo jedną pod drugą, wartości liczbowe brzuszków dla poszczególnych uczniów. Z podręcznego paska narzędzi wybieramy opcję „Wstaw" i klikamy na symbol *fx*. Wybieramy kategorię funkcji – „Statystyczne". W polu „Nazwa funkcji" odnajdujemy opcję

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

– „Odchylenie standardowe". Potwierdzamy nasz wybór, następnie w polu „Liczba 1" wpisujemy układ komórek A_1:A_{84}. Klikamy OK i komputer podaje nam wartość odchylenia standardowego (4,2845).
– Krok trzeci – na podstawie powyższych obliczeń możemy ustalić orientacyjne normy i ich oceny dla chłopców piętnastoletnich w liczbie powtórzeń siadu z leżenia tyłem w czasie trzydziestosekundowym. Mianowicie:

a) jeżeli do średniej arytmetycznej dodamy odchylenie standardowe (22 + 4), to otrzymamy przedział 22–26 brzuszków, co możemy przyporządkować do oceny dobrej,
b) jeżeli od średniej arytmetycznej pomniejszonej o jeden odejmiemy odchylenie standardowe (21–4), to otrzymamy przedział 17–21 brzuszków, co możemy przyporządkować do oceny dostatecznej itd.

– Krok czwarty – sporządzamy tabelę orientacyjnych norm i ocen dla chłopców piętnastoletnich w liczbie powtórzeń siadu z leżenia tyłem w czasie trzydziestosekundowym.

Tabela 10. Normy i oceny dla chłopców w liczbie powtórzeń siadu z leżenia tyłem w czasie 30 sekund

Wiek w latach	Ocena poniżej dopuszczającej	Ocena dopuszczająca	Ocena dostateczna	Ocena dobra	Ocena bardzo dobra	Ocena celująca
15	do 11	12–16	17–21	22–26	27–31	32 i <

Źródło: opracowanie własne.

Można stwierdzić, że uzyskane tą drogą wyniki oceny zdolności motorycznych interesujących nauczyciela stanowią pewien kryterialny punkt odniesienia dokonywanych ocen. Wiedza ta sugeruje stosowanie metod pomiaru różnicującego, czyli pomiaru według kryteriów i norm empirycznych (normy ustala się *a posteriori*, po przeprowadzeniu badań empirycznych).

Oczywiście pomiar poziomu sprawności fizycznej uczniów powinien uwzględniać inne istotne składniki kultury fizycznej, a także zmienność celów i metod nauczania, indywidualnych, materialnych i społecznych warunków działania oraz założeń realizacji programu nauczania (por. Gnitecki, 1993, s. 318).

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Zasygnalizowana w sprawozdaniu metoda nauczania programowanego wpływa na poprawę przyswajania treści objętych programem wychowania fizycznego. Należy w tym miejscu przypomnieć, że nauczanie programowane rozwinęło się jako urzeczywistnienie poglądów F. Skinnera, który w czasie eksperymentu na zwierzętach zauważył, że proces uczenia się jest sprawniejszy, jeśli uczący się będzie wzmacniany przez osiągane sukcesy. Dlatego najlepiej jest podzielić proces przyswajania wiedzy na etapy, a program nauczania zaplanować w taki sposób, aby uczący szedł krok po kroku i był zadowolony ze swoich osiągnięć. Przy użyciu odpowiednich pomocy dydaktycznych treści nauczania można opracować w taki sposób, aby uczeń mógł uczyć się zgodnie ze swoimi możliwościami. Jeden bowiem uczy się szybciej, drugi wolniej, jeden jest bardziej dociekliwy, inny mniej, jeden wreszcie woli bardziej swobodne formy uczenia się, a drugi lepiej się uczy, jeśli materiał jest dobrze zorganizowany (Czabański, 1998, s. 137).

Metoda ta służy przede wszystkim realizacji zadania łączenia nauczania motoryczno-sportowego z kształceniem ogólnym młodzieży. Jeśli celem nauczania czynności ruchowych jest doskonalenie zdolności motorycznych ucznia, to skuteczną metodą realizacji tego zamierzenia będzie taka, która łączy doskonalenie ruchowe z procesami poznawczymi.

Przebieg procesu dydaktycznego według przygotowanych kart nauczania – uczenia się jest następujący:
- uczeń podlega działaniu uporządkowanego ciągu (sekwencji) bodźców,
- na bodźce te reaguje, konstruując odpowiedzi, tzn. wpisując bądź kojarząc brakujące w ramkach słowa,
- jego reakcje są natychmiast wzmacniane pozytywnie lub negatywnie dzięki porównywaniu udzielanych przez ucznia odpowiedzi z odpowiedziami poprawnymi, figurującymi w tekście,
- dzięki temu uczeń, popełniając mało błędów i utrwalając reakcje właściwe, zdobywa wiedzę małymi krokami (Okoń, 1988, s. 165).

Nauczanie programowane powstało w wyniku rozwoju nauk psychologiczno-pedagogicznych. Niewielka skuteczność tradycyjnych metod nauczania spowodowała, że zaczęto poszukiwać nowych rozwiązań organizacyjno-metodycznych. Nauczanie programowane jest metodą wielofunkcyjną, może być stosowane do przekazywania nowych informacji, doskonalenia umiejętności i ich utrwalania oraz kontroli i oceny postępów w nauce (Bereźnicki, 2001, s. 297). Zatem przygotowane przez nauczyciela karty pro-

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

gramowanego nauczania powinny stanowić ważną formę wzbogacającą i uzupełniającą pracę uczniów na lekcji. Dzięki zastosowaniu tej metody uczniowie uczą się samodzielnie myśleć i uczyć się, kształtuje się też u nich stosunek do pracy. Poniżej przedstawiam przykładowe wzory kart programowanego nauczania.

Karta programowanego nauczania
(przepisy piłki nożnej – rzuty wolne)

– Rzuty wolne dzielą się na dwie grupy: ..... , dzięki którym można uzyskać bramkę bezpośrednio na drużynie, która zawiniła; ..... , dzięki którym bramka może być zdobyta tylko wtedy, kiedy piłka zanim wpadnie do bramki, zostanie dotknięta lub zagrana przez innego zawodnika niż wykonawca rzutu.	bezpośrednie pośrednie
– Podczas wykonania rzutu wolnego ..... lub ..... z własnego pola karnego wszyscy zawodnicy drużyny przeciwnej muszą znajdować się poza polem karnym i w odległości od piłki nie mniejszej niż ..... m.	bezpośredniego pośredniego 9,15 m
– Zarządzony rzut wolny ..... w odróżnieniu od rzutu wolnego bezpośredniego sędzia musi zasygnalizować podniesieniem w górę ramienia. Jeśli przy wykonywaniu ..... jakikolwiek zawodnik dekoncentruje przeciwnika poruszaniem się (tańczeniem) lub gestykulacją, należy ocenić to jako ..... zachowanie i winni zawodnicy lub zawodnik muszą być napomnieni.	pośredni rzutu wolnego niesportowe
– Zawodnicy, którzy przed wykonaniem rzutu wolnego nie odsuną się na odległość ..... od piłki, muszą zostać wezwani gestem lub słowem do zachowania właściwej odległości, a w przypadku niezastosowania się do polecenia sędziego powinni otrzymać	9,15 m napomnienie
– Jeżeli rzut wolny ma zostać wykonany z miejsca, ... które znajduje się w mniejszej odległości niż ..... od linii bramkowej drużyny broniącej, zawodnicy tej drużyny mogą zająć miejsce na własnej ..... między słupkami bramkowymi.	pośredniego 9,15 m linii bramkowej

Źródło: opracowanie własne.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Przykład z przepisami sportowej gry zespołowej jest skonstruowany w najprostszy sposób, tzn. w sposób liniowy (według zasady małych kroków, natychmiastowego potwierdzenia odpowiedzi i indywidualizacji tempa przyswajania wiadomości). Można jednak urozmaicić konstrukcję kart programowanego nauczania, nadając im formę tzw. rozgałęzioną, zbliżoną do testów wyboru (np. biegi terenowe – przełajowe).

Karta programowanego nauczania
(biegi terenowe – przełajowe)

a) Bieg terenowy, czyli inaczej ..... jest jedną z podstawowych form treningowych każdego lekkoatlety.	1) płotki 2) sprint 3) cross 4) sztafeta 5) bieg wahadłowy
b) Pamiętaj, że podczas biegu pod górkę pochylasz tułów do ....., skracasz długość kroku i stawiasz nogę na śródstopiu.	1) tyłu 2) kucasz 3) przodu 4) na bok
c) Podczas biegu z górki biegnący utrzymuje tułów pionowo. Długość kroku wzrasta, biegacz stawia stopę na podłożu z tzw.	1) fali 2) pięty 3) dwukroku 4) palców
d) Przy stromych podejściach i zejściach nie należy biec w linii prostej, lecz zakosami (zygzakiem), ale tak by nie oddalać się zbytnio od ....., a tym samym nie wydłużać dystansu biegu.	1) kierunku biegu 2) kierunku wiatru 3) innych zawodników 4) drogi
e) Na dość równym, lecz bardzo twardym podłożu (np. kamienistym), należy biec uważnie, unikać wstrząsów i potknięć. Krok należy zatem ....., lądować na całym śródstopiu przy odpowiednio dużej amortyzacji.	1) wydłużyć 2) przyśpieszyć 3) wyrównać 4) skrócić 5) zwiększyć

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

f) Wąskie rowy i strumienie (do 2 m) pokonuje się zwykle naturalnym skokiem, lądując ..... Głębsze rowy lepiej obejść, szersze zaś pokonywać, przechodząc w poprzek po ich dnie.	1) na nodze lewej 2) na nodze prawej 3) na dwóch nogach 4) na nogę przeciwną odbijającej
g) Prędkość biegu na dystansie może wzrastać	1) podczas wirażu 2) biegu pod wiatr 3) po wystąpieniu drugiego oddechu 4) podczas dobrego rozłożenia sił
h) Po gliniastym, wilgotnym i śliskim podłożu należy biegać ..... i wyraźnie szybkimi krokami, rozstawiając stopy nieco szerzej niż normalnie.	1) długimi 2) równymi 3) nierównymi 4) krótkimi
Prawidłowe zachowanie podczas biegów terenowych to	a–3 b–3 c–2 d–1 e–4 f–4 g–3, 4 h–4

Źródło: opracowanie własne.

Skinnerowska teoria wzmocnienia sprawczego, polegająca na budowaniu złożonych reakcji z wielu reakcji prostych oraz na ścisłym łączeniu w czasie reakcji wyuczonej ze wzmocnieniem, posiada także praktyczne znaczenie w kształtowaniu dynamiki osobowości (por. Hall, Lindzey, 2001, s. 616). W znacznej zatem mierze skuteczność szkolnego kształcenia i wychowania, które w określonych sytuacjach edukacyjnych może przybierać formę nauczania programowanego, będzie zależeć od sprawności warsztatowej nauczyciela.

Innym rozwiązaniem pedagogicznym, przedstawionym w sprawozdaniu nauczyciela wychowania fizycznego, było zastosowanie pomiaru socjometrycznego dla celów efektywnego ustawienia drużyny unihokeja. Metoda socjometryczna, stosowana w procesie edukacji fizycznej, pomaga znaleźć praktyczne rozwiązania, dotyczące społecznego aspektu sytuacji dydaktyczno-wychowawczych.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Warunkiem poprawnie przeprowadzonych procedur socjometrycznych jest względnie dobra wzajemna znajomość członków danej grupy i pozostawanie przez nich w bliskich kontaktach interpersonalnych. Istotnym warunkiem poprawności badań socjometrycznych jest dokładne określenie kryteriów, według których osoby badane dokonują wyboru lub oceny członków danej grupy. Postuluje się, aby były to kryteria jednakowo rozumiane przez wszystkie osoby objęte badaniami socjometrycznymi. Ważne jest też, by pozyskać ich zaufanie. W tym celu powiadamia się osoby badane o ewentualnym wykorzystaniu otrzymanych wyników, aby przeprowadzić zmiany w grupie (por. Łobocki, 2003, s. 176). Do form opisu i analizy otrzymanych wyników można zaliczyć:

a) różne rodzaje tabel socjometrycznych,
b) przedstawienie graficzne za pomocą socjogramu nieuporządkowanego,
c) przedstawienie graficzne za pomocą socjogramu kołowego,
d) przedstawienie graficzne za pomocą socjogramu hierarchicznego,
e) przedstawienie graficzne za pomocą socjogramu indywidualnego.

Przykład kwestionariusza badań socjometrycznych dla uczniów ze szkolnej drużyny unihokeja może wyglądać następująco:

1. Z którymi zawodnikami z Twojej drużyny najchętniej poszedłbyś kupić nowe kije do unihokeja? Możesz wymienić tyle nazwisk, ile zechcesz. Wpisz je w odpowiedniej kolejności, rozpoczynając od zawodnika, z którym najbardziej chciałbyś uczestniczyć w zakupach. Jeśli chcesz możesz nikogo nie wpisywać.

   .....
   .....
   .....

2. Z którymi zawodnikami z Twojej drużyny raczej niechętnie uczestniczyłbyś w zakupach?
   Możesz wymienić tyle nazwisk, ile zechcesz. Wpisz je w odpowiedniej kolejności, rozpoczynając od zawodnika, z którym takie zakupy prawdopodobnie mogłyby Cię denerwować. Jeśli chcesz, możesz nikogo nie wpisywać.

   .....
   .....
   .....

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Graficznie analizę otrzymanych wyborów mozna przedstawić w następujący sposób:

1. Jednostronny wybór pozytywny

   A ——————————→ B

2. Jednostronny wybór negatywny

   A - - -

Jak można wnioskować z socjogramu, najlepiej byłoby utworzyć dwie szóstki grających, w których znaleźliby się następujący uczniowie:
1. (2; 3; 4; 6; 7; 10),
2. (1; 5; 8; 9; 11; 12).

Zawodnikom umieszczonym na trzecim kole koncentrycznym przyznano najmniejszą liczbę wyborów pozytywnych, ponieważ na przykład odznaczają się znaczną indywidualnością zachowań. Zachowania te mogą być wypierane przez pozostałych zawodników drużyny, co może skutkować: izolacją podań piłek podczas gry właściwej, załamaniem linii ustawienia, nieskutecznością ataku szybkiego zorganizowanego itp. Dlatego duże znaczenie w tworzeniu szkolnej drużyny ma diagnozowanie socjometryczne. Stanowi ono zaplecze wspierające proces szkolenia sportowego oraz przyczynia się do pedagogicznej aktywności nauczyciela w kierunku kompensowania socjologicznych dylematów małej grupy społecznej. Oczywiście częstość sporządzania socjogramów i dobór odpowiednich pytań zależą od celów dydaktyczno-wychowawczych, które zamierza zrealizować wraz z grupą nauczyciel wychowania fizycznego.

Ważnym zadaniem nauczyciela wychowania fizycznego jest opracowywanie lub modyfikacja przedmiotowego systemu oceniania (PSO). W edukacji fizycznej PSO unifikuje ogólne kryteria oceniania i kontroli, wytyczając zbliżony dla wszystkich nauczycieli kierunek pracy pedagogicznej z wychowankami.

Należy zwrócić uwagę, że ocenianie wyników procesu dydaktycznego za pomocą stopni szkolnych było wielokrotnie poddawane analizom i krytyce. Wynika z nich, że nauczyciele:
– różnią się pod względem kryteriów oceniania,
– różnią się pod względem wymagań wobec uczniów,
– są niekonsekwentni w ocenianiu, stawiają różne stopnie za podobnie wykonane zadanie praktyczne lub odpowiedź (por. Niemierko, 1975, s. 17).

Zatem zaplanowanie działań kontrolno-oceniających, opartych na wspólnych założeniach i kryteriach dotyczących potencjalnych osiągnięć ucznia, stanowi istotną czynność warsztatową w pracy nauczyciela wychowania fizycznego. Za pomocą PSO określa się ogólne zasady oceniania i kontroli: umiejętności, nawyków i wiedzy przewidzianych do opanowania przez wychowanków w procesie edukacji fizycznej.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

P r z e d m i o t o w y s y s t e m o c e n i a n i a
(wersja hipotetyczna dla gimnazjum; wychowanie fizyczne)

1. Cele oceniania osiągnięć uczniów z zakresu szkolnego wychowania fizycznego:
   – informowanie ucznia o poziomie jego osiągnięć z zakresu wychowania fizycznego,
   – pomoc uczniowi w samodzielnym planowaniu rozwoju psychomotorycznego,
   – motywowanie ucznia do pracy na lekcji i uczestnictwa w formach pozalekcyjnych związanych ze sportem szkolnym lub klubowym,
   – dostarczanie rodzicom oraz innym podmiotom szkolnym informacji o postępach, trudnościach oraz specjalnych uzdolnieniach ucznia w zakresie jego rozwoju psychomotorycznego.

Ponadto ocenianie, jako element składowy procesu dydaktyczno-wychowawczego, powinno motywować gimnazjalistów do:
– dbania o wzmocnienie organizmu i rozwój fizyczny,
– opanowania założonych elementów techniki i taktyki nauczanych w szkole dyscyplin sportowych,
– wszechstronnego przygotowania motorycznego,
– rozbudzania zainteresowań wszelką aktywnością ruchową,
– kształtowania siły woli i charakteru poprzez sport.

2. Pedagogiczne aspekty oceniania osiągnięć uczniów z zakresu szkolnego wychowania fizycznego.

Zgodnie z założeniami nurtu radykalnego humanizmu i katalogu praw Każdej Jednostki Ludzkiej nauczyciel, oceniając ucznia, zachowuje obiektywizm, to znaczy uwzględnia jego prawa do:
– proszenia o wsparcie psychiczne, gdy tego potrzebuje,
– własnych opinii i przekonań,
– błędów w dochodzeniu do wyższego poziomu osiągnięć psychomotorycznych,
– zwrócenia się do nauczyciela o pomoc w rozwiązywaniu problemów osobistych,
– własnych odczuć, nawet gdy dla innych są one bezsensowne,
– negocjowania zmian zgodnie z przyjętymi zasadami kulturalnego postępowania,
– nieuczestniczenia w niemiłych sytuacjach,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

– niewykonywania zadań praktycznych, jeżeli przekracza to możliwości ucznia,
– nierezygnowania dla innych ze swojej tożsamości,
– rezygnacji z przystosowania się do niezrozumiałych wymogów,
– nieobciążania siebie odpowiedzialnością za złe zachowanie innych.

Dokonując oceny, nauczyciel egzekwuje także podstawowe obowiązki ucznia, który powinien:
– zachowywać się w każdej sytuacji w sposób godny młodego Polaka;
– wykorzystywać w pełni czas przeznaczony na ćwiczenia praktyczne; rzetelnie pracować nad uzyskaniem wyższego poziomu sprawności fizycznej ogólnej lub specjalnej;
– postępować zgodnie z dobrem szkolnej społeczności i dbać o honor i tradycje sportowe szkoły;
– okazywać szacunek nauczycielom oraz innym pracownikom szkoły, a także podporządkować się zaleceniom organów szkoły;
– dbać o bezpieczeństwo i zdrowie własne oraz kolegów/koleżanek; podczas zajęć wychowania fizycznego postępować zgodnie z zasadami *fair play*;
– podporządkować się zasadom wychowania zdrowotnego: nie palić tytoniu, nie pić alkoholu, nie używać żadnych środków odurzających, być zawsze przygotowany do zajęć wychowania fizycznego, posiadać obuwie do zmiany i ustalony strój gimnastyczny.

3. Rozwiązania merytoryczne dotyczące oceniania z wychowania fizycznego.

Przy ocenianiu uczniów z wychowania fizycznego uwzględnia się następujące kryteria:
– poziom i postęp w doskonaleniu umiejętności ruchowych,
– poziom i postęp w doskonaleniu sprawności fizycznej (zdolności motorycznych),
– aktywność i postawę uczniów wobec szeroko rozumianej kultury fizycznej,
– zakres wiadomości o kulturze fizycznej ze szczególnym uwzględnieniem podstaw edukacji zdrowotnej.

Biorąc pod uwagę poziom i postęp umiejętności ruchowych, nauczyciele przygotowują sprawdziany kontrolne, konstruowane na podbudowie przerobionej systematyki ćwiczeń określonych dyscyplin. Są to: gimnastyka podstawowa, tańce, lekkoatletyka, pływanie, piłka nożna, piłka siatkowa, piłka ręczna, koszykówka, unihokej. Ocenianiu podlegają wybrane umiejęt-

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

ności techniczne i taktyczne z zakresu zespołowych form aktywności ruchowej oraz form indywidualnych o charakterze rekreacyjnym. Szczegółowe kryteria wymagań są zamieszczone w indywidualnych planach wynikowych nauczycieli wychowania fizycznego.

Określając poziom i rozwój zdolności motorycznych, nauczyciel odwołuje się do okresowych wyników uzyskanych na podstawie pomiaru różnicującego (tabele norm). Ocenie może podlegać ogólna sprawność fizyczna (Test L. Denisiuka, Test INKF, Indeks K. Zuchory) lub rezultaty wybranych z testów ogólnych prób poszczególnych zdolności motorycznych (szybkość, wytrzymałość, siła, moc, zwinność).

Oceniając aktywność i postawę uczniów wobec szeroko rozumianej kultury fizycznej, bierze się pod uwagę: wykonywanie dyplomów sportowych, organizację turniejów i imprez wewnątrzszkolnych, prace społecznie użyteczne w przyszkolnych obiektach sportowych, prowadzenie kronik sportu szkolnego, prezentacje multimedialne z turniejów międzyszkolnych, wolontariat, organizację i przeprowadzanie debat klasowych lub szkolnych z zakresu profilaktyki zdrowia itp.

Uczeń powinien wykazać się wiadomościami, z zakresu kultury fizycznej, związanymi z:
- higieną osobistą i otoczenia;
- bezpieczeństwem i pierwszą pomocą;
- żywnością i zdrowym żywieniem;
- psychospołecznymi aspektami zdrowia;
- aktywnością ruchową, pracą i wypoczynkiem, czasem wolnym;
- olimpizmem;
- aktywnym życiem bez nałogów;
- organizacją zabaw, gier i imprez w wybranych dyscyplinach rekreacyjno-sportowych;
- metodami kontroli i oceny własnego rozwoju fizycznego;
- przepisami sędziowania wybranych dyscyplin sportowych.

O c e n ę c e l u j ą c ą otrzymuje uczeń, który:
- spełnia wymagania na ocenę bardzo dobrą,
- zadane ćwiczenia z zakresu umiejętności ruchowych, znacznie przewyższające stopniem trudności średnie standardy wymagań, wykonuje celująco pod względem technicznym lub z dużą skutecznością,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

– w testach i ze sprawdzianów badających określone zdolności motoryczne uzyskuje takie wyniki, które szeregują go na najwyższym poziomie stosowanej skali,
– zajął punktowane miejsce na szczeblu województwa, miasta lub gminy w wybranej dyscyplinie sportowej,
– wykazuje się umiejętnościami diagnozowania własnego rozwoju fizycznego, wydolności i sprawności fizycznej za pomocą danego testu,
– jest organizatorem, współorganizatorem lub aktywnym uczestnikiem różnego rodzaju imprez sportowo-kulturalnych na terenie placówki oświatowej,
– ustawicznie poszerza swoją wiedzę z zakresu kultury fizycznej, wybiegając znacznie poza realizowany program, a opanowane umiejętności ruchowe potrafi wykorzystać w praktycznym działaniu na zajęciach wychowania fizycznego lub zawodach sportowych.

Ocenę bardzo dobrą otrzymuje uczeń, który:
– zadane ćwiczenia z zakresu umiejętności ruchowych, nieznacznie przewyższające stopniem trudności średnie standardy wymagań, wykonuje dobrze pod względem technicznym lub z bardzo dobrą skutecznością,
– w testach i ze sprawdzianów badających określone zdolności motoryczne uzyskuje takie wyniki, które szeregują go na wysokim poziomie stosowanej skali,
– zawsze jest chętny i gotowy do uczestnictwa w międzyszkolnych zawodach sportowych,
– wykazuje się umiejętnościami diagnozowania własnego rozwoju fizycznego, wydolności i sprawności fizycznej za pomocą danego testu,
– systematycznie doskonali swoją sprawność fizyczną, wykazuje duże postępy w osobistym usprawnianiu,
– na zajęciach wychowania fizycznego jest uczynny, ambitny, dba o bezpieczeństwo, nie stwarza sytuacji ryzyka, przestrzega zasad czystej gry,
– jest aktywnym uczestnikiem różnego rodzaju imprez sportowo-kulturalnych na terenie placówki oświatowej,
– zawsze jest przygotowany do zajęć (strój na zmianę, obuwie), nie ma godzin nieusprawiedliwionych ani spóźnień.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

O c e n ę d o b r ą otrzymuje uczeń, który:
- zadane ćwiczenia z zakresu umiejętności ruchowych, odznaczające się średnimi standardami wymagań, wykonuje poprawnie pod względem technicznym lub z dobrą skutecznością,
- w testach lub ze sprawdzianów badających określone zdolności motoryczne uzyskuje takie wyniki, które szeregują go na średnim poziomie stosowanej skali,
- wykazuje się umiejętnościami diagnozowania własnego rozwoju fizycznego, wydolności i sprawności fizycznej za pomocą danego testu,
- systematycznie doskonali swoją sprawność fizyczną, wykazuje średnie postępy w osobistym usprawnianiu,
- na zajęciach wychowania fizycznego jest uczynny, ambitny, dba o bezpieczeństwo, nie stwarza sytuacji ryzyka, przestrzega zasad czystej gry,
- nie zawsze angażuje się w organizację różnego rodzaju imprez kulturalno-sportowych na terenie placówki oświatowej,
- swoją postawą społeczną i stosunkiem do ćwiczeń nie budzi większych zastrzeżeń,
- zawsze jest przygotowany do zajęć (strój na zmianę, obuwie), posiada nie więcej niż godzinę nieusprawiedliwionej nieobecności na zajęciach, nie spóźnia się na lekcje wychowania fizycznego.

O c e n ę d o s t a t e c z n ą otrzymuje uczeń, który:
- zadane ćwiczenia z zakresu umiejętności ruchowych, odznaczające się umiarkowanymi standardami wymagań, wykonuje słabo pod względem technicznym lub z niską skutecznością,
- w testach i ze sprawdzianów badających określone zdolności motoryczne uzyskuje takie wyniki, które szeregują go na niżej średnim poziomie stosowanej skali,
- do zdiagnozowania własnego rozwoju fizycznego, wydolności i sprawności fizycznej za pomocą danego testu potrzebuje pomocy nauczyciela,
- doskonali swoją sprawność fizyczną w sposób niesystematyczny, wykazuje nieznaczne postępy w osobistym usprawnianiu,
- wykazuje pewne braki w zakresie wychowania społecznego oraz nie bierze udziału w imprezach kulturalno-sportowych na terenie placówki oświatowej,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

– swoją postawą społeczną i stosunkiem do ćwiczeń nie budzi zastrzeżeń w świetle ustaleń programowych,
– nie zawsze jest przygotowany do zajęć (strój na zmianę, obuwie), posiada nie więcej niż dwie godziny nieusprawiedliwionej nieobecności na zajęciach, sporadycznie spóźnia się na lekcje wychowania fizycznego.

Ocenę dopuszczającą otrzymuje uczeń, który:
– zadane ćwiczenia z zakresu umiejętności ruchowych, odznaczające się umiarkowanymi standardami wymagań, wykonuje słabo pod względem technicznym lub z niską skutecznością,
– w testach lub ze sprawdzianów badających określone zdolności motoryczne uzyskuje takie wyniki, które szeregują go na bardzo niskim poziomie stosowanej skali,
– do zdiagnozowania własnego rozwoju fizycznego, wydolności i sprawności fizycznej za pomocą danego testu potrzebuje pomocy nauczyciela,
– doskonali swoją sprawność fizyczną w sposób niesystematyczny, nie wykazuje pożądanych postępów w osobistym usprawnianiu,
– wykazuje duże braki w zakresie wychowania społecznego oraz nie bierze udziału w imprezach kulturalno-sportowych na terenie placówki oświatowej,
– swoją postawą społeczną i stosunkiem do ćwiczeń nie budzi większych zastrzeżeń,
– nie zawsze jest przygotowany do zajęć (strój na zmianę, obuwie), posiada nie więcej niż cztery godziny nieusprawiedliwionej nieobecności na zajęciach, często spóźnia się na lekcje wychowania fizycznego.

Ocenę niedostateczną otrzymuje uczeń, który:
– zadane ćwiczenia z zakresu umiejętności ruchowych, odznaczające się podstawowymi standardami wymagań, wykonuje w sposób niespełniający kryteriów technicznych i z niską skutecznością,
– w testach i ze sprawdzianów badających określone zdolności motoryczne uzyskuje takie wyniki, które szeregują go na najniższym poziomie stosowanej skali,
– nie potrafi dokonać diagnozy własnego rozwoju fizycznego, wydolności i sprawności fizycznej za pomocą danego testu,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

– wykazuje się brakiem wiedzy na temat podstawowych zagadnień kultury fizycznej,
– posiada lekceważący stosunek do ćwiczeń i nie wykazuje postępów w osobistym usprawnianiu,
– bardzo często jest nieprzygotowany do zajęć (strój na zmianę, obuwie), posiada więcej niż cztery godziny nieusprawiedliwionej nieobecności na zajęciach,
– na zajęciach wychowania fizycznego wykazuje braki w zakresie wychowania społecznego.

Skala ocen cyfrowych (cząstkowych) może być uzupełniona o tzw. oceny pozorne (plusy, minusy). Sprzyja to ocenianiu formatywnemu (kształtującemu) w myśl poniższych założeń:
– oceny pozorne są pomocniczym czynnikiem wzmacniającym całość oddziaływań dydaktyczno-wychowawczych nauczyciela;
– określona liczba ocen pozornych jest tożsama z cyfrową gratyfikacją dydaktyczną (uzyskanie trzech minusów to ocena cząstkowa niedostateczna, natomiast dwa plusy – ocena cząstkowa dobra, a trzy – bardzo dobra);
– oceny pozorne, podobnie jak cyfrowe, dotyczą: sprawności fizycznej, umiejętności ruchowych, kultury zachowań i postaw prospołecznych, aktywności psychomotorycznej oraz wiedzy z zakresu kultury fizycznej;
– podczas jednostki lekcyjnej można uzyskać najwyżej jeden minus lub dwa plusy; uczniowi pozostawia się wybór, czy chce otrzymać ocenę dobrą za dwa plusy lub poczekać na otrzymanie kolejnej oceny pozornej na następnych lekcjach, aby uzyskać stopień bardzo dobry;
– minus można otrzymać za: unikanie ćwiczeń, nieusprawiedliwiony brak stroju sportowego, świadome przeciwstawianie się zasadom czystej gry, niewykazywanie się podstawową wiedzą z zakresu kultury fizycznej itp. Natomiast plus uzyskuje wychowanek, który: wykazuje chęć do dalszych ćwiczeń i przeprowadza poznaną wcześniej zabawę lub rozgrzewkę, angażuje się prospołecznie (np. pomaga w ustawianiu sprzętu i przyborów sportowych, współdziała z nauczycielem w utrzymywaniu właściwego ładu w pomieszczeniach sportowych, wykazuje aktywność w działalności organizacyjnej z zakresu kultury fizycznej na terenie placówki i poza jej obszarem), mobilizuje współćwiczących do walki sportowej, bierze aktywny udział w wykonaniu pokazowych zadań zleconych grupie przez nauczyciela itp.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Rozdział czwarty

Trzeci etap awansu zawodowego nauczyciela wychowania fizycznego – nauczyciel dyplomowany

1. Zadania pedagogiczne w okresie stażu oraz procedury formalne umożliwiające uzyskanie stopnia nauczyciela dyplomowanego

Zgodnie z Kartą Nauczyciela (art. 9d ust. 4) nauczyciel mianowany może rozpocząć staż na stopień nauczyciela dyplomowanego po przepracowaniu w szkole co najmniej roku od dnia nadania poprzedniego stopnia awansu zawodowego. Okres ten należy traktować jako tzw. czas przejściowy do rozpoczęcia stażu (dwa lata i dziewięć miesięcy, wyjątek to posiadanie stopnia doktora – staż trwający rok i dziewięć miesięcy) na stopień awansu zawodowego nauczyciela dyplomowanego. Nauczyciel wychowania fizycznego rozpoczyna staż z początkiem roku szkolnego, nie później jednak niż w ciągu 14 dni od dnia rozpoczęcia zajęć, na swój wniosek skierowany do dyrektora szkoły (art. 9d ust. 1 Ustawy – Karta Nauczyciela). Nauczyciel mianowany w trakcie ubiegania się o kolejny stopień awansu zawodowego działa samodzielnie, to znaczy bez obligatoryjnie przydzielonego opiekuna stażu.

Zgodnie z przepisami prawa oświatowego (Rozporządzenie MEN z dnia 14 listopada 2007 r. w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego przez nauczycieli) nauczyciel mianowany ubiegający się o awans na stopień nauczyciela dyplomowanego w okresie odbywania stażu powinien w szczególności:

1) podejmować działania mające na celu doskonalenie warsztatu i metod pracy, w tym umiejętności stosowania technologii informacyjnej i komunikacyjnej;
2) realizować zadania służące podniesieniu jakości pracy szkoły;

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

3) pogłębiać wiedzę i umiejętności służące własnemu rozwojowi oraz podniesieniu jakości pracy szkoły, samodzielnie i przez udział w różnych formach kształcenia ustawicznego z uwzględnieniem specyfiki typu i rodzaju szkoły, w której odbywał staż.

Wymagania niezbędne do uzyskania stopnia nauczyciela dyplomowanego, które nauczyciel przedstawia w formie opisu i analizy, są następujące:

1) uzyskanie pozytywnych efektów w pracy dydaktycznej, wychowawczej lub opiekuńczej na skutek wdrożenia działań mających na celu doskonalenie pracy własnej i podniesienie jakości pracy szkoły;
2) wykorzystywanie w pracy technologii informacyjnej i komunikacyjnej;
3) umiejętność dzielenia się wiedzą i doświadczeniem z innymi nauczycielami, w tym przez prowadzenie otwartych zajęć – w szczególności dla nauczycieli stażystów i kontraktowych, prowadzenie dla nich zajęć w ramach wewnątrzszkolnego doskonalenia zawodowego lub innych;
4) realizacja co najmniej trzech z następujących zadań (nauczyciel przedstawia sprawozdanie na ten temat):
   a) opracowanie i wdrożenie programu działań edukacyjnych, wychowawczych, opiekuńczych lub innych związanych odpowiednio z oświatą, pomocą społeczną lub postępowaniem w sprawach nieletnich,
   b) wykonywanie zadań doradcy metodycznego, egzaminatora okręgowej komisji egzaminacyjnej, eksperta komisji kwalifikacyjnej lub egzaminacyjnej dla nauczycieli ubiegających się o awans zawodowy, rzeczoznawcy do spraw programów nauczania, programów wychowania przedszkolnego, podręczników lub środków dydaktycznych, a w przypadku nauczycieli szkół artystycznych – także konsultanta współpracującego z Centrum Edukacji Artystycznej,
   c) poszerzenie zakresu działań szkoły, w szczególności dotyczących zadań dydaktycznych, wychowawczych lub opiekuńczych,
   d) uzyskanie umiejętności posługiwania się językiem obcym na poziomie zaawansowanym,
   e) wykonywanie zadań na rzecz oświaty, pomocy społecznej lub postępowania w sprawach nieletnich we współpracy z innymi osobami, instytucjami samorządowymi lub innymi podmiotami,
   f) uzyskanie innych znaczących osiągnięć w pracy zawodowej.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

5) umiejętność rozpoznawania i rozwiązywania problemów edukacyjnych, wychowawczych lub innych, z uwzględnieniem specyfiki typu i rodzaju szkoły, w której nauczyciel jest zatrudniony.

Podstawowe zasady postępowania kwalifikacyjnego dla nauczycieli ubiegających się o awans na stopień nauczyciela dyplomowanego są następujące:

– komisję kwalifikacyjną dla nauczycieli ubiegających się o awans na stopień nauczyciela dyplomowanego powołuje organ sprawujący nadzór pedagogiczny; w skład komisji wchodzą:
  - przedstawiciel organu sprawującego nadzór pedagogiczny jako jej przewodniczący,
  - dyrektor szkoły,
  - trzej eksperci z listy ekspertów ustalonej przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania (art. 9g ust 3 Ustawy – Karta Nauczyciela);
– na wniosek nauczyciela w skład komisji wchodzi przedstawiciel wskazanego we wniosku związku zawodowego (art. 9g ust 5 Ustawy – Karta Nauczyciela);
– w pracach komisji kwalifikacyjnej może również brać udział w charakterze obserwatora przedstawiciel organu prowadzącego szkołę i organu sprawującego nadzór pedagogiczny (art. 9g ust 4 Ustawy – Karta Nauczyciela);
– postępowanie kwalifikacyjne rozpoczyna się od analizy formalnej dokumentacji, o której mowa w § 9 ust.1 pkt 1–4 Rozporządzenia;
– gdy wniosek oraz dokumentacja, o której mowa w § 9 ust. 1 pkt 1–4 Rozporządzenia, nie spełniają wymagań formalnych, organ nadzorujący szkołę wskazuje szczegółowo stwierdzone braki i wyznacza termin ich uzupełnienia (§ 11 ust. 2 Rozporządzenia);
– organ nadzorujący szkołę powiadamia nauczyciela mianowanego, który złożył wniosek o podjęcie postępowania kwalifikacyjnego, o terminie i miejscu przeprowadzenia egzaminu co najmniej na 14 dni przed datą posiedzenia komisji (§ 11 ust. 3 Rozporządzenia).

Nauczyciel mianowany wychowania fizycznego powinien także wiedzieć, iż:

– ocenę dorobku zawodowego nauczyciela za okres stażu ustala dyrektor szkoły w terminie nie dłuższym niż 21 dni od dnia złożenia sprawozdania

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

z uwzględnieniem stopnia realizacji planu rozwoju zawodowego nauczyciela;
- ocena dorobku zawodowego nauczyciela może być pozytywna lub negatywna; ocena sporządzana jest na piśmie i zawiera uzasadnienie oraz pouczenie o możliwości wniesienia odwołania;
- od oceny dorobku zawodowego nauczycielowi służy odwołanie do organu sprawującego nadzór pedagogiczny w terminie 14 dni od dnia jej otrzymania; organ sprawujący nadzór pedagogiczny rozpatruje odwołanie w terminie 21 dni; ocena dorobku zawodowego nauczyciela, ustalona przez organ sprawujący nadzór pedagogiczny, jest ostateczna;
- gdy ostateczna ocena dorobku zawodowego nauczyciela jest negatywna, ponowna ocena dorobku może być dokonana po odbyciu, na wniosek nauczyciela i za zgodą dyrektora szkoły, jednego dodatkowego stażu w wymiarze 9 miesięcy;
- komisja kwalifikacyjna podejmuje rozstrzygnięcia w obecności co najmniej 2/3 swoich członków (§ 13 ust. 1 Rozporządzenia);
- komisja kwalifikacyjna analizuje dorobek zawodowy nauczyciela mianowanego ubiegającego się o awans na stopień nauczyciela dyplomowanego na podstawie przedłożonej przez nauczyciela dokumentacji oraz przeprowadzonej rozmowy, podczas której nauczyciel odpowiada na pytania członków komisji dotyczące wpływu działań i zadań zrealizowanych przez nauczyciela w okresie stażu w celu podniesienia jakości pracy szkoły, w której odbywał staż (§ 12 ust. 3 Rozporządzenia);
- każdy z członków komisji, łącznie z przedstawicielem danego związku zawodowego, ocenia spełnianie przez nauczyciela wymagań niezbędnych do uzyskania stopnia awansu zawodowego, według punktowej skali od 0 do 10 (§ 13 ust. 2 Rozporządzenia);
- nauczyciel otrzymuje akceptację komisji egzaminacyjnej w przypadku uzyskania średniej arytmetycznej punktów równej 7 (skład trzyosobowy). Jeżeli liczba członków komisji jest większa niż 3, odrzuca się jedną najwyższą i jedną najniższą ocenę punktową, a średnia arytmetyczna pozostałych not powinna wynosić 7 punktów (§ 13 ust. 3 i 4 Rozporządzenia);
- z przebiegu prac komisji sporządza się protokół zawierający między innymi uzasadnienie rozstrzygnięcia komisji oraz uzyskane przez nauczyciela oceny punktowe (§ 14 ust. 1 Rozporządzenia);

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

– stopień nauczyciela mianowanego nadaje organ prowadzący szkołę; w uzasadnieniu aktu nadania stopnia nauczyciela mianowanego należy powołać się na dokumenty:
  • potwierdzające kwalifikacje zawodowe,
  • potwierdzające odbycie stażu w określonym wymiarze i uzyskanie pozytywnej oceny dorobku zawodowego,
  • zaświadczające zdanie egzaminu przed komisją kwalifikacyjną,
– przed wydaniem decyzji o nieprzyznaniu stopnia nauczyciela dyplomowanego należy umożliwić nauczycielowi wgląd do akt sprawy i wypowiedzenia się co do zebranych materiałów, zgodnie z artykułem 10 § 1 k.p.a.;
– w uzasadnieniu decyzji odmownej należy podać, które z wymogów warunkujących nadanie stopnia nauczyciel spełnił, a których nie spełnił;
– nadzór nad czynnościami podejmowanymi w postępowaniu o nadanie nauczycielowi mianowanemu stopnia nauczyciela dyplomowanego sprawuje Minister Edukacji Narodowej i Sportu (§ 9h ust. 1 pkt. 2 – Karta Nauczyciela);
– czynności dotyczące postępowania o nadanie nauczycielom stopni awansu zawodowego podjęte z naruszeniem przepisów ustawy, przepisów o kwalifikacjach nauczycieli lub przepisów wydanych na podstawie art. 9g ust. 10 są nieważne; nieważność czynności stwierdza, w drodze decyzji administracyjnej, odpowiednio organ sprawujący nadzór pedagogiczny lub właściwy minister (§ 9h ust. 2 – Karta Nauczyciela).

Dokumentacja załączona do wniosku o podjęcie postępowania w celu uzyskania stopnia nauczyciela mianowanego powinna obejmować:

1) dokumenty potwierdzające posiadanie kwalifikacji zawodowych lub poświadczone kopie tych dokumentów (w tym akt nadania stopnia nauczyciela mianowanego);
2) zaświadczenie dyrektora szkoły o wymiarze zatrudnienia nauczyciela oraz zajmowanym przez niego stanowisku w okresie odbywania stażu; w przypadku nauczyciela, który w okresie odbywania stażu zmienił miejsce zatrudnienia, oraz nauczyciela zatrudnionego w kilku szkołach – w każdej w wymiarze mniejszym niż połowa obowiązującego wymiaru zajęć, łącznie w wymiarze co najmniej połowy obowiązującego wymiaru zajęć – należy załączyć zaświadczenia ze wszystkich szkół, w których był zatrudniony w okresie stażu;

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

3) datę zatwierdzonego planu rozwoju zawodowego nauczyciela;
4) datę złożenia przez nauczyciela sprawozdania z realizacji planu rozwoju zawodowego;
5) ocenę dorobku zawodowego za okres stażu oraz datę jej dokonania;
6) dokumentację potwierdzającą spełnienie wymagań określonych w § 8 ust. 2 Rozporządzenia.

Należy także zasygnalizować, że komisja kwalifikacyjna analizuje dorobek zawodowy nauczyciela mianowanego ubiegającego się o awans na stopień nauczyciela dyplomowanego na podstawie przedłożonej przez nauczyciela dokumentacji oraz przeprowadzonej rozmowy. Podczas tego p e d a g o g i c z n e g o k o l o k w i u m nauczyciel odpowiada na pytania członków komisji. Powinny one dotyczyć głównie działań i zadań wykonanych przez nauczyciela w okresie stażu, w kontekście ich wpływu na podniesienie jakości pracy szkoły, w której nauczyciel odbywał staż. Wiąże się to ściśle z wewnątrzszkolnym systemem zapewniania jakości. I tak, zgodnie z Rozporządzeniem MEN z dnia 14 listopada 2007 r. w sprawie szczegółowych zasad sprawowania nadzoru pedagogicznego, wewnątrzszkolny system zapewniania jakości to zespół zorganizowanych, powiązanych ze sobą i spójnych działań podejmowanych przez dyrektora szkoły lub placówki, inne organy szkoły lub placówki oraz nauczycieli, niezbędnych do zapewnienia wysokiej jakości pracy szkoły lub placówki, w szczególności działań dydaktycznych, wychowawczych i opiekuńczych.

Zatem nauczyciel dbający o jakość procesu nauczania powinien posiadać umiejętności:
– stwarzania sytuacji dydaktycznych aktywizujących uczniów,
– komunikowania się z uczniami, rodzicami i innymi nauczycielami,
– monitorowania i diagnozowania poziomu osiągnięć uczniów,
– wdrażania uczniów do samooceny i samokontroli,
– dobrego planowania własnej pracy,
– pracy zespołowej i indywidualnej podczas zajęć z grupą ćwiczebną,
– stosowania zróżnicowanych wymagań zgodnie z dydaktyczną koncepcją nauczania dwupoziomowego,
– oceniania w taki sposób, by wspierać psychomotoryczny rozwój ucznia,
– posługiwania się technologią informacyjną w procesie dydaktyczno-wychowawczym,
– wzmacniania poczucia bezpieczeństwa i pewności wychowanka,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

– postrzegania edukacji fizycznej jako elementu interdyscyplinarnego kształcenia i wychowania (por. Durda, Maciejewska, 2002, s. 5).

Pisząc o roli nauczyciela wychowania fizycznego w działaniach wspierających jakość pracy placówki oświatowej, warto zwrócić uwagę na jego możliwy udział w przedsięwzięciach na rzecz: koncepcji pracy szkoły lub placówki, zarządzania i organizacji, kształcenia, wychowania i opieki.

Aby konsekwencje pedagogiczne wynikające z konieczności osiągania wysokiej jakości pracy szkoły były zadowalające, należy:
– wyraźnie formułować swoje wymagania w odniesieniu do pracy i osiągnięć uczniowskich, ustalić kryteria ich oceny, systematycznie dokonywać pomiaru osiągnięć uczniów i ich wartościowania i, jeśli trzeba, podejmować działania naprawcze; główne kryterium własnej pracy i rozwoju zawodowego uczynić z wysokiej jakości osiągnięć uczniów;
– porozumiewać się i współdziałać z innymi nauczycielami w celu integracji zarówno treści i wymagań programowych, jak i wspólnego oddziaływania instytucji szkolnej na uczniów (Pielachowski, 2003, s. 139).

2. Wybrane rozwiązania dydaktyczno-wychowawcze w świetle rozwoju zawodowego nauczyciela mianowanego

Dynamika procesu rozwoju zawodowego nauczyciela mianowanego może przybrać poniższy kształt.

Przykładowy plan rozwoju zawodowego nauczyciela (nauczycielki) wychowania fizycznego ubiegającego się o awans na stopień nauczyciela dyplomowanego

1. Nauczyciel mianowany (gimnazjum) ubiega się o awans na stopień nauczyciela dyplomowanego.
2. Staż – dwa lata i dziewięć miesięcy.
3. Data rozpoczęcia stażu: 1 września ..... roku. Planowany termin zakończenia stażu maj ..... roku.
4. Cele operacyjne rozwoju zawodowego w okresie stażu:
   Planowanie, organizowanie i ocenianie własnego warsztatu pracy pod kątem jego mobilności pedagogicznej. Projektowanie i przeprowadzanie

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

zajęć wychowania fizycznego zgodnie z jakościowymi wskaźnikami mierzenia pracy szkoły. Pogłębianie wiedzy i umiejętności z zakresu kultury fizycznej i pedagogiki ogólnej, aby kształcić pożądane dyspozycje osobowościowe wychowanków. Wdrażanie społeczności szkolnej do uczestnictwa w ważnych dla środowiska wydarzeniach sportowych i imprezach kulturalnych. Zdobywanie wiedzy metodologicznej pozwalającej lepiej poznawać uczniów, ich indywidualne możliwości, zdolności, zainteresowania, aspiracje, postawy wobec kultury fizycznej. Wdrażanie innowacyjnych sposobów organizacji pracy dydaktyczno-wychowawczej, aby zwiększyć ogólną sprawność fizyczną uczniów. Przyjęcie strategii kształcenia i wychowania w świetle jej modyfikacji, spowodowanej pracą badawczą nauczyciela wychowania fizycznego.

5. Praktyczna koncepcja przebiegu stażu.

P i e r w s z y r o k t r w a n i a s t a ż u

– Samodzielne studiowanie literatury pedagogicznej, wymiana doświadczeń, samokształcenie. Gromadzenie i analiza materiałów z zakresu: teorii wychowania fizycznego, metodyk szczegółowych wybranych dyscyplin sportowych, psychologii sportu itp.

  Uwagi:

  • realizacja zadania przez cały pierwszy rok stażu;
  • analiza wybranych artykułów z czasopism: „Wychowanie Fizyczne i Zdrowie", „Lider", „Wychowanie Fizyczne i Sport";
  • przeprowadzanie dyskusji tematycznych z nauczycielami wychowania fizycznego;
  • przygotowanie referatu na posiedzenie przedmiotowego zespołu nauczycieli wychowania fizycznego;

– Uczestniczenie w pracach organów szkoły oraz pogłębianie swojej wiedzy i umiejętności zawodowych przez udział w określonych formach doskonalenia zawodowego.

  Uwagi:

  • przedstawienie referatu na radzie pedagogicznej (luty);
  • udział w wybranych warsztatach i szkoleniach organizowanych przez Centrum Edukacji Nauczycieli (październik/listopad);

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

- udział w posiedzeniach rady szkoły w celu pozyskania dodatkowych środków finansowych na pozalekcyjną działalność sportową (według harmonogramu posiedzeń);
- zapisanie się na kurs instruktorów piłki ręcznej (listopad).

– Prowadzenie pozaszkolnych zajęć (dla szerszego grona zainteresowanych) mających na celu podniesienie ogólnej sprawności fizycznej.

Uwagi:

- organizacja turnieju „Rzuty za trzy punkty" dla chętnych nauczycieli, rodziców lub absolwentów szkoły (maj);
- organizacja i przeprowadzenie imprezy sportowej „Siatkonoga dla wszystkich" (kwiecień);
- organizacja i przeprowadzenie imprezy sportowej „Biegaj razem z nami" (wrzesień).

– Organizacja i doskonalenie warsztatu pracy nauczyciela wychowania fizycznego.

Uwagi:

- wstępne opracowanie autorskiego programu wychowania fizycznego o rozszerzonym profilu piłki ręcznej (pierwsze półrocze);
- praca badawcza nauczyciela dotycząca bieżących problemów pedagogicznych, które nauczyciel napotyka podczas prowadzenia zajęć wychowania fizycznego (drugie półrocze);
- opracowanie etycznego kodeksu oceniania z wychowania fizycznego (grudzień);
- przeprowadzanie lekcji otwartych dla zainteresowanych nauczycieli i udział w takich lekcjach prowadzonych przez innych nauczycieli (cały rok szkolny);
- systematyczne diagnozowanie poziomu i postępów zdolności motorycznych uczniów z wykorzystaniem skali staninowej (cały rok szkolny);
- zwrócenie się do dyrekcji szkoły z prośbą o otrzymanie wychowawstwa klasy w następnym roku szkolnym.

– Prowadzenie wewnątrzszkolnych imprez sportowych i kulturalno-oświatowych.

Uwagi:

- organizacja i przeprowadzenie turnieju wiedzy o X Mistrzostwach Świata w Piłce Nożnej (luty);

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

- przeprowadzenie turnieju sportowego dla klas pierwszych gimnazjum „Szkolna liga piłkarska" (kwiecień);
- przeprowadzenie szkolnych zawodów lekkoatletycznych dla trzecich klas gimnazjum (październik);
- organizacja konkursu fotograficznego pt. „Sport w moich oczach" (marzec).

– Udział w międzyszkolnych imprezach sportowych.

Uwagi:

- uczestniczenie w zawodach według kalendarza szkolnych imprez sportowych;
- występ reprezentacji szkoły w Mistrzostwach Bydgoszczy w Piłce Ręcznej;
- występ reprezentacji szkoły w Mistrzostwach Bydgoszczy w Przełajach;
- występ reprezentacji szkoły w Bydgoskiej Olimpiadzie Młodzieży.

Poprowadzę i przygotuję drużynę piłkarzy ręcznych w ramach nieodpłatnych zajęć pozalekcyjnych. Czterech zawodników z sekcji piłki ręcznej, wykazujących się najlepszą wytrzymałością biegową, wzmocni reprezentację szkoły w biegach przełajowych. Przygotuję zawodników skoku w dal oraz kulomiotów do olimpiady bydgoskiej.

Drugi rok trwania stażu

– Samodzielne studiowanie literatury pedagogicznej, wymiana doświadczeń, samokształcenie. Gromadzenie i analiza materiałów z zakresu: teorii wychowania fizycznego, metodyk szczegółowych wybranych dyscyplin sportowych, psychologii sportu itp.

Uwagi:

- realizacja zadania przez cały drugi rok stażu;
- analiza wybranych artykułów z czasopism: „Nauczyciel i Szkoła", „Ruch Pedagogiczny", „Wychowanie Fizyczne i Zdrowie";
- systematyczne zapoznawanie się z nowymi książkami o tematyce pedagogicznej;
- przeprowadzanie dyskusji tematycznych z nauczycielami wychowania fizycznego;
- przygotowanie referatu na posiedzenie przedmiotowego zespołu nauczycieli wychowania fizycznego;

– Pogłębianie swojej wiedzy i umiejętności zawodowych przez udział w określonych formach doskonalenia zawodowego.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Uwagi:
- udział w trzeciej edycji studiów podyplomowych socjoterapii (Uniwersytet Bydgoski);
- udział w wybranych warsztatach i szkoleniach organizowanych przez Centrum Edukacji Nauczycieli (październik/listopad);
- systematyczne uczestniczenie w szkoleniowych radach pedagogicznych.

– Prowadzenie pozaszkolnych zajęć (dla szerszego grona zainteresowanych) mających na celu podniesienie ogólnej sprawności fizycznej.

Uwagi:
- zorganizowanie i przeprowadzenie „Korespondencyjnej ligi lekkoatletycznej" (wrzesień/październik, kwiecień/maj); udział wezmą zainteresowane szkoły rejonu osiedla Osowa Góra;
- przeprowadzenie integracyjnych zawodów pływackich „Pływamy na byle czym" (luty); impreza mająca na celu integrowanie młodzieży ze Specjalnego Ośrodka Terapeutycznego z młodzieżą pełnosprawną;
- pomoc w zorganizowaniu „Osiedlowego Festynu Sportowego" dla dzieci, młodzieży i dorosłych (czerwiec);
- integracja międzypokoleniowa; organizacja wycieczek pieszych i rowerowych pod hasłem „Pogodny trzeci wiek" (okres wiosenno-letni).

– Organizacja i doskonalenie warsztatu pracy nauczyciela wychowania fizycznego.

Uwagi:
- przedstawienie do akceptacji przez radę pedagogiczną autorskiego programu wychowania fizycznego o rozszerzonym profilu piłki ręcznej (wrzesień);
- realizowanie programu na zajęciach wychowania fizycznego (cały rok szkolny);
- praca badawcza nauczyciela dotycząca stosowania rozwiązań treningowych w szkolnej sekcji piłki ręcznej (drugie półrocze);
- wykonywanie wspólnie z młodzieżą szkolnych pomocy dydaktycznych potrzebnych do prowadzenia lekcji wychowania fizycznego (luty/marzec);
- przeprowadzenie lekcji otwartych dla zainteresowanych nauczycieli i udział w takich lekcjach prowadzonych przez innych nauczycieli (cały rok szkolny);

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

- systematyczne diagnozowanie poziomu i postępów zdolności motorycznych uczniów z wykorzystaniem skali staninowej (cały rok szkolny);
- dzielenie się wiedzą z innymi w artykule *Diagnoza i stymulacja emocji w procesie edukacji fizycznej* (publikacja w miesięczniku nauczycieli województwa kujawsko-pomorskiego);
- zwrócenie się z prośbą do dyrektora szkoły o sprawowanie funkcji opiekuna praktyk studenckich;
- przygotowanie wraz z innymi zainteresowanymi nauczycielami choreograficznego układu poloneza na zakończenie roku szkolnego.

– Wykonywanie zadań na rzecz placówki oświatowej we współpracy z innymi osobami.

  Uwagi:

- praca w zespole nauczycieli odpowiedzialnych za prawidłową realizację ścieżek międzyprzedmiotowych (spotkania w ustalonym terminie);
- udział w pracach zespołu do spraw mierzenia jakości pracy gimnazjum (spotkania w ustalonym terminie).

– Prowadzenie wewnątrzszkolnych imprez sportowych i kulturalno-oświatowych.

  Uwagi:

- organizacja i przeprowadzenie turnieju wiedzy o ruchu drogowym (listopad);
- przeprowadzenie turnieju sportowego dla klas trzecich gimnazjum „Szkolna liga piłkarska" (grudzień);
- przeprowadzenie szkolnych zawodów lekkoatletycznych dla pierwszych klas gimnazjum (wrzesień);

– organizacja konkursu plastycznego pt. „*Fair play* w sporcie" (drugie półrocze).

– Udział w międzyszkolnych imprezach sportowych.

  Uwagi:

- uczestniczenie w zawodach według kalendarza szkolnych imprez sportowych;
- występ reprezentacji szkoły w Mistrzostwach Bydgoszczy w Piłce Ręcznej,
- występ reprezentacji szkoły w Mistrzostwach Bydgoszczy w Przełajach;
- występ reprezentacji szkoły w Bydgoskiej Olimpiadzie Młodzieży.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Poprowadzę i przygotuję drużynę piłkarzy ręcznych w ramach nieodpłatnych zajęć pozalekcyjnych. Czterech zawodników z sekcji piłki ręcznej, wykazujących się najlepszą wytrzymałością biegową, wzmocni reprezentację szkoły w biegach przełajowych. Przygotuję zawodników skoku w dal oraz kulomiotów do olimpiady bydgoskiej.

Trzeci rok trwania stażu

– Pogłębianie swojej wiedzy i umiejętności zawodowych przez udział w określonych formach doskonalenia zawodowego.

  Uwagi:

  - udział w trzeciej edycji studiów podyplomowych socjoterapii (Uniwersytet Bydgoski); otrzymanie świadectwa ukończenia studiów podyplomowych w lutym;
  - systematyczne uczestniczenie w szkoleniowych radach pedagogicznych;
  - udział w warsztatach przeprowadzanych na terenie placówki oświatowej.

– Prowadzenie pozaszkolnych zajęć (dla szerszego grona zainteresowanych) mających na celu podniesienie ogólnej sprawności fizycznej.

  Uwagi:

  - zorganizowanie i przeprowadzenie „Korespondencyjnej ligi pływackiej" (październik/listopad); udział wezmą trzy zainteresowane szkoły posiadające własny basen;
  - współorganizacja „Osiedlowego Dnia Dziecka i Sportu";
  - kontynuowanie integracji międzypokoleniowej – organizacja wycieczek pieszych i rowerowych pod hasłem „Pogodny trzeci wiek" (okres wiosenno-letni).

– Wykonywanie zadań związanych z poprawą jakości procesu dydaktyczno-wychowawczego.

  Uwagi:

  - wdrażanie autorskiego programu wychowania fizycznego o rozszerzonym profilu piłki ręcznej (cały rok szkolny);
  - praca badawcza nauczyciela dotycząca odpowiedzialności wychowawczej rodziców za właściwe korzystanie z mediów przez dzieci i młodzież (podczas wywiadówek szkolnych);

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

- ewentualna publikacja artykułu na temat odpowiedzialności wychowawczej rodziców za właściwe korzystanie z mediów przez dzieci i młodzież;
- przeprowadzanie lekcji otwartych dla studenta odbywającego praktykę szkoleniową i udział w takich lekcjach prowadzonych przez innych nauczycieli;
- systematyczne diagnozowanie poziomu i postępów zdolności motorycznych uczniów z wykorzystaniem skali staninowej (cały rok szkolny);
- przygotowanie wraz z innymi zainteresowanymi nauczycielami pokazów samoobrony z udziałem uczniów gimnazjum (na zakończenie roku szkolnego);
- opracowanie kart programowanego nauczania z zakresu podstawowych przepisów zespołowych gier sportowych (na zakończenie pierwszego półrocza);
- organizacja zajęć socjoterapeutycznych dla młodzieży z trudnościami w przystosowaniu społecznym (spotkania w ustalonym terminie);
- działania wychowawcze przez konstruowanie indywidualnych charakterystyk oceniania ucznia (na zakończenie pierwszego półrocza);
- demokratyczny styl prowadzenia grup ćwiczebnych z zastosowaniem elementów pedagogiki nieautorytarnej T. Gordona (cały rok szkolny);
- wdrażanie do procesu edukacji fizycznej wychowawczych metod aktywizujących (cały rok szkolny).

– Wykonywanie zadań na rzecz rodzimej placówki oświatowej we współpracy z innymi osobami.

  Uwagi:

  - praca w zespole nauczycieli odpowiedzialnych za prawidłową realizację ścieżek międzyprzedmiotowych (spotkania w ustalonym terminie);
  - udział w pracach zespołu do spraw mierzenia jakości pracy gimnazjum (spotkania w ustalonym terminie).

– Prowadzenie wewnątrzszkolnych imprez sportowych i kulturalno-oświatowych.

  Uwagi:

  - organizacja i przeprowadzenie turnieju wiedzy o ruchu drogowym (marzec);
  - przeprowadzenie turnieju sportowego dla klas trzecich gimnazjum „Szkolna liga unihokeja" (marzec);

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

- przeprowadzenie szkolnych zawodów lekkoatletycznych dla pierwszych klas gimnazjum (maj);
- organizacja i przeprowadzenie cyklu rekreacyjnego „Śmieszne sporty" (czerwiec).

– Udział w międzyszkolnych imprezach sportowych.

Uwagi:

- uczestniczenie w zawodach według kalendarza szkolnych imprez sportowych;
- występ reprezentacji szkoły w Mistrzostwach Bydgoszczy w Piłce Nożnej;
- występ reprezentacji szkoły w różnego rodzaju halowych turniejach piłkarskich;
- występ reprezentacji szkoły w Indywidualnych Lekkoatletycznych Mistrzostwach Bydgoszczy.

Poprowadzę i przygotuję drużynę piłkarską w ramach nieodpłatnych zajęć pozalekcyjnych. Przygotuję zawodników skoku w dal oraz kulomiotów do uczestnictwa w indywidualnych mistrzostwach lekkoatletycznych.

W nawiązaniu do przedstawionej wyżej koncepcji planu rozwoju zawodowego nauczyciela kontraktowego sprawozdanie z jego realizacji można opracować w następujący sposób:

S p r a w o z d a n i e z r e a l i z a c j i p l a n u
r o z w o j u z a w o d o w e g o z a o k r e s s t a ż u

– Samodzielne studiowanie literatury pedagogicznej, wymiana doświadczeń, samokształcenie. Gromadzenie i analiza materiałów z zakresu: teorii wychowania fizycznego, metodyk szczegółowych wybranych dyscyplin sportowych, psychologii sportu itp.

W ramach pracy własnej przeczytałem i poddałem analizie następujące książki:

1. J. Bielski, *Metodyka wychowania fizycznego i zdrowotnego*, Kraków 2005.

W książce są omówione ważne zagadnienia związane z codzienną pracą nauczyciela wychowania fizycznego. Autor wyszczególnia elementy teorii wychowania fizycznego, które są niezbędne do sprawnego organizowania procesu wychowania fizycznego. Opracowanie porusza następujące zagadnienia: elementy wychowania fizycznego; stan zdrowia, rozwój fizyczny

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

dzieci i młodzieży oraz jego uwarunkowania; rozwój fizyczny i motoryczny ucznia; proces wychowania fizycznego w zmiennych warunkach; wychowanie zdrowotne w szkole. W celu wzbogacenia własnego warsztatu pracy najwięcej uwagi poświęciłem zagadnieniu analizy i oceny lekcji wychowania fizycznego.

2. M. Bronikowski (red.), *Metodyka wychowania fizycznego w reformowanej szkole*, Poznań 2002.

Opracowanie systematyzuje metodykę poszczególnych form aktywności ruchowej. Autorzy dużo miejsca poświęcają lekcji wychowania fizycznego, która, ich zdaniem, jest nie tylko realizacją zadań związanych z fizycznym (fizjologiczno-biologicznym) przygotowaniem dziecka do życia, ale pełni również ważną funkcję wychowawczą, zapewniając wiele sytuacji konfliktowych do rozwiązania – ich liczba i natężenie w jednostce czasu nie ma bowiem sobie równych w innych przedmiotach szkolnych. Dlatego też jednym z podstawowych zadań realizowanych w toku lekcji powinno być przekazywanie uczniom takiej wiedzy, którą dałoby się wykorzystać w różnych sytuacjach życiowych.

3. J. Talaga, *Sprawność fizyczna ogólna. Testy*, Poznań 2004.

Książka dotyczy stosowania testów w procesie wychowania fizycznego i treningu sportowym. Autor potwierdza opinie innych teoretyków wychowania fizycznego, że podstawowym warunkiem osiągania sukcesów sportowych trenera i drużyny (zespołu) jest systematyczna kontrola postępów zawodników w procesie szkoleniowym. Jednak testowania zawodników i uzyskanych wyników prób nie należy uważać za niezawodny środek pozwalający na przewidywanie ewentualnych osiągnięć sportowych poszczególnych zawodników czy całych zespołów. Nie zawsze osoby uzyskujące doskonałe rezultaty w testach kontrolnych spełniają oczekiwania trenerów w walce sportowej. Wielu trenerów podchodzi do testowania swych podopiecznych z rezerwą. Trzeba jednak podkreślić, że dobrze opracowane testy pozwalają na ocenę poziomu określonego rodzaju sprawności ogólnej.

4. A. Papageorgiu, W. Spitzley, *Piłka siatkowa. Podręcznik nauczania podstawowego*, Toruń 2000.

W swojej pracy autorzy podkreślają, że celem ich koncepcji nauczania gry w piłkę siatkową jest wychowanie zawodnika wszechstronnego. Powinien on opanować zasady taktyki indywidualnej, grupowej i drużynowej oraz umieć je wykorzystać w określonych sytuacjach. Zawodnik powinien

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

być od samego początku konfrontowany z sytuacjami otwartymi, czyli takimi, które dopuszczają przynajmniej dwie możliwości ich rozwiązania i inicjują przez to procesy podejmowania decyzji. Na szczególną uwagę zasługują także: rzeczowa analiza wykonania poszczególnych działań oraz zaproponowany system korekty błędów pojawiających się w procesie nauczania – uczenia się określonych elementów techniki gry.

5. B. Czabański, *Kształcenie psychomotoryczne*, Wrocław 2000.

Autor porusza zagadnienia związane z teorią kształcenia. Wyjaśnia również, iż sprawność metodyczną można uzyskać przez praktykę, ćwiczenia, naśladowanie wzorców, odtwarzanie gotowych sposobów postępowania. Jego zdaniem, większe szanse samodzielnego działania daje jednak sprawność metodyczna opierająca się na studiowaniu prawidłowości kształcenia, sformułowanych przez dydaktykę ogólną. Zgłębienie wiedzy o nauczaniu daje większe szanse rozwiązania nowych problemów dydaktycznych, podczas gdy wzorce i schematy działania znajdują zastosowanie tylko w nielicznych, powtarzających się sytuacjach praktycznych.

Ponadto systematycznie analizowałem zagadnienia związane z: promocją zdrowia, warsztatem pracy nauczyciela, warsztatem badawczym nauczyciela, rozwiązaniami metodycznymi pozwalającymi poprawić sprawność fizyczną młodzieży oraz aspektami wychowawczymi lekcji wychowania fizycznego. Rewizja opinii dokonywana była na podstawie lektury czasopism: „Lider", „Wychowanie Fizyczne i Zdrowie", „Kultura Fizyczna i Sport".

Literatura przedmiotu, z którą się zapoznałem, stanowiła podstawę do dyskusji tematycznych prowadzonych na posiedzeniach przedmiotowego zespołu nauczycieli wychowania fizycznego. Wspólnie zwracano uwagę na możliwości wdrażania określonych rozwiązań do procesu edukacji fizycznej. W okresie stażu przedstawiłem na posiedzeniach zespołu przedmiotowego dwa referaty. Pierwszy dotyczył bezpieczeństwa ćwiczących na zajęciach ruchowych, natomiast drugi – efektywności pracy nauczyciela wychowania fizycznego.

– Uczestniczenie w pracach organów szkoły oraz pogłębianie swojej wiedzy i umiejętności zawodowych przez udział w określonych formach doskonalenia zawodowego.

W pierwszym roku stażu na posiedzeniu szkoleniowej rady pedagogicznej przedstawiłem referat zatytułowany „Spójność małych grup". Poruszyłem w nim zagadnienia związane z czynnikami sprzyjającymi spójności

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

klasy lub grupy ćwiczebnej, źródłami atrakcyjności grupy, realizacją celów grupy i jej oczekiwań wobec nauczyciela oraz stopniami rozbicia społeczności klasowej. W drugiej części rady pedagogicznej, posługując się metodą aktywizującą („Planujemy zmianę"), wspólnie rozpatrzono: planowanie zmiany w zakresie organizacji jednostek lekcyjnych; wytwarzanie sytuacji, w której uczniowie mają okazję skrytykować pewne poczynania nauczycieli i przedstawić własne propozycje rozwiązania problemu; kształtowanie umiejętności formułowania własnych opinii i przekonań bez szkody dla innych uczestników procesu pedagogicznego.

W drugim roku trwania stażu ukończyłem kurs instruktorów piłki ręcznej. Celem podjęcia doskonalenia zawodowego było zdobycie wiedzy i umiejętności niezbędnych do programowania, planowania, koordynowania i prowadzenia zajęć szkolnej sekcji piłki ręcznej. Z tego względu opracowałem autorski program wychowania fizycznego o rozszerzonym profilu piłki ręcznej. Kurs instruktorski pozwolił mi zgłębić następujące zagadnienia związane z tą sportową grą zespołową: podstawowe funkcje i znaczenie piłki ręcznej dla sportu szkolnego; charakterystyka piłki ręcznej jako dyscypliny sportu; rys historyczny i organizacja gry; teoretyczne podstawy techniki i taktyki gry; organizacja szkolenia sportowego w piłce ręcznej; struktura i treści treningu piłkarzy ręcznych, formy, środki i metody stosowane w szkoleniu; wytrenowanie podczas zajęć piłkarskich i jego kontrola. Ponadto brałem udział w warsztatach i szkoleniach organizowanych przez dyrekcję szkoły oraz Centrum Edukacji Nauczycieli. Były to formy kształcenia permanentnego o następującej tematyce: 1) Prawo oświatowe – aktualne regulacje. 2) Budowanie planu dydaktyczno-wychowawczego przez nauczycieli wychowania fizycznego. 3) Opracowanie interdyscyplinarnego przewodnika edukacji ekologicznej i regionalnej. 4) Ocenianie osiągnięć uczniów z wychowania fizycznego według zasad pomiaru dydaktycznego. 5) Profilaktyka integralna w kontekście oddziaływań wychowawczych.

W trzecim roku stażu ukończyłem Podyplomowe Studia Socjoterapii, co pozwoliło mi na poszerzenie wiedzy i umiejętności wychowawczych dotyczących pracy z młodzieżą odrzuconą społecznie bądź trudną. Nabyte uprawnienia wiążą się przede wszystkim z:

– przygotowaniem do prowadzenia dziecięcych i młodzieżowych grup socjoterapeutycznych oraz pracy z rodzinami dysfunkcyjnymi;

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

– pogłębianiem własnej wiedzy i umiejętności z zakresu profilaktyki wychowawczej i społecznej;
– poznaniem zasad, metod i technik efektywnej realizacji zadań socjoterapeutycznych;
– poznaniem zasad opracowania programów i scenariuszy zajęć socjoterapeutycznych, a w szczególności planowania pracy z dziećmi o specyficznych potrzebach wychowawczych;
– rozpoznawanie indywidualnych i środowiskowych zagrożeń rozwoju dzieci i młodzieży, zwłaszcza zagrożeń związanych z używaniem środków psychoaktywnych;
– zdobyciem umiejętności efektywnej komunikacji i budowania więzi interpersonalnych;
– zdobyciem umiejętności radzenia sobie ze stresem grupy i własnym napięciem emocjonalnym.

Stworzyłem grupę wsparcia dla młodzieży sprawiającej trudności wychowawcze. Zagospodarowałem czas wolny wychowanków, organizując dodatkowe zajęcia sportowe naprzemiennie z terapeutycznymi ćwiczeniami grupowymi. Prowadzone przeze mnie zajęcia pozwalały młodym uczestnikom na nabywanie doświadczeń kompensujących wobec utrwalonych doświadczeń urazowych, sprzyjały odreagowaniu napięć emocjonalnych oraz służyły uczeniu się nowych umiejętności psychologicznych.

– Prowadzenie pozaszkolnych zajęć (dla szerszego grona zainteresowanych) mających na celu podniesienie ogólnej sprawności fizycznej.

W okresie stażu organizowałem zajęcia z rekreacji ruchowej, mającej na celu utrzymanie lub progresję ogólnej sprawności fizycznej zainteresowanych osób ze szkoły i jej najbliższego środowiska. W przypadku młodzieży sprawność ogólna jest warunkiem rozpoczęcia określonej specjalizacji sportowej. Doświadczenia potwierdziły, że człowiek dysponujący większą sprawnością ogólną szybciej i dokładniej przyswaja sobie określone elementy techniki wybranej specjalności. Dlatego też wdrażając różnorodne podmioty szkoły do aktywności ruchowej, starałem się wspierać nie tylko fizyczny rozwój organizmu, lecz także zorganizować czas wolny wszystkich zainteresowanych na sportowo. Byłem inicjatorem i głównym organizatorem:

– turnieju „Rzutów za trzy punkty"; uczestniczyły w nim trzy grupy zawodników – uczniowie, nauczyciele i rodzice; na zakończenie rozegrano mecz koszykówki: rodzice i uczniowie kontra nauczyciele;

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

– imprez sportowych „Siatkonoga dla wszystkich" oraz „Biegaj razem z nami";
– imprez okolicznościowych „Osiedlowy Festyn Sportowy", „Dzień Dziecka i Sportu".

Chcąc pomóc młodzieży upośledzonej umysłowo w integracji z pełnosprawnymi, przeprowadziłem zawody pływackie „Pływamy na byle czym". Rozegrano konkurencje indywidualne (25 m z makaronem, 50 m z deską) oraz sztafety (4 × 25 m z makaronem, 4 × 25 z deską). Sztafety pływackie miały mieszany skład, natomiast w konkurencjach indywidualnych niepełnosprawni także sędziowali i mierzyli czas. Rehabilitacja młodzieży o obniżonej sprawności umysłowej poprzez uczestnictwo w zawodach, oprócz korzyści płynących z aktywności ruchowej, obejmowała także:
– rozwój kontaktu emocjonalnego;
– naukę lepszego komunikowania się młodzieży między sobą oraz z otoczeniem;
– naukę i doskonalenie czynności ruchowo użytecznych;
– włączenie osoby niepełnosprawnej do życia najbliższego otoczenia;
– możliwość włączenia się w życie grupy społecznej.

Ze względu na problemy bazowe nie udało się przeprowadzić „Korespondencyjnej ligi pływackiej". Natomiast „Korespondencyjna liga lekkoatletyczna" odbyła się w planowanym czasie i uczestniczyły w niej trzy zaprzyjaźnione gimnazja (Gimnazjum nr 32, Gimnazjum nr 27, Gimnazjum nr 34). Przeprowadzono następujące konkurencje lekkoatletyczne dla chłopców i dziewcząt: bieg na 60 m; bieg na 600 i 1000 m; skok w dal; pchnięcie kulą; sztafeta szwedzka. Zawody odbyły się we wrześniu i kwietniu (dwie pierwsze soboty miesiąca). W generalnej klasyfikacji drużyna dziewcząt naszej szkoły zajęła drugie miejsce, natomiast drużyna chłopców – pierwsze. Poniżej przedstawiam najlepsze wyniki:
– 60 m; I miejsce Malwina K.; czas – 8,9 s; Gimnazjum nr 34;
– 60 m; I miejsce Paweł D.; czas – 7,8 s; Gimnazjum nr 32;
– 600 m; I miejsce Monika S.; czas – 2:08,0 min; Gimnazjum nr 32;
– 1000 m; I miejsce Wojciech N.; czas – 3:16,5 min; Gimnazjum nr 32,
– skok w dal; I miejsce Małgorzata R.; odległość – 4,39 m; Gimnazjum nr 32;
– skok w dal; I miejsce Radosław S.; odległość – 5,07 m; Gimnazjum nr 32;
– pchnięcie kulą (3 kg); I miejsce Jolanta G.; odległość – 8,62 m; Gimnazjum nr 32;

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

– pchnięcie kulą (5 kg); I miejsce Rafał D.; odległość – 9,88 m; Gimnazjum nr 32,
– sztafeta szwedzka; I miejsce w składzie: Magda K., Dawid Z., Małgorzata O., Kazimierz O.; czas – 2:33,91 min.

W ramach integracji międzypokoleniowej chętni uczniowie uczestniczyli wraz z osobami starszymi (dziadkowie, babcie) w zorganizowanych przeze mnie trzech wycieczkach pieszych oraz czterech rajdach rowerowych. W ten sposób zrealizowano tak potrzebne zadania, jak: podtrzymywanie sprawności intelektualnej i aktywności ruchowej osób starszych, zachęcanie do aktywności o charakterze opiekuńczym, łączącej pokolenia, organizowanie wspólnie z młodzieżą działań społecznie użytecznych, kształtowanie lokalnego środowiska wychowawczego w celu integracji opiekuńczo-wychowawczej.

– Organizacja i doskonalenie warsztatu pracy nauczyciela wychowania fizycznego oraz wykonywanie zadań służących poprawie jakości procesu dydaktyczno-wychowawczego.

W okresie stażu opracowałem i wdrożyłem do użytku szkolnego autorski program wychowania fizycznego kładący szczególny nacisk na naukę gry w piłkę ręczną. Program został pozytywnie zaopiniowany na posiedzeniu Rady Pedagogicznej, która odbyła się 30 sierpnia ..... roku. Uzyskałem również pozytywną recenzję merytoryczną od pracownika naukowego Wydziału Wychowania Fizycznego i Sportu Uniwersytetu Bydgoskiego. Mój autorski wkład w opracowanie tego programu polegał na:

– określeniu obciążeń treningowych,
– dostosowaniu metod treningu sportowego do specyfiki zajęć w warunkach lekcji wychowania fizycznego,
– dostosowaniu metod treningu sportowego do właściwości fizycznych, psychicznych i poziomu usportowienia uczniów gimnazjum,
– opracowaniu niektórych rozwiązań taktycznych dla formacji pierwszej (skrzydłowi, obrotowi) i drugiej linii (rozgrywający),
– opracowaniu materiału nauczania i treningu oraz jego selekcji z bogatej systematyki ćwiczeń dla potrzeb szkolnej sekcji piłki ręcznej,
– opisaniu przewidywanych osiągnięć zawodników w pierwszym, drugim oraz trzecim roku uprawiania piłki ręcznej,
– przedstawieniu szczegółowych celów edukacyjnych programu.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Młodzież gimnazjum realizowała program w ramach jednej stałej godziny wychowania fizycznego oraz dwóch godzin zajęć pozalekcyjnych. Ocenianie zewnętrzne przygotowania zawodników odbywało się poprzez uczestnictwo w meczach sparingowych oraz mistrzostwach miasta. Największym sukcesem sekcji było zajęcie III miejsca w Mistrzostwach Bydgoszczy Piłki Ręcznej w ..... roku.

Ważnym przedsięwzięciem w okresie trwania stażu było prowadzenie przeze mnie pracy badawczej dotyczącej rozwiązań treningowych szkolnej sekcji piłki ręcznej oraz bieżących problemów pedagogicznych szkoły. Przeprowadziłem trzy projekty badawcze mające na celu poprawę jakości oddziaływań dydaktycznych i wychowawczych.

Zagadnienie badawcze nr 1

1) Problemy pedagogiczne – czy istnieje pożądana zależność pomiędzy wynikiem próby szybkości (bieg na 60 m) a wynikiem próby umiejętności skutecznego rzutu (rzut z biegu)? Czy istnieje pożądana zależność pomiędzy wynikiem próby skoczności a wynikiem próby umiejętności skutecznego rzutu (rzut z wyskoku wykonany sprzed nisko ustawionego obrońcy)? Czy istnieje pożądana zależność pomiędzy wynikiem próby siły a wynikiem próby umiejętności skutecznego rzutu (rzut z dystansu)?
2) Problemy statystyczne – czy wynik próby szybkości koreluje w sposób istotny statystycznie z wynikiem próby umiejętności skutecznego rzutu? Czy wynik próby skoczności koreluje w sposób istotny statystycznie z wynikiem próby umiejętności skutecznego rzutu? Czy wynik próby siły koreluje w sposób istotny statystycznie z wynikiem próby umiejętności skutecznego rzutu?
3) Opis prób
   a) Rzut z biegu jest wykonywany sprzed linii pola karnego. Zawodnik szybko biegnie od połowy boiska, celując na przemian raz w lewe, raz w prawe okienko pustej bramki. Światło bramki jest zaznaczone kolorową taśmą. Ćwiczący wykonuje łącznie osiem rzutów. Każdy rzut rozpoczyna się od biegu z połowy boiska do linii pola karnego. Pożądany rezultat to sześć celnych rzutów. Zaliczenie ćwiczenia oznaczamy symbolem 1, niezaliczenie – symbolem 0. Pokonanie dystansu sześćdziesięciu metrów w czasie 8,9 s i lepszym oznaczamy symbolem 1 (zaliczenie), a czasy gorsze – symbolem 0 (niezaliczenie).

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

b) Rzut z wyskoku jest wykonywany sprzed obrońcy, który zachowuje bierną postawę i unosi ręce w pozycji bloku do wysokości swoich barków. Obrońca jest ustawiony w odległości 0,5 m od linii pola bramkowego. Atakujący odbiera piłkę od podającego i wykonuje rytm trzech kroków (trzy kroki – kozioł – trzy kroki – rzut z wyskoku). Uczeń wykonuje rzut na bramkę, bramkarz zaś zachowuje aktywną postawę. Pożądany rezultat to pięć skutecznych rzutów na osiem możliwych. Zaliczenie ćwiczenia oznaczamy symbolem 1, niezaliczenie – symbolem 0. W skoku dosiężnym osiągnięcie wyniku 48 cm i lepszego oznaczamy symbolem 1 (zaliczenie), skoczność poniżej 48 cm – symbolem 0 (niezaliczenie).

c) Rzut z dystansu jest wykonywany w swobodnym biegu sprzed linii 9 metrów na pustą bramkę. Piłkę należy rzucić „pod poprzeczkę", w światło bramki, pomiędzy poprzeczką a hipotetyczną linią równoległą do niej i oddaloną od poprzeczki o 20 cm. Ćwiczący wykonuje łącznie osiem rzutów. Pożądany rezultat to sześć celnych rzutów. Zaliczenie ćwiczenia oznaczamy symbolem 1, niezaliczenie – symbolem 0. W rzucie piłką lekarską (rzut znad głowy; piłka 2 kg) osiągnięcie wyniku 8,3 m i lepszego oznaczamy symbolem 1, niezaliczenie – symbolem 0.

4) Wyniki i wnioski

Piętnastu zawodników szkolnej drużyny piłki ręcznej w początkowej fazie szkolenia osiągnęło następujące rezultaty porównawcze:

Tabela I. Wyniki prób motorycznych piłkarzy ręcznych (wstępny etap szkolenia)

Uczeń	Bieg na 60 m	Rzut z biegu	Skok dosiężny	Rzut sprzed obrońcy	Rzut piłką lekarską	Rzut z dystansu
Paweł B.	0	1	1	0	0	1
Adrian N.	1	0	1	0	0	1
Damian D.	1	0	0	1	0	1
Michał N.	0	0	1	1	1	1
Michał J.	0	0	1	1	1	1
Bartosz K.	0	1	1	0	0	1
Robert Ł.	1	1	0	1	0	0

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Tabela I. Dane wyników prób motorycznych piłkarzy ręcznych (wstępny etap szkolenia) – cd.

Uczeń	Bieg na 60 m	Rzut z biegu	Skok dosiężny	Rzut sprzed obrońcy	Rzut piłką lekarską	Rzut z dystansu
Robert B.	0	1	0	0	1	0
Mateusz Z.	1	1	0	0	1	1
Filip R.	1	0	1	1	1	0
Patryk C.	0	0	1	1	0	1
Ryszard Z.	1	1	1	1	1	1
Piotr S.	1	1	0	0	1	1
Artur D.	1	0	1	0	1	0
Jakub C.	0	1	1	0	1	0
Współczynnik korelacji Yule'a (r)	$r = -0{,}07$		$r = 0{,}09$		$r = -0{,}29$	

Źródło: opracowanie własne.

Uzyskane wyniki świadczyły o niezadowalającej korelacji pomiędzy zdolnościami motorycznymi a skutecznością rzutów, tak potrzebnymi w indywidualnym wyszkoleniu zawodników. Aby poprawić współzależność pomiędzy zdolnościami motorycznymi a umiejętnościami rzutowymi uczniów, na lekcjach wychowania fizycznego stosowałem metody treningowe. Aby doskonalić zdolności motoryczne, urozmaicałem zajęcia, stosując metody przerywane – głównie powtórzeniową i submaksymalnych prędkości. Ich uzupełnienie stanowiły zabawy i gry bieżne, rzutne, z mocowaniem oraz skoczne. Parametry: szybkość, skoczność i siła, były również poprawiane na zajęciach atletyki terenowej. Umiejętności rzutowe były doskonalone w formie ścisłej, fragmentów gry, współzawodnictwa podczas zabaw oraz przez wprowadzenie środków dydaktycznych (podwieszane tasiemki, małe przenośne bramki, wiązane materace służące do imitowania gry bramkarza lub obrońcy). Stosowanie powyższych rozwiązań przez pół roku na zajęciach pozalekcyjnych zaowocowało zwiększeniem korelacji pomiędzy elementami wyszkolenia indywidualnego. Otrzymałem następujące wyniki porównawcze:

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Tabela II. Wyniki prób motorycznych piłkarzy ręcznych (etap szkolenia podstawowego)

Uczeń	Bieg na 60 m	Rzut z biegu	Skok dosiężny	Rzut sprzed obrońcy	Rzut piłką lekarską	Rzut z dystansu
Paweł B.	1	1	1	0	1	1
Adrian N.	1	0	1	1	0	1
Damian D.	1	1	0	1	1	1
Michał N.	0	0	1	1	1	1
Michał J.	0	0	1	1	1	1
Bartosz K.	0	1	1	0	1	1
Robert Ł.	1	1	0	1	0	0
Robert B.	0	1	0	0	1	1
Mateusz Z.	1	1	0	0	1	1
Filip R.	1	1	1	1	1	0
Patryk C.	0	0	1	1	1	1
Ryszard Z.	1	1	1	1	1	1
Piotr S.	1	1	0	0	1	1
Artur D.	1	1	1	1	1	1
Jakub C.	1	1	1	1	1	1
Współczynnik korelacji Yule'a (r)	$r = 0{,}57$		$r = 0{,}40$		$r = 0{,}42$	

Źródło: opracowanie własne.

Współczynniki korelacji indywidualnego wyszkolenia zawodnika były tym razem znacznie wyższe. Zatem ćwiczenia korygujące współzależność określonych zdolności motorycznych z umiejętnościami rzutowymi dały spodziewane efekty.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Zagadnienie badawcze nr 2

Prezentuję badania własne (sondaż diagnostyczny) dotyczące tego, czy rodzice kontrolują, w jaki sposób ich dzieci korzystają z mediów. Projekt badawczy prowadziłem w styczniu na terenie bydgoskiego osiedla Osowa Góra wśród rodziców, których dzieci uczęszczają do dwóch tutejszych zespołów szkół (zespoły utworzone ze szkoły podstawowej i gimnazjum; ZS nr 27 i ZS nr 24). Zmienne niezależne zostały określone przez kryterium wieku rozwojowego (zmienna I – uczniowie szkoły podstawowej; zmienna II – uczniowie gimnazjum) oraz kryterium wykształcenia badanego rodzica (zmienna III – wykształcenie zawodowe; zmienna IV – wykształcenie średnie; zmienna V – wykształcenie wyższe). Zmienne zależne natomiast zawierały się w procentowym zestawieniu opinii osób, które odpowiedziały na pytania zawarte w ankiecie. Istotność różnic pomiędzy zmiennymi była weryfikowana za pomocą nieparametrycznego testu chi-kwadrat (Krzysztofiak, Urbanek, 1977).

Tabela III. Czy pozwala Pani/Pan swojemu dziecku na korzystanie z TV i komputera?

Odpowiedzi	Ogółem	Rodzice mający dzieci w szkole		Wykształcenie		
		podstawowej (zm. I)	gimnazjum (zm. II)	zawodowe (zm. III)	średnie (zm. IV)	wyższe (zm. V)
(a)	1,9	1,7	2,1	–	1,7	3,4
(b)	61,7	61,7	61,7	44,4	61,1	73,3
(c)	33,6	33,3	34,1	44,4	35,6	23,3
(d)	2,8	3,3	2,1	11,2	1,6	–

(Dane w %; $N = 187$)

a) praktycznie zawsze, bez ograniczeń, starając się nie ingerować w zainteresowania medialne swojego dziecka,
b) o odpowiednich porach dnia uznanych przez Panią/Pana za właściwy czas do korzystania z mediów,
c) prawie zawsze – jeśli dziecko nie sprawia problemów wychowawczych i prosi o przyzwolenie na oglądanie telewizji lub korzystanie z komputera,
d) trudno mi powiedzieć.

Źródło: opracowanie własne.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Z analizy odpowiedzi udzielonych przez badanych na pytania zawarte w ankiecie wynika, że rodzice starali się kontrolować, czy ich dzieci korzystają z mediów we właściwy sposób (61,7%). Wyznaczali odpowiednie pory na korzystanie z mediów, co było pozytywnym symptomem świadczącym o zainteresowaniu tym, jak ich dzieci spędzają czas wolny. Zarówno w gimnazjum, jak i w szkole podstawowej proces ten przybierał zbliżony charakter. Natomiast istotną różnicę opinii można zauważyć pomiędzy zmienną III i V w odpowiedzi b (różnica istotna statystycznie dla $\alpha = 0{,}01$; $X^2_{obl.} = 7{,}1 > X^2_{df\,(1)} = 6{,}635$). Świadczy to o tym, że większość rodziców z wykształceniem zawodowym (44,4%) nie ingerowała w to, jak ich dzieci korzystają z mediów. Może to być spowodowane brakiem wiedzy na temat właściwych sposobów zagospodarowania czasu wolnego. Badani, których dzieci nie sprawiały problemów wychowawczych, pozostawiali im zbyt dużo swobody.

Tabela IV. Jak Pani/Pan sądzi, czy Pani/Pana dziecko może przejmować do własnego zachowania negatywne wzory przedstawiane w telewizji, Internecie, nagraniach muzycznych itp.?

Odpowiedzi	Ogółem	Rodzice mający dzieci w szkole		W y k s z t a ł c e n i e		
		podstawowej (zm. I)	gimnazjum (zm. II)	zawodowe (zm. III)	średnie (zm. IV)	wyższe (zm. V)
(a)	38,3	43,3	32,0	50,0	35,6	50,0
(b)	18,7	13,3	25,5	22,2	15,3	10,0
(c)	14,0	18,3	8,5	11,2	11,9	20,0
(d)	19,6	16,7	23,4	11,2	23,7	16,7
(e)	9,4	8,4	10,6	5,4	13,5	3,3

(Dane w %; $N = 187$)

a) raczej nie, ponieważ moje dziecko kieruje się własnym rozsądkiem i wskazówkami rodziców,
b) nie,
c) tak,
d) tak i ten negatywny wpływ może zostać wzmocniony przez grupę rówieśniczą,
e) trudno mi powiedzieć.

Źródło: opracowanie własne.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Większość respondentów – niezależnie od wykształcenia i kryterium wieku swojego dziecka – uznała, że ich pociecha „raczej nie" lub „nie" przejmuje do własnego zachowania negatywnych wzorów przedstawianych w telewizji, Internecie itp. Można tutaj zauważyć wystąpienie tradycyjnego komponentu psychologicznego z pogranicza teorii dysonansu poznawczego. Teoria ta dowodzi, że ludzie są skłonni szukać uzasadnień, dzięki którym uda im się zmniejszyć napięcie związane z posiadaniem dwóch niespójnych postaw. W tym przypadku dorosły może sobie tłumaczyć, że jego wpływ rodzicielski i rozsądek dziecka jest silniejszy niż negatywny wpływ przekazu medialnego. Dorosły na pewno bierze pod uwagę inne możliwości wpływu mediów, lecz deklaracja „raczej nie" jest dla niego korzystniejsza. Gdyby potwierdził, że jego dziecko przejmuje z mediów negatywne wzory, podważyłoby to jego autorytet rodzicielski. Zjawisko to zostało potwierdzone odpowiedziami respondentów na ósme pytanie ankiety.

Tabela V. Do której godziny najpóźniej pozwala Pani/Pan korzystać swojemu dziecku z telewizji lub Internetu w dniach nauki szkolnej?

Odpowiedzi	Ogółem	Rodzice mający dzieci w szkole		Wykształcenie		
		podstawowej (zm. I)	gimnazjum (zm. II)	zawodowe (zm. III)	średnie (zm. IV)	wyższe (zm. V)
(a)	17,6	28,3	4,2	11,1	27,2	3,4
(b)	46,7	51,7	40,4	55,5	35,6	66,6
(c)	30,1	16,6	42,6	16,7	32,2	26,6
(d)	2,8	1,7	6,4	5,6	3,4	3,4
(e)	2,8	1,7	6,4	11,1	1,4	–

(Dane w %; $N = 187$)

a) jeśli dziecko odrobi lekcje i zachowuje się właściwie, to ma czas do 20.00
b) jeśli dziecko odrobi lekcje i zachowuje się właściwie, to ma czas do 21.00 lub 22.00
c) jeśli dziecko odrobi lekcje i zachowuje się właściwie, to ma czas do 23.00; w niektórych przypadkach (interesujący film, ciekawa gra lub nowa gra komputerowa) zezwalam na przedłużenie korzystania z mediów nie dłużej niż do północy,
d) praktycznie nie kontroluję mojego dziecka w tym zakresie,
e) uważam, że najlepsza dla mojego dziecka jest samoregulacja organizmu; jak się zmęczy, to zaśnie bez ingerencji rodziców.

Źródło: opracowanie własne.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Jak wynika z tabeli V, rodzice dbają o prawidłowy wypoczynek nocny ich dzieci w dniach nauki szkolnej. Można natomiast zauważyć rozbieżność pod tym względem, jeśli weźmiemy pod uwagę kryterium wieku. Młodzież gimnazjum – w porównaniu do uczniów szkół podstawowych (odpowiedź c; różnica istotna statystycznie pomiędzy zmiennymi I i II dla $\alpha = 0{,}01$; $X^2_{obl} = 11{,}4 > X^2_{df(1)} = 6{,}635$) – niepokojąco późno udaje się na spoczynek nocny (korzystanie z mediów) w dniach nauki szkolnej. Jak dowodzi praktyka szkolna, następstwem takich zachowań jest najczęściej senność uczniów na lekcjach, obniżona uwaga, niemożność koncentracji, drażliwość i nerwowość. Pomimo „pozornej dorosłości" uczniów gimnazjum stanowi to niekorzystny akcent stosunków wychowawczych w badanych rodzinach.

Tabela VI. Czy zdarza się Pani/Panu ukarać dziecko (gdy stwarza problemy wychowawcze) przez zakaz oglądania telewizji i korzystania z komputera w wyznaczonym czasie?

Odpowiedzi	Ogółem	Rodzice mający dzieci w szkole		Wykształcenie		
		podstawowej (zm. I)	gimnazjum (zm. II)	zawodowe (zm. III)	średnie (zm. IV)	wyższe (zm. V)
(a)	31,8	30,0	34,0	22,2	38,0	23,3
(b)	8,4	8,3	8,5	11,1	8,5	6,7
(c)	15,9	11,7	21,3	16,7	18,6	10,0
(d)	43,0	48,3	36,2	50,0	33,9	56,7
(e)	0,9	1,7	–	–	–	13,3

(Dane w %; $N = 187$)

a) tak i uważam, że jest to bardzo dobra metoda,
b) tak, lecz uważam, że to niedobra metoda, jednak na rozmowy wychowawcze brakuje mi po prostu czasu,
c) nie,
d) bardzo rzadko, staram się raczej prowadzić często rozmowy wychowawcze; staram się dotrzeć do dziecka przez zrozumienie i przekazywanie doświadczeń,
e) tak i jeżeli to nie poskutkuje, mogę posunąć się nawet do kar cielesnych.

Źródło: opracowanie własne.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Z odpowiedzi udzielonych przez rodziców na powyższe pytanie wynika, że większość z nich nie stosuje kar wychowawczych, ale stara się rozmawiać z dziećmi o problemach wychowawczych. Uważam, że jest to najlepsze podejście wychowawcze, szczególnie w obecnej sytuacji społecznej, charakteryzującej się pauperyzacją i brutalizacją stosunków międzyludzkich oraz zaburzeniami tradycji rodzinnych. Nie należy przy tym zapominać, że jeżeli chodzi o

> tradycje to uległy one przemianom, gdyż zawarte w nich treści symboliczne stopniowo zapisywały się w nowe środki komunikowania. Mediatyzacja tradycji tchnęła w nią nowe życie: uwolniła ją od ograniczeń spowodowanych przekazem w interakcji bezpośredniej. Co również wydaje się być ważne, dostęp do produktu medialnego pozwalał ludziom nabrać dystansu do symbolicznej treści interakcji bezpośredniej (Thompson, 2001).

W tym kontekście interakcje wychowawcze w badanych rodzinach opierały się na bliskim kontakcie, bez odwoływania się do form pośrednich (np. karanie przez zakaz korzystania z mediów).

Tabela VII. Czy zdarza się Pani/Panu omawiać z dzieckiem kwestie niezrozumiałe, trudne, niepokojące, obejrzane uprzednio wspólnie w telewizji lub innych mediach?

Odpowiedzi	Ogółem	Rodzice mający dzieci w szkole		Wykształcenie		
		podstawowej (zm. I)	gimnazjum (zm. II)	zawodowe (zm. III)	średnie (zm. IV)	wyższe (zm. V)
(a)	39,3	45,0	31,9	61,1	44,1	16,7
(b)	48,6	51,7	44,7	27,8	45,8	66,6
(c)	11,2	3,3	21,3	11,1	10,1	13,3
(d)	–	–	–	–	–	–
(e)	0,9	–	2,3	–	–	3,4

(Dane w %; $N = 187$)

a) tak, tylko wtedy, jeżeli dziecko mnie o to prosi,
b) tak, szczególnie wtedy, kiedy czuję, że dziecku należy się określona informacja z mojej strony,
c) tak – sporadycznie,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

d) nie,
e) trudno mi powiedzieć.

Źródło: opracowanie własne.

Analizując tabelę VII, można dostrzec różnicę w odpowiedziach udzielonych przez respondentów z wykształceniem wyższym i zawodowym. Rodzice z wyższym wykształceniem częściej niż pozostali omawiają ze swoimi dziećmi kwestie niezrozumiałe, niepokojące itp., obejrzane wspólnie w określonych mediach (odpowiedź b; różnica istotna statystycznie pomiędzy zmiennymi III i V dla $\alpha = 0{,}01$; $X^2_{obl.} = 15{,}9 > X^2_{df\ (1)} = 6{,}635$). Zatem jakość kontaktu wychowawczego zależy w opisywanej sytuacji od wykształcenia badanych.

Tabela VIII. Czy spotkała/spotkał się Pani/Pan z takimi nazwami gier komputerowych, jak: *Redneck, Blood Rayn, Battlefield Vietnam, Battle Engine Aquila, Silent Hill, Star Wars, Angels and Devils?*

Odpowiedzi	Ogółem	Rodzice mający dzieci w szkole		Wykształcenie		
		podstawowej (zm. I)	gimnazjum (zm. II)	zawodowe (zm. III)	średnie (zm. IV)	wyższe (zm. V)
(a)	12,1	15	8,5	–	17,0	10,0
(b)	87,0	83,4	91,5	100	83,0	86,6
(c)	0,9	1,6	–	–	–	3,4

(Dane w %; $N = 187$)

a) tak,
b) nie,
c) znam inne (jakie?) ...

Źródło: opracowanie własne.

Jak wynika z odpowiedzi udzielonych na powyższe pytanie, rodzice posiadają ograniczoną wiedzę na temat gier, które są obecnie najbardziej popularne wśród uczniów badanych zespołów szkół. Informacje na ten temat uzyskałem z wcześniejszych sondaży diagnostycznych oraz jako ukryty obserwator w osiedlowych kawiarenkach internetowych. Już same tytuły w tłumaczeniu na język polski („Czerwony kark", „Aniołowie i diabły",

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

„Pola bitewne Wietnamu" itp.) zdradzają charakter tej rozrywki medialnej. Oto fragment recenzji jednej z gier: „Silent Hill to miasto wyśnione w najgorszych koszmarach. To miejsce paranoi i szaleństwa, miasto, w którym groza spaceruje po ulicach, a lepki mrok ścieka po ścianach (w domyśle krew). To miasto, w którym nigdy nie chciałbym się znaleźć. Z drugiej zaś strony, nie wiedzieć czemu, uwielbiam to miejsce. Silent Hill śni mi się po nocach i chcę tam wrócić. Tęsknię za nim. Tak... Silent Hill. Miasto inne niż wszystkie". Dokonując analizy treści wymienionych wyżej gier komputerowych, zauważyłem, że dominuje w nich przede wszystkim wymyślna broń, lęk o utratę wirtualnego życia oraz duży wybór narzędzi mordu, stosowanych zarówno wobec ludzi, jak i zwierząt. Z pedagogicznego punktu widzenia niewiedza rodziców oraz częste bagatelizowanie tej formy rozrywki mogą się przyczynić do zaburzeń sfery emocjonalnej dzieci i młodzieży i przynieść trudne do przewidzenia konsekwencje w postaci podświadomie utrwalonych postaw.

Trzeba też podkreślić, że obcowanie wychowanków z takimi obrazami jest niekorzystne pod względem wychowawczym. Ich odbiór jest najczęściej pozbawiony wstępnej oceny krytycznej, dyskusji po dokonanej projekcji oraz analizy moralnej. Ponadto współcześnie wielu młodych ludzi szuka sensacji w tego typu przekazach, licytuje się z rówieśnikami, kto dokonał większej liczby zabójstw itp. (Lepa, 2000).

Tabela IX. Czy przegląda Pani/Pan na zasadzie kontroli rodzicielskiej lub w porozumieniu z dzieckiem zawartość jego zbiorów medialnych (płyty DVD, gry itp.)?

Odpowiedzi	Ogółem	Rodzice mający dzieci w szkole		Wykształcenie		
		podstawowej (zm. I)	gimnazjum (zm. II)	zawodowe (zm. III)	średnie (zm. IV)	wyższe (zm. V)
(a)	16,8	16,7	17,0	27,8	15,3	13,3
(b)	26,2	35,0	14,8	27,8	22,1	30,0
(c)	28,0	31,7	23,4	5,6	33,9	33,3
(d)	14,0	5,0	27,6	5,6	15,3	15,3
(e)	15,0	11,6	17,2	33,3	13,4	8,1

(Dane w %; $N = 187$)

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

a) tak – rzadko,
b) tak – często,
c) tak – o ile zajdzie taka potrzeba,
d) raczej nie,
e) nie.

Źródło: opracowanie własne.

Zawartość zbiorów medialnych była kontrolowana bardziej skrupulatnie przez rodziców mających dzieci w szkole podstawowej niż przez rodziców gimnazjalistów (odpowiedź d; różnica istotna statystycznie pomiędzy zmiennymi I i II dla $\alpha = 0{,}01$; $X^2_{obl.} = 14{,}0 > X^2_{df\ (1)} = 6{,}635$). Świadczy to o pozostawieniu większej swobody gimnazjalistom w skuteczności określonych wpływów medialnych na ich osobowość.

Tabela X. Jak Pani/Pan uważa, czy jednym z głównych czynników mogących wywoływać konflikty pomiędzy uczniami a nauczycielami są zachowania uczniów spowodowane oglądaniem przez nich TV lub graniem w gry komputerowe (np. nieparlamentarne słownictwo, prowokowanie, agresja itp.)?

Odpowiedzi	Ogółem	Rodzice mający dzieci w szkole		Wykształcenie		
		podstawowej (zm. I)	gimnazjum (zm. II)	zawodowe (zm. III)	średnie (zm. IV)	wyższe (zm. V)
(a)	4,7	–	10,6	11,2	5,1	–
(b)	17,8	18,4	17,0	33,3	17,0	10,0
(c)	57,0	58,3	55,4	22,2	59,3	73,3
(d)	20,5	23,3	17,0	33,3	18,6	16,7

(Dane w %; $N = 187$)

a) nie,
b) raczej nie,
c) tak,
d) trudno mi powiedzieć.

Źródło: opracowanie własne.

Nasuwa się tu spostrzeżenie pewnego unikania odpowiedzialności w przypadku sytuacji problematycznych i niejednoznacznych, zaistniałych

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

w formie określonego konfliktu pomiędzy uczniem a nauczycielem. Rodzice szukają uzasadnienia sytuacji konfliktowej i obrony dla swojego dziecka na zewnątrz, zaprzeczając niejako swoim wcześniejszym opiniom, ujawnionym w odpowiedzi na drugie pytanie ankiety. Po przeanalizowaniu odpowiedzi respondentów stwierdziłem, że ważną przyczyną mogącą wywoływać natężone, odroczone w czasie niepożądane relacje wychowawcze na terenie szkoły są media (57%). Rozbieżność opinii badanych była zależna od poziomu ich wykształcenia. Respondenci z wykształceniem wyższym i średnim częściej dostrzegali negatywny wpływ mediów niż respondenci z wykształceniem zawodowym (odpowiedź c; różnica istotna statystycznie pomiędzy zmiennymi III i IV dla $\alpha = 0{,}01$; $X^2_{obl.} = 16{,}7 > X^2_{df\,(1)} = 6{,}635$ oraz pomiędzy zmiennymi III i V dla $\alpha = 0{,}01$; $X^2_{obl.} = 27{,}2 > X^2_{df\,(1)} = 6{,}635$). Z przedstawionych badań wynika, że konieczne jest stworzenie szkolnego systemu wsparcia wychowawczego, najlepiej z udziałem rodziców, którzy nie zawsze zdają sobie sprawę z siły wpływu danych przekazów medialnych na zachowania dzieci i młodzieży. Uświadamianie dorosłych co do niepożądanych wpływów, którym ulegają ich dzieci, leżących poza sferą dydaktyczno-wychowawczą szkoły, a nierzadko pochodzących z mediów, powinno stanowić ważny element pracy wychowawczej.

Korzystaniu z mediów elektronicznych powinna towarzyszyć refleksja uwzględniająca niebezpieczeństwa wynikające ze sposobu ich funkcjonowania i związanych z nimi teoriami. Telewizja i sieci komputerowe to zjawiska o takim zasięgu, że nie mogą zostać zignorowane przez wychowanie. Dlatego nauczyciele powinni uświadamiać rodziców o różnych wpływach środków masowego przekazu na stan świadomości dzieci i młodzieży. Na podstawie wyników badań sformułowałem następujące zalecenia, mogące wspomóc szkolny proces wychowawczy:

– Pedagogizacja rodziców (wywiadówki szkolne, spotkania indywidualne) powinna uwzględniać, oprócz spraw rutynowych (np. wyniki oceniania, frekwencja, zachowanie itp.), także kwestie kultury medialnej w połączeniu z wychowaniem rodzinnym.
– Należy indywidualizować konsultacje pedagogiczne z rodzicami w przypadku sytuacji problematycznych wychowawczo (np. konfliktujące zachowania werbalne uczniów utrwalone pod wpływem mediów), dostrzegając odmienność kulturową wychowania rodzinnego.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

– Rodzice powinni być świadomi tego, że wychowanie pojmowane jako proces kształtowania i rozwoju osobowości młodego człowieka przebiega w wielu płaszczyznach i jest wypadkową oddziaływania wielu czynników równocześnie, w tym także mediów.
– Rodzice powinni w większym stopniu, niż wykazały to badania, kontrolować odpowiedzialność nadawcy medialnego oraz dbać o bardziej racjonalne wykorzystywanie czasu wolnego przez swoje dzieci.
– Należy pamiętać, że poznawanie i przyswajanie kultury przekazywanej przez media polegają na recepcji warstw: ikonicznej i symbolicznej, tworzących wzorce nie zawsze pożądane wychowawczo i nie zawsze dostosowane do stopnia dojrzałości młodych ludzi.

Zagadnienie badawcza nr 3

Wspólnie z innymi nauczycielami wychowania fizycznego dokonałem analizy niekorzystnych zjawisk wychowawczych, nasilających się w ..... roku (agresja werbalna, konflikty interpersonalne wśród ćwiczących, niewykonywanie poleceń nauczyciela, niszczenie mienia szkolnego).

Nauczyciele wychowania fizycznego w gimnazjum odnotowują, zarówno w grupach chłopców, jak i dziewcząt, przypadki użycia niecenzuralnych słów podczas gry, wszczynania kłótni i awantur w szatni gimnastycznej. Uczniowie niektóre ćwiczenia wykonują niedbale. Niektórzy z nich często siedzą na ławce z powodu nieusprawiedliwionego braku stroju gimnastycznego.

W wyniku wyrywkowej obserwacji i pobieżnego wywiadu ustaliłem, że powyższe zjawiska mają najczęściej miejsce podczas zajęć w tzw. trudnych warunkach (aula, korytarz szkolny). W celu zbadania prawdziwości założonej hipotezy skonstruowałem kartę obserwacji dla klas najbardziej niezdyscyplinowanych (Ia, Ic, Ie – dziewczęta; IIb, IIe, IIf – chłopcy). Interesujący mnie problem przedstawiłem w postaci pytania: czy warunki przeprowadzania lekcji (lekcja na sali gimnastycznej bądź w trudnych warunkach) mają określony wpływ na wywołanie zachowań typu A, B lub C.

Zachowaniem typu A określiłem normalne zachowanie, charakteryzujące się dodatkowo: uczynnością, taktem, zdyscyplinowaniem oraz zrównoważeniem. W odniesieniu do zachowania typu B wyróżniłem: zaczepność, niepotrzebne dyskusje z nauczycielem, agresję werbalną pod adresem innych uczniów. Zachowanie typu C polegało na usprawiedliwionym lub nieusprawiedliwionym braku stroju do ćwiczeń. Karty obserwacji prowadziłem wraz z innymi nauczycielami od pierwszego marca do szóstego kwietnia. Aby

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

zbadać prawdziwość założonej hipotezy, należało wykonać badanie współzmienności dwu cech wyrażonych na skali nominalnej.

– Problem pedagogiczny – czy warunki przeprowadzania lekcji (lekcja na sali gimnastycznej bądź w innych warunkach: na korytarzu lub w auli) mają określony wpływ na zachowania uczniów typu A, B, C?
– Problem statystyczny – czy warunki przeprowadzania lekcji korelują w sposób istotny statystycznie z zachowaniem uczniów typu A, B, C?

Analiza danych empirycznych została przeprowadzona za pomocą testu niezależności chi-kwadrat przy następujących hipotezach statystycznych:

H_0 – zachowanie uczniów typu A, B lub C nie jest uzależnione od warunków przeprowadzania lekcji ($X^2_{obl.} < X^2\alpha$).

H_1 – zakłada się, że zachowanie uczniów w sposób A, B lub C jest uzależnione od warunków przeprowadzania lekcji ($X^2_{obl.} > X^2\alpha$).

Wyniki obserwacji dokonanych przez nauczycieli wychowania fizycznego ilustrują poniższe tabele.

Tabela XI. Wyniki obserwacji klas II (chłopcy) w pierwszym tygodniu marca

Zachowanie typu	Lekcja wychowania fizycznego w warunkach		Razem
	trudnych	normalnych	
A	15 (19,7)	25 (20,3)	40
B	8 (4,9)	2 (5,1)	10
C	7 (5,4)	4 (5,6)	11
Razem	30	31	61

$X^2_{obl.} = 7{,}0 > X^2\alpha = 5{,}991$

Źródło: opracowanie własne.

Tabela XII. Wyniki obserwacji klas II (chłopcy) w drugim tygodniu marca

Zachowanie typu	Lekcja wychowania fizycznego w warunkach		Razem
	trudnych	normalnych	
A	21 (25,7)	29 (24,3)	50
B	10 (6,7)	3 (6,3)	13

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

C	5 (3,6)	2 (3,4)	7
Razem	36	34	70

$X^2_{obl.} = 6{,}2 > X^2\alpha = 5{,}991$

Źródło: opracowanie własne.

Tabela XIII. Wyniki obserwacji klas II (chłopcy) w pierwszym tygodniu kwietnia

Zachowanie typu	Lekcja wychowania fizycznego w warunkach		Razem
	trudnych	normalnych	
A	19 (23,5)	28 (23,5)	47
B	7 (5,0)	3 (5,0)	10
C	10 (7,5)	5 (7,5)	15
Razem	36	36	72

$X^2_{obl.} = 5{,}0 < X^2\alpha = 5{,}991$

Źródło: opracowanie własne.

Tabela XIV. Wyniki obserwacji klas I (dziewczęta) w pierwszym tygodniu marca

Zachowanie typu	Lekcja wychowania fizycznego w warunkach		Razem
	trudnych	normalnych	
A	20 (24,7)	31 (26,2)	51
B	9 (5,8)	3 (6,5)	12
C	6 (4,4)	3 (4,6)	9
Razem	35	37	72

$X^2_{obl.} = 6{,}7 > X^2\alpha = 5{,}991$

Źródło: opracowanie własne.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Tabela XV. Wyniki obserwacji klas I (dziewczęta) w drugim tygodniu marca

Zachowanie typu	Lekcja wychowania fizycznego w warunkach		Razem
	trudnych	normalnych	
A	18 (23,6)	28 (22,4)	46
B	9 (7,2)	5 (6,8)	14
C	11 (7,2)	3 (6,8)	14
Razem	38	36	74

$X^2_{obl.} = 7{,}8 > X^2\alpha = 5{,}991$

Źródło: opracowanie własne.

Tabela XVI. Wyniki obserwacji klas I (dziewczęta) w pierwszym tygodniu kwietnia

Zachowanie typu	Lekcja wychowania fizycznego w warunkach		Razem
	trudnych	normalnych	
A	21 (26)	31 (26)	52
B	11 (7,5)	4 (7,5)	15
C	6 (4,5)	3 (4,5)	9
Razem	38	38	76

$X^2_{obl.} = 6 > X^2\alpha = 5{,}991$

Źródło: opracowanie własne.

W odniesieniu do większości zachowań uczniów stwierdziłem, że nie było podstaw do przyjęcia H_0. Zatem odrzucając H_0 i przyjmując H_1 (z prawdopodobieństwem 0,95), wykazałem (wraz z innymi nauczycielami), że zachowanie uczniów na lekcjach wychowania fizycznego było uzależnione od warunków, w jakich je przeprowadzono.

Na posiedzeniu zespołu przedmiotowego nauczycieli wychowania fizycznego, opierając się na wynikach pracy badawczej, ustalono następujące wnioski i działania korekcyjne:

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

– Z obserwacji ustrukturalizowanej wynika, że lekcje wychowania fizycznego odbywające się w warunkach trudnych zaburzały w pewnym stopniu porządek na zajęciach. Za najbardziej niekorzystne zjawisko uznano zachowanie typu C, prowadzące do tzw. bierności ruchowej (usprawiedliwiony bądź nieusprawiedliwiony brak stroju do ćwiczeń). Rodzice często wypisywali usprawiedliwienia, chcąc w ten sposób uchronić swoje dziecko przed ćwiczeniami odbywającymi się na korytarzu lub auli szkolnej. Inną kwestią jest to, że najbardziej popularną formą sportu są dla młodzieży gry zespołowe, których nie da się zorganizować w warunkach trudnych. Grupa staje się wtedy nerwowa i zaczyna naciskać na nauczyciela, by spowodował zmianę sytuacji. U młodzieży pojawiają się również mechanizmy obronne w postaci agresji werbalnej, złośliwych zachowań oraz wszczynania konfliktów z prowadzącym zajęcia. Najbardziej uwidoczniły się zaburzenia sfery emocjonalnej, tj. częste zmiany nastroju, nadpobudliwość psychomotoryczna, trudności w skupieniu uwagi, chaotyczność działania oraz wszczynanie konfliktów z rówieśnikami. Ta sytuacja zwiększa ryzyko wypadkowości na lekcjach wychowania fizycznego.
– Proponuje się, podczas ćwiczeń w trudnych warunkach, częste stosowanie prawa efektu E. Thorndike'a. Prawo to zakłada, że utrwaleniu ulegają skojarzenia bodźca z reakcją, gdy towarzyszy im stan przyjemności, zadowolenia i odwrotnie – zostają osłabione związki wywołujące stan przykrości i niezadowolenia. Dlatego należy uwzględniać propozycje młodzieży, np. podczas zajęć w auli zrezygnować z gimnastyki podstawowej na rzecz unihokeja. Postulat dopuszczania młodzieży do współudziału w modelowaniu zajęć nie oznacza konieczności rezygnacji z dyskretnego sterowania wyborem najlepszych rozwiązań, pozwala natomiast spełnić oczekiwania młodzieży.
– Należy uwzględniać indywidualność każdego ucznia oraz specyfikę sytuacji, w której wystąpiło niepożądane zachowanie. Ważne są przyjęcie ogólnej zasady w stosunku do prostych zachowań i sytuacji bez szczegółowego analizowania zdarzenia oraz jasne wyrażanie swojej dezaprobaty i jej uzasadnianie. Uzasadnianie jest szczególnie istotne, uczeń bowiem czuje, że jest traktowany podmiotowo i to nawet wówczas, kiedy nie zgadza się z treścią uzasadnienia nauczyciela.
– Zaleca się przeprowadzanie rozmów grupowych na temat niepożądanych zachowań, które miały miejsce podczas zajęć, wspólne rozpatrywanie ich

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

przyczyn, omawianie skutków, a przede wszystkim poszukiwanie kompromisów oraz sposobów naprawiania powstałych szkód, w tym także emocjonalnych.
– Należy wprowadzić kontrakty klasowe, określające dopuszczalne granice i sposoby protestu, np.: „jeżeli zajęcia będą w auli, macie prawo do rezygnacji z nielubianych ćwiczeń".
– Działania wspierające to także:
  • wywieszenie na tablicy informacyjnej na korytarzu zawiadomienia o tym, kiedy lekcje będą się odbywać w trudnych warunkach,
  • organizowanie spotkań dla rodziców, podczas których będzie poruszana kwestia prowadzenia zajęć w trudnych warunkach.

W okresie stażu przeprowadziłem dziesięć lekcji otwartych dla nauczycieli stażystów oraz studentów kierunku „wychowanie fizyczne", którzy odbywali praktykę pedagogiczną. W trakcie rozmów pohospitacyjnych analizowano wspólnie następujące czynniki mające wpływ na przebieg lekcji:
– trafność doboru treści lekcji do założonych zadań i celów operacyjnych;
– stosowanie metod i form organizacyjnych zwiększających intensyfikację ćwiczeń;
– umiejętność realizacji poszczególnych ogniw lekcji;
– umiejętności i strategie wychowawcze wywierające wpływ na motywację, tempo pracy oraz zainteresowania sportowe uczniów.

W trzecim roku trwania stażu opracowałem dla młodzieży gimnazjum karty programowanego nauczania z zakresu wiedzy o kulturze fizycznej. Wiadomości te nie zawsze mogły być przyswojone w sposób właściwy podczas lekcji, ponieważ występowały na nich niezależne od nauczyciela czynniki utrudniające przekaz (np. obecność innej ćwiczącej klasy, grupy łączone). Stosując wspomnianą koncepcję przekazu wiadomości jako uzupełniające ogniwo nauczania, przy konstruowaniu kart programowanego nauczania uwzględniłem:
– zasadę małych kroków;
– zasadę natychmiastowego potwierdzenia odpowiedzi;
– zasadę indywidualizacji tempa uczenia się;
– zasadę stopniowania trudności;
– zasadę zróżnicowanego utrwalania wiadomości;
– zasadę ujednoliconego toku uczenia się instrumentalnego.

Nauczanie programowane miało pomóc w przyswojeniu przepisów zespołowych gier sportowych. Zauważyłem, że grupy ćwiczących reagowa-

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

ły pozytywnie na powyższe rozwiązania dydaktyczne, co ułatwiło proces przyswajania materiału. Ponadto uczniowie odczuli mechanizm partnerstwa pedagogicznego na skutek pracy, jaką wykonał dla nich nauczyciel. Owocowało to przychylnością i podporządkowaniem się przez nich prowadzącemu zajęcia.

Ważnym przedsięwzięciem było uzupełnienie przedmiotowego systemu oceniania z uwzględnieniem etycznego kodeksu oceniania. Opracowałem zagadnienia związane z odpowiedzialnością nauczyciela sprawdzającego osiągnięcia uczniów. Przygotowałem krótkie charakterystyki uczniów, które stanowiły ocenę opisową. Jej celem było skłonienie uczniów do refleksji nad własnymi dokonaniami.

Poniżej przedstawiam przykład krótkiej charakterystyki pracy ucznia na zajęciach piłki nożnej.

Patryku B.,

Muszę z zadowoleniem stwierdzić, że na lekcjach wychowania fizycznego pracujesz wytrwale i systematycznie. Podobnie jak Twoi koledzy, dość dobrze radzisz sobie z zadaniami, które zalecam Ci do wykonania podczas zajęć piłki nożnej. Najlepszą pozycją gry dla Ciebie jest formacja obrony.

Zwróć uwagę na to, że dobre przyjęcie piłki jest jednym z elementów techniki, bez którego trudno jest prowadzić właściwą grę całego zespołu. Przyjęcie piłki powinno się odbywać nie tylko w miejscu, lecz również w biegu, o czym nie zawsze pamiętasz. Postaraj się na zajęciach kłaść większy nacisk na przyjęcia piłek z powietrza w biegu i w wyskoku. Nie obawiaj się tej czynności, a zobaczysz, że znacznie przyspieszysz grę, co może zaowocować zdobyciem bramki.

Pamiętaj, że jeśli zawodnik zagrywa piłkę, to przeciwnik nie może go atakować przez umieszczenie stopy ponad piłką. Popracuj nad tym, ponieważ zdarza Ci się popełniać ten błąd.

W kontaktach z rówieśnikami jesteś koleżeński i uprzejmy, jednak w niektórych sytuacjach zachowujesz się impulsywnie i wybuchowo. Weź sobie do serca mądrość przysłowia „Zgoda buduje, niezgoda rujnuje", a wszystko ułoży się pomyślnie.

Na zajęcia wychowania fizycznego uczęszczasz systematycznie i jesteś punktualny. Chciałbym, abyś w przyszłym semestrze szkolnym zachowywał się podobnie.

Ze sportowym pozdrowieniem,
Twój nauczyciel wf.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Aby móc przekazać młodzieży bardziej szczegółowe informacje o ich postępach w doskonaleniu określonych zdolności motorycznych, opracowywałem tabele wyników, posługując się przy tym skalą staninową. Za jej pomocą przedstawiałem pozycje osiągnięć uczniów w znormalizowanym rozkładzie wyników standaryzacji. Przykładowo poziom i ocena wytrzymałości (bieg na 1000 m) uczniów z klas drugich gimnazjum przedstawiają się następująco:

Tabela XVII. Poziom wyników w biegu na dystansie 1000 m (chłopcy), czas w min

Wiek w latach	Stanin 1 najniższy	Stanin 2 bardzo niski	Stanin 3 niski	Stanin 4 niżej średni	Stanin 5 średni	Stanin 6 wyżej średni	Stanin 7 wysoki	Stanin 8 bardzo wysoki	Stanin 9 najwyższy
14	5:01	5:0– –4:51	4:50– –4:42	4:41– –4:18	4:17– –3:51	3:50– –3:36	3:35– –3:21	3:20– –3:0	2:59

Źródło: opracowanie własne.

Taka interpretacja wyników pozwala uczniowi uzmysłowić sobie, które miejsce zajmuje w ogólnej klasyfikacji. Dowiaduje się on także, że lepsze rezultaty może osiągnąć przez pokonywanie określonych progów czasowych. Drabina staninowa może zatem zachęcać do współzawodnictwa sportowego.

W pracy wychowawczej postępowałem zgodnie z zasadami pedagogiki nieautorytarnej. Nawiązując do koncepcji T. Gordona, wdrażałem do codzienności szkolnej oddziaływania wychowawcze uwzględniające:
- autonomię, niezależność, twórczość, rozwój i realizację własnych możliwości;
- samodzielność uczniów w radzeniu sobie ze swoimi problemami, konstruktywne ich rozwiązywanie;
- zdolność uczniów do zaspokajania własnych potrzeb, odpowiedzialności za siebie, samokontroli i samooceny;
- autoafirmację i poczucie własnej wartości;

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

– umiejętność uczniów współpracy z innymi, zdolność respektowania ich potrzeb, a przy tym niezapominanie o własnych;
– umiejętność samoograniczenia własnej wolności przez uczniów;
– wewnętrzne zdyscyplinowanie uczniów;
– produktywność w realizowaniu życiowych możliwości.

Działania wychowawcze starałem się wzmacniać na zajęciach socjoterapeutycznych, które organizowałem dla uczniów z trudnościami w przystosowaniu się do szkolnych warunków społecznych. Stosując ćwiczenia terapeutyczne i zabawy grupowe, dokonywałem korekty w obszarze: budowania zaufania, doskonalenia komunikacji, rozwijania empatii i zrozumienia, wzmacniania poczucia własnej wartości, samodoskonalenia i poczucia sprawstwa oraz integracji i rozwoju grupy. W ramach zajęć socjoterapeutycznych organizowałem też rajdy rowerowe. W trzyletnim okresie stażu odbyło się łącznie szesnaście rajdów rowerowych, w tym sześć połączonych z zajęciami pływackimi na wodach otwartych. Turystyka miała istotny wpływ na wychowanie:
– fizyczne (ułatwienie i przyspieszenie zmian psychomotorycznych);
– zdrowotne (utrzymanie sprawnego funkcjonowania i hartowanie na bodźce fizyczne);
– estetyczne (rozwijanie wrażliwości na piękno przyrody i wytwory kulturowe);
– resocjalizacyjne (zapobieganie i korygowanie ujemnych wpływów wychowawczych).

Co roku przygotowywałem wraz z innymi nauczycielami wychowania fizycznego układy choreograficzne poloneza. Uczniowie prezentowali swoje umiejętności taneczne na corocznym Balu Gimnazjalisty. Osobiście byłem odpowiedzialny za naukę i doskonalenie figur wykonywanych w parach lub zespołowo, takich jak: para za parą, koła, rzędy, szeregi oraz młynek i łańcuszki.
– Wykonywanie zadań na rzecz placówki oświatowej we współpracy z innymi osobami.

Uczestniczyłem w pracach zespołu odpowiedzialnego za realizację ścieżek międzyprzedmiotowych. Zwróciłem uwagę nauczycieli na to, że w edukacji fizycznej najbardziej charakterystyczne treści nauczania opierają się głównie na ścieżce prozdrowotnej i obrony cywilnej. A przecież oddziaływania wychowawcze polegające na nauce zachowań *fair play*, doskonaleniu

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

umiejętności interpersonalnych, nauce współzawodnictwa w sporcie oraz samooceny powinny być także wzmacniane treściami ścieżki filozoficznej. Dlatego ważne elementy edukacji filozoficznej w wychowaniu fizycznym to:
- rozwijanie umiejętności uczestnictwa w dialogu, prezentacji własnego stanowiska i jego obrony;
- rozwijanie samopoznania przez uświadomienie istotnych problemów moralnych;
- ułatwianie odnajdywania własnej tożsamości.

Opracowałem zbiór sentencji filozoficznych, który nauczyciele wychowania fizycznego powinni potraktować jako wskazówkę do pracy wychowawczej z młodzieżą gimnazjum. Myśli znanych filozofów najlepiej jest przekazywać w części podsumowującej lekcję wychowania fizycznego. Przykładowo:
- „Kto chce żyć w pokoju ducha, nie powinien czynić nic poza swe zdolności" (Demokryt z Abdery). Należy w tym wypadku nawiązać do teorii umiarkowania. Przerost ambicji niesie niepokój. Nikt nie musi robić na wychowaniu fizycznym więcej, niż pozwalają mu na to jego możliwości. Każdą porażkę sportową uczniowie powinni przyjąć z podniesionym czołem, ponieważ spokój ducha i rozwaga pozwalają na refleksję nad tym, co można zrobić lepiej i gdzie są granice możliwości sportowych każdego z nas.
- „Pójście na skróty często wydłuża drogę" (S. Kierkegaard). Skróty, czyli uproszczenia, mogą się okazać pułapką. Ćwiczenia pozorujące w trakcie rozgrzewki mogą się skończyć nieprzyjemną kontuzją. Bagatelizowanie znaczenia ćwiczeń poruszania się bez piłki w koszykówce może przynieść stratę punktu. Trzeba pamiętać, że wartość zawodnika mierzy się umiejętnością stwarzania dogodnych sytuacji do gry, nawet wtedy, kiedy zawodnik nie posiada piłki. Nie należy omijać trudności i przeszkód w usprawnianiu ciała, ponieważ wytrwałe ćwiczenia zawsze przyniosą pożądane wyniki.
- „Nie baw się krzywdą drugiego, by nie stała się twoją" (Helwecjusz). Nie wyśmiewaj się z kolegi lub koleżanki, jeżeli jest im trudno wykonać jakieś zadanie ruchowe. Może przyjść taki moment, kiedy ty także znajdziesz się w niezręcznej sytuacji. Szacunek dla drugiego człowieka jest ważną wartością jednoczącą grupę ćwiczących.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

– „Słowem nie zastąpisz czynu" (Kartezjusz). Jeśli chcesz być wszechstronnym dryblerem koszykarskim, to częściej przychodź na zajęcia pozalekcyjne. Nie unikaj systematyki ćwiczeń, którą podał ci twój nauczyciel. Włóż więcej serca i zaangażowania w indywidualne zagrania. Nie obiecuj tego, czego na pewno nie zrobisz itp.

Łącznie przygotowałem czterdzieści sentencji filozoficznych, które mogą być wykorzystywane w różnych sytuacjach wychowawczych i powinny spełniać rozmaite funkcje na zajęciach wychowania fizycznego.

Brałem także aktywny udział w pracach zespołu do spraw mierzenia jakości pracy szkoły. Pracowałem wraz z innymi nauczycielami nad wyłonieniem priorytetów do planu rozwoju szkoły oraz nad sformułowaniem tematów prac badawczych na kolejne lata szkolne. Wyodrębniłem wskaźniki określające jeden z przyjętych standardów kształcenia. Są one następujące:

– zasoby materialne szkoły sprzyjają rozwojowi ucznia (stan i wyposażenie klasopracowni; zaplecze sportowe; zagospodarowanie terenów przyszkolnych itp.);
– pracownicy szkoły dbają o bezpieczeństwo fizyczne i psychiczne uczniów (funkcjonowanie regulaminów wewnątrzszkolnych; prowadzenie szkoleń z zakresu bhp i ppoż.; realizacja programów i działań profilaktycznych; praca badawcza nauczyciela, która ma się przyczynić do modyfikacji działań pedagogicznych itp.);
– nauczyciele rozpoznają i uwzględniają potrzeby i możliwości uczniów oraz stosują etapową ocenę efektów ich rozwoju (liczbowe, syntetyczne wyniki wewnętrznego badania osiągnięć edukacyjnych uczniów w różnych segmentach programu; udział i osiągnięcia uczniów w wewnątrzszkolnych i zewnętrznych konkursach wiedzy, artystycznych, sportowych i innych; dane statystyczne dotyczące korzystania przez uczniów z biblioteki szkolnej; liczba hospitacji typu prezentacja osiągnięć; liczba uczniów realizujących swoje zainteresowania na zajęciach pozalekcyjnych itp.);
– wewnątrzszkolny system oceniania (WSO) informuje ucznia o poziomie jego osiągnięć; pomaga mu w samodzielnym planowaniu rozwoju, motywuje do dalszej pracy, dostarczając jednocześnie rodzicom i nauczycielom informacji o postępach, trudnościach oraz specjalnych uzdolnieniach ucznia; WSO jest aktualizowany na podstawie nowych rozporządzeń MENiS w tym zakresie;

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

– nauczyciele dostosowują styl pracy do potrzeb i możliwości uczniów (nauczanie wielopoziomowe; organizacja zielonych szkół; lekcje-wycieczki; stosowanie metod aktywizujących w nauczaniu, konstruowanie kart programowanego nauczania; inne rozwiązania dydaktyczne).

Uczestnictwo w zespole do spraw mierzenia jakości pracy gimnazjum nauczyło mnie zespołowego diagnozowania pracy szkoły oraz wykazywania obecnych i przewidywanych efektów zmian.

– Prowadzenie wewnątrzszkolnych imprez sportowych i kulturalno-oświatowych.

W trzyletnim okresie stażu poprowadziłem następujące imprezy kulturalno-oświatowe:

1) turniej wiedzy o X Mistrzostwach Świata w Piłce Nożnej;
2) konkurs fotograficzny pt. „Sport w moich oczach";
3) turniej wiedzy o ruchu drogowym;
4) konkurs plastyczny pt. „*Fair Play* w sporcie".

Celem tych imprez było rozwijanie zdolności twórczych oraz zachęcenie uczniów gimnazjum do działalności kulturalnej. Wymienione imprezy kulturalno-oświatowe stanowiły też rodzaj rozrywki i zabawy.

Jeśli chodzi o kształtowanie wydolności i sprawności fizycznej gimnazjalistów oraz doskonalenie ich umiejętności sportowych, byłem współorganizatorem szkolnej ligi unihokeja oraz ligi piłkarskiej. Przeprowadzony cykl turniejów stanowił również realizację metody startowej dla zawodników uczestniczących w międzyszkolnych zawodach piątek piłkarskich oraz unihokeja.

Dla dziewcząt i chłopców z klas drugich gimnazjum zorganizowałem cykl imprez rekreacyjno-sportowych zatytułowanych „Śmieszne sporty". Była to rywalizacja w zakresie gier drużynowych, które – ze względu na swoją specyfikę – sprzyjają nawiązywaniu przyjaznych relacji pomiędzy zawodnikami przeciwnych stron. Przeprowadziłem turnieje następujących gier:

1) Nożna ze zbijaniem kręgli. Celem gry było takie zagrywanie piłki, aby postępując zgodnie z przepisami, zbić jak najwięcej kręgli znajdujących się w kołach na połowie przeciwnika. Piłkę można było zagrywać tylko nogą lub głową.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

2) Wędrująca piłka. Przebieg gry był podobny jak w piłce siatkowej, z tą różnicą, że zawodnicy operowali jednocześnie dwoma piłkami. Gra polegała na tym, że dwie piłki nie mogły się spotkać na jednym polu gry.
3) Wybijanka. Celem gry było wybicie z boiska przeciwników kolejno ustawionych figur. Figury ustawiane były z drewnianych palików w kopertę, wieżę, pierścień, płotek itp.

– Udział w międzyszkolnych imprezach sportowych.

Byłem opiekunem i prowadzącym szkolne drużyny piłki ręcznej oraz nożnej chłopców. Zawody międzyszkolne stanowiły dla mnie i młodzieży obiektywną ocenę poziomu przygotowania specjalnego osiągniętego w ramach prowadzonych zajęć pozalekcyjnych. W trzyletnim okresie startów szkolne drużyny osiągnęły następujące sukcesy:

- V miejsce w Mistrzostwach Bydgoszczy w Piłce Ręcznej, rok .....
- II miejsce w Zawodach Piłki Ręcznej o Puchar Kuratora Oświaty, rok .....
- III miejsce w Halowej Piłce Nożnej Drużyn Niezrzeszonych, rok .....
- Indywidualnie w Bydgoskiej Olimpiadzie Młodzieży Artur Z. zajął II miejsce w pchnięciu kulą (10,70 m).

Bardziej szczegółowego omówienia wymaga procedura statystyczna wykorzystana w pracy badawczej nauczyciela. Chcąc dokonać obliczenia wartości współczynnika korelacji Yule'a, należy posłużyć się wzorem o postaci (Niemierko, 1975, s. 82):

$$r = \frac{p_{xy} - p_x \times p_y}{\sqrt{p_x \times q_x \times p_y \times q_y}}$$

gdzie r to wartość współczynnika Yule'a; p_{xy} to frakcja elementów, dla których wartości obydwu zmiennych wynoszą „1"; p_x i p_y to frakcja wartości zmiennych X i Y punktowanych „1"; q_x i q_y to frakcja wartości elementów punktowanych „0".

Ustalając korelację wyników dwu zadań sportowych (bieg na 60 m, rzut z biegu – tabela zamieszczona w sprawozdaniu planu rozwoju zawodowego), należy dokonać następujących obliczeń:

a) Porównujemy otrzymane dane z dwóch prób.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Tabela 11. Zakodowane wyniki biegu na 60 m oraz rzutu z biegu piłkarzy ręcznych

bieg	1	1	1	0	0	0	1	0	1	1	0	1	1	1	1
rzut	1	0	1	0	0	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1

$$p_x = \frac{10}{15} = 0{,}66 \qquad q_x = 1 - 0{,}66 = 0{,}34$$

$$p_y = \frac{11}{15} = 0{,}73 \qquad q_y = 1 - 0{,}73 = 0{,}27$$

Źródło: opracowanie własne.

b) Dziewięciu zawodników otrzymało po 1 punkcie za zaliczenie dwóch ćwiczeń na ustalonym poziomie, dlatego:

$$p_{xy} = \frac{9}{15} = 0{,}60$$

c) Według podanego wzoru na współczynnik korelacji:

$$r = \frac{0{,}60 - 0{,}48}{\sqrt{0{,}66 \times 0{,}34 \times 0{,}73 \times 0{,}27}} = \frac{0{,}12}{0{,}21} = 0{,}57$$

Wartość współczynnika korelacji interpretujemy na podstawie ustalonych wielkości (Góralski, 1987, s. 38).

Tabela 12. Przykładowe wartości współczynników korelacji

Korelacja	Ujemna	Dodatnia
Nikła	(–0,10) – (–0,01)	0,10 – 0,01
Słaba	(–0,11) – (–0,30)	0,11 – 0,30
Przeciętna	(–0,31) – (–0,50)	0,31 – 0,50
Wysoka	(–0,51) – (–0,70)	0,51 – 0,70
Bardzo wysoka	(–0,71) – (–0,90)	0,71 – 0,90
Niemal pełna	(–0,91) – (–0,99)	0,91 – 0,99
Pełna	– 1	1
Brak korelacji, jeżeli $r = 0$		

Źródło: opracowanie własne.

Analizując natomiast korelację pomiędzy warunkami, w jakich odbywają się lekcje wychowania fizycznego, a zachowaniem się młodzieży, trzeba dokonać następujących procedur:

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

a) Sporządzamy tabelę wyników obserwacji.

Tabela 13. Wyniki obserwacji klas II (chłopcy) w pierwszym tygodniu marca

Zachowanie typu	Lekcja wychowania fizycznego w warunkach		Razem
	trudnych	normalnych	
A	15 (19,7)	25 (20,3)	40
B	8 (4,9)	2 (5,1)	10
C	7 (5,4)	4 (5,6)	11
Razem	35	30	61

$X^2_{obl.} = 7{,}0 > X^2\alpha = 5{,}991$

Źródło: opracowanie własne.

b) Stosujemy nieparametryczny test statystyczny X^2 (chi-kwadrat).

$$X^2 = \Sigma \frac{(f - F)^2}{F}$$

gdzie: f – wartości empiryczne (zaobserwowane); F – wartości teoretyczne (oczekiwane).

c) W naszym przykładzie mnożymy wartości brzegowe w układzie wierszy i kolumn, gdzie znajduje się dany wynik f, i dzielimy przez liczebność ogółem n.

Dla $f = 15$ $\quad \frac{40 \times 30}{61} = 19{,}7$

Dla $f = 25$ $\quad \frac{40 \times 31}{61} = 20{,}3$

Dla $f = 8$ $\quad \frac{10 \times 30}{61} = 4{,}9$ $\quad$ itd.

W ten sposób otrzymujemy wartości oczekiwane, które wpisujemy do tabeli w nawiasach. Następnie podstawiamy otrzymane wartości do wzoru testu chi-kwadrat.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

$$X^2 = \frac{(15 - 19{,}7)^2}{19{,}7} + \frac{(25 - 20{,}3)^2}{20{,}3} + \frac{(8 - 4{,}9)^2}{4{,}9} + \frac{(2 - 5{,}1)^2}{5{,}1} + \frac{(7 - 5{,}4)^2}{5{,}4} + \frac{(4 - 5{,}6)^2}{5{,}6} =$$

$$= 1{,}1 + 1{,}1 + 1{,}9 + 1{,}9 + 0{,}5 + 0{,}5 = 7{,}0$$

Obliczamy *df* (tzw. stopnie swobody) z następującego wzoru: $df = (k - 1) \times (w - 1)$. Litera *k* oznacza liczbę kolumn w układzie tabeli, natomiast *w* liczbę wierszy w tabeli.

Zatem $df = (2 - 1) \times (3 - 1) = 2$. W tabeli statystycznej odnajdujemy wartość krytyczną (rozkład chi-kwadrat) dla poziomu istotności 0,05. Wynosi ona 5,991.

d) W naszym przypadku wartość wyliczona testu chi-kwadrat jest większa od wartości krytycznej, co zapisujemy – $X^2_{obl.} = 7{,}0 > X^2\alpha = 5{,}991$. Na tej podstawie przyjmujemy hipotezę H_1, która zakłada, iż zachowanie uczniów typu A, B lub C jest uzależnione od warunków, w jakich przeprowadzono lekcję. Alternatywna hipoteza H_0 zostaje odrzucona.

Do przedstawienia wyników dotyczących poziomu zdolności motorycznych uczniów można wykorzystać tzw. skalę staninową. Normy staninowe pozwalają przedstawić wyniki testowania w postaci dziewięciu poziomów różnicujących osiągnięcia uczniów. Uzyskany wynik może być staninem: najniższym, bardzo niskim, niskim, niżej średnim, średnim, wyżej średnim, wysokim, bardzo wysokim, najwyższym. Kolejne staniny zawierają 4%–7%–12%–17%–20%–17%–12%–7%–4% wyników testowania (w przybliżeniu). Przekształcanie wyników sprawności fizycznej na staniny przedstawia poniższy przykład (wyniki biegu na 60 m uczniów klas trzecich gimnazjum).

Tabela 14. Przekształcanie wyników biegu na staniny (60 m; chłopcy z klas III gimnazjum)

Uzyskane czasy w s	Liczba uczniów	Liczebności skumulowane	Procenty skumulowane	Staniny	Nazwy staninów
10,1	2	2	3,3	1	Najniższy
10,0 9,9	2 1	4 5	6,7 8,3	2	Bardzo niski

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

9,8 9,7 9,6 9,5 9,4	2 0 1 0 2	7 7 8 8 10	11,7 11,7 13,3 13,3 16,7	3	Niski
9,3 9,2	6 3	16 19	26,7 31,7	4	Niżej średni
9,1 9,0	8 6	27 33	45,0 55,0	5	Średni
8,9 8,8 8,7	8 2 1	41 43 44	68,3 71,7 73,3	6	Wyżej średni
8,6 8,5	4 3	48 51	80,0 85,0	7	Wysoki
8,4	3	54	90,0	8	Bardzo wysoki
8,3 8,2 8,1	4 1 1	58 59 60	96,7 98,3 100	9	Najwyższy
Razem	60	60	100	9	9

Źródło: opracowanie własne.

a) W kolumnie pierwszej wpisujemy uzyskane czasy biegu uczniów. Bierzemy pod uwagę wyniki wszystkich klas trzecich. Można ująć także wyniki dostarczone przez nauczycieli wychowania fizycznego z innych szkół.
b) W kolumnie drugiej wpisujemy liczbę uczniów osiągających poszczególne czasy.
c) W kolumnie trzeciej dodajemy na krzyż liczebności, tj. 2 + 2 = 4; 4 + 1 = 5; 5 + 2 = 7; 7 + 0 = 7 itd.
d) W kolumnie czwartej obliczamy procenty skumulowane, tj. $\frac{2}{60} \times 100 = 3{,}3$; $\frac{4}{60} \times 100 = 6{,}7$ itd.
e) W kolumnie piątej odkreślamy staniny według następujących granic: pierwszy stanin do 4%; drugi stanin do 11% (4% + 7%); trzeci stanin do 23% (11% + 12%); czwarty stanin do 40% (23% + 17%) itd.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Dobrym sposobem motywowania do aktywności ruchowej (z wykorzystaniem skali staninowej) są krótkie komentarze, zamieszczane razem z osiągniętymi wynikami na tablicy informacyjnej. Można także przygotować karty informacyjne i przekazywać je każdemu uczniowi po zakończonych cyklach programowych. Poniżej przedstawiam przykładową kartę informacyjną dotyczącą wyników osiąganych w biegu krótkim.

Drogi Uczniu, Pamiętaj, że szybkość jako zdolność motoryczna to wykonywanie ruchu lub zespołu ruchów w możliwie najkrótszym czasie. Szybkość zawodnika wiąże się z takimi parametrami, jak: częstość ruchu, czas reakcji i częstotliwość ruchów. Szybkość zawodnika wykształca się, gdy wykonuje on ruchy z maksymalną szybkością. Spójrz na wyniki biegu na 60 m i postaraj się pomyśleć, co możesz zrobić, żeby poprawić swój wynik na tle grupy rówieśników.	
Czas uzyskany w biegu na 60 m podany w sekundach	
10, 1 i poniżej	Jesteś na początku drogi do poprawienia swojej szybkości. Osiągnąłeś wynik najniższy w grupie chłopców klas III gimnazjum. Głowa do góry. Zacznij solidniej wykonywać polecenia na lekcjach wychowania fizycznego i nie opuszczaj tak często zajęć, odbywających się w terenie.
10,0–9,9	Zrobiłeś pierwszy krok w bieganiu szybkościowym. Jednak jest to wynik bardzo niski w grupie chłopców gimnazjum klas III. Jeżeli możesz, staraj się realizować zasadę 2 × 20 × 130. Wybierz się dwa razy w tygodniu w teren, poćwicz biegi z przyspieszeniem przez dwadzieścia minut. Niech twoje tętno po wysiłku zwiększy się do 130.
9,8–9,4	Uzyskanie wyniku niskiego to najlepsza chwila do kontynuacji zasady 2 × 20 × 130. Wykonuj ćwiczenia sprawności ogólnej kończyn dolnych. Zaprawa ogólnorozwojowa w postaci ćwiczeń szybkościowych i skocznościowych, wykonywana dwa razy w tygodniu, przybliży Cię do grupy średniej.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

9,3–9,2	Jesteś bardzo blisko średniej. Mam nadzieję, że nie chcesz zostać przeciętniakiem. Zasługujesz na czwórkę. Podczas ćwiczeń szybkościowych w parach nie bój się startować z lepszymi. Ich szybkość zmobilizuje Cię do intensywniejszego wysiłku.
9,1–9,0	Średnia jest Twoja. Mimo to dalej zasługujesz na czwórkę. Być może polubisz szyfr 3 × 30 × 130. Nauczyciel przygotował dla ciebie zestaw ćwiczeń sprawności specjalnej. Należy go tylko odebrać.
8,9–8,7	Gratuluję – jesteś na poziomie oceny bardzo dobrej. Więcej wiedzy na temat sprintów uzyskasz na pozalekcyjnych zajęciach sekcji lekkoatletycznej.
8,6–8,4	Jest to wysoki wynik, a czas 8,4 stanowi o bardzo wysokim poziomie szybkości, na tle czasów Twoich kolegów.
8,3–8,1	Twoja szybkość jest celująca. Powinieneś reprezentować gimnazjum na międzyszkolnych zawodach lekkoatletycznych. Jednak wymaga to systematycznego uczestnictwa na zajęciach szkolnej sekcji lekkoatletycznej. Pamiętaj, że Twoi trenujący rówieśnicy podczas zawodów uzyskują 7,8 s i lepiej.

Źródło: opracowanie własne.

Karta informacyjna zawierająca obiektywną ocenę poziomu osiągnięć ucznia, napisana z humorem pozwoli mu dokonać rewizji własnych możliwości oraz będzie stanowić wskazówkę, jak wpływać na swój rozwój psychomotoryczny. Może mieć różną formę w zależności od celów, jakie chce osiągnąć nauczyciel. Należy jednak pamiętać, że informacja zwrotna dla ucznia ma służyć przede wszystkim jemu, a nie zaplanowanej statystyce. Wychowanek powinien zdawać sobie sprawę, że dochodzi on do założonych osiągnięć we własnym tempie, na miarę warunków, w jakich odbywa się proces edukacji fizycznej oraz dzięki pedagogicznej strategii działania, obranej przez nauczyciela wychowania fizycznego.

Wymagania niezbędne do uzyskania stopnia nauczyciela dyplomowanego obejmują także spełnienie następujących zadań:

1) uzyskania pozytywnych efektów w pracy dydaktycznej, wychowawczej lub opiekuńczej na skutek wdrożenia działań mających na celu doskonalenie pracy własnej i podniesienia jakości pracy szkoły;

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

2) wykorzystywania w pracy technologii informacyjnej i komunikacyjnej;
3) umiejętności dzielenia się wiedzą i doświadczeniem z innymi nauczycielami, w tym przez prowadzenie zajęć otwartych (w szczególności dla nauczycieli stażystów i nauczycieli kontraktowych) oraz dla nauczycieli w ramach wewnątrzszkolnego doskonalenia zawodowego lub innych zajęć.

Punkt pierwszy może być realizowany przez takie działania, jak:

– organizowanie szkolnych olimpiad sportowych, turniejów wiedzy oraz zawodów;
– zaprojektowanie i wdrożenie programu podnoszącego poziom wiedzy na temat wychowania zdrowotnego;
– uczestnictwo wraz z uczniami w różnych formach kultury fizycznej: kółko turystyczne, spotkania ze sportowcami z regionu, zawody międzyszkolne, Bal Sportowca itp.;
– praca badawcza nauczyciela wychowania fizycznego;
– opracowanie wychowawczego systemu wskaźników uczniowskich dotyczących wartości postaw i zachowań;
– zaprojektowanie i wdrożenie systemu monitorowania zagrożenia uczniów wypadkowością oraz opracowanie działań prewencyjnych;
– opracowanie i wdrożenie programu wychowania przez pracę na użytek środowiskowego segmentu sportowego;
– opracowanie i wdrożenie procedury badania sprawności fizycznej ogólnej;
– opracowanie i wdrożenie procedury badania sprawności fizycznej specjalnej na użytek szkolnych sekcji i kół sportowych;
– zaprojektowanie i zorganizowanie warsztatów dla rodziców, poświęconych bieżącym problemom szkolnej edukacji fizycznej;
– opracowanie programu w celu włączenia uczniów uzdolnionych sportowo do realizacji procesu edukacji fizycznej w szkole;
– zaprojektowanie planu działań doraźnych w celu włączenia uczniów izolowanych społecznie do pozalekcyjnych form edukacji fizycznej;
– opracowanie planu wychowawczego kładącego nacisk na współdziałanie z partnerami w czasie ćwiczeń i gry w trudnych warunkach itp.

Elementem normującym czynności pedagogiczne nauczyciela wychowania fizycznego w procesie rozwoju zawodowego są różnego rodzaju progra-

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

my i przedsięwzięcia dydaktyczno-wychowawcze. Tworząc własny program (autorski) wychowania fizycznego, nauczyciel powinien w nim uwzględnić:
– szczegółowe cele edukacyjne (kształcenia i wychowania);
– materiał nauczania związany ze szczegółowymi celami edukacyjnymi, uwzględniający treści nauczania zawarte w Podstawie programowej kształcenia ogólnego;
– procedury osiągania szczegółowych celów edukacyjnych;
– opis założonych osiągnięć ucznia i propozycje metod ich oceny.

Opracowując natomiast program działań wychowawczych, nauczyciel powinien w nim wyodrębnić:
– cele wychowawcze lub profilaktyczne;
– tematykę realizowanego materiału wychowawczego;
– wskazówki metodyczne odnoszące się do realizacji programu (formy działań wychowawczych, techniki wychowawcze lub rozwiązania socjotechniczne w pracy z grupą, prognozy dotyczące wywołanych zmian postaw u uczniów).

Obowiązki spoczywające na twórcy programu nie są łatwe. Należą do nich przede wszystkim:
– opracowanie metod i narzędzi planowania;
– łączenie teorii z praktyką;
– dochodzenie do wspólnego stanowiska, co składa się na wzorzec programu oraz jakie związki zachodzą między jego elementami;
– uwzględnianie nowych koncepcji w dziedzinie programów szkolnych, badanie rozmaitych propozycji i modyfikowanie ich dla potrzeb programowych;
– wdrażanie planu systematycznego nadzoru nad opracowaniem, realizacją i oceną programu;
– zapoznawanie się z określonymi badaniami nad nauczaniem i uczeniem się i z rezultatami przedsięwzięć praktycznych, obejmujących uczniów podobnych do tych, dla których jest przygotowywany program (por. Ornstein, Hunkins, 2002, s. 47).

Programy tworzone przez nauczycieli powinny służyć podniesieniu jakości pracy placówki oświatowej oraz wszelkiej działalności pedagogicznej z korzyścią dla podmiotów szkoły.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Technologia informacyjna i komunikacyjna może być wykorzystywana w pracy nauczyciela wychowania fizycznego do takich celów, jak:

- redakcja szkolnej gazetki sportowej;
- opracowanie kart programowanego nauczania – uczenia się z wykorzystaniem edytora tekstu;
- opracowanie nomogramów liczbowych dla poszczególnych zdolności motorycznych uczniów z wykorzystaniem statystycznej funkcji Excela do obliczenia odchylenia standardowego;
- opracowanie zestawów porównawczych w zakresie wyników dydaktycznych i osiągnięć wychowawczych z zastosowaniem zmiennych niezależnych. W tym celu nauczyciel może się posłużyć takimi przykładowymi funkcjami Excela, jak: test chi-kwadrat; rozkład chi-kwadrat – odwrotny; współczynnik korelacji; test *t*-Studenta; rozkład t – odwrotny; skośność rozkładów;
- archiwizacja danych dotyczących oceny poziomu i postępu zdolności motorycznych;
- wykorzystanie programu PowerPoint do: prezentacji rożnego rodzaju analiz na rady szkoleniowe lub posiedzenia zespołu przedmiotowego, tworzenia medialnych materiałów poglądowych z zakresu wychowania zdrowotnego, wzbogacania semestralnych sprawozdań na temat sportu szkolnego o materiał wizualny (np. pliki JPEG), prowadzenia medialnej kroniki sportowej szkoły, klasy itp.;
- wizualizacja danych z wykorzystaniem kreatora wykresów;
- opracowanie dyplomów sportowych, listów pochwalnych, krótkich charakterystyk służących do oceny ucznia z wykorzystaniem edytora tekstu oraz programu graficznego CorellDRAW;
- korzystanie z Internetu w celu pozyskiwania informacji na temat awansu zawodowego nauczycieli, określonych rozporządzeń MENiS, kultury fizycznej itp.;
- wykorzystywanie środków masowego przekazu do realizacji ich podstawowych funkcji w ramach pracy z młodzieżą, to jest:
  a) funkcji upowszechniania – np. dostarczanie uczniom różnorodnych informacji związanych z wychowaniem zdrowotnym;
  b) funkcji ludycznej – np. wykorzystywanie nagrań muzycznych podczas realizacji działu „Rytm – taniec – muzyka", uwrażliwienie estetyczne

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

przez wprowadzenie na zajęciach wychowania fizycznego rozrywki tanecznej;

c) funkcji interpersonalnej – np. wyjaśnianie problemów drugiego człowieka oraz nabywanie umiejętności samookreślenia się w zastanej rzeczywistości za pomocą emisji wybranych teleaudycji w trakcie godzin wychowawczych;
d) funkcji wzorcotwórczej – np. przejmowanie pożądanych wzorów zachowań sportowych, ujętych w proponowanym materiale filmowym, emitowanym na zajęciach pozalekcyjnych.

Prowadząc zajęcia otwarte, nauczyciel wychowania fizycznego powinien przejawiać twórcze podejście do realizowanych zadań dydaktyczno-wychowawczych. Powinien też upowszechniać nowe rozwiązania metodyczno-organizacyjne oraz wychowawcze. W trakcie dyskusji hospitacyjnych warto się posługiwać ustalonymi wcześniej kryteriami oceny lekcji. Mogą one skłonić audytorium do modyfikacji swoich działań. Poniżej przedstawiam opracowany przez A. Bielskiego arkusz hospitacyjny lekcji wychowania fizycznego.

Tabela 15. Arkusz hospitacyjny lekcji wychowania fizycznego

Kryteria analizy lekcji	Ocena spełnienia wymagań zawartych w kryteriach
A. Kryterium celowości (świadome i celowe działanie nauczyciela)	
1. Czy nauczyciel przed lekcją w pełni uświadamiał sobie cele lekcji: poznawcze, kształcące i wychowawcze (dotyczące umiejętności, wiadomości, motoryczności i oddziaływań wychowawczych)?	D – dobrze; Z – zadowalająco; W – wymaga poprawy,
2. Czy nauczyciel zapoznał uczniów z zadaniami i celami lekcji i zachęcał ich do realizacji zadań?	D Z W

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Tabela 15. Arkusz hospitacyjny lekcji wychowania fizycznego – cd.

Kryteria analizy lekcji	Ocena spełnienia wymagań zawartych w kryteriach		
B. Kryterium racjonalności			
1. Czy nauczyciel poprawnie sformułował zadania lekcji i czy treści lekcji były adekwatne do założonych zadań, czy umożliwiały osiągnięcie celów?	D	Z	W
2. Czy treści lekcji były dostosowane do potrzeb i możliwości uczniów?	D	Z	W
3. Czy trafnie dobrano metody do zadań lekcji i czy nauczyciel się dobrze nimi posługiwał?	D	Z	W
4. Czy zastosowano odpowiednie formy organizacyjne zapewniające wysoką efektywność lekcji?	D	Z	W
5. Czy lekcja charakteryzowała się racjonalną budową i organizacją?	D	Z	W
6. Czy w lekcji wystąpiła wielostronna aktywizacja uczniów (czy realizowano zadania poznawcze, kształcące i wychowawcze)?	D	Z	W
7. Czy uczniowie byli traktowani podmiotowo (umożliwiono im samodzielne myślenie, podejmowanie decyzji, czy wystąpiła indywidualizacja, partnerstwo, samoocena itp.)?	D	Z	W
8. Czy respektowano zasady dydaktyczne (nauczania)?	D	Z	W
9. Czy zastosowano dostateczną ilość środków i pomocy dydaktycznych (przyborów i przyrządów) oraz w pełni wykorzystano możliwości szkoły w tym zakresie?	D	Z	W
C. Kryterium sprawności, dokładności i ekonomiczności			
1. Czy postawa nauczyciela była właściwa (swobodna, elastyczna, aktywizująca uczniów, konsekwentna, życzliwa, partnerska, pogodna, bezpośrednia, operatywna w działaniu)?	D	Z	W
2. Czy pokaz w wykonaniu nauczyciela był poprawny, objaśnienia precyzyjne i zrozumiałe?	D	Z	W
3. Czy odpowiednio do założonych celów i ekonomicznie wykorzystano czas lekcji?	D	Z	W
4. Czy były przestrzegane zasady BHP, higiena ciała, ubioru i otoczenia?	D	Z	W

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

D. Kryterium nowatorstwa (twórczy charakter działania) 1. Czy wprowadzono na lekcji nowe rozwiązania organizacyjno-metodyczne i czy były to rozwiązania autorskie nauczyciela?	D	Z	W
2. Czy nadają się one do upowszechniania w środowisku szkolnym?	D	Z	W
E. Kryterium skuteczności 1. Czy osiągnięto założone cele lekcji i w jakim stopniu?			
– w zakresie nauczanych umiejętności ruchowych,	D	Z	W
– w zakresie sprawności fizycznej,	D	Z	W
– w kształtowaniu postaw w zakresie kultury fizycznej.	D	Z	W
2. Czy lekcja spełniła również funkcję:			
– wzorcotwórczą (przygotowała uczniów w jakimś zakresie do aktywności ruchowej w czasie pozalekcyjnym i w życiu dorosłym)?	D	Z	W
– hedonistyczną (czy dała uczniom radość)?	D	Z	W
F. Autoocena lekcji i inne uwagi			
G. Ogólna ocena lekcji			

Źródło: Bielski, 2005, s. 306–308.

Nauczyciel mianowany, starający się o awans na stopień nauczyciela dyplomowanego, musi również przedstawić sprawozdanie z realizacji co najmniej trzech z następujących zadań:

a) opracowanie i wdrożenie programu działań edukacyjnych, wychowawczych, opiekuńczych lub innych związanych odpowiednio z oświatą, pomocą społeczną lub postępowaniem w sprawach nieletnich;
b) wykonywanie zadań doradcy metodycznego, egzaminatora okręgowej komisji egzaminacyjnej, eksperta komisji kwalifikacyjnej lub egzaminacyjnej dla nauczycieli ubiegających się o awans zawodowy, rzeczoznawcy do spraw programów nauczania, programów wychowania przedszkolnego, podręczników lub środków dydaktycznych, a w przypadku nauczycieli szkół artystycznych – także konsultanta współpracującego z Centrum Edukacji Artystycznej;
c) poszerzenie zakresu działań szkoły, w szczególności dotyczących zadań dydaktycznych, wychowawczych lub opiekuńczych;

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

d) zdobycie umiejętności posługiwania się językiem obcym na poziomie zaawansowanym;
e) wykonywanie zadań na rzecz oświaty, pomocy społecznej lub postępowania w sprawach nieletnich we współpracy z innymi osobami, instytucjami samorządowymi lub innymi podmiotami;
f) uzyskanie innych znaczących osiągnięć w pracy zawodowej.

Dodatkowym wymogiem stawianym nauczycielowi wychowania fizycznego jest sporządzenie opisu i analizy co najmniej dwóch przypadków rozpoznania i rozwiązania problemów edukacyjnych lub wychowawczych. Należy dodać, iż problemy edukacyjne są nieodłącznym elementem życia szkoły. Są bardzo rozpowszechnione i wymagają od nauczyciela postawy pełniejszej recepcji rzeczywistości oraz dogłębnego poznania wychowanków. Problemy edukacyjne stanowią więc pedagogiczne wyzwanie, odwołujące się do doświadczenia i wiedzy zawodowej pracownika oświaty.

Propozycje opisu i analizy przypadku edukacyjnego (wychowawczego) można odnaleźć w literaturze przedmiotu, na przykład w postaci następującego planu działania (Pomianowska, Sielatycki, Tołwińska-Królikowska, 2000, s. 147):
– identyfikacja problemu,
– geneza i dynamika zjawiska,
– znaczenie problemu,
– wdrażanie oddziaływań,
– efekty oddziaływań.

Odwołując się natomiast do pojęć znanych w pedagogice empirycznej, można wyszczególnić następujące elementy postępowania diagnostycznego, które można również odnieść do przypadku edukacyjnego (wychowawczego):
– diagnoza z opisem stanu rzeczy (deskrypcja),
– eksplikacja jako próba wyjaśnienia przyczyn i warunków istniejącego stanu rzeczy,
– predykcja jako prognoza i przewidywanie,
– korekta działań w sferze oddziaływań dydaktyczno-wychowawczych i opiekuńczych (Gnitecki, 1993, s. 179).

Poniżej autor przedstawia opis i analizę przypadku edukacyjnego z wykorzystaniem procedury pedagogiki empirycznej.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

1) T e m a t p r z y p a d k u e d u k a c y j n e g o
   Wyrównywanie poziomu zdolności motorycznych uczniów podczas zajęć lekkoatletycznych.
2) D i a g n o z a z o p i s e m s t a n u r z e c z y

Po przeprowadzeniu lekcji kontrolnych z zakresu lekkoatletyki w trzech rodzajach konkurencji otrzymano następujące wyniki (chłopcy z klas trzecich gimnazjum):

Tabela 16. Wyniki konkurencji lekkoatletycznych

Bieg na 60 metrów	Średnia arytmetyczna = 9,0 (sekundy)	Odchylenie standardowe = 0,4	Współczynnik zmienności = 4,4%
Skok w dal	Średnia arytmetyczna = 4,15 (metry)	Odchylenie standardowe = 0,42	Współczynnik zmienności = 10,1%
Pchnięcie kulą	Średnia arytmetyczna = 6,85 (metry)	Odchylenie standardowe = 1,68	Współczynnik zmienności = 24,5%

Źródło: opracowanie własne.

Aby stwierdzić, które z wyników charakteryzują się największą różnorodnością, obliczono współczynnik zmienności $V_{(x)}$ Pearsona. Współczynnik zmienności określa, ile procent średniej arytmetycznej wynosi odchylenie standardowe otrzymanych wyników.

$$V_{(x)} = \frac{S_{(x)}}{\bar{x}} 100\%$$

$S_{(x)}$ – odchylenie standardowe; $\bar{x}$ – średnia arytmetyczna.

Na podstawie otrzymanych wskaźników stwierdzono, że największym zróżnicowaniem charakteryzują się wyniki konkurencji – pchnięcie kulą (24,5%). Dane najmniej jednorodne dostarczają informacji o tym, że:
– istnieją zbyt skrajnie wysokie i skrajnie niskie odległości rzutowe w porównaniu z pozostałymi parametrami konkurencji lekkoatletycznych;
– szybkość i skoczność stanowią mocniejszą stronę motoryczną gimnazjalistów w porównaniu z ich siłą;

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

– widać brak odpowiedniego przygotowania siłowego i technicznego u niektórych gimnazjalistów.

3) Eksplikacja jako próba wyjaśnienia przyczyn i warunków istniejącego stanu rzeczy
   Dokonując oceny osiągnięć uczniów w podstawowych konkurencjach lekkoatletycznych, stwierdzono, że:
   – z uwagi na warunki bezpieczeństwa na zajęcia z kulą poświęcono zdecydowanie mniej jednostek lekcyjnych niż na konkurencje szybkościowe i skocznościowe;
   – w niektórych grupach, ze względu na trudności wychowawcze, zajęcia z kulą były prowadzone asekuracyjnie, co wpłynęło na osiąganie przez uczniów przeciętnych wyników;
   – wykonywano zbyt mało ćwiczeń przygotowawczych oraz zastępczych form ruchu (np. ćwiczenia z piłkami lekarskimi) w realizacji rzutów;
   – szybkość i skoczność są doskonalone w sposób naturalny także podczas zespołowych gier sportowych, natomiast wyrabianie siły jest możliwe tylko dzięki specjalnym ćwiczeniom;
   – gimnazjaliści zbyt krótko oddziaływali na kulę prawą kończyną górną, obawiając się ośmieszenia spowodowanego spaleniem próby;
   – gimnazjaliści często zbaczali z linii kierunkowej w czasie wykonywania doskoku;
   – uczniowie zachowywali zbyt niski kąt wypchnięcia kuli.

4) Predykcja jako prognoza i przewidywanie
   Należy zintensyfikować zajęcia lekkoatletyczne ćwiczące zdolności rzutowe. W okresie wiosennym trzeba poświęcić więcej czasu na: wieloboje rzutowe piłkami lekarskimi, zabawy i gry rzutne oraz zabawy z mocowaniem. W okresie zimowym należy częściej stosować metodę obwodowo-stacyjną z wykorzystaniem różnorodnych środków dydaktycznych (drążki gimnastyczne, sztangielki, liny, piłki lekarskie). Pożądanym rozwiązaniem będzie także organizowanie zawodów wewnątrzszkolnych w zakresie konkurencji rzutowych (pchnięcie kulą, rzut piłeczką palantową, rzut piłką lekarską z ustawienia tyłem). Jeśli chodzi o stronę techniczną, trzeba poświęcić więcej czasu na omówienie najczęściej zauważanych błędów oraz sposobów ich eliminacji.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

5) Korekta działań w sferze oddziaływań dydaktyczno-wychowawczych

Zintensyfikowano lekcje poświęcone pchnięciu kulą przez wprowadzenie ćwiczeń typu:

- szybkie pchnięcie kulą z miejsca bez odrywania prawej stopy od podłoża;
- szybki doskok, a następnie wolne sprężyste pchnięcie;
- wolny swobodny doskok, a następnie szybkie dynamiczne wypchnięcie kuli;
- pchnięcie kulą z podwójnego lub potrójnego doskoku;
- pchnięcie kulą do celu lub na wyznaczoną odległość;
- pchnięcia seryjne z miejsca i z doskoku;
- pchnięcia kulą na czas;
- ćwiczenia rzutne w formie wielobojowej.

Na lekcjach wychowania fizycznego, w części wstępnej, stosowano zabawy z mocowaniem i rzutne, np.: „W cztery strony", „Przeciąganie liny", „Łańcuszek-przerywanka", „Wyścig z mocowaniem", „Wyścig piłek lekarskich" itp. W drugim semestrze zorganizowano sześć turniejów wewnątrzszkolnych w konkurencjach rzutowych. Zawody zostały przeprowadzone w kategorii indywidualnej oraz zespołowej (rywalizacja między klasami). Ponadto młodzież otrzymała do domu broszury informacyjne o najczęściej popełnianych błędach i sposobach ich korekty. Opisano w nich takie błędy, jak:

- brak wyprzedzenia sprzętu w czasie doskoku;
- nieprawidłowa pozycja wyrzutna;
- zbaczanie z linii kierunkowej w czasie wykonywania doskoku;
- brak „dopchnięcia" kuli w ostatniej fazie pchnięcia;
- zbyt małe zaangażowanie kończyn dolnych podczas pchnięcia;
- zbyt długi doskok (mało stabilna pozycja wyrzutna);
- nieprawidłowy kąt wypchnięcia kuli;
- zbyt krótkie oddziaływanie na sprzęt ręką wyrzucającą.

Oddziaływania dydaktyczno-wychowawcze przyniosły oczekiwany efekt. Podczas czerwcowych lekcji kontrolnych odnotowano poprawę wyników: współczynnik Pearsona obniżył się z 24,5% do 15,1%.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Przedstawione rozwiązania w zakresie planowania i pracy własnej nauczyciela wychowania fizycznego stanowią przykładowy zestaw czynności oparty na doświadczeniu zawodowym autora. Każdy nauczyciel powinien poszukiwać osobistych dróg prowadzących do zmiany edukacyjnej. Powinny one być wyznacznikiem jego formalnych, materialnych i intelektualnych możliwości pedagogicznych.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Rozdział piąty

Awans zawodowy w opinii nauczycieli szkół bydgoskich – uwarunkowania pedeutologiczne

W rozważaniach nad wprowadzonym systemem awansu zawodowego warto zwrócić uwagę na informacje zwrotne uzyskane od nauczycieli, które dotyczą doświadczenia zdobytego podczas projektowania i osobistego rozwoju. Aktywizacja zdolności pedagogicznych nauczycieli na ścieżce awansu zawodowego wiąże się z teorią i praktyką edukacyjną, absorbującą szerokie kręgi społeczne. Dlatego w ustawicznie zmieniających się warunkach życia nauczyciel musi sprostać oczekiwaniom społecznym i zgodnie z nimi spełniać swoją rolę zawodową.

> Wypełnienie tej roli zawodowej związane jest z namysłem nad tym, co będzie (cel), nad tym, co aktualnie jest (działanie), oraz co było (ocena rezultatu) przedmiotem aktywności. Przedmiotem tego namysłu jest zarówno sytuacja, jak i uczestniczące w niej osoby (w tym i sam nauczyciel), fakty i zdarzenia. Refleksja jest więc immanentnie wpisana w profesjonalną rolę nauczyciela-wychowawcy (Czerepaniak-Walczak, 1995, s. 73).

Zatem analiza pedagogicznego warsztatu pracy może się przyczynić do doskonalenia kompetencji wymaganych współcześnie od nauczycieli i nadzoru pedagogicznego.

Opinie bydgoskich nauczycieli objętych sondażem diagnostycznym ujawniają przekonania tego środowiska na temat wymagań egzaminacyjnych i kwalifikacyjnych, mających udoskonalić rzeczywistość oświatową.

Cel badań

Celem badań było uzyskanie opinii na temat awansu i rozwoju pedagogicznego, formułowanych na podstawie zawodowych doświadczeń nauczycieli praktyków szkół bydgoskich. Opinie te dotyczyły:

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

– form kształcenia ustawicznego oraz systematycznego pogłębiania wiedzy dydaktyczno-wychowawczej;
– źródeł informacji ułatwiających dokonania zawodowe;
– dokumentowania przebiegu rozwoju zawodowego;
– wykonywania i ograniczeń podstawowych obowiązków nauczyciela;
– form pracy komisji egzaminacyjnych i kwalifikacyjnych w kontekście obiektywności ich działania;
– osobistych odczuć respondentów na tle uzyskania przez nich określonego stopnia awansu zawodowego;
– wykorzystania nurtów i teorii pedagogicznych w procedurze awansu pionowego;
– motywów uczestnictwa w procedurze awansu pionowego.

Za kryterium różnicujące uznano staż pracy w oświacie. Zatem cel poznawczy obejmował również wykazanie odmiennych stanowisk respondentów z uwzględnieniem wspomnianej zmiennej niezależnej. Powinno się to łączyć z prognozowaniem kierunków rozwoju zawodowego nauczycieli oraz przełamywaniem (ujawnionych w toku badań sondażowych) barier postępu pedagogicznego.

Materiał i metoda badawcza

Materiał badawczy stanowiła grupa nauczycieli z dobranych losowo bydgoskich szkół różnego szczebla (284 osoby; SP nr 6; SP nr 16; SP nr 18; SP nr 43; G nr 3; G nr 29; G nr 32; G nr 31; ZSD; LO nr 1; LO nr 13). Byli to nauczyciele z grupy przedmiotów: matematyczno-przyrodniczych, humanistycznych, artystycznych oraz wychowania fizycznego. Jako metody badawczej użyto sondażu diagnostycznego z przewagą pytań zamkniętych (maj/czerwiec 2005). Zmienna niezależna została określona na podstawie długości stażu pedagogicznego. Autor wyróżnił trzy przedziały w zależności od wysługi lat pracy w zawodzie nauczycielskim.

– 1–7 lat pracy. Według Rozporządzenia MENiS w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego przez nauczycieli (2004), w tym okresie, po spełnieniu wymogów formalnoprawnych, można osiągnąć stopień nauczyciela kontraktowego oraz mianowanego. Jest to czas, w którym nauczyciel przechodzi od fazy adaptacji do fazy dojrzałości zawodowej. Postępując w sposób zachowawczy (społecznie narzucony opór przed naruszeniem zastanego porządku oświatowego), początkujący pedagog uczy się, pozna-

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

je oraz wypracowuje pierwsze własne koncepcje pedagogiczne. W okresie późniejszym nauczyciel przyswaja wiedzę generatywną. Polega to na tym, iż wykorzystując nabyte informacje, jest on zdolny wykonywać nowe zadania. Wówczas w sferze poznawczej pojawiają się struktury związane z aktualizacją wiedzy, natomiast w sferze wykonawczej – nowe umiejętności. Mianowanie powinno świadczyć o opanowaniu przez nauczyciela warsztatu pracy, o większej samodzielności i lepszej jakości jego pracy.

– 8–15 lat pracy. Według Rozporządzenia MENiS w sprawie uzyskiwania stopni awansu zawodowego przez nauczycieli, w tym okresie, po spełnieniu wymogów formalnoprawnych, można osiągnąć stopień nauczyciela dyplomowanego. Powinna to być faza twórczego przekraczania roli zawodowej. Nauczyciel sam sobie podwyższa poziom założonych wymagań. Nadal doskonali swój warsztat (kształcenie, wychowanie, opieka, zarządzanie), co przejawia się zmniejszeniem liczby występujących trudności pedagogicznych. Pracownik oświaty współdziała ze zróżnicowanymi grupami socjologicznymi, oferując im określone innowacje, powstałe w wyniku przemyśleń i doświadczenia zawodowego. Zatem nauczyciel staje się mistrzem, twórcą programów, orędownikiem pracy badawczej na rzecz podwyższenia jakości pracy szkoły, zdobywa nowe specjalności przedmiotowe oraz poszerza zakres działań edukacyjnych szkoły.
– 16 lat pracy i więcej. Charakter działania pedagogicznego powinien stanowić wypadkową preferowanych wartości w sferze nauczania i wychowania oraz wiedzy o możliwościach ich zastosowania w praktyce. Według Karty Nauczyciela, dojrzały pedagog może w tym czasie uzyskać tytuł honorowy profesora oświaty.

> Nauczyciel z definicji zawodu powołany jest do tego, by przekazać określony obraz świata, umożliwić zrozumienie, pozwolić na doznanie i przeżycie wartości, ukształtować określoną sprawność (Kotusiewicz, 1995, s. 118).

Dlatego ostatni etap rozwoju zawodowego ma szczególne znaczenie dla samodoskonalenia się, które powinno stanowić przeciwwagę dla rutynizacji oraz wypalenia zawodowego.

Zmienne zależne zawierały się w procentowym zestawieniu opinii respondentów uzyskanych z ankiety. Otrzymane wskaźniki empiryczne (zaznaczone możliwości odpowiedzi jedno- lub wieloelementowe) pozwoliły na dostrzeżenie dynamiki zmian poglądów badanych w zależności od zdobytego przez nich doświadczenia zawodowego. Istotność różnic pomiędzy

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

zmiennymi niezależnymi była weryfikowana za pomocą nieparametrycznego testu chi-kwadrat (Krzysztofiak, Urbanek, 1977, s. 255). W przypadku porównywania danych z dwóch klas przyjmuje on postać:

$$X^2 = \frac{2(n_0 - n_e)^2}{n_e}$$

X^2 – wartość testu chi-kwadrat,
n_0 – liczebność faktyczna,
n_e – liczebność (oczekiwana) teoretyczna.

Wyniki badań i wnioski

Tabela I. Jakie formy kształcenia ustawicznego w osobistym rozwoju zawodowym uważa Pani/Pan za najbardziej pożądane?

Odpowiedzi	Ogółem	Staż pracy pedagogicznej nauczyciela w oświacie		
		1–7 lat pracy (zm. I)	8–15 lat pracy (zm. II)	16 i więcej lat pracy (zm. III)
(a)	60,4	62,8	55,6	64,8
(b)	53,7	58,8	62,9	37,9
(c)	27,6	30,2	27,8	24,3
(d)	25,4	30,2	26,0	18,9
(e)	44,0	37,2	44,4	51,3

(Dane w %; *N*= 284; ze względu na wielość wyborów % nie sumują się do 100%)

a) studia podyplomowe lub inne uzupełniające prowadzone przez szkołę wyższą,
b) kursy i warsztaty prowadzone przez CEN,
c) rady szkoleniowe i kształcenie wewnętrzne w ramach szkolnych zespołów przedmiotowych,
d) spotkania metodyczne z zaproszonymi gośćmi,
e) samokształcenie.

Źródło: opracowanie własne.

Większość respondentów (60,4%) uważa, że najbardziej pożądaną formą kształcenia ustawicznego w osobistym rozwoju zawodowym są studia prowadzone przez szkołę wyższą. Wybór ten można uzasadnić uzyskaniem

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

dodatkowych kwalifikacji lub wzbogaceniem już posiadanych. Studiując drugi kierunek na uczelni wyższej, nauczyciele mają gwarancję, że otrzymają potwierdzenie kwalifikacji, na co nie zawsze mogą liczyć w przypadku różnego rodzaju kursów oferowanych przez pozauczelniane centra edukacyjne. Przykładowo kształcenie nauczycieli w formie studiów podyplomowych może być realizowane przez szkołę wyższą w zakresie kształcenia kierunkowego, o ile:

– studia te prowadzi szkoła wyższa, która kształci na studiach dziennych w ramach kierunków (specjalności) zgodnych z zakresem studiów podyplomowych;
– rekrutacji na studia dokonuje się spośród absolwentów studiów magisterskich lub wyższych studiów zawodowych, którzy ukończyli kierunek lub specjalność zbliżone pod względem merytorycznym do studiów podyplomowych;
– kształcenie kierunkowe przygotowuje merytorycznie do prowadzenia określonego rodzaju zajęć edukacyjnych (przedmiotowych lub innych).

Zatem szkoła czy uczelnia wyższa spełnia ważną funkcję dydaktyczno-wychowawczą rozwijającą zawodowo środowisko pedagogiczne. Wybieranie przez badanych tej właśnie odpowiedzi mogło być spowodowane także tym, iż uczelnie wyższe zapewniają kadrę o wyższych kwalifikacjach (stopnie naukowe) w porównaniu z innymi centrami edukacyjnymi dla nauczycieli. Autor często spotykał się z obiegowymi opiniami pedagogów: „Dlaczego magister ma uczyć magistra?" lub „To nie jest rozwijające, żeby magister pisał pracę dyplomową pod kierunkiem promotora magistra". Możliwe, że z tych samych przyczyn badani rzadko wybierali możliwości (c) i (d) (27,6%; 25,4%). Rozpatrując zmienne niezależne, należy stwierdzić, że zachodzą istotne różnice przy wyborze odpowiedzi (b) (różnica istotna statystycznie pomiędzy zmiennymi I i III dla $\alpha = 0{,}05$; $X^2_{obl.} = 4{,}5 > X^2_{df(1)} = 3{,}841$ oraz pomiędzy zmiennymi II i III dla $\alpha = 0{,}05$; $X^2_{obl.} = 6{,}2 > X^2_{df(1)} = 3{,}841$). Świadczy to o mniejszej popularności kursów i warsztatów prowadzonych przez CEN w zestawieniu z kształceniem w szkołach wyższych oraz samokształceniem wśród nauczycieli ze stażem 16 lat i więcej. Natomiast nauczyciele młodsi stażem wyżej cenią kursy i warsztaty prowadzone przez CEN w porównaniu z samokształceniem poza formami zorganizowanymi. Zauważenie potrzeby uzupełnienia wiedzy pedagogicznej przez uczestnictwo w określonych formach kształcenia ustawicznego zależy od długości stażu pracy.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Tabela II. Czy Pani/Pana zdaniem uaktualnianie wiedzy ogólnopedagogicznej lub z zakresu dydaktyki szczegółowej (np. poprzez studia, warsztaty itp.):

Odpowiedzi	Ogółem	Staż pracy pedagogicznej nauczyciela w oświacie		
		1–7 lat pracy (zm. I)	8–15 lat pracy (zm. II)	16 i więcej lat pracy (zm. III)
(a)	6,7	9,3	7,4	2,7
(b)	11,2	11,6	7,4	16,2
(c)	76,9	79,1	77,8	72,9
(d)	14,2	13,9	11,1	18,9
(e)	20,1	16,3	22,2	21,6
(f)	1,5	–	1,9	2,7

(Dane w %; *N* = 284; ze względu na wielość wyborów % nie sumują się do 100%)

a) mija się z celem, ponieważ uzyskując określony tytuł zawodowy, zostałam/zostałem w zupełności przygotowana/przygotowany do wykonywania zawodu nauczyciela,
b) jest konieczne o tyle, o ile wymagają tego ode mnie moi zwierzchnicy,
c) jest pożądaną formą kształcenia i doskonalenia zawodowego, mogącą wskazywać drogi pełniejszego rozwoju pedagogicznego,
d) jest tylko procedurą ułatwiającą awans pionowy nauczyciela,
e) jest obecnie modnym trendem, ułatwiającym osiągnięcie uznania w oczach nadzoru pedagogicznego lub uzyskania pewnej niezależności i stabilności zawodowej,
f) trudno mi powiedzieć.

Źródło: opracowanie własne.

Deklarowane opinie badanych dotyczące doskonalenia zawodowego wskazują, że większość z nich uważa doskonalenie zawodowe za pożądane i pragnie stale się rozwijać (76,9%). Zatem awans zawodowy nie jawi się respondentom jako procedura, modny trend czy konieczność narzucona odgórnie, lecz jest spowodowany określonym stopniem profesjonalizacji jako źródła pracy nad sobą.

Profesjonalizacja jest procesem stawania się nauczycielem, jest więc procesem ustawicznym. Obejmuje nabywanie przez nauczyciela wiedzy koniecznej do wykonywania zawodu, a zatem wiedzy ogólnej, pedagogicznej,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

psychologicznej oraz rozwijanie umiejętności wykonywania czynności dydaktycznych i innych działań pedagogicznych. W procesie profesjonalizacji należy wyróżnić także drugi składnik – podmiotowy, na który składają się: pożądane cechy osobowości, subiektywnie uznawane wartości, motywacja wyboru i wykonywania zawodu oraz program samorealizacji w zawodzie (Olszewski, 2000, s. 284). Postawa autentycznego zaangażowania pedagoga w proces samokształcenia umożliwia pogłębianie wiedzy i doskonalenie umiejętności zawodowych. Wyniki badań ujawniają więc właściwą identyfikację bydgoskich nauczycieli z zawodem.

Tabela III. Po podjęciu trudu realizacji ścieżki awansu zawodowego z jakich źródeł pomocniczych i informacyjnych najchętniej Pani/Pan korzystał (będzie korzystał)?

Odpowiedzi	Ogółem	Staż pracy pedagogicznej nauczyciela w oświacie		
		1–7 lat pracy (zm. I)	8–15 lat pracy (zm. II)	16 i więcej lat pracy (zm. III)
(a)	41,8	39,5	42,6	43,2
(b)	32,1	25,6	37,0	32,4
(c)	64,9	74,4	62,9	56,8
(d)	68,7	72,1	72,2	59,5
(e)	36,6	41,9	44,4	18,9
(f)	20,1	23,3	18,5	18,9
(g)	3,0	2,3	1,9	5,4

(Dane w %; $N = 284$; ze względu na wielość wyborów % nie sumują się do 100%)

a) literatura zwarta,
b) kwartalniki i inne czasopiśmiennictwo fachowe,
c) media elektroniczne (Internet, pakiety multimedialne, edukacyjne programy wideo itp.),
d) doświadczenie zawodowe i pomoc koleżeńska współpracowników,
e) konsultacje z metodykami i pedagogami CEN,
f) fachowe poradnictwo dyrektora szkoły,
g) fachowe poradnictwo wizytatora placówki.

Źródło: opracowanie własne.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Jak wynika z odpowiedzi zawartych w tabeli III, najbardziej popularnymi źródłami pomocniczymi w procesie awansu zawodowego nauczycieli są: doświadczenie zawodowe i pomoc merytoryczna współpracowników (68,7%), a w dalszej kolejności – media elektroniczne (64,9%), literatura zwarta (41,8%), konsultacje z metodykami CEN (36,6%) oraz czasopiśmiennictwo fachowe (32,1%). Docenianie doświadczenia zawodowego starszych kolegów może się przyczyniać do powstawania nieformalnych grup wsparcia nauczycielskiego, których celem może być pomoc młodym pedagogom w doskonaleniu kompetencji pedagogicznych. Tą drogą może nastąpić twórcze uaktywnienie młodych nauczycieli, korzystających z dorobku zawodowego starszych pedagogów lub odwrotnie, bardziej doświadczeni zmuszają się do większej pracy nad sobą, aby sprostać oczekiwaniom młodszych kolegów.

Natomiast popularność mediów elektronicznych wskazuje na ich konkurencyjność w stosunku do innych źródeł informacyjnych, wykorzystywanych w dążeniu do awansu zawodowego. Na przykład Internet jako uniwersalne narzędzie szybkiego zdobywania informacji pozwala użytkownikom na:

– udostępnianie sieciowych stron internetowych, np. www.men.waw.pl; www.codn.edu.pl;
– dostęp do baz danych różnych instytucji i bibliotek;
– korzystanie z poczty elektronicznej (e-mail);
– łączność z innymi użytkownikami dzięki komunikatom, wymianie informacji i dyskusjom w grupach na określony temat (listserwery) itp.

Trzeba także podkreślić, że dzięki mediom realizowana jest tak potrzebna nauczycielom funkcja inspiracyjna, tj. patronowanie idei nowatorstwa pedagogicznego, zachęcanie do poszerzenia wiedzy, uczestnictwa w samokształceniu oraz szeroko rozumianej działalności edukacyjnej.

Na podstawie badań stwierdzono przypisywanie większego znaczenia konsultacji z metodykami i pedagogami CEN przez nauczycieli zakwalifikowanych do zmiennej I i II w porównaniu z nauczycielami zakwalifikowanymi do zmiennej III [odpowiedź (e); różnica istotna statystycznie pomiędzy zmiennymi I i III dla $\alpha = 0{,}01$; $X^2_{obl.} = 8{,}7 > X^2_{df(1)} = 6{,}635$ oraz pomiędzy zmiennymi II i III dla $\alpha = 0{,}01$; $X^2_{obl.} = 10{,}2 > X^2_{df(1)} = 6{,}635$]. Wyniki badań wskazują również na niewielką rolę bezpośredniego nadzoru pedagogicznego jako źródła informacji dla nauczycieli uczestniczących w procedurze

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

awansu zawodowego. Może to wynikać z różnych przyczyn, do których można zaliczyć głównie:

– Stereotypową recepcję nadzoru pedagogicznego przez nauczycieli. Społeczny odbiór nadzoru pedagogicznego ujawnia się często przez pryzmat zależności służbowej oraz sytuacji kontroli i oceny. Nauczyciel jest poddawany hospitacjom, monitorowaniu i ewaluacji, służącym ocenie, warunków i efektów pracy dydaktycznej, wychowawczej i opiekuńczej oraz innej działalności zawodowej, a także ocenie postępu w tym zakresie. Zdarza się, że twórczy, innowacyjny pedagog nie zyskuje akceptacji w opinii nadzoru (np. ze względu na swoją konkurencyjność, mobbing), co może przerwać nić porozumienia i prowadzić do alienacji zawodowej. Trzeba jednak pamiętać, że rozwój zawodowy nauczycieli jest związany nie tylko z jakościowym rozwojem danej placówki oświatowej, lecz powinien pobudzać do twórczych działań także pracowników kuratorium.
– Niedostatek wzorów innowacyjnych przekształcających procesy edukacyjne. Nauczyciele, poszukując wzorów postępowania, biorą także pod uwagę dokonania merytoryczne pracowników nadzoru. Tymczasem dorobek autorski tej grupy pracowników oświaty jest skupiony przede wszystkim na czynnościach kontrolno-oceniających. Brakuje natomiast opracowań metodycznych, rozwiązań programowych (zatwierdzonych przez MENiS), konferencji naukowych organizowanych wspólnie z nauczycielami i pracownikami uczelni pedagogicznych, które mogłyby stanowić ważne źródło innowacji edukacyjnych.
– Brak synergii pedagogicznej w działaniach podmiotów oświatowych. W relacjach przełożony – podwładny może panować styl dyrektywny, w którym istotne są tylko zadania, natomiast inwencja pracownika schodzi na dalszy plan. Utrudnia to współpracę pomiędzy podmiotami działań oświatowych.
– Istnienie sił zachowawczych promujących nieomylność nadzoru. Polega to na trzymaniu się ustalonych kanonów oceny nauczycieli, bez odwoływania się do literatury pedagogicznej. W tym przypadku nauczyciel jest traktowany przedmiotowo, jako bezpośredni wykonawca poleceń przełożonych. Na przykład tłumiona jest jakaś podjęta inicjatywa działań kulturowych wobec wychowanków, ponieważ dyrektor inaczej wyobraża sobie realizację procesu wychowawczego w danej klasie. Praca nauczy-

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

ciela jest uzależniona od subiektywnych sądów nadzoru, niekoniecznie zgodnych z założeniami nauk pedagogicznych.

– Warunek rzetelności wiedzy pedagogicznej. Polega na posiadaniu gruntownej wiedzy pedagogicznej i odpowiednich kwalifikacji. Zatem przygotowanie zawodowe pracowników nadzoru powinno być wielospecjalistyczne (przynajmniej dwa przedmioty nauczania) z naciskiem na uzyskanie specjalności bądź tytułu zawodowego z zakresu pedagogiki. Pozwoli to rzeczywiście utożsamić nadzór pedagogiczny z pedagogiką jako nauką o wychowaniu, kształceniu i autoedukacji. Funkcjonowanie teoretycznej wiedzy pedagogicznej i jej praktycznych implikacji powinno więc wspierać wszelkie przedsięwzięcia regulujące pracę dydaktyczno-wychowawczą nauczyciela.

Wymienione przyczyny mogą znacząco hamować przepływ informacji pomiędzy bezpośrednim nadzorem pedagogicznym a nauczycielem, który rozpoczyna drogę do awansu zawodowego.

Tabela IV. Co dla Pani/Pana stanowiło (będzie stanowić) największą trudność w procedurze awansu zawodowego?

Odpowiedzi	Ogółem	Staż pracy pedagogicznej nauczyciela w oświacie		
		1–7 lat pracy (zm. I)	8–15 lat pracy (zm. II)	16 i więcej lat pracy (zm. III)
(a)	24,6	38,2	16,6	21,6
(b)	32,8	21,3	35,3	40,6
(c)	42,6	40,5	48,1	37,8
	Σ 100	Σ 100	Σ 100	Σ 100

(Dane w %; *N* = 284)

a) dokumentowanie, przebieg i analiza pracy dydaktycznej,

b) dokumentowanie, przebieg i analiza pracy wychowawczej,

c) trudno mi powiedzieć.

Źródło: opracowanie własne.

Jak się okazuje, dla nauczycieli starających się o awans dokumentowanie wiedzy i umiejętności pracy z podopiecznymi jest trudniejsze w obszarze wychowawczym niż dydaktycznym (32,8%). Może to świadczyć

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

o nieumiejętności stosowania takich elementów pracy wychowawczej, które są wymieniane w wymaganiach na poszczególne stopnie awansu zawodowego. Można tu wyszczególnić:
- znajomość środowiska uczniów, ich problemów oraz umiejętność współpracy z nimi;
- pracę w organach szkoły związaną z realizacją zadań wychowawczych;
- uwzględnianie w pracy potrzeb rozwojowych uczniów, problematyki środowiska lokalnego oraz współczesnych problemów społecznych i cywilizacyjnych;
- umiejętność zastosowania wiedzy z zakresu psychologii i pedagogiki do rozwiązywania problemów związanych z zakresem realizowanych przez nauczyciela zadań;
- opracowanie i wdrożenie programu działań wychowawczych;
- rozpoznawanie i rozwiązywanie problemów wychowawczych, z uwzględnieniem specyfiki typu i rodzaju szkoły, w której nauczyciel jest zatrudniony.

Wiąże się to z pewnością z potrzebą bliższego zaznajomienia się ze sposobami uprawiania teorii wychowania, jako użytecznej dyscypliny wspierającej proces uczenia się i oddziaływania na wszechstronny rozwój wychowanków. Należy zwrócić uwagę na to, że w miarę upływu lat pracy działalność wychowawcza i jej analiza stają się dla pedagogów najbardziej doświadczonych problemem, co uwidoczniło się w opinii nauczycieli ze stażem 16 lat i więcej [odpowiedź (b); różnica istotna statystycznie pomiędzy zmiennymi I i III dla $\alpha = 0{,}05$; $X^2_{\text{obl.}} = 6{,}1 > X^2_{\text{df(1)}} = 3{,}841$]. Przyczyn takiego stanu rzeczy można się dopatrywać w różnorodnych okolicznościach pedagogicznych, do których autor zalicza między innymi:
- zagrożenia spowodowane wypaleniem zawodowym nauczycieli;
- dezaktualizuję nabytej wiedzy pedagogicznej w porównaniu z wyzwaniami zróżnicowania kulturowego, społecznego i osobowościowego podmiotów wychowania;
- preferowanie utartych stylów wychowawczych, podporządkowanych przede wszystkim dydaktyce;
- rozbieżność wartości i oczekiwań młodego pokolenia uczących się i generacji starszych nauczycieli;
- zaniedbania w dziedzinie samokształcenia i rutyna zawodowa.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Tabela V. Czy uczestnicząc w procedurze awansu zawodowego, zdarzało się Pani/Panu zaniedbywać niektóre z obowiązków nauczyciela (np. powierzchowne przygotowanie się do lekcji, bagatelizacja spraw wychowawczych uczniów, odkładanie w czasie zaplanowanych sprawdzianów i wycieczek itp.)?

Odpowiedzi	Ogółem	Staż pracy pedagogicznej nauczyciela w oświacie		
		1–7 lat pracy (zm. I)	8–15 lat pracy (zm. II)	16 i więcej lat pracy (zm. III)
(a)	16,2	20,9	14,8	13,5
(b)	13,4	2,3	11,1	29,7
(c)	19,2	23,3	24,1	8,2
(d)	40,0	39,5	40,7	37,8
(e)	11,2	14,0	9,3	10,8
	Σ 100	Σ 100	Σ 100	Σ 100

(Dane w %; $N = 284$)

a) tak – sporadycznie,
b) tak – dosyć często,
c) tak – lecz tylko w sytuacjach wzmożonego opracowywania dokumentacji,
d) nie,
e) trudno mi powiedzieć.

Źródło: opracowanie własne.

Czynności związane z zaangażowaniem w rozwój zawodowy powodują w opinii badanych zaniedbywanie niektórych obowiązków (∑ a, b, c – 48,8%). Doskonalenie zawodowe wymaga odpowiedniego planowania, które powinno uwzględnić zachowanie odpowiednich proporcji pomiędzy pracą zawodową a przedsięwzięciami autoedukacyjnymi. Jak twierdzi D. Jankowski, znaczenie edukacji i rozwoju pedagogicznego nauczycieli jest ogromne. Jest ono tym większe, im edukacja i rozwój są bardziej funkcjonalne. W przeciwnym razie ich znaczenie będzie niewielkie (por. Jankowski, 2003, s. 45).

Częstość zaniedbań niektórych obowiązków nauczyciela, w związku z podjęciem czynności wynikających z procedury awansu zawodowego, jest zależna od stażu pracy [odpowiedź (b); różnica istotna statystycznie pomiędzy zmiennymi I i III dla $\alpha = 0{,}01$; $X^2_{obl.} = 23{,}4 > X^2_{df(1)} = 6{,}635$ oraz

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

pomiędzy zmiennymi II i III dla $\alpha = 0{,}01$; $X^2_{obl.} = 8{,}3 > X^2_{df(1)} = 6{,}635$]. Wynika z tego, że realizacja zadań wymaganych na stopień nauczyciela dyplomowanego, zamiast służyć dobru szkoły, może stać się przyczyną dysfunkcji pedagogicznej.

Tabela VI. Czy według Pani/Pana forma awansu zawodowego fałszuje niekiedy obraz rzeczywistej pracy pedagogicznej nauczyciela?

Odpowiedzi	Ogółem	Staż pracy pedagogicznej nauczyciela w oświacie		
		1–7 lat pracy (zm. I)	8–15 lat pracy (zm. II)	16 i więcej lat pracy (zm. III)
(a)	6,0	7,0	5,5	5,4
(b)	61,9	53,5	64,8	67,6
(c)	17,9	27,9	13,0	13,5
(d)	14,2	11,6	16,7	13,5
	Σ 100	Σ 100	Σ 100	Σ 100

(Dane w %; $N = 284$)

a) nie,
b) tak, ponieważ komisja opiniuje na podstawie dostarczonych sprawozdań i analiz; brak jest natomiast obiektywnej oceny pracy z dziećmi i młodzieżą, ponieważ komisja nie ma możliwości hospitowania zajęć,
c) tak, ponieważ oświatowy nepotyzm (popieranie znajomych) i pojawiające się niekiedy plagiaty dokumentacji są poza zasięgiem rzetelnej weryfikacji,
d) trudno mi powiedzieć.

Źródło: opracowanie własne.

Ponad połowa respondentów (61,9%; 17,9%) stwierdza, że obecna forma awansu zawodowego nie w pełni odzwierciedla przebieg pracy pedagogicznej nauczyciela. Weryfikacja kunsztu i mistrzostwa powinna się łączyć z uczestnictwem zainteresowanych stron w określonym bloku zajęć lekcyjnych. Prawdziwy wkład pracy i dobry kontakt z dziećmi i młodzieżą można ocenić dopiero w wyniku przeprowadzonych hospitacji. Ponadto tzw. rozmowy przedhospitacyjne mogą ukierunkować nauczyciela w zakresie różnorodnej problematyki będącej później przedmiotem szerszej oceny związanej z awansem zawodowym. Do ważnych zagadnień pracy

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

nauczycielskiej, które powinny być rozważane drogą uczestnictwa komisji na jednostkach lekcyjnych, można zaliczyć:
- Diagnozę możliwości intelektualnych i zdolności motorycznych uczniów; pracę z uczniem zdolnym, przeciętnym, słabym.
- Kształcenie u uczniów umiejętności rozwiązywania problemów.
- Rozpoznawanie indywidualnego stylu pracy szkolnej uczniów.
- Kształtowanie odporności emocjonalnej uczniów na sytuacje trudne.
- Przezwyciężanie niechęci uczniów do nauki szkolnej.
- Rozpoznawanie i rozwiązywanie konfliktów grupowych.
- Merytoryczna analiza pracy pedagogicznej i jej efektów.
- Analizę przyczyn sukcesów i niepowodzeń w procesie dydaktyczno-wychowawczym.
- Korygowanie działań dydaktyczno-wychowawczych przez podejmowanie nowatorskich rozwiązań metodycznych oraz organizacyjnych.

Tabela VII. Czy uzyskując określony stopień awansu zawodowego, czuje się Pani/Pan:

Odpowiedzi	Ogółem	Staż pracy pedagogicznej nauczyciela w oświacie		
		1–7 lat pracy (zm. I)	8–15 lat pracy (zm. II)	16 i więcej lat pracy (zm. III)
(a)	10,4	11,6	7,4	13,5
(b)	3,8	2,3	3,7	5,4
(c)	16,4	20,9	20,4	5,4
(d)	54,5	46,5	57,4	59,4
(e)	14,9	18,7	11,1	16,3
	Σ 100	Σ 100	Σ 100	Σ 100

(Dane w %; $N = 284$)

a) nauczycielem o większej autonomii i niezależności pedagogicznej,
b) nauczycielem, którego teoretyczny model poszukiwań nie uzyskuje większej aprobaty w oczach współpracowników (w tym nadzoru pedagogicznego) niż dotychczas,
c) nauczycielem o większej odwadze i nadziei pedagogicznej, który forsuje obrany kanon strategii dydaktyczno-wychowawczych, czasami wobec nieuzasadnionego sprzeciwu współpracowników lub nadzoru pedagogicznego,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

d) tak jak dotychczas, w zasadzie w mojej pracy nic się nie zmieniło,
e) trudno mi powiedzieć.

Źródło: opracowanie własne.

W opinii badanych zdobycie wyższego stopnia awansu zawodowego nie łączy się z większą autonomią, niezależnością oraz uzyskaniem zgody na wprowadzenie nowych kanonów dydaktyczno-wychowawczych (54,5%). Taka sytuacja może grozić replikacyjnym podejściem do bieżących problemów szkoły. Samorealizacja zawodowa powinna stymulować rozwój osobowy poprzez poszukiwanie nowych dróg i sposobów działania. Opinie respondentów świadczą o tym, że w praktyce tak nie jest.

Tabela VIII. Czy uzyskując określony stopień awansu zawodowego, ma Pani/Pan poczucie:

Odpowiedzi	Ogółem	Staż pracy pedagogicznej nauczyciela w oświacie		
		1–7 lat pracy (zm. I)	8–15 lat pracy (zm. II)	16 i więcej lat pracy (zm. III)
(a)	29,1	30,2	29,6	27,0
(b)	23,9	37,2	24,1	8,1
(c)	23,1	25,6	24,1	18,9
(d)	17,9	20,9	7,4	29,7
(e)	26,9	23,3	37,0	16,2

(Dane w %; *N* = 284; ze względu na wielość wyborów % nie sumują się do 100%)
a) większej odpowiedzialności w stosunku do wykonywanego zawodu,
b) większej dojrzałości społecznej w pracy z dziećmi i młodzieżą,
c) uzyskania inspiracji do doskonalenia sztuki pedagogicznej,
d) zdobycia zbędnych doświadczeń, poza którymi uzyskałam/uzyskałem istotną gratyfikację pieniężną,
e) trudno mi powiedzieć.

Źródło: opracowanie własne.

Rozwój zawodowy przyczynia się do pożądanej projekcji, która w dalszych poczynaniach pedagogicznych może się przejawiać zwiększo-

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

ną odpowiedzialnością, dojrzałością oraz inspiracją do doskonalenia pracy nauczycieli z dziećmi i młodzieżą – tak uważają badani. Aby te odczucia poddanych sondażowi pedagogów znalazły urzeczywistnienie w praktyce, należy uwzględnić w systemie kierowania szkołą wypracowanie skutecznej płaszczyzny, motywującej nauczycieli do podejmowania działalności twórczej.

Tabela IX. Czy według Pani/Pana komisje do spraw awansu zawodowego nauczycieli powinny mieć inny skład?

Odpowiedzi	Ogółem	Staż pracy pedagogicznej nauczyciela w oświacie		
		1–7 lat pracy (zm. I)	8–15 lat pracy (zm. II)	16 i więcej lat pracy (zm. III)
(a)	16,4	14,0	11,1	27,0
(b)	23,1	30,2	18,5	21,6
(c)	60,4	55,8	70,4	51,4
	Σ 100	Σ 100	Σ 100	Σ 100

(Dane w %; $N = 284$)

a) tak – w komisji powinien być obligatoryjnie chociaż jeden przedstawiciel uczelni, która prowadzi studia pedagogiczne lub kierunki nauczycielskie,
b) nie,
c) trudno mi powiedzieć.

Źródło: opracowanie własne.

Na podstawie uzyskanych wyników, przedstawionych w tabeli IX, tylko nauczyciele z najdłuższym stażem pracy w oświacie uważają, że skład komisji kwalifikacyjnych powinien być inny (27%). Obecność w komisji przedstawiciela uczelni pedagogicznej mogłaby zwiększyć rzetelność niektórych czynności weryfikacyjnych, co było niejednokrotnie postulowane w kręgach pedagogicznych. Starsi stażem pracownicy oświaty z pewnością zdają sobie sprawę z tego, że niektórzy eksperci (członkowie komisji egzaminacyjnych i kwalifikacyjnych) są dalecy od traktowania p e d a g o g i k i j a k o n a u k i u ż y t k o w e j, co może mieć wpływ na kontrowersyjne decyzje w sprawach merytorycznych dotyczących awansu zawodowego. W tym przypadku nie-

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

wykorzystanie potencjału akademickiego może potęgować także określony rozdźwięk pomiędzy recepcją praktyki pedagogicznej a konstruktami teorii pedagogicznych, które przenikają się i uzupełniają.

Tabela X. Proszę napisać, który ze współczesnych nurtów (prądów, teorii) pedagogicznych był Pani/Panu najbliższy w realizowanej ścieżce awansu zawodowego?

Odpowiedzi	Ogółem	Staż pracy pedagogicznej nauczyciela w oświacie		
		1–7 lat pracy (zm. I)	8–15 lat pracy (zm. II)	16 i więcej lat pracy (zm. III)
Znajomość zagadnienia	20,1	20,1	24,1	21,6
Przykłady odpowiedzi	Najczęściej powtarzającymi się odpowiedziami były: – pedagogika emancypacyjna, – pedagogika chrześcijańska (personalizm), – behawioryzm, – pedagogika nieautorytarna (wychowanie bez porażek w ujęciu T. Gordona), – pedagogika waldorfowska (R. Steiner), – pedagogika Janusza Korczaka, – pedagogika Celestyna Freineta, – progresywistyczna koncepcja nauczania i wychowania (J. Dewey).			

(Dane w %; *N* = 284)

Źródło: opracowanie własne.

Powyższe pytanie otwarte zostało uzupełnione informacją, że można także wymienić przedstawiciela myśli pedagogicznej lub psychologicznej, którego idee są bliskie badanym. Znajomość współczesnych nurtów pedagogicznych dotyczyła różnych aspektów pracy nauczycieli, o których respondenci zostali poinformowani w toku badań. Pośrednio powyższe pytanie otwarte weryfikowało także ogólną znajomość określonych nurtów pedagogicznych.

W rozumieniu autora nurt pedagogiczny to zespół tendencji oświatowych, dotyczących kształcenia, wychowania oraz autoedukacji, utrwalony

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

w szeregu przyjętych oddziaływań dydaktyczno-wychowawczych i stanowiący empirycznie sprawdzony paradygmat pracy z dziećmi i młodzieżą. Jak wynika z tabeli X, respondenci posiadają ograniczoną wiedzę na temat współczesnych nurtów pedagogicznych i w związku z tym wykorzystują ją do swego rozwoju zawodowego w niewielkim stopniu. Zdecydowana większość badanych nie wypowiedziała się w ogóle na ten temat (79,9%). Świadczy to o luce w ich wiedzy pedagogicznej. A przecież zainteresowanie człowiekiem, tzn. postrzeganie i rozpoznawanie ludzkich właściwości oraz badanie i wspieranie możliwości rozwijania przez ludzi własnych zdolności oraz osiągania pełni osobistego rozwoju, powinno sprzyjać ewolucji wychowawczej szkoły (por. Śliwerski, 2001, s. 121). Tymczasem, jak wynika z badań: teoria wielostronnego kształcenia, nauczanie programowane, nauczanie problemowe, pedagogika niedyrektywna, pedagogika radykalnego humanizmu, pedagogika Gestalt, pedagogika międzykulturowa oraz szereg innych niewymienionych tu nurtów nie ma szans stać się podstawą do tworzenia przez nauczycieli nowej wiedzy z zasobów wiedzy już posiadanej. Zatem kryterium uobecniania nauki w działaniu praktycznym nauczyciela powinno zyskać większe możliwości wykorzystania w rutynowych czynnościach zawodowych.

Chcąc wykorzystać naukę w działaniu praktycznym nauczyciela (tj. kształtować funkcjonalną użyteczność jego wiedzy), w procesie doskonalenia zawodowego należy nadać szczególne znaczenie:

- wiedzy, jako orientacyjnej podstawie działania;
- jej aspektom metodologicznym, jako podstawie tworzenia systemu wiedzy z napływających informacji, często pozornie luźnych i rozproszonych;
- umiejętnościom praktycznym, w tym badawczym, stanowiącym rękojmię wprawy w operowaniu informacją (Kwiatkowska, 1988, s. 54).

Czerpanie wiedzy z różnych nurtów pedagogicznych otwiera przed nauczycielem szansę na twórczą pracę, charakteryzującą się aschematyzmem, zmiennością oraz różnorodnością poczynań merytorycznych.

> Nauczyciel twórczy pracuje inaczej. W różnych warunkach [sytuacjach] i w różnym czasie stosuje odmienne sposoby działania [np. inaczej rozpoczyna lekcje, inaczej ocenia, inaczej zwraca się do uczniów]. Unika on stosowania ciągle tych samych procedur i metod. Obce są mu jednostajność, stereotypowość, powtarzalność. Operuje zróżnicowanym i zmiennym zasobem technik pedagogicznych. Stosuje różnorodne i zmienne kryteria oceny uczniów. Praca nauczyciela

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

twórczego charakteryzuje się swoistą dynamiką; zawsze coś się w niej dzieje, zmienia. Nie wszystko jest ściśle zaprogramowane, możliwe do przewidzenia (Schulz, 1989, s. 137).

Trzeba zdać sobie sprawę, że budowanie własnego systemu pracy z dziećmi i młodzieżą, z wykorzystaniem elementów różnych nurtów pedagogicznych, jest procesem pozwalającym na przełamanie nabytych stereotypów nauczycielskich.

Zbliżenie nauczycieli do twórczości wybitnych przedstawicieli myśli pedagogicznej może odegrać istotną rolę w kształtowaniu postaw wychowawczych.

Poznawanie dorobku pedagogów-nowatorów dostarcza nie tylko określonego zasobu żywej wiedzy, przemawiającej do wyobraźni i uczuć, lecz może również wywierać i bardzo często wywiera wpływ na osobowość człowieka. Kształtuje nie tylko umysł, ale i charakter. Pobudza chęć i odwagę podejmowania śmiałych działań. Budzi zapał, entuzjazm, a zarazem uświadamia trudności, jakie trzeba pokonywać w dążeniu do realizacji nowatorskich zamierzeń (Lewin, 2002, s. 31).

Tabela XI. Jakie są (były) główne motywy uczestnictwa Pani/Pana w procesie awansu zawodowego?

Odpowiedzi	Ogółem	Staż pracy pedagogicznej nauczyciela w oświacie		
		1–7 lat pracy (zm. I)	8–15 lat pracy (zm. II)	16 i więcej lat pracy (zm. III)
(a)	15,7	18,6	12,9	16,2
(b)	68,7	65,1	64,8	78,3
(c)	7,5	13,9	5,6	2,7
(d)	17,9	27,9	11,1	13,5
(e)	7,5	–	9,3	14,6
(f)	16,4	25,6	14,8	8,1
(g)	52,2	62,8	59,3	29,7

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Tabela XI. Jakie są (były) główne motywy uczestnictwa Pani/Pana w procesie awansu zawodowego? – cd.

Odpowiedzi	Ogółem	Staż pracy pedagogicznej nauczyciela w oświacie		
		1–7 lat pracy (zm. I)	8–15 lat pracy (zm. II)	16 i więcej lat pracy (zm. III)
(h)	3,7	4,7	3,7	2,7

(Dane w %; *N* = 284; ze względu na wielość wyborów % nie sumują się do 100%)

a) refleksja nad odpowiedzialnością za własne działania dydaktyczno-wychowawcze i identyfikowanie się z ich skutkami,
b) ekonomiczne (finansowe),
c) wykształcenie w sobie postawy badacza rzeczywistości edukacyjnej dla dobra wychowanków,
d) spełnianie zaleceń przełożonych dotyczących konieczności doskonalenia się,
e) obawa przed uzyskaniem miana nauczyciela-outsidera pedagogicznego w oczach współpracowników,
f) doskonalenie się w warunkach współpracy z innymi uczestnikami procesu edukacyjnego,
g) poszerzenie swoich kompetencji w zakresie oddziaływań pedagogicznych i w tym świetle niesienie pomocy uczniom,
h) trudno mi powiedzieć.

Źródło: opracowanie własne.

Uczestnictwo w procedurze awansu zawodowego jest zdeterminowane: warunkami ekonomicznymi (68,7%), poszerzeniem kompetencji w zakresie oddziaływań pedagogicznych (52,2%) oraz doskonaleniem się w warunkach współpracy z innymi uczestnikami procesu edukacyjnego (16,4%). E. Fromm (1999) uważał, że w ludziach obecne są dwojakiego rodzaju skłonności:

> skłonność do posiadania – władania – która w ostatecznym rozrachunku zawdzięcza swą siłę czynnikowi biologicznego pragnienia przetrwania oraz skłonność do bycia – do dzielenia się, dawania, poświęcania – silna specyficznymi uwarunkowaniami ludzkiej egzystencji oraz wewnętrzną potrzebą przezwyciężania własnej izolacji w jedności z innymi ludźmi. To społeczna struktura, jej wartości i normy decydują, które z tych dwu sprzecznych pragnień obecnych w każdej jednostce bierze górę (Fromm, 1999, s. 171).

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Zgodnie z założeniami formalnymi awans zawodowy powinien się łączyć z poprawą jakości pracy (nauczyciel dyplomowany jako mistrz) i gradacją finansową uzależnioną od uzyskania określonego stopnia awansu zawodowego. Urzeczywistnianie celów finansowych w założeniach reformy nadało więc społeczny sens doskonaleniu się nauczycieli. W tym kontekście zaskakująco niską wartość, w opinii respondentów, uzyskuje praca badawcza nauczyciela. W wymaganiach na kolejne stopnie awansu zawodowego aktywność badawcza na użytek placówki oświatowej zajmuje ważne miejsce (np. umiejętność rozpoznawania i rozwiązywania problemów edukacyjnych, wychowawczych lub innych). Należy zauważyć, że każda praca, w tym również pedagogiczna, wymaga profesjonalnej kontroli, oceny oraz korekty jej wyników. Wszelkie zaniedbanie w tym zakresie pozbawia nauczyciela informacji zwrotnej na temat jakości i efektów osobistego działania. Nauczyciel badacz, posługując się metodami i technikami badawczymi, ma obowiązek ustalenia nie tylko właściwej charakterystyki zachowania ucznia, lecz także tego, jaki on jest i jakim się staje pod wpływem zastosowanych rozwiązań edukacyjnych.

> Potrzebę badań pedagogicznych uzasadnia w niemałej mierze aktualność problemu, jaki pragnie się rozwiązać z ich pomocą. Rozwiązanie jego może dopomóc w usprawnieniu lub unowocześnieniu pracy dydaktycznej i wychowawczej z dziećmi, młodzieżą i dorosłymi. To znaczy staje się ono pożyteczne dla mniej lub bardziej szeroko pojętej praktyki pedagogicznej, co zazwyczaj podnosi rangę poszukiwań naukowo-badawczych (Łobocki, 2003, s. 12).

Jednak pożądana postawa badawcza podporządkowana potrzebom praktyki pedagogicznej stanowi najmniej istotny motyw w podjętych próbach procedury awansu zawodowego (7,5%).

Nauczyciele o stażu 16 lat i więcej znacznie rzadziej niż nauczyciele z krótszym stażem pracy wymieniają jako motyw doskonalenia poszerzenie kompetencji w zakresie oddziaływań pedagogicznych [odpowiedź (g); różnica istotna statystycznie pomiędzy zmiennymi I i III dla $\alpha = 0{,}01$; $X^2_{obl.} = 11{,}8 > X^2_{df(1)} = 6{,}635$ oraz pomiędzy zmiennymi II i III dla $\alpha = 0{,}01$; $X^2_{obl.} = 9{,}8 > X^2_{df(1)} = 6{,}635$]. Można zatem wnioskować, że wieloletnia praca zawodowa zmniejsza chęć do poszerzenia kompetencji w zakresie oddziaływań dydaktyczno-wychowawczych.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Refleksje końcowe

Wdrażanie systemu awansu zawodowego nauczycieli urzeczywistnia pożądane postawy działania pedagogicznego. W wyniku procedury awansu możliwe są postęp i zmiana zarówno w teorii, jak i w praktyce edukacyjnej. Zwiększa się także szansa na samopoznanie i samodoskonalenie nauczyciela – wychowawcy. Ponadto jasność własnych celów, dogłębna znajomość warunków i możliwości ich realizacji oraz rzetelna wiedza zawodowa (w połączeniu z refleksją w działaniu) powinny sprzyjać równoczesnemu rozwojowi wszystkich uczestników sytuacji edukacyjnych (por. Czerepaniak-Walczak, 1995, s. 81). Awans zawodowy jest procesem długotrwałym, służącym przetwarzaniu wiedzy dydaktyczno-wychowawczej w celu polepszenia jakości pracy nauczycieli oraz nadzoru pedagogicznego. W świetle przeprowadzonych badań pedeutologicznych należy wyszczególnić najistotniejsze wnioski:

- Procedura awansu zawodowego nie jest traktowana przez nauczycieli jako rodzaj przymusu lub trendu. Jest raczej spowodowana dążeniem do profesjonalizacji i pracy nad sobą.
- Rozwój zawodowy wytycza ścieżki pożądanej projekcji, która w dalszych poczynaniach pedagogicznych może się przejawiać zwiększoną odpowiedzialnością, dojrzałością oraz inspiracją do doskonalenia pracy nauczycieli na rzecz dzieci i młodzieży.
- W doskonaleniu zawodowym nauczycieli należy położyć większy nacisk na obecność teorii wychowania jako nauki praktycznie zorientowanej.
- Istnieje pilna potrzeba zwrócenia uwagi nauczycieli na wzory i wartości propagowane przez współczesne nurty wychowania.
- Należy dążyć do zwiększenia roli nadzoru pedagogicznego, jako istotnego źródła informacyjnego, który może w większym zakresie stymulować rozwój pedagogiczny nauczycieli.
- Większe znaczenie powinno się przypisywać pracy badawczej nauczyciela jako znaczącego komponentu, motywującego nauczycieli do podejmowania wyzwań edukacyjnych.
- Jakość realizowanych przez nauczycieli zadań można najobiektywniej ocenić, wprowadzając ustalony cykl hospitacyjny z udziałem komisji egzaminacyjnych. Weryfikowanie dokonań pedagogicznych na podstawie analizy dokumentacji i egzaminu lub rozmowy nie jest miarodajne.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Ocena jakości nauczania i wychowania (np. dobry kontakt z dziećmi i młodzieżą, poprawne posługiwanie się warsztatem dydaktycznym, wyzwalanie aktywności i zainteresowań uczniów itp.) powinna być dokonywana także w warunkach praktycznych. Zatem rzetelną ocenę całokształtu pracy pedagogicznej nauczyciela należałoby uzupełnić o uczestnictwo zespołu komisji do spraw awansu zawodowego w wybranych jednostkach lekcyjnych lub zajęciach pozaszkolnych.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Uwagi końcowe

Wymagania stawiane nauczycielom wychowania fizycznego w procesie ich awansu zawodowego określają wiele obszarów doskonalenia zawodowego. Według autora, wychowanie powinno wyprzedzać edukację fizyczną i trening sportowy (na szczeblu szkolnym), aby można było przygotować uczniów do aktywności ruchowej i uczestnictwa w wybranych zajęciach sportowych. Dlatego w procesie rozwoju zawodowego bardzo ważne jest otwarcie nauczyciela wychowania fizycznego na koncepcje pedagogiczne służące dynamizowaniu sprawności motorycznej wychowanków. Podmiot nauczający powinien zatem dostrzegać istotną dla aktywności fizycznej rolę takich nurtów wychowawczych, jak: pedagogika filozoficzna, pedagogika zdrowia, pedagogika radykalnego humanizmu, pedagogika niedyrektywna, pedagogika oparta na koncepcjach: behawiorystycznej i psychospołecznej, a także wiele innych. Motywacja do wysiłku fizycznego i harmonijnego rozwoju somatycznego uczniów wymaga zmiany strategii wychowawczych. Są one zależne od: dojrzałości szkolnej wychowanków, uwarunkowań kulturowych oraz zwykłych sytuacji szkolnych, które różnicują nastawienie do aktywności ruchowej (np. niechęć do ćwiczeń w trakcie lekcji na korytarzu, konflikty interpersonalne ćwiczących wynikające z łączenia grup itp.). Niebagatelną rolę w rozwoju zawodowym nauczyciela wychowania fizycznego odgrywa wzbogacanie metodyk szczegółowych o nowe i bardziej atrakcyjne dla uczniów zestawy systematyki ćwiczeń.

Należy zwrócić uwagę także na to, że wiedza teoretyczna zdobyta podczas wykładów i ćwiczeń na uczelni nie jest w pełni wykorzystywana podczas działań praktycznych w szkole. Praktycy mogą nie uświadamiać sobie ważności niektórych elementów wiedzy teoretycznej dla ich codziennych poczynań w szkole (por. Wiłkomirska, 2005, s. 219). W związku z tym,

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

dążąc do awansu zawodowego, powinno się bardziej wnikliwie analizować związki między teorią a praktyką w wychowaniu fizycznym.

Ustawiczny rozwój zawodowy stanowi niewątpliwą wartość edukacyjną dla wszystkich podmiotów szkoły i jej środowiska lokalnego. W tej perspektywie powinno nastąpić poszerzenie wiedzy pedagogicznej, zarówno przez osobistą refleksję, jak i współdziałanie z innymi. Jak sądzi C. Day, praktyka ciągłego rozwoju zawodowego nauczyciela jest złożona.

> Chociaż duża część uczenia się odbywa się w sposób naturalny dzięki zdobywaniu doświadczenia zawodowego, to jednak samo to nie wystarczy do rozwoju, który potrzebuje:
> – Powiązania go z wymaganiami w krytycznych momentach rozwoju nauczyciela.
> – Umożliwienia autokonfrontacji poprzez refleksję, która podnosi pytania o cele, praktyki i konteksty zdobywania wiedzy.
> – Poszerzonego krytycznego zaangażowania współpracowników i innych osób.
> – Powiązania wiedzy edukacyjnej z wiedzą o edukacji poprzez partnerstwo i sieci, które gromadzą wielu różnych uczestników procesu edukacji.
> – Bycia częścią nieustannie trwającego dialogu pomiędzy nauczycielem i szkołą, który uznaje fakt, że potrzeby systemu i jednostki nie zawsze mogą się ze sobą zbiegać, ale zawsze będą sobie one wzajemnie służyły.
> – Odzwierciedlenia w udziale w wielu różnych rodzajach możliwości uczenia się, przez okres odpowiadający potrzebom.
> – Skupienia się na zarządzaniu salą lekcyjną i szkołą oraz potrzebie posiadania wiedzy przedmiotowej, szerszego intelektualnego i emocjonalnego zaangażowania, a także prezentowania pewnej wizji.
> – Oparcia na osobistym planie rozwoju, należącym do każdego nauczyciela i używanym jako środek do dalszego planowania i dokonywania przeglądu przez całą karierę (Day, 2004, s. 290).

W rozumieniu autora wykonywanie zawodu nauczyciela wychowania fizycznego wiąże się przede wszystkim z odpowiedzialnością. Dotyczy ona rozwoju fizycznego, osobowościowego oraz utrzymywania i poprawy stanu zdrowia wychowanków.

Odpowiedzialność obejmuje nie tylko czyny i ich skutki, ale także j a k o ś ć osoby, która podejmuje te działania. Ważne jest nie tylko to, co wie i potrafi dany nauczyciel, ale także to, kim jest jako jednostka ludzka. Podmiot odpowiedzialności jest więc kimś więcej niż tylko sprawcą czynów – jest osobą ludzką, której odpowiedzialność nie poddaje się prostym redukcjom; nie można jej ująć w uproszczony schemat (Kowal, 2004, s. 110).

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Nauczyciel wychowania fizycznego to także jednostka integrująca. Opierając się na sporcie i animacji społecznej, może on zmieniać system integracji środowiskowej. W tym ujęciu twórca lokalnej kultury fizycznej powinien działać na różnych płaszczyznach, dokonując integracji środowiskowej:
- przez rodzinę;
- sąsiedzko-podwórkowej;
- przez szkołę;
- przez pracę;
- przez udział w kulturze;
- przez szeroko rozumianą aktywność ruchową i sport (Zimilska, 1997, s. 135).

Rozwój zawodowy to również nabywanie i poszerzanie wiedzy oraz umiejętności z zakresu wychowania zdrowotnego. Dotyczą one:
- edukacji zdrowotnej;
- udzielania porad i stosowania oddziaływań wzmacniających funkcjonowanie organizmu;
- stosowania metod i technik interwencji w określonej sytuacji społeczno-zdrowotnej;
- stosowania metod i technik służących okresowej analizie i ocenie potrzeb społecznych w zakresie profilaktyki zdrowia;
- formułowania diagnozy sytuacji zdrowotnej oraz projektowania działań korekcyjnych (por. Trempała, 1999, s. 300).

Zatem

> Konsekwentnie realizowana edukacja zdrowotna to perspektywy zdrowego, witalnego społeczeństwa. Istotna jest prospekcja zachowań prozdrowotnych. Zdrowie jest bowiem wartością osobniczą i społeczną (Wołyńska-Ślężyńska, Ślężyński, 2005, s. 111).

Należy przy tym pamiętać, że

> Praca nauczyciela jest bardzo trudna i wielce skomplikowana. A to między innymi z tego powodu, że każda następna sytuacja organizowana przez niego jest inna, niepodobna lub mało podobna do poprzedniej, jest nowa, łatwiejsza lub też trudniejsza. Współcześnie nie można wyposażyć nauczyciela na całe życie w takie umiejętności, które są niezbędne do jego pracy (Trempała, 1997, s. 76).

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Dlatego proces awansu zawodowego powinien się opierać na samodzielnym projektowaniu pedagogicznym, podczas którego należy uwzględniać przede wszystkim dobro podopiecznych. W procesie tym nauczyciel wychowania fizycznego powinien się także wykazać asertywnością zawodową, która pozwoli mu na planowanie pracy w sposób samodzielny, nieszablonowy, niezależny od u t a r t y c h schematów. Założenie to doskonale odzwierciedla art. 12 Karty Nauczyciela:

> Nauczyciel w realizacji programu nauczania ma prawo do swobody takich metod nauczania i wychowania, jakie uważa za najwłaściwsze spośród uznanych przez współczesne nauki pedagogiczne, oraz do wyboru spośród zatwierdzonych do użytku szkolnego podręczników i innych pomocy naukowych.

Zatem niech teoria wychowania fizycznego i pedagogika ogólna wyzwalają autentyczne zaangażowanie nauczycieli w twórczy rozwój zawodowy.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Bibliografia

Bereźnicki F. (2001), *Dydaktyka kształcenia ogólnego*, Impuls, Kraków.

Bielski J. (2005), *Metodyka wychowania fizycznego i zdrowotnego. Podręcznik dla nauczycieli wychowania fizycznego i studentów studiów pedagogicznych*, Impuls, Kraków.

Bostingl J. (1995), *Szkoły jakości. Wprowadzenie do Total Quality Management w edukacji*, Wyd. CODN, Warszawa.

Czabański B. (1998), *Wybrane zagadnienia uczenia się i nauczania techniki sportowej*, AWF, Wrocław.

Czabański B. (2000), *Kształcenie psychomotoryczne*, AWF, Wrocław.

Czerepaniak-Walczak, (1995), *Refleksja zawodowa nauczyciela-wychowawcy, jej przedmiot, źródła i rola* [w:] H. Kwiatkowska, T. Lewowicki (red.), *Z zagadnień pedeutologii i kształcenia nauczycieli*, „Studia Pedagogiczne", LXI.

Day C. (2004), *Rozwój zawodowy nauczyciela. Uczenie się przez całe życie*, przeł. J. Michalak, GWP, Gdańsk.

Doroszewski J. (2002), *Nauczyciele w seminariach nauczycielskich w Polsce w latach 1918–1937*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy", nr 3–4.

Drabik J., Pawłucki A. (1999), *O potrzebie zmiany kształcenia nauczycieli wychowania fizycznego*, „Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne", nr 2.

Durda M., Maciejewska J. (2002), *Jak badać i podnosić jakość pracy szkoły*, eMPi^2, Poznań.

Fromm E. (1999), *Mieć czy być?*, przeł. J. Karłowski, Rebis, Poznań.

Gnitecki J. (1993), *Zarys metodologii badań w pedagogice empirycznej*, WSP, Zielona Góra.

Gordon T. (1995), *Wychowanie bez porażek w szkole*, przeł. D. Szafrańska-Poniewierska, PAX, Warszawa.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Gordon T., (1997) *Wychowanie bez porażek*, przeł. A. Makowska, E. Sujak, PAX, Warszawa.

Góralski A. (1987), *Metody opisu i wnioskowania statystycznego w psychologii i pedagogice*, PWN, Warszawa.

Grabowski H. (1997), *Teoria fizycznej edukacji*, WSiP, Warszawa.

Grabowski H. (2000), *O niektórych uwarunkowaniach fizycznego wychowania*, „Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne", nr 1.

Grabowski H. (2001a), *Co ma wspólnego kultura fizyczna z kulturą*, „Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne", nr 1.

Grabowski H. (2001b), *O doborze na studia, kształceniu i pracy zawodowej nauczycieli wychowania fizycznego*, „Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne", nr 8/9.

Hall C., Lindzey G. (2001), *Teorie osobowości*, przeł. J. Kowalczewska, J. Radzicki, PWN, Warszawa.

Instytut Kształcenia Nauczycieli (1986), *Stopnie specjalizacji zawodowej*, „Wychowanie Fizyczne i Higiena Szkolna", nr 1.

Instytut Kształcenia Nauczycieli (1987), *Wymagania egzaminacyjne z pedagogiki i psychologii*, „Wychowanie Fizyczne i Higiena Szkolna", nr 5.

Jankowski D. (2003), *Edukacja wobec zmiany*, Wyd. A. Marszałek, Toruń.

Kamiński W. (1999), *Mistrzostwo pedagogiczne nauczycieli* [w:] L. Turos (red.), *Pedagogika ogólna i subdyscypliny*, Żak, Warszawa.

Knap A. (1999), *Dydaktyka* [w:] L. Turos (red.), *Pedagogika ogólna i subdyscypliny*, Żak, Warszawa.

Konarzewski K. (1995), *O wychowaniu w szkole* [w:] K. Kruszewski (red.), *Sztuka nauczania. Czynności nauczyciela*, PWN, Warszawa.

Kotusiewicz A. (1995), *O dwóch wymiarach odpowiedzialności nauczyciela akademickiego* [w:] H. Kwiatkowska, T. Lewowicki (red.), *Z zagadnień pedeutologii i kształcenia nauczycieli*, „Studia Pedagogiczne", LXI.

Kowal S. (2004), *Współczesne konteksty odpowiedzialności nauczyciela,* Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej, Kraków.

Krasuski J. (1989), *Historia wychowania*, WSiP, Warszawa.

Krawczyk Z. (1997), *Kultura fizyczna* [w:] Z. Krawczyk (red.), *Encyklopedia kultury polskiej*, Instytut Kultury, Warszawa.

Krzysztofiak M., Urbanek D. (1977), *Metody statystyczne*, PWN, Warszawa.

Kulpa J. (1988), *Rozwój szkolnictwa w latach 1918–1932* [w:] J. Miąso (red.), *Historia wychowania: wiek XX*, PWN, Warszawa.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Kurdybacha Ł. (1965), *Historia wychowania*, t. I–II, PWN, Warszawa .

Kuziak M., Rzepczyński S. (2004), *Jak pisać?*, Park, Bielsko-Biała.

Kwaśnica R. (2003), *Wprowadzenie do myślenia o nauczycielu* [w:] Z. Kwieciński, B. Śliwerski (red.), *Pedagogika: podręcznik akademicki*, t. II, PWN, Warszawa.

Kwiatkowska H. (1999), *Nauczyciel w sytuacji zmieniającej się szkoły* [w:] L. Turos (red.), *Pedagogika ogólna i subdyscypliny*, Żak, Warszawa.

Kwiatkowska H. (1988), *Nowa orientacja w kształceniu nauczycieli. Założenia i metody edukacji nauczycielskiej*, PWN, Warszawa.

Lepa A. (2000), *Pedagogika mass mediów*, Archidiecezjalne Wydawnictwo Łódzkie, Łódź.

Lewin A. (2002), *Uniwersalne wartości dorobku pedagogów-nowatorów, ze szczególnym uwzględnieniem spuścizny Janusza Korczaka*, „Ruch Pedagogiczny", nr 5–6.

Łobocki M. (2003), *Wprowadzenie do metodologii badań pedagogicznych*, Impuls, Kraków.

Łobożewicz (1978), *Bezpieczeństwo, higiena i ochrona zdrowia w sporcie, wychowaniu fizycznym i turystyce*, Wydawnictwo Sport i Turystyka, Warszawa.

Nakayama M. (1999), *Dynamiczne karate*, przeł. M. Matusiak, Dimond Books, Bydgoszcz.

Niemierko B. (1975), *Testy osiągnięć szkolnych. Podstawowe pojęcia i techniki obliczeniowe*, WSiP, Warszawa.

Niemierko B. (2001), *Między oceną szkolną a dydaktyką. Bliżej dydaktyki*, WSiP, Warszawa.

Niemierko B. (2002), *Ocenianie szkolne bez tajemnic*, WSiP, Warszawa.

Nishiyama H., Brown R. (1998), *Karate. Sztuka walki pustą ręką*, Budo-Sport, Warszawa.

Okoń W. (1984), *Słownik pedagogiczny*, PWN, Warszawa.

Okoń W. (1988a), *Kształcenie nauczycieli w Polsce – stan i kierunki przebudowy*, PWN, Warszawa – Kraków.

Okoń W. (1988b), *Podstawy dydaktyki ogólnej*, PWN, Warszawa.

Olszewski L. (2000), *Potrzeby zawodowe nauczyciela a proces jego personalizacji* [w:] H. Kwiatkowska, T. Lewowicki, S. Dylak (red.), *Współczesność a kształcenie nauczycieli*, WSP ZNP, Warszawa.

Ordyłowski M. (1997), *Historia kultury fizycznej. Starożytność – Oświecenie*, AWF, Wrocław .

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Ornstein A. C., Hunkins F. P. (2002), *Program szkolny. Założenia, zasady i problematyka*, przeł. K. Kruszewski, WSiP, Warszawa.

Osiński W. (1999), W*ychowanie fizyczne w reformie systemu edukacji – rejestr problemów najważniejszych*, „Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne", nr 2.

Ostrowski K. (2003), *Drogowskazy wychowania fizycznego w gimnazjum*, eMPi^2, Poznań.

Ostrowski K. (2004), *Odpowiedzialność wychowawcza rodziców w konfrontacji użytkowania mediów przez dzieci i młodzież*, „Nauczyciel i Szkoła", nr 1–2.

Pachociński R. (1994), *Edukacja nauczycieli w krajach Unii Europejskiej*, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa.

Pachociński R. (1995), *Pedagogika porównawcza*, Trans Humana, Białystok.

Palka S. (2003), *Pedagogika w stanie tworzenia. Kontynuacje*, Wyd. UJ, Kraków.

Pielachowski J. (2000), *Rozwój i awans zawodowy nauczyciela*, eMPi^2, Poznań.

Pielachowski J. (2002), *Organizacja i zarządzanie oświatą i szkołą*, eMPi^2, Poznań.

Pomianowska M., Sielatycki M., Tołwińska-Królikowska E. (2000), *Awans zawodowy nauczyciela. Poradnik*, Wyd. CODN, Warszawa.

Półturzycki J. (1997), *Dydaktyka dla nauczycieli*, Wyd. A. Marszałek, Toruń.

Przetacznik-Gierowska M., Makiełło-Jarża G. (1989), *Podstawy psychologii ogólnej*, WSiP, Warszawa.

Reforma systemu edukacji. Projekt MEN (1998), WSiP, Warszawa.

Schulz R. (1989), *Nauczyciel jako innowator*, WSiP, Warszawa.

Siwiński W. (2000), *Pedagogika kultury fizycznej w zarysie*, AWF, Poznań.

Stawczyk Z. (red.) (1999), *Zarys lekkoatletyki. Podręcznik dla nauczycieli i studentów wychowania fizycznego*, AWF, Poznań.

Strykowski W., Strykowska J., Pielachowski J. (2003), *Kompetencje nauczyciela szkoły współczesnej*, eMPi^2, Poznań.

Strzyżewski S. (1986), *Proces wychowania w kulturze fizycznej* WSiP, Warszawa.

Sulisz S. (1988), *Lekkoatletyka*, Sport i Turystyka, Warszawa.

Szempruch J. (2001), *Pedagogiczne kształcenie nauczycieli wobec reformy systemu edukacji*, „Nauczyciel i Szkoła", nr 3–4.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663

Śliwa M. (2001), *Wychowanie zdrowotne. Zarys teorii i metodyki*, Polskie Towarzystwo Oświaty Zdrowotnej, Katowice.

Śliwerski B. (2001), *Współczesne teorie i nurty wychowania*, Impuls, Kraków.

Thompson J. (2001), *Media i nowoczesność, Społeczna teoria mediów*, Astrum, Wrocław.

Tomaszewski T. (1986), *Główne idee współczesnej psychologii*, Wiedza Powszechna, Warszawa.

Trempała E. (1997), *Refleksje wokół kształcenia nauczycieli w uczelni pedagogicznej* [w:] P. Prusak, J. Strachanowska (red.), „Zeszyty Naukowe WSP w Bydgoszczy. Studia Pedagogiczne", nr 30.

Trempała E. (1999), *Panorama pedagogiki społecznej*, Wyd. WSP, Bydgoszcz.

Trześniowski R. (2000), *O potrzebie nadania wyższej rangi wychowaniu fizycznemu w zreformowanej szkole*, „Wychowanie Fizyczne i Zdrowie", nr 1.

Trześniowski R. (2002), *W kręgu podstawowych pojęć w dziedzinie kultury fizycznej*, „Wychowanie Fizyczne i Zdrowotne", nr 4.

Vopel K. (2003), *Kreatywne rozwiązywanie konfliktów. Zabawy i ćwiczenia dla grup*, przeł. M. Jałowiec, Jedność, Kielce.

Wiatrowski Z. (1985), *Pedagogika pracy w zarysie*, PWN, Warszawa.

Wiłkomirska A. (2005), *Ocena kształcenia nauczycieli w Polsce*, Instytut Spraw Publicznych, Warszawa.

Wojtyński W. (2001), *Kształcenie nauczycieli w dwudziestoleciu międzywojennym*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy", nr 1–2.

Wołyńska-Ślężyńska A., Ślężyński J. (2005), *Wiedza i poglądy gimnazjalistów o zdrowotności człowieka* [w:] W. Mynarski, J. Ślężyński (red.), *Efekty kształcenia i wychowania w kulturze fizycznej*, Polskie Towarzystwo Naukowe Kultury Fizycznej, AWF, Katowice.

Wroczyński R. (1983), *Dzieje oświaty polskiej do roku 1795*, PWN, Warszawa.

Wroczyński R. (1985), *Powszechne dzieje wychowania fizycznego i sportu*, Ossolineum, Wrocław.

Zaczyński W. (1997), *Statystyka w pracy badawczej nauczyciela*, Żak, Warszawa.

Zimilska A. (1997), *Problemy integracji osób niepełnosprawnych przez sport* [w:] J. Ślężyński (red.), *Sport szansą życia niepełnosprawnych*, Polskie Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych, Zarząd Główny w Krakowie.

Żukowska Z., Żukowski R. (1996), *Swoistość interakcji w wychowaniu fizycznym*, „Wychowanie Fizyczne i Zdrowie", nr 1.

Plik zabezpieczony watermarkiem jawnym i niejawnym: 6992383A38353663